

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
al Republicii Moldova

RAPORT SOCIAL ANUAL 2012

Chișinău, 2013

Prefață

Pornind de la obiectivele constituționale privind munca și protecția socială statul Republica Moldova s-a angajat ferm în promovarea consecventă a politicii sociale, aceasta devenind parte indispensabilă a politicii de prosperitate a tuturor membrilor societății.

În realizarea acestui deziderat Guvernul urmează să creeze șanse egale fiecărei persoane, dându-i posibilitatea de a-și parcurge traiectoria vieții și a-și conduce propriul destin prin intersecții de legi și norme sociale care să producă, într-un final, efectul de bunăstare întregii populații. Statul este obligat să elaboreze și să aplice o politică națională de dezvoltare, care ar da posibilitatea creșterii constante a bunăstării tuturor indivizilor fără nici o discriminare.

Protecția socială optează pentru asigurarea unui standard de viață de bază pentru toți oamenii, indiferent de categoriile pe care le reprezintă și mijloacele de care dispun. În acest sens, condițiile concrete și nevoile diferite care se cer acoperite fac ca și modalitățile de realizare a protecției sociale să fie diferite, dar avându-se un singur obiectiv final – cel al asigurării unui nivel de trai decent al populației..

Politicile sociale elaborate de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei contribuie la consolidarea familiei, asigurarea incluziunii sociale a copilului, persoanelor cu dizabilități și a altor grupuri vulnerabile, crearea unei pieți a muncii funcționale, facilitează crearea condițiilor decente de muncă salariaților și asigurarea unui nivel adecvat de protecție persoanelor în vârstă, precum și promovează egalitatea șanselor.

Raportul Social Anual 2012 prezintă o analiză a caracteristicilor generale ale politicilor sistemului muncii și protecției sociale în ansamblu și vine să reflecte rezultatele reformelor sociale din republică inițiate pe parcursul ultimilor ani. Munca de elaborare a prezentului raport ne dă prilejul de a evalua onest și deschis situația pe care o avem, precum și capacitatea noastră de a o ameliora.

Fiind conceput ca sursă informativă și, totodată, ca instrument util de lucru, acest raport este destinat deopotrivă organismelor și instituțiilor statale, societății civile, tuturor celor interesați de politicile sociale pe care le promovează Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei la nivel național.

Pentru contribuția adusă la elaborarea Raportului Social pentru anul 2012 exprim sincere mulțumiri tuturor specialiștilor din subdiviziunile ministerului și din întregul sistem al muncii și protecției sociale, partenerilor noștri din sectorul neguvernamental și sper că acest raport va contribui la o mai bună înțelegere a reformelor promovate de minister și va oferi răspunsuri concludente la numeroasele întrebări ce-i frământă pe cititori.

Valentina BULIGA,

**Ministrul Muncii, Protecției
Sociale și Familiei**

CUPRINS

Lista abrevierilor	
Introducere	

1. ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII SOCIAL – ECONOMICE

1.1. Evoluții ale economiei naționale	
1.2. Tendințe ale dezvoltării sociale	
1.2.1. Nivelul de trai al populației	
1.2.2. Sărăcia și realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului	
1.3. Tendințe ale proceselor demografice	
1.3.1. Evoluții demografice	
1.3.2. Promovarea politicilor demografice	
Concluzii. Recomandări	

2. EVOLUȚII STRUCTURALE PE PIAȚA MUNCII

2.1. Analiza principalilor indicatori ai pieței muncii	
2.2. Dezvoltarea capitalului uman	
2.3. Specificul somajului în Republica Moldova	
2.4. Politicile de ocupare a forței de muncă	
2.4.1. Măsuri active de ocupare a forței de muncă	
2.4.2. Măsuri pasive de ocupare a forței de muncă	
2.4.3. Rolul sectorului privat în promovarea politicilor de ocupare a forței de muncă	
2.4.4. Servicii de incluziune socială pe piața muncii prestate de către ANOFM	
2.5. Migrația internațională de muncă din Republica Moldova	
2.5.1. Profilul migrației internaționale de muncă din Republica Moldova	
2.5.2. Politicile promovate în domeniul migrației de muncă	
2.5.3. Imigrarea în Republica Moldova a cetățenilor străini și apatrizilor	
2.6. Politici salariale	
Concluzii. Recomandări	

3. ASIGURAREA SOCIALĂ

3.1. Sistemul public de asigurări sociale de stat. Aspecte generale	
3.1.1. Acorduri bilaterale în domeniul securității sociale	
3.2. Situația sistemului de pensii de asigurări sociale	
3.2.1. Contextul demografic	
3.2.2. Evoluția numărului pensionarilor	
3.2.3. Analiza contribuțiilor de asigurări sociale	
3.2.4. Asigurarea cu pensii a lucrătorilor din sectorul agrar	
3.2.5. Analiza cuantumului pensiilor de asigurări sociale	
3.3. Pensiile de asigurări sociale de stat	
3.3.1. Pensia pentru limită de vîrstă	
3.3.2. Pensia de invaliditate	
3.3.3. Pensia de urmaș	
3.3.4. Pensiile unor categorii de cetățeni	
3.4. Prestațiile de asigurări sociale	
3.4.1. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă	
3.4.2. Indemnizația de maternitate	
3.4.3. Indemnizația unică la nașterea copilului	
3.4.4. Indemnizația lunară pentru creșterea copilului pînă la împlinirea vîrstei de 3 ani	
3.4.5. Indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav	
3.4.6. Ajutorul de deces	
3.5. Asigurarea pentru accidente de muncă și boli profesionale	
3.5.1. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă	
3.5.2. Indemnizația de invaliditate	
3.5.3. Indemnizația de deces	
3.6. Executarea bugetului asigurărilor sociale de stat	
Concluzii. Recomandări	

4. ASISTENȚA SOCIALĂ

4.1. Sistemul de asistență socială. Aspecte generale	
4.2. Prestații de asistență socială	
4.2.1. Alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni	
4.2.2. Alocația pentru îngrijire	
4.2.3. Ajutorul de deces	
4.2.4. Compensații nominative	
4.2.5. Alocații lunare de stat	

4.2.6.	Compensații participanților la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl.....
4.2.7.	Compensații în schimbul biletelor de tratament invalizilor de război.....
4.2.8.	Alocația lunară nominală de stat.....
4.2.9.	Ajutorul social.....
4.2.10.	Ajutoare materiale.....
4.2.11.	Ajutoare umanitare.....
4.3.	Servicii sociale.....
4.3.1.	Servicii sociale primare.....
4.3.2.	Instituții sociale specializate.....
4.3.3.	Servicii de ocrotire rezidențială.....
4.3.4.	Servicii de recuperare/reabilitare și tratament balneo-sanatorial.....
Concluzii. Recomandări	

5. PROTECȚIA FAMILIEI ȘI COPILULUI

5.1.	Prestații adresate familiei și copilului.....
5.2.	Servicii sociale adresate familiei cu copii.....
5.2.1.	Servicii sociale primare.....
5.2.2.	Servicii sociale specializate.....
5.2.3.	Servicii sociale cu specializare înaltă.....
5.3.	Protecția drepturilor copilului
5.3.1.	Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate.....
5.3.2.	Adopția.....
5.3.3.	Reprezentarea drepturilor copilului în procesele civile.....
5.4.	Repatrierea copiilor identificați fără ocrotire părintească peste hotarele republicii.....
5.5.	Odihrna de vară a copiilor.....
5.6.	Mecanismul de colaborare intersectorială în domeniul medico-social.....
5.7.	Politici incluzive axate pe copii cu dizabilități.....
Concluzii. Recomandări.....	

6. EGALITATEA DE GEN. PREVENIREA ȘI COMBATerea VIOLENȚEI ȘI TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

6.1.	Asigurarea egalității de gen.....
6.2.	Prevenirea și combaterea violenței în familie.....
6.3.	Protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane.....
6.4.	Asistența persoanelor care trăiesc cu HIV.....
Concluzii. Recomandări	

7. PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

7.1.	Statistica actuală.....
7.2.	Situația actuală în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități.....
7.2.1.	Prestații Sociale.....
7.2.2.	Servicii Sociale.....
7.3.	Determinarea dizabilității.....
7.3.1.	Dizabilitatea primară.....
7.3.2.	Dizabilitatea repetată.....
7.3.3.	Dizabilitatea fără termen și reabilitarea parțială și totală.....
7.4.	Consemnarea Zilei Internaționale a persoanelor cu dizabilități – 3 decembrie.....
Concluzii. Recomandări.....	

TABELE

Tabelul 1.1.	Principalii indicatori macroeconomici, anii 2008-2012.....
Tabelul 1.2.	Structura veniturilor disponibile ale populației în funcție de sursa de venit pe medii, 2001-2012, %.....
Tabelul 1.3.	Structura cheltuielilor medii lunare pe o persoană, 2012, %.....
Tabelul 1.4.	Indicatorii de bază ai mișcării naturale a populației, 2009-2012.....
Tabelul 1.5.	Populația stabilă pe grupe de vîrstă la începutul anului, %.....
Tabelul 1.6.	Speranța de viață la naștere în anii 2006-2012, ani.....
Tabelul 1.7.	Mărimile admisibile ale indicatorilor de securitate demografică pentru Republica Moldova pentru 2009-2014.....
Tabelul 1.8.	Gradul de securitate demografică al raioanelor și municipiilor Republicii Moldova conform IITSD, 2008-2011.....
Tabelul 2.1.	Populația de 15 ani și peste după participarea la activitatea economică în funcție de nivel de instruire, în anul 2011, %...
Tabelul 2.2.	Înmatricularea elevilor în instituțiile de învățămînt mediu de specialitate, persoane, 2007-2012.....
Tabelul 2.3.	Înmatricularea în instituțiile de învățămînt secundar profesional, persoane, 2007-2012.....
Tabelul 2.4.	Șomeri BIM pe grupe de vîrstă, după experiența de muncă, sexe, 2012, mii persoane.....
Tabelul 2.5.	Evoluția numărului șomerilor înregistrați în anul 2012.....
Tabelul 2.6.	Beneficiarii alocației de integrare sau reintegrare profesională, 2008-2012.....
Tabelul 2.7.	Structura persoanelor defavorizate înregistrate la agenții, 2012.....
Tabelul 2.8.	Populația de 15 ani și peste, aflată la muncă sau în căutarea unui loc de muncă în străinătate, după nivelul de instruire, sex și mediul de reședință, mii persoane, 2012.....
Tabelul 2.9.	Populația de 15 ani și peste, aflată la muncă sau în căutarea unui loc de muncă în străinătate, după țara de destinație, gen

și mediul de reședință, mii persoane, 2012.....	
Tabelul 2.10. Dinamica salariilor medii ale angajaților din ramurile sectorului real, 2005-2012.....	
Tabelul 2.11. Dinamica salariilor în sectorul bugetar, 2005-2012.....	
Tabelul 3.1. Dinamica populației și a beneficiarilor de pensii și indemnizații, 2008-2012, mii persoane.....	
Tabelul 3.2. Raportul dintre populația activă/ocupată și pensionari, 2003-2012.....	
Tabelul 3.3. Numărul pensiilor (pensionarilor) pe categorii, 2008-2012.....	
Tabelul 3.4. Numărul pensiilor nou-stabilite, 2008-2012.....	
Tabelul 3.5. Eliberarea extraselor din conturile personale de asigurări sociale, 2008-2012.....	
Tabelul 3.6. Evoluția ratelor de înlocuire în perioada 2007-2012.....	
Tabelul 3.7. Dinamica minimului de existență și pensiei medii pentru limită de vîrstă, 2007-2012.....	
Tabelul 3.8. Dinamica cuantumului pensiilor, 2008-2012.....	
Tabelul 3.9. Stagiul de cotizare necesar pentru stabilirea pensiei de invaliditate în funcție de vîrsta asiguratului.....	
Tabelul 3.10. Cheltuielile la plata indemnizației pentru incapacitatea temporară de muncă, 2010-2012.....	
Tabelul 3.11. Dinamica cheltuielilor pentru protecția familiilor cu copii în perioada 2009-2012, persoane asigurate.....	
Tabelul 3.12. Cheltuielile efective la plata ajutorului de deces beneficiarilor de pensii de asigurări sociale, 2007-2012.....	
Tabelul 3.13. Dinamica cheltuielilor la plata indemnizațiilor de invaliditate, 2009-2012.....	
Tabelul 3.14. Executarea bugetului asigurărilor sociale de stat, 2006-2012.....	
Tabelul 3.15. Venituri acumulate la bugetul asigurărilor sociale de stat pe anii 2011-2012.....	
Tabelul 3.16. Cheltuielile finanțate din bugetul asigurărilor sociale de stat în anul 2012.....	
Tabelul 3.17. Cheltuielile efectuate din mijloacele bugetului de stat în anii 2011-2012.....	
Tabelul 4.1. Evoluția numărului beneficiarilor de alocații sociale de stat, 2000-2012.....	
Tabelul 4.2. Evoluția cheltuielilor lunare la plata alocațiilor sociale de stat, 2000-2012.....	
Tabelul 4.3. Dinamica beneficiarilor de alocații pentru îngrijire, 2002-2012, persoane.....	
Tabelul 4.4. Alocația pentru îngrijire, 2010-2012.....	
Tabelul 4.5. Ajutorul de deces persoanelor neasigurate, 2010-2012.....	
Tabelul 4.6. Compensații nominative, 2010-2012.....	
Tabelul 4.7. Compensația în schimbul biletelor de tratament invalizilor de război, 2008-2012.....	
Tabelul 4.8. Alocațiile nominale de stat pentru merite deosebite față de stat, 2011-2012.....	
Tabelul 4.9. Indicatori - cheie privind implementarea prestației de ajutor social, 2008-2012.....	
Tabelul 4.10. Ajutor pentru perioada rece a anului, 2012.....	
Tabelul 4.11. Indicatori cheie privind implementarea prestației APRA.....	
Tabelul 4.12. Costul mediu de întreținere a unui beneficiar în instituțiile sociale cu profil psihoneurologic în anul 2012.....	
Tabelul 4.13. Dinamica beneficiarilor din instituțiile sociale rezidențiale din subordinea MMPSP, pentru persoane adulte, 2008 – 2012.....	
Tabelul 4.14. Unitățile de personal ale instituțiilor sociale în perioada anilor 2010-2012.....	
Tabelul 4.15. Numărul de persoane care au beneficiat de bilete de reabilitare, 2007-2012.....	
Tabelul 4.16. Dinamica prețului mediu al unui bilet de recuperare/reabilitare, 2007-2012.....	
Tabelul 5.1. Numărul de copii din Casele-internat pentru copii cu deficiențe mintale, 2010-2012.....	
Tabelul 5.2. Reprezentarea drepturilor copilului în instanță de către reprezentanții structurilor teritoriale de asistență socială, 2012.....	
Tabelul 5.3. Dinamica surselor bugetare pentru organizarea sezonului estival, anii 2008-2012.....	
Tabelul 6.1. Beneficiarii ședințelor BCIS în anul 2012.....	
Tabelul 6.2. Beneficiarii Centrului de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (CAP).....	
Tabelul 6.3. Asistența victimelor TFU în cadrul sistemului de protecție socială, 2010-2012.....	
Tabelul 6.4. Asistența oferită potențialelor victime ale TFU în cadrul sistemului de protecție socială, 2011-2012.....	
Tabelul 7.1. Dinamica populației și numărul persoanelor cu dizabilități, 2008-2012.....	
Tabelul 7.2. Solicitarea și încadrarea persoanelor în grad de dizabilitate, 2008-2012.....	
Tabelul 7.3. Distribuția cotei valorice a gradului de dizabilitate primară, 2011-2012.....	
Tabelul 7.4. Încadrarea repetată a persoanelor cu dizabilități în grad de dizabilitate, 2008-2012.....	
Tabelul 7.5. Distribuția cotei valorice a gradelor de încadrare repetată în grad de dizabilitate, 2011-2012.....	
Tabelul 7.6. Încadrarea persoanelor în grad de dizabilitate fără termen, 2011-2012.....	
Tabelul 7.7. Numărul de persoane încadrate în grad de dizabilitate reabilitate parțial și total, 2008-2012.....	

FIGURI

Figura 1.1. Veniturile populației 2009-2012, lei.....	
Figura 1.2. Evoluția sărăciei în Republica Moldova, 2006-2012, %.....	
Figura 1.3. Populația stabilă a Republicii Moldova (2002-2012), persoane.....	
Figura 1.4. Repartizarea născuților-vii după rangul născutului.....	
Figura 1.5. Structura mortalității pe principalele cauze de deces și sexe.....	
Figura 2.1. Evoluția ratelor de activitate și ocupare, 2001-2012.....	
Figura 2.2. Evoluția anuală (2009-2012) a ratelor de activitate, ocupare și șomaj în categoria de vîrstă 15-29 ani.....	
Figura 2.3. Evoluția studenților înmatriculați în instituțiile de învățămînt superior, 2008-2012, persoane.....	
Figura 2.4. Evoluția studenților în învățămîntul superior, mediu de specialitate și secundar profesional în anii 2005-2012, mii persoane.....	
Figura 2.5. Evoluția absolvenților din instituțiile de învățămînt superior, mediu de specialitate și secundar profesional, 2009-2012.....	
Figura 2.6. Evoluția ratelor de șomaj și subocupare în perioada 2007-2012.....	
Figura 2.7. Șomerii (15-29 ani) înregistrați și plasați în cîmpul muncii, persoane, 2011-2012.....	
Figura 2.8. Locuri de muncă înregistrate în anul 2012 după forma de proprietate și după nivelul de calificare.....	
Figura 2.9. Formarea profesională a șomerilor în anii 2007- 2012.....	

Figura 2.10. Categoriile beneficiarilor de ajutor de șomaj, persoane, 2008-2012.....	
Figura 3.1. Evoluția numărului total al pensionarilor și al populației ocupate, mii pers.	
Figura 3.2. Cuanumurile pensiilor medii pe categorii în anul 2012, lei.....	
Figura 4.1. Cuanumul alocației pentru îngrijire, lei.....	
Figura 4.2. Eficiența distribuției compensațiilor nominative, 2011.....	
Figura 4.3. Numărul beneficiarilor de alocații lunare de stat, 2001-2012.....	
Figura 4.4. Dinamica alocațiilor lunare de stat, 2001-2012.....	
Figura 4.5. Dinamica numărului beneficiarilor de alocații lunare nominale de stat, 2004-2012.....	
Figura 4.6. Serviciul asistență socială comunitară, 2007-2012.....	
Figura 4.7. Serviciul îngrijire socială la domiciliu, 2007-2012.....	
Figura 4.8. Serviciul de alimentare în cantinele de ajutor social, 2007-2012.....	
Figura 4.9. Tipurile centrelor ce prestează servicii sociale pentru persoanele adulte și adulți cu dizabilități.....	
Figura 4.10. Numărul beneficiarilor/lunar din serviciile sociale specializate.....	
Figura 4.11. Distribuția pe medii a centrelor sociale.....	
Figura 4.12. Capacitatea instituțiilor rezidențiale pentru adulți.....	
Figura 5.1. Rata sărăciei în dependență de numărul de copii în familie, %.....	
Figura 5.2. Dinamica cuantumului indemnizației unice la nașterea copilului, 2006-2012.....	
Figura 5.3. Distribuția beneficiarilor de indemnizație unică la nașterea copilului în funcție de existența asigurării sociale în 2012, %..	
Figura 5.4. Asistența parentală profesionistă, 2007 - 2012.....	
Figura 5.5. Casele de copii de tip familial, 2007 - 2012.....	
Figura 5.6. Numărul copiilor aflați sub tutelă/curatelă, luați în evidență pe parcursul anului de gestiune în perioada 2008-2012...	
Figura 5.7. Forme de protecție aplicate copiilor, avizate de către Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate, a. 2012.....	
Figura 5.8. Forme de protecție de tip familial avizate de Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate, a. 2012.....	
Figura 5.9. Numărul copiilor repatriați în perioada 2007-2012.....	
Figura 5.10. Repartizarea copiilor repatriați pe criteriul de vîrstă, 2012.....	
Figura 5.11. Cauzele intrării în dificultate a copiilor repatriați.....	
Figura 5.12. Formele de protecție aplicate copiilor după repatriere.....	
Figura 5.13. Indicatorii mortalității infantile, 2012.....	
Figura 7.1. Distribuția persoanelor cu dizabilități în funcție de gradele de dizabilitate, 2008-2012.....	
Figura 7.2. Ponderea categoriilor persoanelor cu dizabilități în anul 2012, %.....	
Figura 7.3. Dinamica numărului persoanelor cu dizabilități, 2008-2012.....	

ANEXE

Anexa 1. Lista indicatorilor de monitorizare a excluziunii sociale din Republica Moldova.....	
Anexa 2. Formarea profesională a personalului, 2010-2012.....	
Anexa 3. Repartizarea salariilor conform investigației din luna septembrie, 2011-2012.....	
Anexa 4. Numărul total al pensionarilor și cuantumului mediu al pensiei.....	
Anexa 5. Pensii nou stabilite și cuantumului mediu al pensiei.....	
Anexa 6. Tarifele contribuțiilor de asigurări sociale de stat, 2003-2012.....	
Anexa 7. Dinamica beneficiarilor de alocații sociale de stat, a mărimilor acestora și sumelor lunare stabilite, 2009-2012.....	
Anexa 8. Cheltuielile pentru plata alocațiilor lunare de stat în anii 2011-2012.....	
Anexa 9. Prestații participanților la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobil, 2011-2012.....	
Anexa 10. Numărul ajutoarelor materiale și sumele acordate solicitanților, 2012.....	
Anexa 11. Numărul de copii, numărul de beneficiari și mărimea medie a indemnizațiilor adresate familiilor cu copii, 2010 – 2012.....	
Anexa 12. Numărul de beneficiari de alocații sociale și mărimea medie a alocațiilor, 2009 -2012.....	
Anexa 13. Comunitățile vizitate de echipele mobile ale BCIS în 2012.....	
Anexa 14. Compensații pentru călătoria în transportul urban, suburban și interurban, 2012.....	
Anexa 15. Compensarea cheltuielilor de deservire cu transport a persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor (cuanumul compensației - 500 lei), a.2012.....	
Anexa 16. Repartizarea persoanelor încadrate primar în grad de dizabilitate după formele nozologice, vîrstă și grad, 2012.....	
Anexa 17. Dizabilitatea repetată pe raioane, 2011-2012, persoane.....	

BOXE:

- Boxa 1. Realizarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului ce țin de securitatea demografică din Republica Moldova: ODM 4, ODM 5, ODM 6
- Boxa 2. Realizarea obiectivului de dezvoltare a Mileniului ODM 3. *Promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor.*

LISTA ABREVIERILOR:

ANOFM – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
APL – Administrația Publică Locală
AȘM – Academia de Științe a Moldovei
BASS - Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat
BIM – Biroul Internațional al Muncii
BNS - Biroul Național de Statistică
BS – Bugetul de Stat
CBGC – Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice
CEDAW – Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei
CNAS - Casa Națională de Asigurări Sociale
CREMV - Consiliul Republican de Expertiză Medicală a Vitalității
CREPOR – Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare
CSI – Comunitatea Statelor Independente
FISM – Fondul de Investiții Sociale din Moldova
FRSSP - Fondul Republican de Susținere Socială a Populației
ILO - Organizația Internațională a Muncii
ÎMM – Întreprinderile Mici și Mijlocii
MAI – Ministerul Afacerilor Interne
ME – Ministerul Economiei
MMPST - Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei
ODIMM – Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii
ODM – Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului
OIM - Organizația Internațională pentru Migrație
OMS – Organizația Mondială a Sănătății
ONG – Organizații Nonguvernamentale
ONU – Organizația Națiunilor Unite
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
UNAIDS - Organizația Națiunilor Unite privind HIV/SIDA
PIB - Produsul Intern Brut
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
PTH – Persoane care Trăiesc cu HIV
SNR – Sistemul Național de Referire
SUA – Statele Unite ale Americii
SIDA – Agenția Suedeză pentru Dezvoltare Internațională
UE – Uniunea Europeană
UNFPA – Fondul Națiunilor Unite pentru Populație
UNICEF – Fondul Națiunilor Unite pentru Copii
UNIFEM – Fondul Națiunilor Unite pentru Femei
VLMG – Venitul lunar minim garantat

INTRODUCERE

Reformarea sistemului național de protecție socială inițiată în anul 1999 a condiționat asupra dezvoltării unui sistem de evaluare și monitorizare în domeniu, capabil să măsoare și să reflecte problemele ce apar. Începând cu anul 2000, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei elaborează Raportul Social Anual, care vine să evidențieze principalele probleme în procesul de implementare a politicilor sociale, tendințele pe termen mediu și propune o serie de recomandări pentru depășirea unor situații concrete.

Raportul Social Anual reprezintă principalul instrument de monitorizare a dinamicii evoluției și impactului politicilor sectoriale: (i) politicile pieții muncii, (ii) politici de protecție socială: asigurări și asistență socială, (iii) politicile de prevenire și combatere a efectelor sociale adverse (traficul de ființe umane, violența în familie, abandonul și instituționalizarea, etc.), oferind, astfel, un tablou retrospectiv al căii parcurse de-a lungul mai multor ani.

Implementarea politicii sociale în condițiile actuale presupune aplicarea de noi mecanisme de protecție socială a categoriilor de populație cu venituri mici, perfecționarea cadrului legislativ-normativ care va asigura accesul populației la minimul de servicii de asistență socială garantat de stat, achitarea deplină, în cuantumuri majorate a pensiilor, indemnizațiilor și altor plăți sociale.

Pentru realizarea acestor măsuri Guvernul promovează implementarea reformelor social-economice, rezultatele cărora contribuie nemijlocit la îmbunătățirea stării materiale a populației și servesc drept garant al drepturilor cetățenilor la protecție și securitate socială.

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei este promotorul politicii sociale de stat în domeniul protecției sociale a populației, avînd drept scop creșterea nivelului vieții cetățenilor și asigurarea garanțiilor sociale de stat.

Raportul Social Anual, propus atenției cititorului, reprezintă o generalizare a aspectelor principale ale activității Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei pe parcursul anului 2012. În el sînt apreciate rezultatele reformelor sociale în republică, sînt evidențiate problemele cu care se confruntă sistemul protecției sociale. Fiind și un instrument util de lucru, Raportul este adresat unui cerc larg de cititori, interesați de problemele protecției sociale a populației.

La elaborarea Raportului Social Anual 2012 și-au dat concursul specialiștii Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, Fondului Republican de Susținere Socială a Populației, Consiliului Republican de Expertiză Medicală a Vitalității, de asemenea au fost furnizate date de către specialiștii Casei Naționale de Asigurări Sociale și Secțiilor/Direcțiilor asistență socială și protecție a familiei. O contribuție aparte a fost adusă de către expertul în politici sociale dl. D. Vaculovschi, conf.univ., dr. în economie.

Raportul Social Anual 2012 este alcătuit din șapte capitole și reprezintă o analiză a situației din cadrul sistemului național de protecție socială, condiționată de schimbările social-politice și economice care au avut loc pe parcursul ultimilor ani.

Primul capitol oglindește indicatorii dezvoltării social-economice a Republicii Moldova în anul 2011, precum și dinamica variabilelor demografice.

Capitolul *doi* prezintă aspecte ale politicilor de ocupare a forței de muncă și celor migraționiste, de remunerare a muncii și de formare profesională a cadrelor.

Capitolul *trei* expune rezultatele monitorizării sistemului de asigurări sociale cu prezentarea celor mai importante momente privind acordurile de securitate socială.

Capitolul *patru* prezintă analiza eficacității și eficienței sistemului de asistență socială din perspectiva prestațiilor și serviciilor sociale.

Politicile de protecție socială a familiei și copilului sînt reflectate în capitol *cinci*.

În capitolul *șase* este prezentată retrospectiva politicilor sociale în domeniul egalității genurilor, prevenirii și combaterii violenței în familie și traficului de ființe umane, precum și protecției persoanelor afectate de HIV/SIDA.

Capitolul *șapte* prezintă reflecții asupra problemelor de protecție socială a persoanelor cu dizabilități.

1. ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII SOCIAL-ECONOMICE

1.1. Evoluții ale economiei naționale

După doi ani favorabili de creștere economică, în anul 2012 economia Republicii Moldova, a înregistrat vădite semne de stagnare determinată de mai mulți factori. Recesiunea economică din țările Uniunii Europene, seceta puternică, instabilitatea politică etc. au condus la o diminuare a activismului economic și, prin urmare, la diminuarea principalilor indicatori economici. Astfel, Produsul Intern Brut a marcat o reducere de 0,8%, pe când Volumul Producției Industriale, Volumul Producției Agricole, Volumul Investițiilor, comparativ cu anul precedent, s-au redus, respectiv, cu 2,1%, 22,4% și cu 4,1%. Reducerea drastică a volumului producției agricole a fost determinată de seceta puternică de pe întreg teritoriul republicii care a afectat producția vegetală, ea reducându-se cu 32,6%. Reduceri au fost înregistrate și la capitolul exporturi – cu 2,5%, și pentru volumul mărfurilor transportate – cu 2,7%, și pentru comerțul cu amănuntul – cu 0,5% etc. (tabelul 1.1).

Tabelul 1.1. Principalii indicatori macroeconomici, anii 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Produsul intern brut (în prețuri curente), mil. lei	62922	60430	71885	82349	87847
în % față de anul precedent (în prețuri comparabile)	107,8	94,0	107,1	106,8	99,2
Volumul producției industriale, mil. lei	29988,4	22643,9	28140,1	34194,4	35975,0
în % față de anul precedent	101,5	78,9	109,3	109,5	96,9
Producția agricolă, mil. lei	16503	13300	19873	22619	20263
în % față de anul precedent	132,1	90,4	107,9	105,0	77,6
Investiții în active materiale pe termen lung din contul tuturor surselor de finanțare, mil. lei	18224,8	11123,6	13804,8	16337,9	16456,5
în % față de anul precedent	102,3	66,5	122,6	111,8	95,9
inclusiv lucrări de construcții-montaj	10233,3	6047,1	7078,8	7820,9	8482,4
în % față de anul precedent	98,8	66,5	114,4	101,4	98,7
Darea în folosință a caselor de locuit (suprafața totală) din contul tuturor surselor de finanțare, mii m²	678,9	502,0	546,2	589,3	529,0
în % față de anul precedent	121,7	73,8	108,8	107,9	90,0
Cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de comerț cu amănuntul, mil. lei	x	x	x	31406,1	32534,7
în % față de anul precedent	x	x	x	115,7	99,5 ⁵
Cifra de afaceri la întreprinderile cu activitate principală de servicii de piață prestate populației, mil. lei	x	x	x	7717,2	8094,2
în % față de anul precedent	x	x	x	102,0 ⁵	103,1 ⁵
Export, mil. dolari SUA	1591,1	1283,0	1541,5	2216,8	2161,8
în % față de anul precedent	118,7	80,6	120,1	143,8	97,5
Import, mil. dolari SUA	4898,8	3278,3	3855,3	5191,3	5213,1
în % față de anul precedent	132,8	66,9	117,6	134,7	100,4
Deficitul balanței comerciale, mil. dolari SUA	-3307,7	-1995,3	-2313,8	-2974,5	-3051,3
în % față de anul precedent	140,8	60,3	116,0	128,6	102,6
Rata șomajului conform BIM %	4,0	6,4	7,4	5,1	5,6
Indicele prețurilor de consum	112,7	100,0	107,4	107,6	104,6
mărfuri alimentare	115,6	94,4	105,7	108,4	103,8
mărfuri nealimentare	108,3	99,7	107,3	105,8	104,2
servicii	116,5	108,2	109,1	108,8	106,2

Sursa: BNS

Totodată, sînt constatate și anumite evoluții pozitive. Astfel, volumul serviciilor prestate populației a înregistrat o creștere modestă de 3,1%, iar indicele prețurilor de consum a marcat un nivel de 104,1% ceea ce atestă o diminuare a nivelului inflației. Și șomajul este în scădere, rata șomajului fiind de 5,6%, mai mică comparativ cu anii precedenți.

Aceste evoluții, uneori sinuoase, ale dezvoltării economice din ultimii ani au creat premisele necesare pentru o creștere durabilă a indicatorilor bunăstării populației din republică.

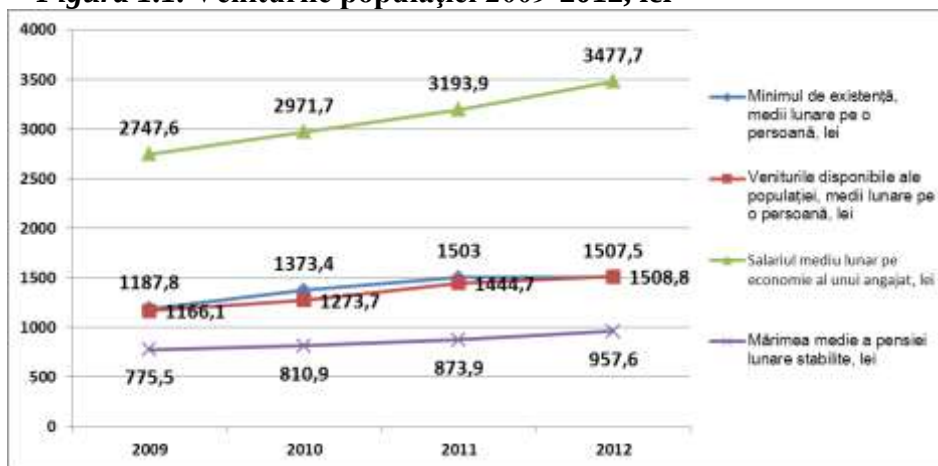
1.2. Tendințe ale dezvoltării sociale

1.2.1. Nivelul de trai al populației

Statisticile oficiale indică că în ultimii ani, la nivel național, se observă o îmbunătățire a nivelului de trai al populației Republicii Moldova.

Chiar și pe fundalul declinului principalilor indicatori economici din 2012 se observă o creștere durabilă atât a nivelului salariului mediu lunar, cât și a veniturilor disponibile ale populației. Astfel, salariul mediu lunar al unui lucrător din economia națională care în 2012 a constituit 3477,7 lei s-a majorat cu 8,9% în termeni nominali și cu 4,1% în termeni reali față de anul 2011. Totodată, conform Cercetării Bugetelor Gospodăriilor Casnice, veniturile disponibile medii lunare pe o persoană au constituit 1508,8 lei față de 1444,7 lei în 2011, depășind astfel valoarea minimului de existență care în 2012 a fost de 1507,5. Și mărimea medie a pensiei lunare stabilite a înregistrat o creștere de la 873,9 pînă la 957,6 lei, constituind 73,5% din valoarea minimului de existență. (figura 1.1)

Figura 1.1. Veniturile populației 2009-2012, lei

Sursa: BNS

Această creștere a veniturilor populației a fost determinată de creșterea veniturilor obținute din toate sursele: activitatea agricolă, activități salariale, activități de antreprenariat, prestații sociale, remitențe.

Totodată, trebuie menționat că veniturile disponibile ale locuitorilor din orașe sînt de 1,5 ori mai mari decît ale locuitorilor de la sate, ceea ce indică o discrepanță enormă dintre bunăstarea locuitorilor din mediul urban față de bunăstarea locuitorilor din mediul rural. În orașe venitul mediu disponibil pe cap de locuitor în 2012 a fost de 1869,0 lei, pe cînd la sate de doar 1242,8.

Structura veniturilor populației în funcție de sursa de venit arată că veniturile obținute din salariu continuă să reprezinte sursa principală de venit pentru cetățeni. Cu toate acestea, conform datelor CBGC ponderea veniturilor din salarii în 2012 s-a redus cu circa 2% comparativ cu anul 2011 - de la 44,7% pînă la 42,7%. Diminuarea ponderii veniturilor salariale în totalul veniturilor a fost determinată de evoluțiile negative din economia națională și de pe piața muncii. Totodată, se observă o discrepanță enormă dintre ponderea veniturilor salariale în totalul veniturilor de la orașe și a celor de la sate – 55,4% comparativ cu 28,6%, fiind determinată în mare măsură de domeniile activităților economice practicate în mediul urban și cel rural

Și ponderea veniturilor din activitatea individuală agricolă a marcat o reducere de la 10,0% pînă la 9,6%, inclusiv și în mediul rural – de la 19,6% pînă la 18,8%, aceasta fiind cauzată de seceta care a afectat activitatea agricolă pe întreg teritoriul al republicii.

Pe de altă parte ponderea veniturilor din prestațiile sociale și din remitențe au marcat o creștere, respectiv, de la 18,1% pînă la 19,2% și de la 15,3% pînă la 16,2% (Tabelul 1.2.).

Tabelul 1.2. Structura veniturilor disponibile ale populației în funcție de sursa de venit pe medii, 2001-2012, %

	2011			2012		
	Total	Urban	Rural	Total	Urban	Rural
Venituri disponibile (medii lunare pe o persoană, lei - total)	1444,7	1792,8	1186,4	1508,8	1869,0	1242,8
Activitatea salariaată	44,7	57,3	30,6	42,7	55,4	28,6
Activitatea individuală agricolă	10,0	1,4	19,6	9,6	1,3	18,8
Venit din activitatea individuală non-agricolă	6,8	7,8	5,6	7,2	8,4	5,8
Venit din proprietate	0,4	0,6	0,1	0,2	0,3	0,1
Prestații sociale	18,1	15,2	21,3	19,2	16,2	22,5
Alte venituri	20,1	17,7	22,8	21,2	13,8	24,2
..remitențe	15,3	11,3	19,7	16,2	11,6	20,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Sursa: BNS

Creșterea ponderii veniturilor din prestațiile sociale a fost determinată de implicarea mai activă a statului promovarea politicilor sociale și combaterea sărăciei, care, realmente, a și condus la reducerea nivelului sărăciei a pensionarilor, a familiilor cu copii, precum și a altor familii care beneficiază de plăți sociale din partea statului.

Și creșterea ponderii remitențelor în totalul veniturilor populației, volumul cărora înregistrează tendințe stabile de creștere, joacă un rol important în combaterea sărăciei.

Se observă o discrepanță enormă dintre ponderea veniturilor din prestațiile sociale și remitențe de la orașe și a celor de la sate, respectiv 16,2% față de 22,5% și 11,6% față de 20,8%, ceea ce denotă faptul că gospodăriile casnice din mediul rural depind într-o măsură mai mare de prestații sociale și remitențe comparativ cu populația din mediul urban.

Creșterea veniturilor populației a condus și la majorarea nivelului cheltuielilor de consum. În 2012 cheltuielile de consum ale populației, au înregistrat o creștere, cifrându-se la nivelul de 1598,6 lei față de 1534,1 lei în 2011. Gospodăriile casnice și-au mărit cheltuielile de consum aproape pentru toate categoriile de bunuri și servicii. Totodată, trebuie menționat faptul că creșterea tarifelor pentru serviciile comunale, precum și a prețurilor la produsele alimentare, compensează, într-o anumită măsură, creșterea nivelului consumului, astfel încât creșterea bunăstării populației se prezintă, într-un fel, iluzorie.

În general, bunăstarea populației este determinată și de paternul consumului. Potrivit unor teorii¹, pe măsură ce venitul populației este mai mare, ponderea consumului alimentar în consumul gospodăresc scade. În țările Uniunii Europene, ponderea cheltuielilor de consum pentru produsele alimentare variază de la 30-43% în Bulgaria, Ungaria, Polonia până la 13% – în Marea Britanie și Finlanda.².

În ceea ce privește structura cheltuielilor de consum din Republica Moldova, aceasta este dominată de cheltuielile alimentare care alcătuiesc circa 43,2% din cheltuielile totale ale populației. De remarcat că, ponderea cheltuielilor alimentare în consumul populației de la sate este mult mai mare decât ponderea cheltuielilor alimentare în consumul populației de la orașe – 46,0% față de 40,6%, ceea ce indică un nivel al bunăstării mai modest pentru locuitorii de la sate față de locuitorii de la orașe.

O parte importantă din bugetele gospodăriilor este alocată și pentru întreținerea locuinței - circa 18,5% și pentru îmbrăcăminte și încălțăminte – 10,6%. Totodată, pentru învățămînt și pentru agrement ponderea cheltuielilor este extrem de modestă, respectiv, 1,0% și 1,4% în 2012, ceea ce este caracteristic pentru un stat cu venituri modeste (tabelul 1.3.).

¹ M. Orshansky, 63-65

² Raport privind sărăcia în Republica Moldova, Ministerul Economiei, Chișinău 2012, www.mec.gov.md

Tabelul 1.3. Structura cheltuielilor medii lunare pe o persoana, 2012, %

	2012		
	Total	Urban	Rural
Cheltuieli de consum - total	100,0		
Produse alimentare	43,2	40,6	46,0
Băuturi alcoolice, tutun	1,7	1,4	1,9
Îmbrăcăminte, încălțăminte	10,6	9,9	11,4
Întreținerea locuinței	18,5	19,6	17,4
Dotarea locuinței	3,5	2,9	4,2
Îngrijire medicală și sănătate	5,6	5,1	6,2
Transport	4,2	5,1	3,3
Comunicații	4,4	4,7	4,0
Agrement	1,4	1,9	0,9
Învățămînt	1,0	1,2	0,8
Hoteluri, restaurante, cafenele etc.	1,7	2,9	0,5
Diverse	4,7	4,7	3,4

Sursa: BNS

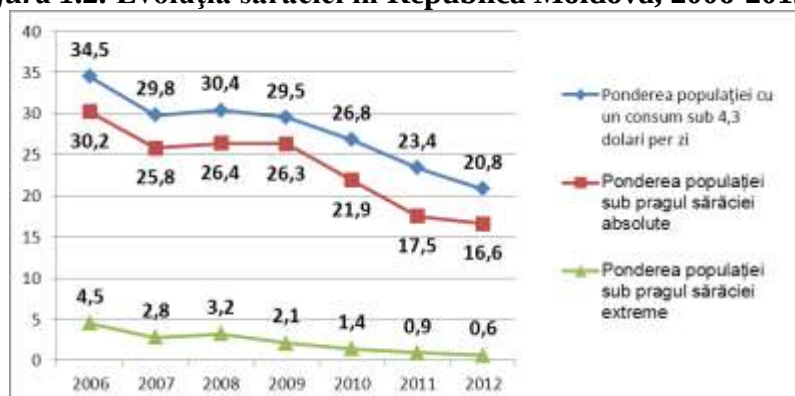
De fapt, și Indicele Dezvoltării Umane confirmă acest fapt. În 2012 IDU pentru Republica Moldova a constituit 0,660, fiind plasată în clasamentul țărilor după acest indice pe locul 113, în categoria țărilor cu o dezvoltare umană medie³.

1.2.2. Sărăcia și realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului

Creșterea bunăstării populației din Republica Moldova este indispensabil legată de reducerea sărăciei și a excluziunii sociale care continuă a fi o prioritate fundamentală în activitatea guvernării actuale. În Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” este trasat obiectivul major de a scoate din sărăcie 149 mii cetățeni pînă în anul 2020, sau peste 20% din cei aflați în sărăcie.

În ultimii ani, în special în 2011-2012 nivelul sărăciei în Republica Moldova s-a redus semnificativ. În 2012 rata sărăciei absolute a constituit 16,5%, fiind în descreștere față de anul 2009 cu 9,7 puncte procentuale⁴ (figura 1.2.).

Figura 1.2. Evoluția sărăciei în Republica Moldova, 2006-2012, %

Sursa: BNS, MEC,

În ultimii trei ani o reducere esențială a sărăciei a fost înregistrată atât în mediul urban cât și în mediul rural. Astfel, dacă în mediul urban rata sărăciei absolute s-a redus de la 10,9% pînă la 4,3%, în mediul rural acest indicator a marcat o reducere de la 36,3% în 2009 pînă la 22,8% în 2012. Prin urmare, se poate constata că reducerea sărăciei la orașe este mai rapidă, ratele sărăciei în zonele rurale fiind de peste 4 ori mai mari în comparație cu cele urbane, iar diferențe enorme dintre nivelul de trai al populației urbane și rurale continuă să persiste.

Sărăcia este nemijlocit legată de inegalitate. În aceste context, trebuie menționat faptul că în

³ www.hdr.undp.org

⁴ Al treilea raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului. Republica Moldova, UNDP, 2013, (draft).

ultimii ani, odată cu reducerea nivelului sărăciei s-a redus și nivelul inegalității în Republica Moldova. Astfel, coeficientul Gini, unul din principalii indici ai inegalității, atestă o diminuare de la 0.3094 în 2009 pînă la 0.2943 în 2011. Inegalitatea a scăzut atît în mediul urban, cît și în cel rural. În comparație cu alte țări din regiune, Republica Moldova are un nivel mediu al inegalității, aproape identic cu cel din Azerbaidjan și Polonia și mai redus în comparație cu Lituania, Latvia, Federația Rusă, Georgia. Cu toate acestea, aparent, inegalitatea în societatea moldovenească este destul de pronunțată. Aceasta deoarece în republică s-a format deja un grup de persoane extrem de bogate, și un grup de persoane extrem de sărace care, de regulă nu sînt cuprinse în cercetările asupra inegalității.

Sărăcia afectează categoriile tradițional vulnerabile ale populației. Cele mai sărace sînt familiile care depind de activitățile agricole, persoanele în etate, persoanele fără studii și aptitudini profesionale, gospodăriile numeroase și cele formate din mai mulți copii.

Aceleași grupuri sociale sînt afectate, în cea mai mare măsură, și de riscul excluziunii sociale care este văzută ca o lipsă sau o incapacitate de participare a individului în viața societății.

În general, excluziunea socială reprezintă efectul cumulativ al deprinărilor multiple care rezultă într-un deficit cronic de participare la bunăstare. Pentru grupurile populației numite mai sus pot fi identificate mai multe sau mai puține deprinări care sînt măsurate cu ajutorul Indicelui Agregat al Excluziunii Sociale și se calculează în baza a 26 de indicatori ai excluziunii sociale grupate în următoarele categorii: sărăcia și inegalitatea; condițiile de locuire a gospodăriilor; accesul pe piața muncii; accesul la educație; calitatea sănătății; capacitatea sistemului de protecție socială; securitatea mediului de locuit și cultura socializării; participarea la viața socială, guvernare, comunicare și acces la informații; siguranța mediului⁵ (anexa 1).

Combaterea sărăciei reprezintă și unul din obiectivele majore ale Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. Republica Moldova alături de alte 189 de state ale lumii prin semnarea Declarației Mileniului din anul 2000, și-a asumat angajamentul de a reduce pînă la finele anului 2015 sărăcia și foametea. Fiind ajustate la contextul național, începînd cu anul 2005, obiectivele și țintele din componența ODM au fost incluse în principalele documente de politici ale țării noastre, influențînd în mod decisiv direcțiile de dezvoltare umană în Republica Moldova.

Astfel la capitolul reducerea sărăciei Republica Moldova și-a propus următoarele scopuri:

Ținta 1: Reducerea ponderii populației cu un consum sub 4,3 dolari per zi pe persoană de la 34,5% în 2006 pînă la 29% în 2010 și pînă la 23% în 2015. Trebuie menționat faptul că în 2012 Republica Moldova a înregistrat un nivel al sărăciei la pragul dat de 20,8%. Prin urmare, ținta propusă pentru anul 2015 este deja atinsă.

Ținta 2: Reducerea ponderii populației sub pragul sărăciei absolute de la 30,2% în 2006 pînă la 25% în 2010 și pînă la 20% în 2015. Dat fiind faptul că în anul 2012 ponderea populației sub pragul sărăciei absolute a fost de 16,6%, se poate afirma că Republica Moldova a atins țintele prestabilite.

Ținta 3: Reducerea ponderii populației sub pragul sărăciei extreme de la 4,5% în 2006 pînă la 4% în 2010 și pînă la 3,5% în 2015. Și această țintă a fost realizată, rata sărăciei extreme s-a cifrat în 2012 la nivelul 0,6%⁶.

În acest context, apare necesitatea de revizuire a țintelor actuale și stabilire a unor ținte mai ambițioase pentru perioada de pînă și după 2015, în vederea diminuării continue a ratelor sărăciei și alinierii standardelor de calitate a vieții naționale la cele europene. De asemenea, este necesară și perfectarea continuă a metodologiilor de monitorizare a sărăciei, excluziunii sociale și a inegalității în vederea promovării unor politici coerente și eficiente orientate spre susținerea persoanelor sărace și social excluse.

1.3. Tendințe ale proceselor demografice

Populația, în calitate de subsistem socio-economic, reacționează relativ lent, dar sigur, la schimbările survenite în economia și în dezvoltarea socială a țării. Pe de altă parte, procesele

⁵ Măsurarea și monitorizarea continuă a excluziunii sociale în Republica Moldova, UNDP, 2013.

⁶ Al treilea raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului. Republica Moldova, UNDP, 2013, (draft).

demografice au un impact direct asupra proceselor economice, sociale, ocupaționale, culturale etc..

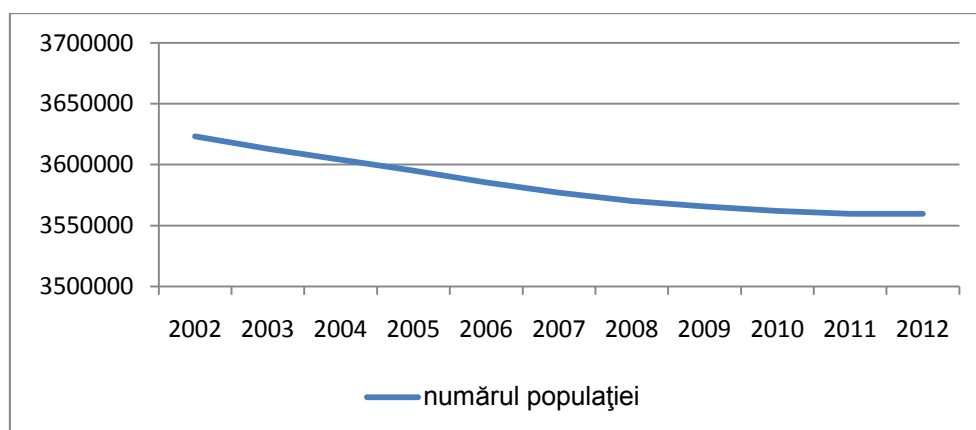
Evoluția proceselor demografice din Republica Moldova nu face excepție din tendințele generale ale proceselor demografice din țările europene care se află în tranziție demografică. Populația se află într-un proces de îmbătrânire, natalitatea, mortalitatea, nupțialitatea au valori din ce în ce mai mici, iar vârsta medie la prima căsătorie, la nașterea primului copil, precum și numărul divorțurilor este tot mai mare.

1.3.1. Evoluții demografice

Pe fundalul ameliorării relative a situației din economia Republicii Moldova evoluția indicatorilor demografici din ultimii ani continuă să semnaleze o situație destul de critică.

La 01.01.2013 numărul populației Republicii Moldova, a constituit 3559,5 mii persoane, înregistrând o anumită stabilitate față de anul precedent. Sporul natural al populației se menține pozitiv doar în mun. Chișinău, Bălți și în raioanele Ialoveni, Ungheni, Cantemir, Comrat, Ceadâr-Lunga și Vulcănești. Totodată valori negative ale sporului natural sînt înregistrate în următoarele raioane: Florești - minus 6,9‰ (2011 - minus 4,4 ‰), Telenești - minus 5,5‰ (2011 - minus 3,4‰), Hîncești - minus 3,3‰ (2011 - minus 1,8‰), Fălești - minus 5,3‰ (2011 - minus 3,9‰) și Căușeni - minus 2,5‰ (2011 - minus 1,1‰). Cea mai defavorabilă situație se menține în raioanele Dondușeni, Rîșcani, Edineț, Briceni și Drochia. Prin urmare, se poate conchide, că cu toate că evoluția numărului populației din ultimii ani a dat semne de o anumită stabilizare, descreșterea populației se menține (figura 1.3.).

Figura 1.3 Populația stabilă a Republicii Moldova (2002-2012), persoane

Sursa: BNS

În ceea ce privește distribuția populației în funcție de sex și mediu de reședință, se prezintă următorul tablou. Distribuția populației în funcție de sex rămîne neschimbată pe parcursul mai multor ani: 51,9% (1847,2 mii persoane) – femei și 48,1% (1712,3 mii persoane) – bărbați. În 2012 numărul populației urbane a constituit 1492,1 mii persoane sau 41,9%, fiind în creștere cu 10,0 mii persoane, pe cînd numărul populației rurale, s-a cifrat la 2067,3 mii persoane sau 58,1%, reducîndu-se cu 11,4 mii persoane față de anul precedent.

Cu toate că situația demografică din Republica Moldova dă semne de ameliorare, nivelul înalt al mortalității și un nivel jos al natalității se menține. În anul 2012 numărul celor născuți a constituit doar 39435 persoane fiind în creștere cu 0,6% față de anul precedent, în timp ce numărul celor decedați s-a cifrat la nivelul de 39560 persoane – cu 0,8% mai mare decît în anul precedent. Drept consecință, sporul natural al populației Moldovei continuă să fie negativ (tabelul 1.4).

Tabelul 1.4. Indicatorii de bază ai mișcării naturale a populației, 2009-2012

	2009	2010	2011	2012	2011 în % față de 2010	2012 în % față de 2011
Numărul populației la sfîrșitul anului, mii persoane		3560,4	3559,5	3559,5	100,0	100,0

Născuți vii, persoane	40803	40474	39182	39435	96,8	100,6
Decedați, persoane	42139	43631	39249	39560	90,0	100,8
Mortalitate infantilă: 0-1 an, persoane	493	476	431	387	90,5	89,8
Spor natural, persoane	-1336	-3157	-64	-125		
Rata totală de fertilitate		1,309	1,226	1,279	93,7	104,3
Căsătorii	26781	26483	25900	24,3	97,8	93,7
Divorțuri	11884	11504	11120	10,6	96,7	95,7

Sursa: BNS

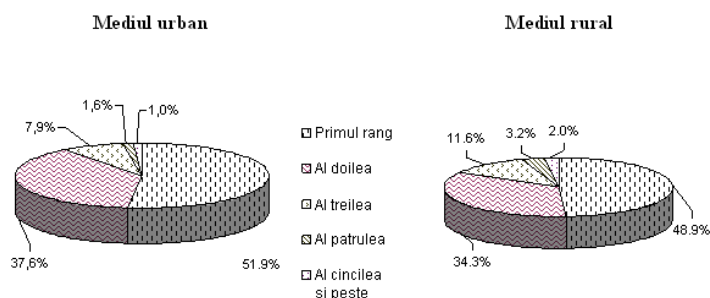
Conform datelor Biroului Național de Statistică în anul 2012 rata natalității a constituit 11,1‰ (născuți-vii la 1000 locuitori). Natalitatea în mediul rural (11,9‰) se menține mai înaltă decât în localitățile urbane (10,0‰). Comparativ cu statele europene natalitatea din Republica Moldova se află, practic, la același nivel. Potrivit ultimelor date disponibile, din anul 2011 în statele Uniunii Europene rata natalității constituia în medie 10,4‰, variind de la 8,1‰ în Germania până la 16,3‰ în Irlanda.

În anul 2012 rata totală de fertilitate a fost de 1,279 copii născuți de o femeie pe parcursul cursul vieții sale fertile (1,3 – anul 2010 și 2009). Diminuarea nivelului fertilității din ultimii ani este determinată de o serie de factori economici, sociali, culturali, dar și de cei legați de tranziția demografică care are loc în țările europene.

Vârsta medie a mamei la prima naștere a fost de 23,7 ani. Cu toate acestea mamele din mediul rural nasc la o vârstă mai tânără (22,8 ani) comparativ cu mamele din mediul urban (25,1 ani). Se păstrează tendința de reducere a numărului născuților de mame în vârstă sub 20 de ani - 8,0% din numărul total al născuților-vii, față de 8,8% în anul 2011.

În anul 2012 s-a înregistrat o ușoară reducere a ponderii născuților-vii de rangul I, pe fundalul creșterii născuților-vii de rangul II și III. Cu toate acestea, ponderea născuților vii de rangul I constituie 50,1%. Majoritatea copiilor născuți în familiile numeroase revin mamelor din mediul rural (figura 1.4.).

Figura 1.4. Repartizarea născuților-vii după rangul născutului

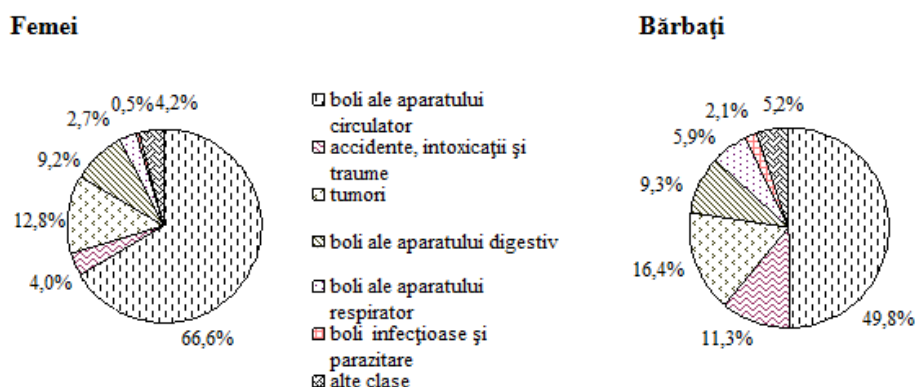

Sursa: BNS

În anul 2012 a rata de mortalitate a fost de 11,1‰ (decedați la 1000 locuitori), fiind într-o ușoară descreștere față de anii precedenți (în 2009 și 2010 – 11,4‰). Totodată decalajul dintre ratele mortalității generale pe medii se menține. În mediul urban rata de mortalitate a constituit 8,6‰, în mediul cel rural – 12,9‰. Diferența semnificativă între ratele mortalității generale pe medii este rezultatul unui proces mai pronunțat de îmbătrânire demografică a populației din mediul rural. Cele mai scăzute rate ale mortalității au fost înregistrate în mun. Chișinău (7,7‰), mun. Bălți (9,1‰) și în raioanele: Cahul (10,0‰), Ialoveni (10,2‰) UTA Găgăuzia (10,4‰) și Anenii Noi (10,6‰), iar cele mai înalte rate – în raioanele: Dondușeni (17,4‰), Briceni și Șoldănești (respectiv câte 14,7‰), Florești (14,6‰), Rîșcani și Edineț (14,4‰) și Glodeni (14,3‰).

În ceea ce privește mortalitatea în funcție de cauze de deces, tradițional, cele mai multe decese (57,7%) au fost drept cauză bolile aparatului circulator, ele fiind urmate de tumori (14,7%), bolile aparatului digestiv (9,3%), accidente, intoxicații și traume (7,8%), bolile aparatului respirator (4,4%) (figura 1.5.).

Figura 1.5. Structura mortalității pe principalele cauze de deces și sexe

Sursa: BNS

Procesele demografice actuale au condiționat nu numai reducerea populației, dar și întărirea procesului de îmbătrânire. În anul 2012 rata de îmbătrânire (ponderea populației de 65 ani și peste în totalul populației) a populației a constituit 9,9%, cu 0,4% mai mare comparativ cu anul precedent. Se atestă un proces accelerat de îmbătrânire demografică care se manifestă nu numai prin creșterea numărului populației adulte, dar și prin diminuarea numărului populației tinere. Vârsta medie a populației s-a majorat de la 33,4 ani în anul 2000, până la 36,7 ani în anul 2012, iar ponderea populației tinere (0-14 ani) s-a redus de la 25,7% la 16,1% din totalul populației (tabelul 1.5.).

Tabelul 1.5. Populația stabilă pe grupe de vârstă la începutul anului, %

	2010	2011	2012	2013
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
Din care:				
0-14	16,7	16,4	16,2	16,1
15-64	73,7	73,6	73,9	74,0
65+	10,0	10,0	9,5	9,9

Sursa: BNS

Potrivit scenariilor pesimiste ale prognozelor demografice, către anul 2050 efectivul populației poate să se micșoreze cu până la un milion de locuitori. Ponderea populației în vârstă aptă de muncă se va diminua, în funcție de scenariu, cu circa 11–16 puncte procentuale față de valorile actuale, de la 69,2% până la 57,9%.

Cu toate acestea, nu reducerea numărului populației reprezintă evoluția cea mai îngrijorătoare, ci faptul că acestei evoluții i se asociază o dezechilibrare continuă a structurii pe vârste, datorată, în mare parte, procesului de îmbătrânire a populației. Ponderea numărului persoanelor care au depășit pragul actual al vârstei de pensionare se va majora până la 31,5% în anul 2050. Creșterea ponderii populației vârstnice va crea o presiune tot mai puternică asupra sistemelor de securitate socială.

Deși, speranța de viață în Republica Moldova este destul de joasă în comparație cu statele UE (79,7 pentru ambele sexe; 77,4 ani la bărbați și 83,2 ani la femei), pe parcursul ultimilor 15 de ani, ea a crescut simțitor de la 62 de ani în 1996 la 70,99 de ani în 2012 și se preconizează să atingă cifra de 77 ani către anul 2050. Femeile trăiesc mai mult decât bărbații în medie cu 7,8 ani. Acest decalaj datorează supramortalității masculine. Totodată, în comparație cu anii 2010 și 2011, în anul 2012 a crescut speranța de viață a bărbaților care locuiesc în mediul rural. Durata medie a vieții locuitorilor din mediul urban a fost mai mare față de locuitorii din mediul rural, respectiv cu 3,6 ani la bărbați și cu 3,8 ani la femei (tabelul 1.6.).

Tabelul 1.6. Speranța de viață la naștere în anii 2006-2012, ani

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Total	68,4	68,79	69,36	69,31	69,11	70,97	70,99
Bărbați	64,57	65,04	65,55	65,31	65,00	67,10	67,08
Femei	72,23	73,57	73,17	73,37	73,41	75,0	74,86

Sursa: BNS

Migrația reprezintă un fenomen care are un impact hotărâtor asupra proceselor demografice, atât pe termen mediu, cât și pe termen lung, în special asupra numărului și structurii populației pe sexe și vârste. Dacă pentru unele state, pe de o parte, migrația contribuie la creșterea numărului populației, atenuând unele probleme legate de îmbătrânire demografică, pentru Republica Moldova, fenomenul migrației a condus doar la reducerea mecanică a numărului populației precum și la reducerea natalității.

Astfel, în 2012, ca și în anii precedenți, numărul emigranților este mai mare decât cel al imigranților - 3920 persoane comparativ cu 3093. Principale țări gazde pentru persoanele migrante din Republica Moldova sînt: SUA - 245 persoane, Germania - 218, Israel - 198. Majoritatea emigranților, atât femei, cât și bărbați, fac parte din grupele de vîrstă 20-29 de ani și 30-39 de ani.

În ceea ce privește migrația internă pe parcursul anului 2012 și-au schimbat locul de trai în interiorul republicii 36,7 mii persoane. Intensitatea migrației interne măsurată prin indicii de mobilitate al populației (după numărul de sosiri și plecări la 1000 de locuitori) arată, că în anul 2012, acesta înregistrat o valoare de 10,3, mai mică decât în anul 2011 (12,6).

Intensitatea plecărilor este mai mare în 16 raioane față de media pe țară. Cel mai mare număr relativ de plecări s-a constatat în raioanele: Dubăsari (21 plecați la 1000 locuitori), Telenești, Călărași, Cantemir, Rezina, Șoldănești, Florești, Leova, Fălești (12-14 plecați la 1000 locuitori). Ca și în anul precedent un număr mai mic de plecări au fost în mun. Bălți, raionul Taraclia și UTA Găgăuzia (mai puțin de 7 plecați la 1000 locuitori).

Intensitatea sosirilor a fost mai mare în mun. Chișinău (16 sosiți la 1000 locuitori) și raionul Călărași (13 sosiți la 1000 locuitori). Soldul pozitiv al migrației interne este observat numai în capitală și în raioanele Hîncești și Criuleni.

În mare parte, migrații interni (mai mult de 90%) sînt persoanele în vîrstă de 20-49 ani. De regulă migrează într-o măsură mai mare femeile (57%). Aproximativ 2/3 din numărul total al populației care și-a schimbat locul de trai în anul 2012 provine din mediul rural.

1.3.2. Promovarea politicilor demografice

Noile paradigme ale dezvoltării populației expuse la **Conferința Internațională pentru Populație și Dezvoltare de la Cairo**, desfășurată în perioada 5-13 septembrie 1994, și concretizate în Programul de Acțiuni (Consensul de la Cairo) pe o perioadă de 20 de ani, pînă în anul 2014, la care a aderat și Republica Moldova, a pus bazele unei noi abordări a politicii demografice în corelație cu dezvoltarea durabilă și drepturile omului. Programul de Acțiuni adoptat la Cairo, reluat în dezbateri la fiecare 5 ani, abordează relațiile complexe dintre populație, creșterea economică și dezvoltarea durabilă, precum și structura populației, urbanizarea, problemele familiei, migrația, prevenirea și controlul maladiei HIV/SIDA, schimbările climatice, cercetarea și dezvoltarea, tehnologia, colectarea și analiza de date ș.a. Elementul cheie inovativ în această abordare constă în creșterea rolului femeilor, cărora să li se ofere mai multe oportunități prin accesul lărgit la serviciile de sănătate, de învățămînt și prin promovarea dezvoltării aptitudinilor proprii în scopul încadrării lor în câmpul muncii.

Programul de acțiuni cuprinde obiective de reducere a ratei mortalității infantile și materne, precum a și copiilor pînă la vîrsta de 5 ani. În acest context, se observă o strînsă legătură dintre obiectivele Conferinței de la Cairo și Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului (ODM) și obiectivele **ODM 4 - Reducerea mortalității infantile, ODM 5 - Îmbunătățirea sănătății materne și ODM 6. Combaterea HIV/SIDA, tuberculozei și altor maladii** (Boxa 1.).

Boxa 1. Realizarea obiectivelor de dezvoltare ale mileniului ce țin de securitatea demografică din Republica Moldova: ODM 4, ODM 5, ODM 6
--

ODM 4. Reducerea mortalității infantile. Ținta finală stabilită pentru anul 2015 privind mortalitatea infantilă și cea pînă la 5 ani (ODM-4) au fost atinse precoc. În 2012 pentru prima dată în istoria Republicii Moldova rata mortalității infantile a atins o valoare 9,8%, ținta pentru 2015 fiind de 13,2%. Mortalitatea copiilor pînă la 5 ani, de asemenea, a scăzut stabil din 2009 încoace, atingînd în anul 2012 nivelul de 12,1%. Cu toate acestea, acești indicatori nu sînt nici pe departe similari cu cei ai statelor Uniunii Europene (4,3‰ în 2011). Totodată, realizarea, pînă în 2015, a țintei privind rata de imunizări contra rujeolei încă este incertă din cauza scăderii, din diferite motive, în ultimii ani, a numărului de copii vaccinați.

ODM 5. Îmbunătățirea sănătății materne. Și obiectivul ODM-5 privind îmbunătățirea sănătății materne se realizează cu succes. În ultimii ani se menține la un nivel înalt accesul la servicii de sănătate perinatală, lucru caracteristic, de asemenea, și pentru accesul la serviciile medicale, ceea ce a permis ca rata nașterilor asistate medical să rămînă înaltă. Astfel, pe parcursul ultimilor două decenii situația s-a îmbunătățit considerabil, iar valorile principalului indicator – rata mortalității materne – au converș către media pe întregul continent european (11,57 în 2012). În același timp, rata mortalității materne rămîne aproximativ de 3 ori mai mare ca media pe țările UE (15,31 față de 5,8).

ODM 6. Combaterea HIV/SIDA, tuberculozei și altor maladii. Realizarea obiectivului ODM-6 privind combaterea HIV/SIDA, tuberculozei și altor maladii se confruntă cu anumite probleme. Lupta cu maladiile infecțioase social-condiționate – prioritate majoră în politica de sănătate – nu a adus încă rezultate, iar viitorul apropiat, luînd în considerație constrîngerile financiare cauzate de retragerea Fondului Global pentru combaterea SIDA, tuberculozei și Malariei (GFATM), va aduce noi provocări.

În așa fel, după o creștere substanțială din 2000 pînă în 2008 (de la 4 cazuri la 100000 populație la 19,4), incidența HIV/SIDA în populația generală atinge 18,5 la 100000 populație în 2012 (CNSP, 2012). Ambele ținte stabilite pentru 2010 privind infecția HIV/SIDA au fost ratate semnificativ (incidența generală – 17,1 în loc de 9,6 și incidența printre tineri 21,6 în loc de 11,2).

Și infecția cu tuberculoză rămîne o problemă foarte alarmantă. Aceasta încă nu poate fi considerată sub control, chiar dacă rata mortalității asociată cu TB a scăzut, fiind aproape de țintă în 2010 și 2011 (15,5 și 16,1 respectiv), revenind aproape de nivelul anului 2001. Analizînd tendințele de evoluție a epidemiei nu se poate spune cert dacă obiectivul final va fi atins.

Incidența totală prin tuberculoză (TB) a scăzut de la maximul istoric de 133,9 în 2005 la 113,2 în 2010. Acest succes a fost datorat intensificării colaborării între specialiștii pulmonologi și medicina primară. Peste tot în țară se recomandă tratamentul spitalicesc și tratamentul direct observat în perioada de continuare, după ce maladia devine ne-contagioasă. Însă factorii alarmanți principali sînt identificați a fi depistarea tardivă a maladii – 38% din cazurile raportate în 2011 au fost tuberculoză pulmonară distructivă, iar 37,4% au fost cele cu spută pozitivă. Din păcate, acest indicator este actual și pentru copii – 25,3% (23 copii) din toți au avut forme distructive la diagnosticare. Incidența totală la copii, de asemenea, a crescut cu 11% comparativ cu 2010.

Sursa: Al treilea raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului. Republica Moldova, UNDP, 2013, draft).

Prin aderarea la Programul de Acțiuni al Conferinței Internaționale pentru Populație și Dezvoltare Republica Moldova și-a asumat obligația de realizare a obiectivelor stabilite la nivel mondial în scopul asigurării respectării drepturilor fundamentale ale omului, reducerii sărăciei, consolidării capacităților instituțiilor statului pentru accesul universal la informații și servicii în domeniul sănătății reproductive și alte servicii publice de calitate în folosul fiecărui cetățean. Astfel, țara noastră și-a asumat abordarea complexă multisectorială a politicilor referitoare la dezvoltarea și securitatea demografică.

În corespundere cu Consensusul de la Cairo a fost implementat Programul național strategic al Republicii Moldova în domeniul securității demografice (2011-2025), aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.768 din 12.10.2011. În document au fost trasate direcțiile strategice în asigurarea stabilității și evoluției demografice pentru o perspectivă de 15 ani, printre care stimularea natalității, creșterea speranței de viață la naștere; diminuarea mortalității și morbidității, soluționarea problemelor în ceea ce privește migrația; eficientizarea politicilor de ocupare a forței de muncă; promovarea politicilor educaționale pentru o viață sănătoasă și activă ș.a. De asemenea, documentul scoate în evidență riscurile demografice posibile și propune căi reale de depășire a lor prin dezvoltarea capacităților instituționale în vederea creării premiselor necesare pentru diminuarea

declinului demografic, precum și asigurarea echilibrului demografic.

Realizarea obiectivelor Programului va fi asigurată în două etape distincte:

a) etapa I (anii 2011-2013) – realizarea acțiunilor incluse în Planul privind implementarea Programului pe termen mediu. În acest context, vor fi întreprinse măsuri de consolidare a potențialului administrativ în gestionarea proceselor demografice, integrarea principalelor probleme demografice în programele sociale și de dezvoltare.

b) etapa II (anii 2014-2025) – implementarea obiectivelor Programului în limitele perioadei de 15 ani, care include măsuri generalizate destinate menținerii stabilității demografice și asumării acțiunilor ce vor contribui la dezvoltarea potențialului demografic și economic al populației pe perioada declarată.

Una din problemele cheie ale acestui program ține de îmbătrânirea demografică.

Prin aderarea la Consensul de la Cairo și la Planul Internațional de Acțiuni privind Îmbătrânirea (Madrid, 2002), Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea de a întreprinde măsuri de soluționare a problemelor ce țin de îmbătrânirea demografică și integrarea problemelor ce țin de populația vârstnică în politicile publice naționale.

În prezent Republica Moldova trece printr-o fază intensă a tranziției demografice. În ultimii 10 ani numărul populației a descrescut cu 59,0 mii persoane, numărul populației active s-a redus cu 259,1 mii persoane, iar ponderea persoanelor în vârstă de 60 ani și peste a crescut de la 13,9% la 15,3%. Dacă ritmul de îmbătrânire se va menține tot atât de intens și, în perspectivă, mai intens decât în țările europene, în următorii 50 de ani Republica Moldova va ajunge în grupul țărilor cu cea mai îmbătrânită populație.

Îmbătrânirea potențialului uman pune în evidență astfel de probleme ca costul pensiilor, echilibrul de vârstă pe piața muncii, probleme legate de educație și formare profesională, asigurare cu spațiu locativ, transport, condiții de trai, calitatea serviciilor sociale și îngrijirea medicală ș.a.

Comisia Europeană atrage atenția că îmbătrânirea populației în toate statele membre a pus la o grea încercare sistemele de pensii, iar criza economică și financiară nu a făcut decât să complice această situație. Din acest considerent, noile abordări ale politicilor demografice din diverse țări pun accentul pe extinderea participării persoanelor vârstnice la viața socială și economică, fiind prioritară și consolidarea relațiilor între generații.

Or, tinerii de mîine, care vor deveni mai puțini ca număr, vor fi nevoiți să contribuie nu doar la dezvoltarea economică și socială a țării, dar și la întreținerea unui număr tot mai mare de persoane vârstnice. Acest fapt va conduce o creștere semnificativă a cheltuielilor publice, ceea ce va compromite dezvoltarea economică dorită. Situația dată impune o alegere între două oportunități: pensionari mai mulți și mai săraci, contribuții mai mari la sistemul de pensii, sau o durată mai mare a vieții active de muncă pentru persoanele vârstnice. Soluția vine de la sine, și anume, prin crearea unor oportunități mai largi de participare a persoanelor vârstnice pe piața muncii. În același context, în corespundere cu principiile Anului European al Îmbătrînirii Active și al Solidarității între Generații 2012, Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei a pus accentul asupra noilor priorități ale politicilor de ocupare și sociale care presupun o promovare cât mai activă a măsurilor de extindere a participării persoanelor vârstnice în viața economică, socială, culturală, politică, fiind prioritară, totodată, și consolidarea solidarității dintre generații.

Creșterea gradului de participare a persoanelor de vîrsta a treia pe piața muncii reprezintă principala soluție în evitarea impactului negativ al îmbătrînirii populației. În acest context, formarea profesională continuă și asigurarea condițiilor decente de muncă vor căpăta noi conținuturi.

Una din direcțiile principale ale politicii demografice promovate în Republica Moldova reprezintă și asigurarea securității demografice a localităților. În acest context, în scopul monitorizării securității demografice din localități, prin concursul autorităților administrației publice centrale și locale, BNS și IEFS, a fost aprobată și instituționalizată procedura de calculare a Indicelui Integrat Teritorial al Securității Demografice (IITSD). Procedura de colectare a datelor și calculare a IITSD este reflectată într-un Regulament special, aprobat prin Ordinul comun al MMPSF, BNS și IEFS, nr.112/70/180 din 16.08.2012.

În funcție de specificul dezvoltării demo-socio-economice, a localităților au fost identificate

riscurile demografice, fiind determinați 10 indicatori demografici principali, care au fost aprobați prin Regulament. Evaluarea calitativă a datelor statistice obținute și calculele necesare pentru construirea modelelor au fost făcute prin utilizarea pachetului de prelucrare și analiză a datelor statistice – „Statistical Package for Social Science”. Au fost incluși în model următorii indicatorii: Rata de natalitate; Rata totală de fertilitate; Rata de mortalitate; Rata mortalității infantile; Speranța de viață la naștere; Ratele nupțialității și divorțialității.

În urma consultărilor cu specialiștii din domeniu, precum și a practicii internaționale s-a ajuns la concluzia, că principalii indicatori ai securității demografice pentru Republica Moldova pentru anii perioada 2009-2014 să atingă următoarele mărimi admisibile (Tabelul 1.7.)

Tabelul 1.7. Mărimile admisibile ale indicatorilor de securitate demografică pentru Republica Moldova pentru 2009-2014

	Denumirea indicatorului	Mărimile admisibile în practica internațională sau valorile obținute real către anul 2011	Valoarea indicatorului în Republica Moldova în anul 2011	Mărimile admisibile recomandate pentru anii 2009-2012 (a.2008)*	Mărimile admisibile recomandate pentru anii 2012-2014 (a.2012)*
1.	Rata totală de fertilitate	2, 14 - 2,15 (nivelul de reproducere a populației) sau 1,5 (indicator critic după W. Lutz). 1,6 (media pe Europa).și UE - 1,6 copii per femeie de vîrstă fertilă	1,27 copii per femeie de vîrstă fertilă	1,21-1,47 copii per femeie de vîrstă fertilă	1,19-1,41 copii per femeie de vîrstă fertilă
2.	Speranța de viață la naștere	Media pe Europa - 77 ani (media pe Europa), inclusiv bărbați – 73 ani și femei – 80 ani. UE - 80 ani, inclusiv bărbați – 77 ani și femei – 83 ani	70,88 ani, inclusiv: bărbați – 66,82 ani; femei – 74,92 ani; urban – 73,24 ani, rural – 69,45 ani..	69,4 – 70 ani	69,1 – 71,9 ani
3.	Îmbătrînirea populației (ponderea persoanelor vîrstnice în structura populației 60+ ani)	12 % - pragul îmbătrînirii demografice, 15 % - îmbătrînirea demografică profundă.	14,8%, inclusiv urban – 13,9% și rural – 15,5%.	13 -15,0 %	14-15,5%
4.	Rata natalității	11 ‰ (media pe Europa) și UE - 11 ‰	10,9‰	10 - 12‰	9,9 – 11,4‰
5.	Rata mortalității	11 ‰ (media pe Europa) și UE – 10 ‰	11,0 ‰	10,6‰ – 12,2‰	10,95 – 12,35 ‰.
6.	Rata mortalității infantile	5,0 ‰ (media pe Europa) și UE - 4,0 ‰	10,9 ‰	10,3 – 13 ‰*	9,4– 11,7 ‰
7.	Rata nupțialității**	Bulgaria-2,9 ‰; România-4,9‰; Ucraina-7,8 ‰; Belarus-9,2‰.	7,3 ‰	5,9 – 8,1 ‰	6,0 – 7,7‰
8.	Rata divorțialității**	Bulgaria-1,4‰; România-1,7‰; Ucraina-1,4‰; Belarus -4,1‰.	3,1 ‰	2,2 – 4,3 ‰	2,5 – 4,2 ‰.
* analiza de regresie; ** datele medii pe Europa lipsesc.					

Monitorizarea securității demografice în baza IITSD în aspect teritorial se face pentru 32 de raioane, UTA Găgăuzia, municipiile Chișinău și Bălți. Tabelul 1.8. reflectă situația privind securitatea demografică în funcție de rangul atribuit localității sau raionului.

Astfel, se observă că mun. Chișinău și mun. Bălți se plasează pe cele mai înalte ranguri, iar securitatea demografică este destul de bună. Totodată, ultimele locuri în clasamentul raioanelor după securitatea demografică ocupă raioanele Briceni (1), Șoldănești (2), Glodeni (3), Dondușeni (4), Fălești (5). Astfel metoda de calculare a IITSD oferă posibilitatea de a scoate în evidență cele mai defavorabile teritorii din punct de vedere al securității demografice care, ulterior, vor atrage o asistență suplimentară din partea statului.

Tabelul 1.8. Gradul de securitate demografică al raioanelor și municipiilor Republicii Moldova conform IITSD, 2008-2011

Municipiul/ raionul	Rangul atribuit*			Municipiul/ raionul	Rangul atribuit*		
	2008	2010	2011		2008	2010	2011
Mun. Chișinău	35	35	35	Basarabeasca	26	25	17
Mun. Bălți	33	33	34	Cantemir	5	3	16
Cahul	34	34	33	Ștefan-Vodă	7	12	15
Anenii Noi	31	28	32	Rîșcani	15	18	14
UTA Găgăuzia	28	32	31	Cimișlia	12	15	13
Criuleni	24	27	30	Rezina	19	16	12
Ialoveni	29	21	29	Călărași	16	7	11
Strășeni	22	19	28	Sîngerei	4	6	10
Hîncești	17	8	27	Dubăsari	8	20	9
Ungheni	32	29	26	Taraclia	25	22	8
Edineț	21	23	25	Ocnița	9	11	7
Căușeni	23	30	24	Telenești	2	4	6
Leova	13	17	23	Fălești	3	2	5
Nisporeni	20	9	22	Dondușeni	14	13	4
Orhei	30	31	21	Glodeni	6	5	3
Drochia	18	26	20	Șoldănești	1	1	2
Soroca	27	24	19	Briceni	10	10	1
Florești	11	14	18	* 1- cea mai proastă situație, 35 – cea mai bună situație			

Concluzii. Recomandări

Pe fundalul stabilizării situației economice în Republica Moldova se atestă o creștere a nivelului de trai a populației și o diminuare a nivelului sărăciei.

Cu toate acestea situația demografică continuă să fie critică. Nivelul înalt al mortalității și nivelul jos al natalității și al fertilității determină o reducere continuă numărului populației, dar și o dezechilibrare a structurii pe vârste a populației, ceea ce a condus la o îmbătrânire demografică mai accelerată decât în țările din Europa. O asemenea evoluție a proceselor demografice poate avea repercusiuni nefaste asupra securității demografice din republică.

Proгноza demografică și estimările specialiștilor naționali și ai celor din structurile ONU au confirmat, că fără o intervenție din partea statului în ceea ce privește o politică demografică activă, Republica Moldova riscă să intre în instabilitate demografică într-o perspectivă de câteva decenii.

Situația dată impune conștientizarea faptului că, într-o perspectivă apropiată Republica Moldova va avea o populație îmbătrânită, iar populația, autoritățile publice, în general, însăși viața social-umană trebuie adaptate la procesele de îmbătrânire demografică. Adaptarea la îmbătrânirea demografică presupune o îmbătrânire activă, înaintarea în vârstă în condiții optime de sănătate, pledarea pentru autonomie în viața de zi cu zi.

Însăși procesul de îmbătrânire demografică este un proces complex care poate avea consecințe imprevizibile pentru societate, atât de ordin economic, cât și de ordin social și comportamental. Procesul dat poate conduce la un conflict de generații. De aceea, adaptarea la îmbătrânirea demografică necesită un efort intelectual și cultural nu numai din partea autorităților publice, dar și din partea întregii societăți. Este necesară o schimbare a valorilor membrilor societății care presupune cultivarea toleranței reciproce între persoanele de vârstă a treia și populația tânără.

În scopul soluționării problemelor ce țin de asigurarea securității demografice și îmbătrânirea demografică sînt necesare următoarele:

- Adaptarea societății la procesul de îmbătrânire demografică prin includerea problemelor legate de acest fenomen în politicile publice;
- Formularea acțiunilor și măsurilor prioritare pentru Planului de acțiuni pentru perioada anilor 2014-2016 din cadrul Programului Național Strategic din domeniul Securității

Demografice al Republicii Moldova (2011-2025). Monitorizarea impactului măsurilor din planul de acțiuni prin instrumente eficiente de monitorizare a securității demografice;

- Elaborarea și dezvoltarea conceptului privind organizarea serviciilor de consiliere familială prin concursul Centrului de Cercetări Demografice al Academiei de Științe a Moldovei și Universitatea de Stat din Moldova.

- Conlucrarea autorităților publice locale cu membrii societății civile și locuitorii comunității în scopul creării condițiilor necesare de constituire a familiei și asigurare a unui nivel adecvat al bunăstării, în scopul valorificării potențialului demografic al tinerei generații. Promovarea unor măsuri active de stimulare a natalității de către Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei, autoritățile publice locale, precum și de către societatea civilă.

2. EVOLUȚII STRUCTURALE PE PIAȚA MUNCII

Procesul de formare a pieței muncii care durează mai mult de două decenii a condus la apariția unor fenomene nedorite în societate, cum ar fi diminuarea drastică a ocupării, creșterea populației inactive, degradarea veniturilor reale ale populației etc., fenomene care pot avea repercusiuni nefaste într-o perspectivă îndelungată. Într-adevăr evoluția proceselor de pe piața muncii din Republica Moldova din ultimii ani, atestă o reducere continuă a principalilor indicatori ocupaționali. O asemenea situație critică de pe piața muncii nu se leagă nici cu creșterile înregistrate în principalele ramuri ale sectorului real în anii precedenți crizei economice, nici cu tendințele de redresare a situației economice din ultimii ani. Or, piața muncii, fiind o piață derivată, trebuie să reflecte pe deplin succesele sau insuccesele înregistrate de economia națională. În aceste condiții, și rolul serviciului public de ocupare a forței de muncă are menirea de a promova o politică axată pe o creștere pe cât posibilă a nivelului ocupării precum și asigurării a unei protecții sociale adecvate a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

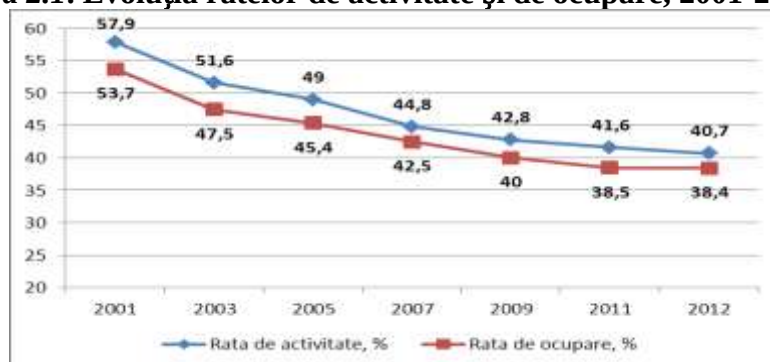
2.1. Analiza principalilor indicatori ai pieței muncii

Ancheta Forței de Muncă realizată de Biroul Național de Statistică atestă o reducere, atât a numărului populației economic active cât și a celei ocupate. Astfel, din 2001 până în 2012, numărul populației economic active s-a redus de la 1616 mii persoane până la 1214,5 mii persoane, iar numărul populației ocupate și al salariaților s-a redus, respectiv, de la 1498 mii și 899 mii persoane până la 1146,8 mii și 843,4 mii persoane. Comparativ cu anul 2011 populația economic activă s-a redus cu 3,4% (- 43,0 mii) pe când populația ocupată a crescut nesemnificativ cu 3,4 mii persoane, din care ponderea salariaților a constituit 70,8%. Ponderea bărbaților în totalul persoanelor active și al populației ocupate a constituit, respectiv, 50,9%, și 50,2% pe când ponderea persoanelor economic active și ocupate din mediul rural - respectiv, 50,8% și 51,72%.

În funcție de formele de proprietate, 72,0% din populația ocupată a activat în unități din sectorul privat, iar 28,0%, respectiv, în unități economice cu proprietate publică.

S-au redus și ratele de activitate și ocupare, respectiv, de la 42,3% și 38,5% în 2011 până la 40,7% și 38,4% în 2012. Valori mai înalte a înregistrat rata de activitate, respectiv de ocupare masculină - 43,5%, și 40,6% comparativ cu ratele de activitate și ocupare feminină - 38,2% și 36,5%. În ceea ce privesc ratele de activitate și ocupare din mediul rural, acestea au fost mult mai mici, comparativ cu mediul urban, constituind, respectiv 36,0% și 34,6% comparativ cu 47,0% și 43,6% (figura 2.1.).

Figura 2.1. Evoluția ratelor de activitate și de ocupare, 2001-2012, %

Sursa: BNS

Specificul ocupării populației din Republica Moldova presupune și existența unor forme mai deosebite de ocupare, precum ocuparea incompletă și cea informală. Or, în noile condiții economice aceste forme de ocupare, devin tot mai răspândite. Astfel în 2012 în sectorul informal au lucrat 13,3% din totalul persoanelor ocupate în economie. Din numărul persoanelor ocupate informal salariații au alcătuit 22,9%.

În același timp, odată cu descreșterea populației economic active tendința de creștere a

populației inactive, în special a celei care se află în vîrstă aptă de muncă se menține stabil pe parcursul ultimilor ani. Ancheta Forței de Muncă arată că populația inactivă în vîrstă de 15 ani și peste în anul 2012 a constituit 59,3% din totalul populației de aceeași categorie de vîrstă și a fost cu 1,5% sau cu 50 mii persoane mai mare în comparație cu anul precedent. Din persoanele inactive persoanele descurajate în a-și găsi un loc de lucru dorit au fost în creștere și au constituit circa 27,4 mii față de 25,7 mii în 2011. În același timp numărul persoanelor declarate de către gospodării plecate în alte țări la lucru sau în căutare de lucru a fost de circa 328,3 mii persoane față de 316,9 mii în 2011. Din numărul celor declarați plecați, bărbați au fost 66,6%. Ponderea persoanelor plecate din localitățile rurale a fost de circa 72,5%.

Creșterea populației inactive condiționează o creștere a raportului de dependență economică și, prin consecință, poate crea probleme serioase sistemului de protecție socială a populației republicii. În anul 2012 raportul de dependență economică, exprimat prin numărul persoanelor neocupate (inactive sau în șomaj) ce revin la 1000 persoane ocupate a fost de 21040/00, fiind într-o mică descreștere comparativ cu anul 2011 (20340/00).

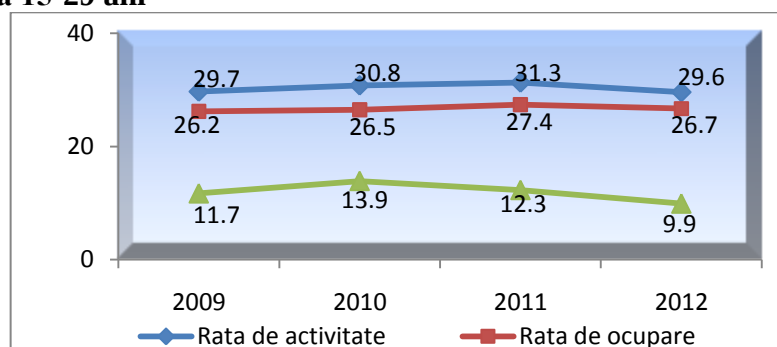
Reducerea continuă a indicatorilor ocupaționali din republică reprezintă un semnal îngrijorător privind vulnerabilitatea economiei naționale, precum și a securității sociale. Astfel, rata de ocupare din Republica Moldova în anul 2012, comparativ cu cea din statele membre ale UE, este cu mult mai mică – 38,4% comparativ cu circa 65% , ceea ce arată, că atît funcționalitatea pieței muncii, cît și calitatea creșterii economice din republică din ultimii ani lasă mult de dorit, deoarece acestea nu pot asigura rezolvarea problemelor majore ale societății moldovenești, în speță: un loc de muncă care ar asigura un trai decent, siguranța în ziua de mîine, protecție socială în caz de incapacitate de muncă, acces la servicii sociale calitative etc., probleme care în perspectivă pot compromite dezvoltarea durabilă a republicii precum și poate fi cauza degradării capitalului uman existent.

Pe fundalul descreșterii indicatorilor ocupaționali au avut loc modificări semnificative în structura populației ocupate în funcție de vîrstă, mediu, domeniu de activitate etc. Se observă o descreștere a nivelului ocupării populației tinere, a celor ocupați în agricultură și a celor ocupați în mediul rural.

De regulă, tineretul este mai puțin prezent pe piața muncii, deoarece o mare parte din tineri sînt încadrați în sistemul de învățămînt. Cu toate acestea, evoluția ocupării tineretului decurge într-un mod neunivoc. Această categorie reprezintă ponderea cea mai mare în structura șomajului.

Conform datelor Anchetei forței de muncă, în anul 2012 din numărul total de 279,7 mii tineri în vîrstă de 15-29 ani activi din punct de vedere economic, 252,0 mii persoane au fost tineri ocupați. Rata de ocupare a tinerilor în anul 2012 a fost de 26,7% și a crescut nesemnificativ comparativ cu perioada respectivă a anului 2010 (26,5%). Rata de activitate în categoria de vîrstă 15-29 ani a atins valoarea de 29,6%, micșorîndu-se cu 1,7 p.p. față de anul 2011 (figura 2.2.).

Figura 2.2. Evoluția anuală (2009-2012) a ratelor de activitate, ocupare și șomaj în categoria de vîrstă 15-29 ani

Sursa: BNS

Tot în această perioadă, în rîndul tinerilor de 15-29 ani au fost înregistrați 27,7 mii șomeri, ceea ce constituie 40,9% din numărul total de șomeri estimat de către Biroul Național de Statistică. Rata șomajului în rîndul tinerilor în vîrstă cuprinsă între 15-29 ani a constituit 9,9%.

Analizînd distribuirea forței de muncă ocupată pe sectoare de activitate, se observă că pînă în anul 2003, aproape o jumătate din populația ocupată activa în sectorul agrar. Totodată, pe parcursul ultimilor trei ani, ponderea populației active ocupate în agricultură s-a micșorat, majorîndu-se, în același timp, ponderea populației ocupate în sfera serviciilor. Astfel, se observă o reducere semnificativă a ponderii populației ocupate în ramurile care nu pot asigura o productivitate a muncii ridicată, și, prin urmare, o creștere a veniturilor salariale. Cu toate acestea, descreșterea numărului celor ocupați în ramurile neproductive nu presupune și o creștere semnificativă a productivității în acestea.

Astfel, în distribuția populației ocupate după activitățile din economia națională se constată că în 2012 în sectorul agricol au activat 303,3 mii persoane (26,5% din totalul persoanelor ocupate) Față de 2011, numărul populației ocupate în agricultură a scăzut cu 19,7 mii, sau cu 6,1%.

Totodată, în activitățile non-agricole numărul persoanelor ocupate a fost de 843,4 mii, în scădere cu 7,0 mii sau cu 0,8% față de 2011. Ponderea persoanelor ocupate în industrie în totalul celor ocupați a constituit 13,2% (13,1% în 2011), iar în construcții 6,1% (5,7% în 2011). Numărul persoanelor ocupate în industrie a scăzut cu 1,5%, iar în construcții, a crescut cu 5,0% față de nivelul anului precedent. În sectorul servicii au activat 54,3% din totalul persoanelor ocupate, această pondere fiind la nivelul anului precedent. Totodată, numărul absolut al persoanelor ocupate în sectorul serviciilor a scăzut cu 8,1 mii.

2.2. Dezvoltarea capitalului uman

Ocuparea populației, precum și calitatea ocupării, în mare măsură, depinde de nivelul de instruire. Or, în prezent, numai o forță de muncă calificată poate fi competitivă pe piața muncii. Analizînd calitatea resurselor umane din Republica Moldova, se observă că, într-adevăr, nivelul de instruire al acestora este relativ înalt. În 2011 majoritatea persoanelor economic active au posedat studii superioare – 23%, secundar profesionale – 23% și liceale – 20 % în timp ce populația inactivă în vîrstă aptă de muncă a posedat în marea majoritate studii gimnaziale – 35%, liceale – 27% și primare sau fără școală – 13%, studii care nu le poate asigura ocuparea unui post de muncă atractiv, cu perspective de carieră profesională și un nivel înalt al salariului, fapt ce nu-i motivează să fie prezenți pe piața muncii (tabelul 2.1).

Tabelul 2.1. Populația de 15 ani și peste după participarea la activitatea economică în funcție de nivel de instruire, în anul 2011, %

Nivel de instruire	Populație economic activă	Populație ocupată	Șomeri BIM	Populație inactivă
Total (mii pers.)	1257,5	1173,5	84	1717,6
Superior	289,4	271,6	17,8	172,3
Mediu de specialitate	204,2	193,6	10,6	178,4
Secundar profesional	291,5	270,5	21	24,7
Liceal, mediu general	252,6	233,2	19,9	410,6
Gimnazial	203,7	189	14,7	517
Primar sau fără școală primară	16,1	15,6	0	189,7

Sursa: BNS. Ancheta forței de Muncă

Demotivarea populației de a-și ridica nivelul de instruire este determinată nu numai de conjunctura pieței muncii, dar și de situația deplorabilă în care se află sistemul de învățămînt profesional secundar din republică, care, cu regret, nu este capabil în prezent să asigure o forță de muncă calificată necesară pentru exigențele actuale ale pieței muncii din republică. Sistemul secundar de învățămînt profesional nu a reușit să se adapteze la cerințele beneficiarilor direcți ai pieței muncii. În acest sens, oferta de specializări este în continuă scădere, iar calitatea serviciilor educaționale rămîne la un nivel scăzut. În consecință, piața muncii s-a concentrat pe absorbția specialiștilor cu studii superioare.

Situația dată poate fi explicată și prin faptul că piața muncii din Republica Moldova, fiind o piață în formare, încă nu este capabilă să semnaleze sistemul de formare profesională privind conjunctura ofertei de muncă solicitate. Din acest considerent nivelul superior de studii este mai

atractiv din considerentul că asigură oportunități mult mai largi de integrare profesională pentru absolvenți.

La moment, Republica Moldova dispune de un cadru normativ, cam învechit, dar adecvat, care permanent se perfecțiază, necesar pentru reglementarea procesului de formare profesională a cadrelor, racordarea sistemului de formare profesională la necesitățile pieței forței de muncă și asigurarea tinerilor a accesului la studii profesionale de calitate și anume Legea învățământului nr.547-XIII din 21 iulie 1995.

Conform Art.40 al Legii, autoritățile publice fac propuneri pentru planul (comanda de stat) de formare a cadrelor profesionale cu finanțare din bugetul de stat și pe bază de contract în instituțiile de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate, superior și postuniversitar, iar Guvernul aprobă acest plan (comanda de stat) pe meserii, specialități și domenii generale de studiu. De asemenea, Guvernul este abilitat să stabilească modul de coordonare a cotei de pregătire a cadrelor în instituțiile de învățământ mediu de specialitate și superior în cele de stat și private pe bază de contract, cu achitarea taxei de studii.

Astfel, în conformitate Hotărîrea Guvernului nr. 404 din 13 iunie 2012 „Cu privire la planurile de înmatriculare în anul 2012 în învățământul superior, mediu de specialitate și secundar profesional” a fost aprobat următorul plan de admitere:

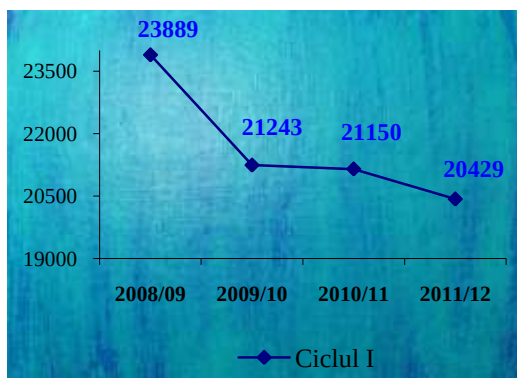
- Pentru învățământul superior (ciclul I) – 20665 persoane, din care: 6745 persoane (32,6%) - cu finanțare bugetară și 13920 persoane (67,4%) în bază de contract;
- Pentru studiile superioare de masterat, ciclul II - 7965 persoane, inclusiv: 3410 persoane (42,8%) cu finanțare bugetară și 4555 persoane (57,2%) în bază de contract;
- Pentru învățământul mediu de specialitate – 10012 persoane, din care: 5386 persoane (53,8%) - cu finanțare bugetară și 4626 persoane (46,2%) pe bază de contract;
- Pentru învățământul secundar profesional – 14340 persoane, inclusiv 13500 persoane (94,1%) - cu finanțare bugetară și 840 persoane (5,9%) - pe bază de contract.

În conformitate cu acest plan de admitere în anul de studii 2012-2013, **la studii superioare de licență (ciclul I)** au fost înmatriculate 20429 persoane, cu 236 (1,1%) mai puține față de planul stabilit de Guvern, fiind, totodată și în scădere cu 408 persoane sau cu 2,0% față de înmatricularea efectivă din anul de studii precedent. Cea mai mare parte – 16493 de persoane (80,7%) au fost înscrise în instituțiile de învățământ de stat, iar în instituțiile private au fost înmatriculate 3936 persoane sau 19,3% din numărul total de înmatriculări. 6679 persoane au fost înmatriculate la studii cu finanțare bugetară, în creștere cu 4,5% față de anul precedent (6393 persoane). A crescut și numărul studenților înmatriculați la domeniile fundamentale de studii: educație (cu 8,2%), inginerie, tehnologii, arhitectură, construcții (cu 4,9%). Totodată, numărul celor înmatriculați la științe sociale, economie, drept s-a redus cu 9,7% față de anul de studii 2011-2012.

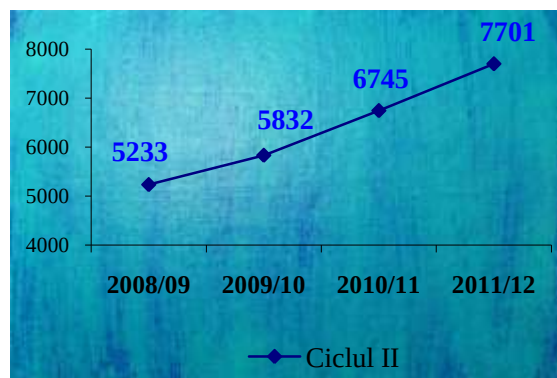
În conformitate cu prevederile art. 28 din Legea învățământului, planul de admitere la **studii superioare de masterat** cu finanțare bugetară trebuie să nu depășească 50% din numărul total de absolvenți cu diplomă de licență ai anului respectiv. Reieșind din aceste prevederi, la studii superioare de masterat (ciclul II), au fost înscrise 7701 persoane (inclusiv 3562 persoane cu finanțare bugetară), cu 280 mai multe (3,8%) în raport cu anul de studii 2011-2012.

În instituțiile de stat au fost înmatriculate 6593 persoane (85,6% din numărul total), din care 3562 persoane (54%) – cu finanțare bugetară și 3031 persoane (46%) în bază de contract. În instituțiile private, la studii superioare de masterat (ciclul II) au fost înmatriculate 1108 persoane sau 14,4% din numărul total de înmatriculări pentru acest nivel de studii. Evoluții pozitive ale numărului de studenți înmatriculați au fost înregistrate la domeniile fundamentale: educație (cu 26,5%), agricultură (cu 18,8%), științe umanistice și arte (cu 11,5%). Cel mai solicitat domeniu au fost științele sociale, economie, drept (58,6% din totalul celor înmatriculați) (figura 2.3.).

Figura 2.3. Evoluția studenților înmatriculați în instituțiile de învățământ superior, 2008-2012, persoane

Sursa: BNS

În ceea ce privește **învățământul mediu de specialitate**, în anul 2012 au fost înmatriculate 8755 persoane, cu 2,5% mai puține față de anul precedent, din care: 5192 persoane (59,3%) cu finanțare bugetară și 3563 persoane (40,7%) - în bază de contract. Numărul elevilor înmatriculați în colegiile de stat a constituit 8180 persoane, sau 93,2% din numărul total de înmatriculați, fiind în scădere cu 2,1% față de anul de studii precedent. Cele mai solicitate de către tineri au fost specialitățile profilurilor: medicină, ponderea căreia a constituit 12,7% din total înmatriculați; economie (11,9%); transporturi (9,4%); pedagogie (7,3%); servicii (6,5%); construcții (5,3%); mecanică (5,2%), informatică (5,0%) etc. Totodată, ponderi mai mari au fost înregistrate în cazul elevilor înmatriculați în bază de contract la profilurile: economie (17,1% din total înmatriculați în bază de contract); transporturi (14,9%); servicii (12,2%); medicină (10,1%); informatică (6,4%); pedagogie (6,1%).

Tabelul 2.2. Înmatricularea elevilor în instituțiile de învățământ mediu de specialitate, persoane, 2007-2012

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Numărul persoanelor înmatriculate	10135	10702	9454	9121	8984	8755
Din care:						
instituții de stat	9327	9772	8690	8385	8355	8180
Contract	4005	3483	3077	2878	3088	2988
Buget	5322	6289	5613	5507	5267	5192
instituții private	808	930	764	736	629	575

Sursa: BNS

În **învățământul secundar profesional** în anul 2012 au fost înmatriculate 11890 persoane, sau cu 8,7% mai puține față de anul precedent. Din numărul total de elevi, 19,3% au fost înmatriculați în școli de meserii, 74,9% – în școli profesionale și 5,8% - în licee profesionale. În învățământul secundar profesional ponderea celor înmatriculați din localitățile rurale este de 77,3 la sută. Majoritatea elevilor au fost înmatriculați în baza studiilor gimnaziale – 9,8 mii (82,4% din totalul celor înmatriculați), din care 84 la sută sînt absolvenții anului 2012. Cei mai mulți tineri au preferat să fie înmatriculați la meseriile de: bucătar, ponderea căreia constituie 11,8% din totalul înmatriculaților; lăcătuș la repararea automobilelor (11,0%); tencuitor (9,0%); cusătoreasă (7,7%), electrogazosudor - montator (6,1%); operator la calculatoare (5,3%); tractorist (3,3%), tîmplar (3,1%) etc. (tabelul 2.3)

Tabelul 2.3. Înmatricularea în instituțiile de învățământ secundar profesional, persoane, 2007-2012

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Numărul persoanelor înmatriculate	16242	15320	13390	14168	13016	11890

Din care:						
școli de meserii	3221	3200	2465	2587	2324	2296
școli profesionale	11804	10884	9858	10517	9629	8901
licee profesionale	1217	1236	1067	1064	1063	693

Sursa: BNS

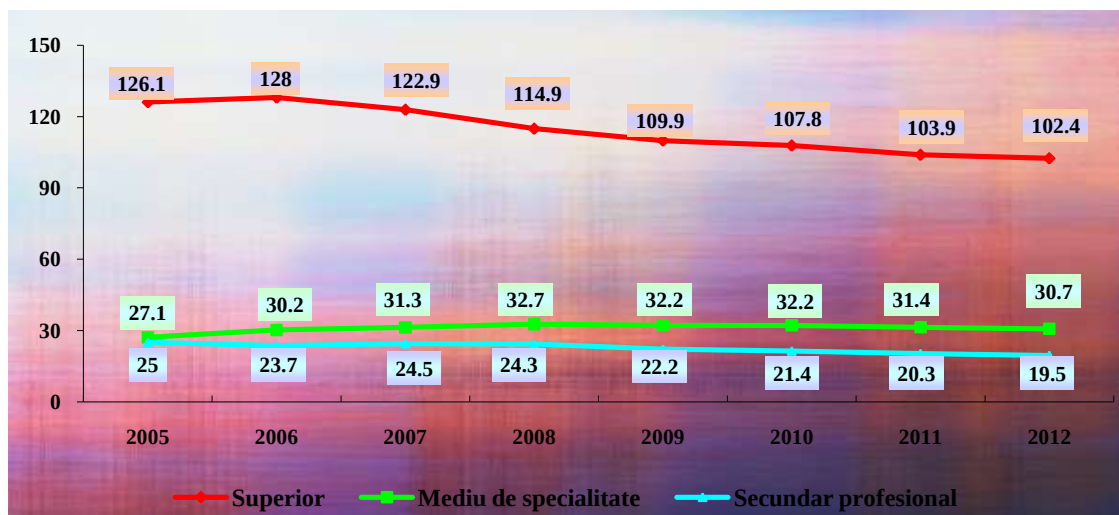
Potrivit datelor Biroului Național de Statistică privind activitatea instituțiilor de învățământ superior, la începutul anului de studii 2012-2013 în 34 de instituții de învățământ superior (19 - de stat și 15 - nestatale) numărul total de studenți care își fac studiile superioare de licență (ciclul I) și de masterat (ciclul II) a constituit 102458 persoane, înregistrând o micșorare față de anul 2011 cu 1,4%. S-a constatat că studenți de sex feminin prevalează asupra studenților de sex masculin - 56,0% din numărul total de studenți.

Din numărul total de studenți ai învățământului superior - 82819 persoane sau 80,8% sînt înscriși la studii superioare de licență (ciclul I); 15455 persoane (15,1%) - la studii de masterat (ciclul II) și 4184 de persoane (4,1%) - la studii medicale și farmaceutice. Cea mai mare parte - 83008 de persoane sau 81% din numărul total de studenți studiau în instituțiile de stat, iar 19450 persoane (19%) - în instituțiile private. Ponderea studenților care urmează studiile în bază de contract constituie 72,3%, înregistrînd o situație similară anului anterior de studii 2011-2012 (71,9%). În perioada de referință, la 10000 locuitori reveneau 288 de studenți din învățământul superior, față de 292 de studenți în anul de studii precedent.

În **învățământul mediu de specialitate** în 2012 funcționau 47 de colegii, inclusiv 41 colegii de stat și 6 colegii private. Numărul elevilor care își urmau studiile în învățământul mediu de specialitate la începutul anului de studii 2012-2013 constituia 30725 persoane, înregistrînd o micșorare cu 2,3% față de anul de studii precedent. Din numărul total al elevilor 28766 persoane (93,6%) studiau în instituții de stat, în diminuare cu 1,7% față de anul de studii 2011-2012, iar 1959 de persoane studiau în instituțiile private, în descreștere cu 225 de persoane (-10,3%) față de anul de studii 2011-2012. La 10000 locuitori au revenit 86 de elevi din învățământul mediu de specialitate, față de 88 elevi înregistrați în anul precedent.

În anul de studii 2012-2013 numărul instituțiilor de învățământ secundar profesional constituia 67 unități (inclusiv 2 private) și include 2 licee profesionale, 44 școli profesionale și 21 școli de meserii (inclusiv 6 unități pe lângă instituțiile penitenciare). Numărul total al elevilor care studiau în învățământul secundar profesional constituia 19581 elevi, în diminuare cu 3,6% față de anul de studii precedent (20320 elevi), din care cea mai mare parte - 18955 de elevi (96,8%) își făceau studiile cu finanțare bugetară. Din total elevi, 80,6% erau înscriși în școli profesionale, 12,1% - în școli de meserii și 7,3% - în licee profesionale. Învățământul secundar profesional rămîne a fi cu cea mai ridicată pondere a băieților, înregistrînd ca și în anul precedent valoarea de 68,7%. Totodată, cele mai multe fete se regăsesc în liceele profesionale (36,8%), care oferă posibilitatea de a continua studiile la instituțiile de învățământ superior. Numărul elevilor la 10000 locuitori a fost de 55 persoane, față de 57 persoane în anul 2011 și 69 persoane în anul 2007 (figura 2.4.).

Figura 2.4. Evoluția studenților în învățământul superior, mediu de specialitate și secundar profesional în anii 2005-2012, mii persoane

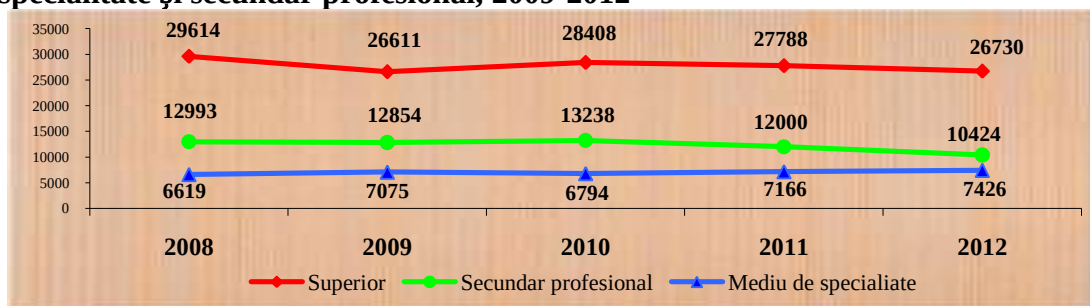
Sursa: BNS

În ceea ce privește finalizarea studiilor, în anul 2012 au absolvit 26730 studenți ai învățământului superior, din care 20132 persoane au finalizat studiile superioare de licență (ciclul I); 5904 persoane – studiile superioare de masterat (ciclul II), iar 694 persoane au absolvit studiile superioare medicale /farmaceutice. Majoritatea absolvenților (80,6%) sînt din instituțiile de stat, din care 8371 de persoane sau 38,8% au studiat cu finanțare bugetară.

La colegii, au finalizat studiile 7426 absolvenți, în creștere atît pentru colegiile de stat (cu 2,3%), cît și pentru cele nestatale (cu 18,6%). Din numărul total de absolvenți, 17,8% au urmat doar cursurile de specialitate (față de 21,4% în anul 2011). Ceilalți (82,2%) au urmat paralel și studiile generale. Cei mai mulți au absolvit profilurile: medicină (14,5%); economie (14,0%); transporturi (9,3%); pedagogie (8,2%); servicii (7,1%); informatică (5,7%); construcții (4,9%) etc.

În **învățământul secundar profesional** au absolvit 10424 persoane, înregistrînd o scădere cu 13,1% față de anul precedent. Din numărul total de absolvenți, 10,0% au obținut calificarea de bucătar; 9,2% – lăcătuș la repararea automobilelor; 8,9% - tencuitor; 8,9% – cusătoreasă; 4,5% - operator la calculatoare; 5,5% – electrogazosudor – montator; 5,3% – tîmplar etc. (figura 2.5.)

Figura 2.5. Evoluția absolvenților din instituțiile de învățămînt superior, mediu de specialitate și secundar profesional, 2009-2012

Sursa: BNS

Una din formele de învățămînt, tot mai răspîndite la moment, devine **formarea profesională continuă**. În prezent, ea se prezintă drept un instrument destul de eficient de armonizare a ofertei de muncă la conjunctura cererii de muncă mereu în schimbare.

Trebuie menționat faptul că Republica Moldova dispune de un cadru normativ adecvat care reglementează formarea profesională continuă a cadrelor care include:

- **Legea învățămîntului**, prin care este reglementat procesul de organizare a învățămîntului în general, inclusiv instruirea adulților. Articolul 35 din Legea vizată prevede că *învățămîntul pentru adulți* asigură cetățenilor accesul la știință și cultură în vederea adaptării lor, prin instruire continuă, la schimbările din viața socială și dezvoltării competențelor profesionale. Ministerele, departamentele, întreprinderile, alte persoane juridice, precum și cele fizice, pot organiza, împreună

cu instituțiile de învățământ sau separat, cursuri de pregătire și perfecționare profesională a adulților, în scopul calificării sau recalificării propriilor salariați și a viitorilor angajați, precum și al protecției sociale a șomerilor și reintegrării lor profesionale.

- **Titlul III din Codul muncii**, care reglementează procesul de *formare profesională și formare profesională continuă a salariaților*. Angajatorul este obligat să creeze condiții necesare și să favorizeze formarea profesională și tehnică a propriilor salariați. În cadrul fiecărei unități economice, angajatorul, în comun cu reprezentanții salariaților, întocmește și aprobă anual planurile de formare profesională. Condițiile, modalitățile și durata formării profesionale, drepturile și obligațiile părților, precum și volumul mijloacelor financiare alocate în acest scop (în mărime de cel puțin 2 la sută din fondul de salarizare al unității), se stabilesc în contractul colectiv de muncă sau în convenția colectivă. Salariatul are dreptul la formare profesională, inclusiv la obținerea unei profesii sau specialități noi. Acest drept poate fi realizat prin încheierea, în formă scrisă, a unor contracte de formare profesională, adiționale la contractul individual de muncă.

- **Concepția privind orientarea, pregătirea și instruirea profesională a resurselor umane**, aprobată prin Hotărîrea Parlamentului nr. 253-XV din 19.06.2003, elaborată în conformitate cu prevederile Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr.142 privind orientarea profesională și pregătirea profesională în domeniul valorificării resurselor umane (Geneva, 23 iunie 1975), ratificată de Republica Moldova la 28 septembrie 2001 și servește drept bază pentru elaborarea strategiilor și programelor în domeniul orientării profesionale și susținerii psihologice a populației în probleme ce țin de cariera, instruirea, recalificarea și perfecționarea profesională a tinerilor și adulților, inclusiv a șomerilor, în concordanță cu problemele-cheie existente pe piața muncii.

- **Regulamentul cu privire la organizarea formării profesionale continue**, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.1224 din 09.11.2004, care reglementează modalitățile de organizare și funcționare a sistemului de formare profesională continuă a adulților.

- **Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobată prin Legea nr. 166 din 11.07.2012** în care una din cele 7 priorități de dezvoltare este *Racordarea sistemului educațional la cerințele pieței forței de muncă, în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie*.

Conform datelor statistice privind formarea profesională, în anul 2012, numărul scriptic al personalului din 5720 unități economice constituia 589818 persoane, din care 195611 persoane (33,2%) alcătuiau salariații cu studii superioare; 128999 persoane (21,9%) – salariații cu studii medii de specialitate, iar 11773 persoane (2%) – salariații care își fac studiile în instituțiile de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate, superior sau postuniversitar (cu sau fără scoatere din activitate).

Pe parcursul anului 2012 în aceste 5720 unități au fost pregătite și formate 70892 persoane, sau 12% din numărul scriptic al personalului unităților, fiind în creștere în ultimii ani (10% în anul 2010 și 11,6% 2011).

În anul 2012, au urmat cursuri de pregătire și formare profesională **53368 conducători, specialiști și alți funcționari**, din care prin pregătire inițială - 1247 persoane, recalificare – 1433 persoane, perfecționare – 50688 persoane. Din aceștia, 4698 persoane (9,3%) au urmat perfecționarea conform programelor de studiere a economiei de piață, iar 1636 persoane (3,2%) conform programelor de integrare europeană.

Cei mai mulți salariați – 24624 persoane (46,1%) au trecut cursuri de pregătire profesională în instituții de învățământ de stat; 22852 persoane (42,8%) în cadrul unității; 3448 persoane (8,5%) – în străinătate, iar 1739 persoane (3,3%) au beneficiat de pregătire profesională din contul organizațiilor internaționale.

Din numărul total al celor pregătiți profesional, 28691 persoane sau 53,8% au constituit femei, iar 13431 (25,2%) au fost tineri cu vârsta de pînă la 30 de ani. Au fost pregătiți și formați profesional 7896 conducători, ceea ce reprezintă circa 14,8% din numărul total; 42322 specialiști sau 79,3% și 3150 alți funcționari sau 5,9% din numărul total de persoane pregătite și formate profesional (53368 persoane).

Au fost pregătiți 10048 specialiști cu profil economic sau 18,8% din numărul total; 2641 specialiști cu profil juridic (4,9%); 8433 specialiști cu profil ingineresc (15,8%).

În anul 2012 au fost pregătiți și **17524 muncitori**, prin următoarele forme de instruire:

- pregătire inițială - 4742 persoane;
- recalificare – 3000 persoane;
- perfecționare - 9782 persoane, din care 1279 persoane conform programelor de studiere a economiei de piață, iar 232 persoane conform programelor de integrare europeană.

Din numărul total de muncitori, 10984 persoane sau 62,7% au fost pregătite profesional în cadrul unității; 5766 persoane sau 32,9% în instituții de învățământ de stat din țară, iar 110 persoane (0,6%) – în străinătate, 12 persoane au beneficiat de pregătire profesională din contul organizațiilor internaționale.

În anul 2012 au fost pregătiți profesional 4382 muncitori tineri, în vîrstă de pînă la 30 de ani sau 25 la sută din numărul total de muncitori care au urmat pregătirea profesională.

Din numărul total au fost pregătite profesional doar 4577 femei sau 26,1% din numărul total de muncitori care au urmat pregătirea profesională.

În ultimii ani s-a înregistrat o tendință de creștere a cheltuielilor pentru formarea profesională a angajaților, care în anul 2012 au constituit 108237,6 mii lei, sau cu 11,5% față de anul 2011. Cea mai mare parte a cheltuielilor pentru formarea profesională a angajaților - 90009,6 mii lei, sau 83,1% din costurile totale au fost suportate de către întreprinderi; 8405,1 mii lei (7,8%) – din contul bugetului de stat; 7576,0 mii lei (7%) – din bugetul local; 1484,5 mii lei (1,4%) – din mijloace bănești primite de la organizațiile străine și internaționale, iar 762,4 mii lei (0,7%) – din alte surse (încasări de la diverse fonduri, sponsorizări etc.).

Pentru pregătirea inițială a muncitorilor și funcționarilor au fost cheltuite 7658,3 mii lei (7,1%); pentru recalificarea și perfecționarea muncitorilor – 6635,7 mii lei (6,1%), iar pentru recalificarea și perfecționarea funcționarilor – 93943,6 mii lei sau 86,8% din costul total pentru formarea profesională a angajaților (anexa 2).

Pentru corelarea pregătirii profesionale a muncitorilor cu cerințele pieței forței de muncă, a fost aprobată Hotărîrea Guvernului 952 din 16 decembrie 2011 care include Metodologia cu privire la elaborarea și reexaminarea standardelor ocupaționale pentru profesiile muncitorești. În acest context, a demarat procesul de elaborare a standardelor ocupaționale și de creare a Comitetelor sectoriale în formarea profesională, care sînt organele principale responsabile de elaborarea standardelor ocupaționale. La cele două Comitete Sectoriale existente la începutul anului: Comitetul Sectorial în Construcții și Comitetul Sectorial din Agricultură și Industria Alimentară, au mai fost instituite încă două noi: Comitetul sectorial în domeniul TRANSPORTURILOR ȘI INFRASTRUCTURII DRUMURILOR ȘI COMITETUL SECTORIAL ÎN RAMURA TEHNOLOGIA INFORMAȚIEI ȘI COMUNICAȚIILOR.

Comitetele sectoriale au definitivat patru standarde ocupaționale: două în construcții: Lăcătuș - instalator tehnică sanitară și Zugrav și două standarde în domeniul agroalimentar: Cofetar și Viticultor; care au fost aprobate prin Ordinul comun al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și al Ministerului Educației (nr. 18 din 01.02.2013 și nr. 64 din 11.02.2013) și publicate în Monitorul Oficial nr.49-55/256 din 08.03.2013.

Standardele ocupaționale vor fi utilizate drept bază pentru elaborarea standardelor în domeniul educației aferente pregătirii profesionale prin învățământul secundar vocațional/tehnic, conform cerințelor pieței forței de muncă; la evaluarea competențelor profesionale; recunoașterea și validarea competențelor obținute în context non-formal și informal, implicit, de către migranți; identificarea calificărilor pe piața forței de muncă; dezvoltarea Cadrului Național al Calificărilor; asigurarea și îmbunătățirea calității formării profesionale inițiale prin învățământul secundar vocațional/tehnic și continuu a resurselor umane și elaborarea calificărilor profesionale corespunzătoare.

De asemenea, în scopul consolidării cadrului normativ privind corelarea pregătirii cadrelor cu cerințele pieței forței de muncă, cu sprijinul Proiectului ILO/OIM „Gestionarea eficientă a migrației de muncă și a calificărilor” a fost elaborat proiectul Legii cu privire la profesii

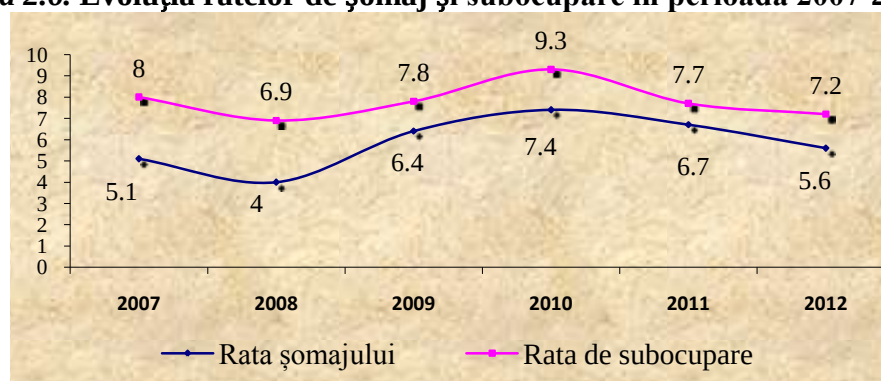
muncitorești, expertizat de către Fundația Europeană pentru Educație. Proiectul legii va constitui veriga de legătură între domeniul pregătirii cadrelor și cerințele pieței forței de muncă, acesta conținând reglementări cu privire la profesii; standarde ocupaționale și legislația modalității de elaborare a acestora; rolul instituțiilor/autorităților publice și a partenerilor sociali implicați în acest proces, inclusiv a comitetelor sectoriale în formarea profesională; prevederi ce țin de recunoașterea calificărilor; finanțarea procesului de elaborare a standardelor ocupaționale și alte reglementări ce țin de domeniul vizat, care nu se regăsesc în alte acte legislative.

2.3. Specificul șomajului în Republica Moldova

Pe fundalul descreșterii populației economic active și a celei ocupate din mediul rural, precum și a creșterii populației inactive, pe parcursul ultimilor ani, numărul șomerilor înregistrează o tendință stabilă de scădere. Cu toate că în anii 2009-2010 numărul șomerilor a înregistrat o creștere semnificativă, comparativ cu tendințele anterioare, constituind 92 mii persoane în 2010, în anul 2012 numărul șomerilor s-a redus până la 67,7 mii persoane, cu 16,3 mii mai mic față de 2011. Și rata șomajului la nivel de țară a înregistrat valoarea de 5,6%, fiind mai mică față de 2011 (6,7%). Trebuie menționat faptul că creșterea puternică a numărului șomerilor pe parcursul anilor 2009-2010 a fost determinată, în primul rând, de efectele negative ale crizei financiare mondiale care s-au răsfrânt, cu o anumită întârziere, și asupra economiei Republicii Moldova. Criza mondială a afectat, în special, astfel de ramuri ca agricultura, transporturile, construcțiile, industria și, ramuri care determină, în mare măsură, structura economică și ocupațională din Republica Moldova.

Totodată, pe fundalul descreșterii șomajului în ultimul an în republică se înregistrează și o reducere a numărului persoanelor sub-ocupate (adică acelor persoane care au avut un loc de muncă, însă orele efectiv lucrate în total în timpul perioadei de referință au fost sub 40 ore pe săptămână, totodată doreau și au fost disponibile să lucreze ore suplimentare). Astfel, numărul persoanelor sub-ocupate în 2012 a fost de 83,0 mii, ceea ce reprezintă 7,2% din totalul persoanelor ocupate, cu 8,2% în comparație cu 2011 (figura 2.6.).

Figura 2.6. Evoluția ratelor de șomaj și subocupare în perioada 2007-2012, %

Sursa: BNS

În cercetarea șomajului din Republica Moldova, destul de relevantă este analiza lui în funcție de sex, categorii de vîrstă, nivel de instruire, pe medii de reședință.

Analizînd distribuția șomerilor în funcție de sex, se observă o intensitate mai mare a șomajului masculin comparativ cu cel feminin. În 2012 numărul bărbaților șomeri a constituit circa 62,3% din totalul șomerilor din Republica Moldova. Respectiv, și rata șomajului masculin a constituit 6,8% comparativ cu cea a femeilor care s-a cifrat la 4,3%.

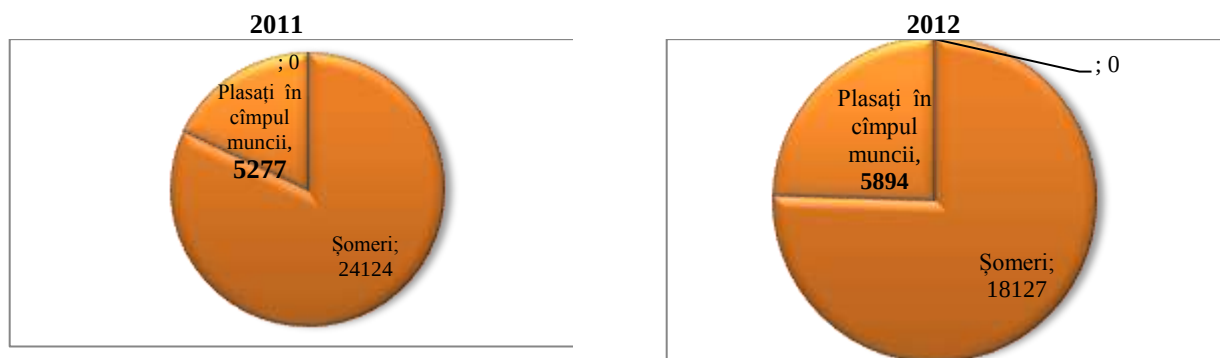
Analiza șomajului în funcție de vîrstă arată că în 2012 cea mai mare concentrare a șomerilor a fost caracteristică pentru persoanele din grupa de vîrstă 25-34 ani – 21,6 mii persoane și 15-24 ani, respectiv 13,6 mii persoane sau 31,9% și 20,1% din totalul șomerilor din republică. Totodată, analiza ratelor șomajului în funcție de vîrstă indică cea mai mare intensitate a șomajului anume pentru categoria 16-24 de ani – 13,3%. Fiind de 2,5 ori mai mare decît media pe țară. Prin urmare, se poate constata că șomajul în rîndurile tineretului este într-adevăr o problemă stringentă, care

necesită măsuri urgente din partea statului.

În general șomajul tineretului este ceva firesc pentru toate economiile de piață existente. Iar problema ar consta mai degrabă în eficiența intervenției statului în scopul menținerii șomajului tineretului la un nivel acceptabil. În condițiile Republicii Moldova, cele mai oportune direcții de intervenție a statului pentru soluționarea problemei șomajului tineretului ar fi creșterea calității resurselor umane, perfecționarea și reconversiunea profesională, facilitarea procesului de creare a unor noi locuri de muncă durabile și integrare a tinerilor pe piața muncii, facilitarea lansării tinerilor în afaceri, facilitarea accesului la credite preferențiale și alte pîrghii de susținere a angajării și auto-angajării.

Autoritățile publice din Republica Moldova conștientizează această problemă și acordă șomajului tineretului o atenție mai deosebită. Astfel, pe parcursul anului 2012 în baza de date a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă au fost înregistrați 18127 **șomeri** cu vîrsta cuprinsă între 16- 29 ani. Din ei, au absolvit cursurile de formare profesională 1828 șomeri, iar 73,2% au fost plasați în cîmpul muncii (figura 2.7).

Figura 2.7. Șomeri (15-29 ani) înregistrați și plasați în cîmpul muncii, persoane, 2011-2012

Sursa: ANOFM

Analizînd aspectele de influență a nivelului de instruire asupra șomajului, se observă că cele mai afectate de șomaj sînt persoanele cu studii secundar profesionale – 21 mii sau 31% din totalul șomerilor în 2011. Se observă că majoritatea șomerilor cu studii secundar profesionale sînt concentrați în grupa de vîrstă 15-24 ani. Adică persoanele tinere din mediul rural care au decis să nu-și mai continue studiile din anumite considerente se confruntă în cea mai mare măsură cu problema găsirii unui loc de muncă.

În funcție de mediul de reședință, se observă că în mediul urban, numărul șomerilor a constituit 43,6 mii persoane, cu 14,8 mii mai mult decît în anul precedent comparativ cu mediul rural în care numărul șomerilor a fost de 24,2 mii în 2012. Cu toate că nivelul șomajului din mediul urban este mai mare decît în mediul rural, efectele crizei mondiale au avut o influență negativă relativ mai mică asupra situației ocupării din mediul urban comparativ cu mediul rural.

Evoluții similare înregistrează și ratele șomajului din ambele medii. Astfel, în 2012 în mediul urban rata șomajului a constituit 7,3%, pe cînd rata șomajului din mediul rural a fost doar de 3,9%.

Nivelul șomajului, este determinat în mare măsură și de experiența de muncă a persoanelor. De regulă, se consideră că anume persoanele care nu au lucrat niciodată se confruntă într-o măsură mai mare cu problema șomajului. Totodată datele statistice arată, că sînt afectate de șomaj într-o măsură mai mare anume persoanele cu experiență de muncă. Astfel, în 2012 din cele 67,7 mii șomeri 49,8 mii persoane sau 73,5% sunt șomeri cu experiență de muncă. Aceleași tendințe se observă pentru ambele sexe. Cu toate acestea, bărbații șomeri cu experiență sunt afectați de șomaj într-o măsură mai mare decît femeile șomere cu experiență de muncă – 35,6 mii persoane sau 76% din totalul bărbaților șomeri comparativ cu 17,7 mii persoane sau 69,1% din totalul femeilor șomere (Tabelul 2.4.).

Tabelul 2.4. Șomeri BIM pe grupe de vîrstă, după experiența de muncă, sexe, 2012, mii persoane

Sexe, experiența de muncă	Total	Grupe de vîrstă			
		15-24 ani	25-34 ani	35-49 ani	50 ani și peste
Total	67,7	16,1	15,6	19,5	10,6
Șomeri cu experiență de muncă	49,8	5,5	15,6	18,4	10,4
Șomeri fără experiență de muncă	17,9	10,5	6,0	0,0	0,0
Bărbați	42,2	9,0	14,2	12,3	6,6
Șomeri cu experiență de muncă	32,1	7,0	7,4	7,2	4,0
Șomeri fără experiență de muncă	10,1	5,8	3,5	0,0	0,0
Femei	25,6	7,0	7,4	7,2	4,0
Șomeri cu experiență de muncă	17,7	2,3	4,8	6,6	4,0
Șomeri fără experiență de muncă	7,8	4,7	2,5	0,0	0,0
Urban	43,6	8,4	15,2	12,5	7,5
Șomeri cu experiență de muncă	33,9	3,4	11,0	12,1	7,4
Șomeri fără experiență de muncă	9,7	5,0	4,2	0,0	0,0
Rural	24,2	7,6	6,4	7,1	3,1
Șomeri cu experiență de muncă	16,0	2,1	4,5	6,3	0,0
Șomeri fără experiență de muncă	8,2	5,6	1,8	0,0	0,0

Sursa: BNS

Aceasta se întîmplă din cauza că persoanele cu experiență de muncă sînt în căutare de locuri de muncă mai atractive și mai bine remunerate pe care, deocamdată, economia republicii nu le oferă. Pe de altă parte, persoanele fără experiență de muncă, în special, cele tinere nu se prea grăbesc să intre pe piața muncii completînd astfel rîndurile populației inactive din mediul rural. Totodată, analizînd distribuția șomerilor în funcție de experiența lor de muncă și în funcție de vîrstă, se constată, că persoanele șomere în vîrstă de 15-24 de ani care nu au lucrat niciodată ocupă o pondere destul de impunătoare în totalul șomerilor din categoria lor de vîrstă. Acest fapt este determinat, pe de o parte, de nedorința angajatorilor de a angaja persoane fără experiență de muncă, iar pe de altă parte, de lipsa unor capacități a acestor șomeri de a-și găsi un loc de muncă. În statele europene această situație este, într-o oarecare măsură, soluționată prin stimularea antreprenorilor de a angaja șomeri fără experiență de muncă, prin acordarea unor scutiri la plata impozitelor pe venit.

Astfel, șomerii tineri fără experiență de muncă constituie 10,5 mii sau 65,2% din totalul șomerilor în vîrstă de 15-24 ani. Aceleași tendințe se observă și pentru ambele sexe. Astfel, bărbații tineri fără experiență de muncă constituie 5,8 mii persoane sau 64,4% din totalul bărbaților șomeri tineri, pe cînd femeile tinere șomere fără experiență de muncă constituie 4,7 mii persoane sau 67,1% din totalul femeilor șomere tinere. Și distribuția șomerilor în funcție de mediul de reședință confirmă problema acută a șomajului tineretului care persistă cu prisosință mai intens în mediul rural decît în mediul urban (tabelul 2.4.).

Analiza aspectului privind durata șomajului, denotă că în 2012 cea mai răspîndită durată a șomajului a fost cea de sub 3 luni – 19,6 mii persoane sau 28,9% din totalul șomerilor. Totodată, alte 9,4 mii persoane sau 13,9% se aflau în șomaj timp de mai mult de 24 de luni, dintre care 5,5 mii sunt bărbați. Este semnificativ faptul că majoritatea șomerilor de lungă durată au experiență de muncă.

Șomajul de lungă durată (mai mult de 24 luni) se consideră drept unul din indicatorii de bază ai dezvoltării sociale care reflectă, în mod special, funcționalitatea pieței muncii. Astfel, se observă că incidența șomajului de lungă durată în localitățile rurale nu este o problemă comparativ cu mediul urban. Iar răspîndirea în mediul rural anume a șomajului de scurtă durată poate fi explicată prin caracterul sezonier al muncilor practicate de lucrători. Or, se constată că în lunile de vară și toamnă șomajul în mediul rural devine destul de mic.

O discrepanță semnificativă se observă între durata șomajului în mediul rural și cel urban, în defavoarea celui urban. Pe fundalul unui nivel al șomajului mai înalt în mediul urban comparativ cu cel din mediul rural, se constată că și durata șomajului în mediul urban este mai mare. Astfel, în 2012 persoanele șomere din mediul urban timp de mai mult de 24 luni constituiau 6,8 mii persoane, sau 15,5% din totalul șomerilor din mediul urban, iar cei care se aflau în șomaj aproape 24 luni în

mediul rural constituiau respectiv 2,6 mii persoane sau 10,7% din totalul șomerilor din mediul rural.

Prin urmare, se poate constata că în Republica Moldova problema șomajului nu se încadrează în caracteristicile definiției ale acestei categorii economice. Cu toate acestea, nu se poate spune că nici situația ocupării înregistrează anumite progrese vizibile. Or, nivelul relativ mic al șomajului se completează cu un nivel extrem de mare al populației inative, fapt care nicidecum nu poate influența pozitiv creșterea ocupării și a funcționalității pieței muncii.

2.4. Politicile de ocupare a forței de muncă

Ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă reprezintă o parte integrantă a politicilor și strategiilor economico-sociale promovate de stat. Amploarea șomajului, nivelul mic al ocupării forței de muncă, oportunitățile aproape nule de angajare au determinat ca statul să intervină energic pe piața muncii atât prin măsuri legislative cât și prin măsuri regulatorii, cu ajutorul cărora să asigure atât angajaților cât și persoanelor rămase fără un loc de muncă un anumit grad de protecție socială. Nu în zadar piața muncii este considerată drept cea mai socială și cea mai reglementată dintre piețe.

Pentru realizarea eficientă a politicilor pe piața forței de muncă, au fost adoptate o serie de acte normative în vederea perfecționării cadrului regulatoriu de promovare a politicilor active, în special, în domeniul stimulării mobilității forței de muncă, orientării, instruirii, integrării sau reintegrării profesionale, susținerii în problemele ce țin de carieră, antrenării șomerilor la lucrări publice etc. Un șir de acte normative stipulează ajustarea legislației naționale la standardele internaționale și implementarea prevederilor convențiilor ratificate ale OIM.

În Republica Moldova statul intervine pe piața muncii prin intermediul unor astfel de instituții ca: Guvernul cu ministerele sale, în special, Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Inspekția Muncii, Casa Națională de Asigurări Sociale, autoritățile administrației publice locale, Comisia Națională pentru Consultări și Negocieri Colective etc., care în comun cu partenerii sociali, precum Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova și Confederația Națională a Patronatelor din Moldova se află într-un proces permanent de perfectare a cadrului legislativ și normativ orientat spre îmbunătățirea raporturilor de muncă și creșterea continuă a calității vieții active de muncă.

În prezent, politicile de ocupare reprezintă un ansamblu de măsuri elaborate de stat pentru a interveni pe piața muncii, în scopul stimulării creării de noi locuri de muncă, ameliorării adaptării resurselor de muncă la nevoile economice.

Principalul actor în promovarea politicilor de ocupare a forței de muncă este Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) și structurile ei teritoriale. Agențiile teritoriale oferă un șir de servicii de ocupare a forței de muncă în scopul sprijinirii persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă de a-și găsi locul de muncă potrivit.

Astfel, Serviciul public de ocupare a forței de muncă are la bază următoarele obiective:

- prevenirea șomajului și combaterea efectelor lui sociale;
- încadrarea sau reîncadrarea în muncă a persoanelor;
- asigurarea egalității de șanse pe piața forței de muncă;
- stimularea angajatorilor pentru încadrarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
- protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă;
- informarea populației despre cererea și oferta forței de muncă.

Potrivit legislației privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, șomerii se pot adresa la agențiile teritoriale care sînt amplasate în 35 localități ale Republicii Moldova: 32 - în raioane, 2 - în municipii și 1 - în UTA Găgăuzia pentru a beneficia de măsuri active și pasive.

În scopul realizării obiectivelor date, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă din Republica Moldova promovează un șir de măsuri active și pasive.

Calitatea serviciilor prestate de către ANOFM se apreciază, în primul rînd, în baza numărului de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă care au apelat la serviciile ei și asistența

acordată lor. Astfel, pe parcursul anului 2012 ANOFM a înregistrat 51378 de persoane cu statut de șomer din care cea mai mare parte erau locuitori din mediul rural circa 61%. Din aceștia 15561 au fost plasați în câmpul muncii (tabelul 2.5.).

Tabelul 2.5. Evoluția numărului șomerilor înregistrați în anul 2012

	Indicatori	Total	Din care		
			Femei	Tineri 16 – 29 ani	Locuitori rurali
1	Aflați în evidență la începutul anului	38752	20568	11070	27158
2	Înregistrați de la începutul anului	51378	26787	18127	31768
3	Plasați în câmpul muncii de la începutul anului	15561	8557	5894	7554
4	Ieșiți din evidență de la începutul anului	48272	24542	16195	33444
5	Stau în evidență la finele perioadei de raportare	26297	14256	7108	17928

Sursa: ANOFM

Persoanele înregistrate la oficiile teritoriale de ocupare a forței de muncă cu statut de șomer beneficiază de o gamă largă de servicii care fac parte din măsurile active și pasive de ocupare, accentul fiind pus anume pe măsurile active de ocupare.

2.4.1. Măsurile active de ocupare a forței de muncă

Măsurile active de stimulare a ocupării forței de muncă constau în sporirea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea de noi locuri de muncă.

Măsurile active de stimulare a ocupării forței de muncă care presupun sporirea posibilităților de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, se axează pe medierea muncii, informarea și consilierea profesională, consultanța și asistența pentru inițierea unei activități de întreprinzător, orientarea și formarea profesională. De asemenea Agenția depune și anumite eforturi în stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea de noi locuri de muncă.

Serviciile de mediere sînt acordate de către agențiile teritoriale în mod gratuit, persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și constau atît în informarea persoanelor privind locurile de muncă vacante și condițiile de ocupare ale lor, cît și în preselecția candidaților corespunzător cerințelor locurilor de muncă oferite, în concordanță cu pregătirea, aptitudinile și interesele acestora. De servicii de mediere gratuite beneficiază, la cerere, și persoanele ocupate, care doresc să-și schimbe locul de muncă. La această categorie se atribuie și deținătorii terenurilor agricole care nu au statutul de șomer.

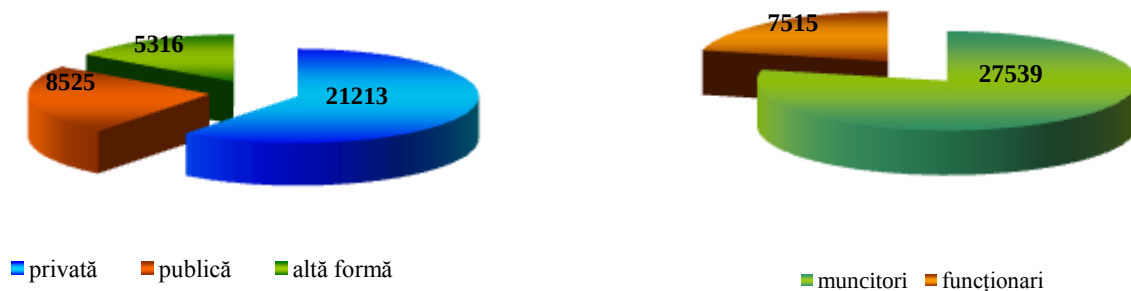
Pe parcursul anului 2012 au beneficiat de servicii de mediere 71,7 mii persoane, din care 85% sînt cu statut de șomer (60168 persoane). Grație serviciilor de mediere au fost încadrate în câmpul muncii 15,6 mii persoane sau 30% din numărul total al șomerilor înregistrați de la începutul anului, cu 15% mai mult față de anul precedent

Pentru șomerii aflați în evidență, care întâmpină dificultăți la integrarea în câmpul muncii au fost elaborate 6080 planuri individuale. În rezultatul acestei măsuri au fost plasați în câmpul muncii 14%, iar 6% din șomeri au fost înmatriculați la cursuri de formare profesională.

Pe parcursul ultimilor ani tot mai mult sînt utilizate serviciile de mediere electronică, care treptat eliberează personalul de sarcinile de informare în care este necesar contactul direct cu persoana. Însă din motivul nivelului scăzut de educație al forței de muncă posturile de auto-ocupare nu se utilizează la nivelul adecvat, persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă nu întotdeauna pot utiliza calculatorul și nu manifestă interes de a căuta de sine stătător un loc de muncă. În perioada de referință, de mediere electronică au beneficiat 7113 persoane, de servicii telefonice – 6108 persoane

De menționat este faptul, că informația preluată de la angajatori privind locurile de muncă libere constituie o etapă-cheie în medierea muncii. Aplicând diverse tehnici și metode de găsim a locurilor de muncă vacante, în anul 2012 în gestiunea ANOFM au fost 35054 de locuri muncă vacante (figura 2.8.).

Figura 2.8. Locuri de muncă înregistrate în anul 2012 după forma de proprietate și după nivelul de calificare

Sursa: ANOFM

Activitatea de mediere a muncii a inclus organizarea în cadrul Centrelor de Informare despre piața muncii, a seminarelor informative privind prevederile legislației în domeniul ocupării forței de muncă, precum și organizarea seminarelor instructive „Tehnici și metode de căutarea unui loc de muncă”. Astfel în anul 2012 au fost organizate 669 seminare.

De asemenea, în cadrul activității de mediere a muncii au fost organizate și târguri a locurilor de muncă, cu participarea atât a angajatorilor, cât și persoanelor în căutarea unui loc de muncă. Pe parcursul anului 2012 au fost organizate 91 târguri și micro-târguri ale locurilor de muncă, inclusiv Târgul Locurilor de Muncă în cadrul Expoziției Naționale „Fabricat în Moldova” și Târgul Republican al Locurilor de Muncă pentru Tineret în cadrul Forului Meseriilor și Profesiilor pentru Tineret. La aceste târguri au participat 541 agenți economici cu prezentarea a 10,4 mii locuri de muncă vacante pentru 11,9 mii persoane participante. Prin intermediul târgurilor au fost angajate în câmpul muncii peste 1,8 mii persoane.

Antrenarea șomerilor la **lucrările publice** contribuie la sporirea gradului de ocupare a populației, diminuarea șomajului precum și la satisfacerea nevoilor organizațiilor și instituțiilor bugetare din localități în executarea unor activități temporare, reieșind din necesitatea și oportunitatea acestora. Lucrările publice contribuie la ameliorarea temporară a situației persoanelor dezavantajate, în special a celor din mediul rural, oferindu-le un lucru temporar și o sursă suplimentară de venit.

Organizarea lucrărilor publice și procedura de antrenare a șomerilor la ele sînt reglementate conform art. 22 din Legea nr. 102-XV din 13 martie 2003 privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, Hotărîrea Guvernului nr. 1121 din 14 octombrie 2004 pentru aprobarea procedurii de antrenare a șomerilor în lucrări publice, precum și art. 78 al Legii nr. 436 din 28.12.2006 privind administrația publică locală.

Lucrările publice în care sînt antrenați șomerii presupun: servicii publice de refacere și întreținere a infrastructurii, servicii de ecologizare și de realizare a unor lucrări de folos public, activități de îngrijire la domiciliu a copiilor, bolnavilor, persoanelor vîrstnice, etc.

Pentru organizarea lucrărilor publice agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă au încheiat pe parcursul anului 2012 contracte cu 341 de angajatori (autorități publice), cu cca. 8% mai mult decît în 2011. În lucrări publice remunerate au fost antrenați 1729 șomeri, din care femeile reprezintă 33 la sută, iar 1539 persoane (89%) sînt locuitori din mediul rural.

Serviciile de **informare și consiliere profesională** desfășurate în cadrul agențiilor teritoriale au un rol esențial în activitatea serviciului public de ocupare. Agențiile pentru ocuparea forței de muncă prestează gratuit servicii de informare și consiliere profesională absolvenților instituțiilor de învățămînt, șomerilor și persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Principalele activități de

orientare profesională a populației constituie consultațiile de informare și consiliere profesională, training-ul, Clubul Muncii și seminarele de instruire. Informarea și consilierea profesională include un ansamblu de servicii gratuite, acordate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, și au ca scop:

- furnizarea de informații privind piața forței de muncă și evoluția ocupațiilor;
- evaluarea și autoevaluarea persoanei în vederea integrării sau reintegrării profesionale;
- dezvoltarea abilității și încrederii în sine pentru a decide asupra propriei cariere;
- instruirea în metode și tehnici de căutare a unui loc de muncă.

În 1912 în activitățile de informare și consiliere profesională au fost antrenate 69647 persoane, din care 36525 au constituit femeile (52%), persoane cu statut de șomer - 48648 persoane. Persoanele cu vârsta cuprinsă între 16-29 ani au reprezentat 36%. Ca rezultat al activității de informare și consiliere profesională au fost plasate în câmpul muncii 7224 persoane, înmatriculate la cursuri de formare profesională 2223 persoane.

Pentru persoanele care întâmpină dificultăți la angajare se organizează training-uri ale Clubului Muncii – un program special de adaptare psihologică și social-profesională a persoanelor aflate în șomajul de lungă durată (mai mult de 6 luni), care ajută în luarea deciziilor de reintegrare profesională. În anul 2012 au fost organizate 321 ședințe ale Clubului Muncii cu participarea a 3922 persoane. Programele ședințelor au inclus: metode și tehnici moderne de integrare profesională, programarea și susținerea unui interviu, întocmirea unui CV, asistență psihologică, etc. Reieșind din structura șomerilor aflați în evidență, agențiile teritoriale definesc categoriile de persoane pentru care să fie organizate aceste training-uri, fie pentru: mame, care primesc alocații de integrare profesională și n-au activat o perioadă mai îndelungată; victime ale traficului de ființe umane; tineri; persoane cu dizabilități; absolvenți ai internatelor ș.a. Au fost abordate diverse teme: "Să descoperim propria personalitate", „Încrederea în sine – factor important pentru încadrarea în câmpul muncii”, „Învăță să te regăsești" ș.a. Au fost organizate 210,5 mii consultații individuale cu participarea a 61,5 mii persoane, 328 consultații informative în grup cu participarea a 5605 persoane.

Persoanele în căutarea unui loc de muncă pot participa la programe de **formare profesională** care să le asigure creșterea și dezvoltarea competențelor profesionale în scopul asigurării mobilității și reintegrării pe piața muncii. Programele de formare profesională asigură, conform legislației calificarea, recalificarea și perfecționarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, ținându-se cont de cerințele de moment și de perspectivă ale pieței muncii și în concordanță cu opțiunile și aptitudinile individuale ale persoanelor respective.

Formarea profesională a șomerilor se desfășoară în baza Legii nr.102-XV privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea a unui loc de muncă și a Regulamentului privind modul de organizare a formării profesionale a șomerilor, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1080 din 05.09.2003. Formarea profesională asigură facilitarea integrării sociale a șomerilor în concordanță cu aspirațiile lor profesionale și cu necesitățile pieței muncii, permite schimbarea calificării determinată de restructurarea economică, de mobilitatea socială sau de modificări ale capacității de muncă.

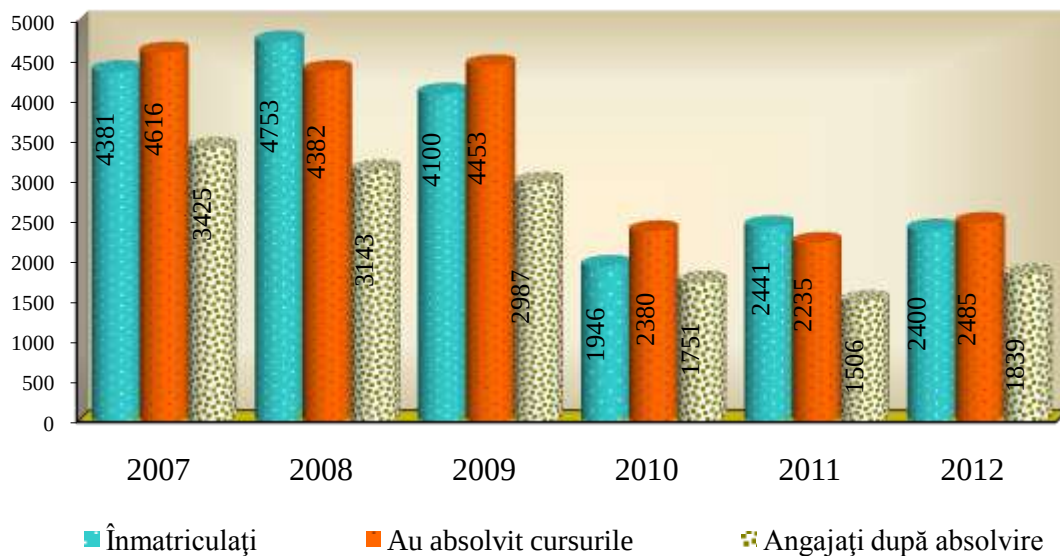
Îndreptarea șomerilor la cursuri de formare profesională este efectuată de către agenția de ocupare a forței de muncă la care este înregistrat șomerul, în temeiul buletinului de identitate, actelor de studii, carnetului de muncă (pentru persoane cu experiență de muncă), certificatului medical și rezultatului consultării profesionale individuale. Durata cursurilor este de la **2 la 6** luni în dependența de specialitate.

Conform legislației în vigoare, cursurile de formare profesională pentru șomeri sînt gratuite. Eliberarea certificatelor despre absolvirea cursurilor se efectuează potrivit normelor stabilite de Ministerul Educației.

În anul 2012 au absolvit cursurile de formare profesională 2485 șomeri (femeile dețin ponderea majoritară de 73,2% în totalul absolvenților), fiind în creștere cu 11% comparativ cu anul 2011. Pentru sporirea șanselor de integrare și reintegrare profesională pe piața forței de muncă, șomerii au absolvit cursuri de calificare inițială (1758 șomeri), recalificare (590 șomeri),

perfecționare (137 șomeri). În anul 2012 a fost stabilit dreptul la bursă pentru 2088 persoane. (Figura 2.9.)

Figura 2.9. Formarea profesională a șomerilor în anii 2007- 2012

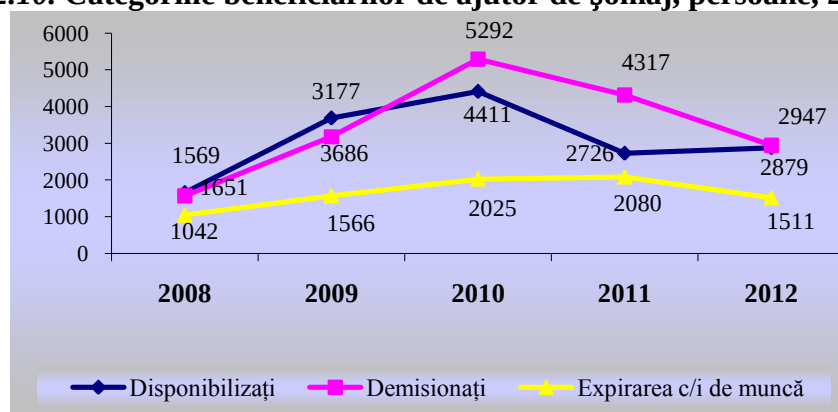
2.4.2. Măsurile pasive de ocupare a forței de muncă

Măsurile pasive de ocupare a forței de muncă se bazează pe protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și includ acordarea **ajutorului de șomaj** și acordarea de **alocații pentru integrarea sau reintegrarea profesională** pe piața muncii. Ele au ca scop susținerea materială a șomerilor.

Perioada de plată și cuantumul ajutorului de șomaj se stabilește, conform prevederilor articolelor 31-33 din Legea nr.102-XV, diferențiat pentru fiecare persoană șomeră, în funcție de circumstanțele în care a încetat activitatea de muncă și de stagiul de cotizare.

Numărul beneficiarilor de ajutor de șomaj în anul 2012 a constituit 7682 persoane, înregistrând o descreștere de 19,5% față de perioada respectivă a anului 2011 (figura 2.10).

Figura 2.10. Categoriile beneficiarilor de ajutor de șomaj, persoane, 2008-2012

Sursa: ANOFM

Cuantumul mediu al ajutorului de șomaj pentru anul 2012 a constituit 1137,88 lei.

În contextul realizării măsurilor pasive de protecție socială a șomerilor se înscrie și acordarea **alocației de integrare și reintegrare profesională**, în scopul asigurării materiale a unor categorii vulnerabile de șomeri, neasigurați contra riscului șomajului.

Alocația de integrare și reintegrare profesională se acordă în temeiul art. 34 al Legii nr.102-XV unor categorii de persoane cu o întrerupere îndelungată pe piața muncii. Mărirea alocației

constituie 15% din salariu mediu pe economie din anul precedent și se acordă pe o durată de 9 luni.

Numărul beneficiarilor de alocație de integrare și reintegrare profesională în anul 2012 a constituit 3157 persoane, înregistrând o descreștere de 2,6 % față de perioada respectivă a anului 2011. Persoanele care nu s-au putut angaja în câmpul muncii după trecerea în rezervă după satisfacerea serviciului militar au constituit 339 persoane, iar persoanele eliberate din detenție au constituit 270 persoane, etc.

Tabelul 2.6. Beneficiarii alocației de integrare sau reintegrare profesională, 2008-2012

<i>Categoriile beneficiarilor de (re)integrare profesională, persoane</i>	2008	2009	2010	2011	2012
TOTAL	3610	4009	3498	3240	3157
Le-a expirat perioada de invaliditate	57	50	55	48	39
Le-a perioada de îngrijire a copilului	2956	3148	2452	2346	2456
Le-a expirat perioada de îngrijire a unui membru de familie invalid	17	22	21	17	17
Trecerea în rezervă după satisfacerea serviciului militar	211	370	520	487	339
Eliberate din instituțiile de detenție sau de reabilitare socială	333	392	414	299	270
Victime ale traficului de ființe umane	22	18	20	16	7
Cu statut special (Dubăsari)	5	9	16	26	29

Sursa: ANOFM

2.4.3. Rolul sectorului privat în promovarea politicilor de ocupare a forței de muncă

Procesul de formare a pieței muncii din Republica Moldova a condus la apariția unor noi instituții ale pieței muncii și anume **Agențiile private de ocupare a forței de muncă**, care prin activitatea lor de facilitare a angajării persoanelor au contribuit, într-un fel, la creșterea funcționalității pieței muncii. De regulă, activitatea acestor agenții este axată, primordial, asupra facilitării angajării peste hotare a lucrătorilor migranți. Cu toate acestea, au apărut și agenții private care prestează servicii legate de plasarea în câmpul muncii pe piața muncii din republică.

Timp de aproape două decenii de când au fost înființate primele agenții private, numărul lor a crescut, iar serviciile acordate de ele au devenit tot mai calitative și mai securizate. Activitatea lor contribuie realmente la evitarea riscurilor legate de migrația ilegală de muncă, precum și la echilibrarea cererii și ofertei de muncă de pe piața muncii din republică.

În aceeași perioadă de timp a fost elaborat și dezvoltat un cadru normativ adecvat, care reglementează activitatea agențiilor private de plasare în câmpul muncii. În acest context poate fi menționată și ratificarea Convenției ILO nr. 181 „Cu privire la agențiile private de ocupare a forței de muncă” (ratificată prin legea nr. 482-XV din 28.09.2001).

În prezent rolul agențiilor private de ocupare a forței de muncă în promovarea politicilor de ocupare din republică, precum și în gestiunea eficientă a migrației de muncă este de necontestat. Ele sînt acele pîrghii (instituții) care contribuie la asigurarea funcționalității pieței muncii din republică.

Totodată, trebuie menționat faptul că, la moment, activitatea agențiilor private de ocupare a forței de muncă este destul de modestă. În 2011, conform datelor Camerei de Licențiere au activat 85 de agenții, din care doar 20 au fost preocupate de angajarea lucrătorilor pe teritoriul Republicii Moldova, celelalte plasînd lucrătorii în câmpul muncii peste hotarele republicii. Totodată, conform datelor ANOFM, doar 36 din acestea au prezentat rapoarte de dare de seamă 3-PCM. Unele din ele au indicat o activitate nulă.

Majoritatea agențiilor private prestează doar servicii de mediere a muncii, iar în unele cazuri, servicii de selecție sau pregătire profesională (în caz de necesitate). De regulă, selecția se reduce doar la concursul CV-urilor.

Spectrul îngust al serviciilor oferite de agențiile private de plasare în câmpul muncii este determinat și de incapacitatea acestora de a oferi și alte tipuri de servicii de plasare în câmpul muncii. Acest fapt este determinat, la rîndul său, de nivelul de instruire necorespunzător al

colaboratorilor agențiilor respective. Și locurile de muncă oferite de către agențiile private de plasare în câmpul muncii presupun o calificare joasă. Agenția privată, de regulă, se specializează pe un anumit domeniu de activitate și conlucrează cu un singur angajator sau agenție privată. Ajustarea cadrului juridic, dar și dezvoltarea serviciilor de plasare în câmpul muncii prestate de către agențiile private de plasare în câmpul muncii ar conduce la o afirmare mai bună a agențiilor private pe piața serviciilor de plasare în câmpul muncii, precum și la creșterea capacității lor de atragere a potențialilor angajatori atractivi atât de peste hotare cât și din țară. De asemenea, aceasta ar conduce și la medierea de către agenții a unor locuri de muncă de o calificare mai înaltă, și prin urmare, la o motivare a lucrătorilor de a-și menține capacitățile profesionale de muncă și specialitatea.

2.4.4. Servicii de incluziune socială pe piața muncii prestate de către ANOFM

În prezent în Republica Moldova se acordă o atenție tot mai mare caracterului incluziv al politicilor sociale orientate spre grupurile marginalizate ale populației. Or, cele mai eficiente politici de acest fel sînt axate pe incluziunea socială pe piața muncii, gestionarul căreia este Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Cu toate acestea, pentru a soluționa problemele care se referă la incluziunea socială a grupurilor defavorizate este importantă implicarea comună a tuturor actorilor de pe piața forței de muncă. Piața muncii este complexă și există numeroase probleme, cum ar fi infrastructura slab dezvoltată, număr limitat de locuri vacante pentru persoanele cu dizabilități, munca la negru etc. Misiunea Agenției Naționale și a structurilor sale teritoriale este de a promova și presta servicii calitative, unde persoanele se pot adresa pentru a fi asistate în soluționarea problemelor ce țin de angajarea în câmpul muncii.

Pentru a spori șansele de încadrare în câmpul muncii a persoanelor defavorizate în cadrul Agenției Naționale și a structurilor sale teritoriale, în prezent, sînt angajați 43 specialiști, care se ocupă în special de încadrarea în câmpul muncii a persoanelor din grupurile defavorizate și inclusiv a celor cu dizabilități. Pe parcursul anului 2012 la agențiile teritoriale au fost înregistrate 708 persoane din categoria grupurilor defavorizate (tabelul 2.7.).

Tabelul 2.7. Structura persoanelor defavorizate înregistrate la agenții, 2012

Persoane	Total persoane	Femei	Plasați în câmpul muncii	Antrenați la lucrări publice	Absolvenți ai cursurilor de formare profesională
Defavorizate (total)	708	208	131	25	43
Cu dizabilități (invalidi)	494	185	102	25	29
Eliberate din detenție	207	19	29	0	8
Victime ale traficului de ființe umane	7	4	0	0	6

Sursa: ANOFM

Unul din grupurile defavorizate care poate fi integrat pe piața muncii sînt persoanele cu dizabilități. Articolul 33 al Legii nr.60-XIX din 30 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități care reglementează dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități stipulează următoarele:

- persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile stabilite în Codul muncii și în celelalte acte normative din domeniu;
- persoanelor cu dizabilități li se oferă posibilitatea de a activa în cadrul oricărei întreprinderi, instituții, organizații, inclusiv în cadrul întreprinderilor specializate, secțiilor și sectoarelor specializate, în condițiile stabilite de lege;
- persoanele cu dizabilități au dreptul la servicii prestate de ANOFM și structurile sale teritoriale (*informare, consultare profesională, mediere a muncii, orientare și formare*

profesională).

În scopul facilitării accesului persoanelor cu dizabilități la serviciile de orientare, formare și reabilitare profesională, pe parcursul anului 2012, la Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă au fost înregistrate cu statut de șomer 496 persoane cu dizabilități, din care 102 persoane au fost plasate în câmpul muncii, 25 persoane au fost antrenate temporar la lucrările publice, 29 persoane au beneficiat de cursuri de formare profesională, iar pentru 156 persoane cu grad de dizabilitate severă și accentuată au fost acordate servicii de mediere a muncii, informare și consiliere profesională.

În cea mai mare măsură persoanele cu dizabilități înregistrate la agenții au studii primare, gimnaziale și liceale – 45,2%, fiind urmate de cele cu studii secundar profesionale - 30,1%, medii de specialitate - 15,4% și doar 10,1 % dispun de studii universitare și 0,2% postuniversitare. Reieșind din faptul că persoanele cu dizabilități cu statut de șomer în marea lor majoritate nu dispun de un nivel înalt de studii, precum și o de profesie/meserie, apare necesitatea de a-i implica cât mai activ în procesul de orientare și formare profesională pentru a le spori substanțial șansele lor de încadrare în câmpul muncii.

Cele mai solicitate locuri de muncă de către persoanele cu dizabilități au fost profesiile muncitorești, inclusiv cele din categoria muncitorilor calificați. Totodată au fost și solicitări de angajare în calitate de contabil, inginer, profesor în învățământul secundar ș.a.

O altă categorie de persoane defavorizate o constituie persoanele eliberate din detenție, care necesită măsuri suplimentare de integrare pe piața muncii. O bună experiență practică de agențiile teritoriale o constituie vizitele la penitenciarele din teritoriu unde au fost organizate consultații informative în grup cu participarea persoanelor ce urmează a fi eliberate din detenție, seminare informative în colaborare cu instituțiile penitenciare.

Întâmpină dificultăți în procesul de integrare pe piața muncii și persoanele de etnie romă. Pe parcursul anului 2012 au fost înregistrate 687 persoane de origine romă, care au beneficiat integral de măsurile active de stimulare a ocupării forței de muncă. Analiza statistică a indicatorilor arată, că din numărul total de romi cu statut de șomer înregistrați în baza de date a Agenției Naționale, 97% au un nivel minim de educație, iar lipsa unei profesii determină dificultatea de integrare a acestora pe piața muncii.

În scopul continuării creșterii competențelor specialiștilor ANOFM responsabili de lucrul cu persoanele din grupurile defavorizate, pe parcursul anului 2013 vor avea loc și alte seminare de instruire pe subiecte ce țin de incluziunea socială și încadrarea în câmpul muncii a persoanelor din grupurile respective inclusiv și a persoanelor cu dizabilități.

2.5. Migrația internațională de muncă din Republica Moldova

2.5.1 Profilul migrației internaționale de muncă din Republica Moldova

Migrația internațională de muncă reprezintă unul din cele mai marcante fenomene care caracterizează situația de pe piața muncii din Republica Moldova.

Din 1998 migrația internațională de muncă s-a intensificat, astfel încât, în prezent, peste hotarele republicii se află circa o treime din potențialul uman al țării. Ancheta Forței de Muncă a înregistrat pentru anul 2012 un număr de circa 328,3 mii persoane plecate peste hotare în căutarea unui loc de muncă. Date mai puțin oficiale privind amploarea migrației internaționale de muncă oscilează între 500 mii și 1 milion de persoane.

În analiza populației plecate peste hotare în căutarea unui loc de muncă destul de relevantă este și distribuția acestora în funcție de vîrstă, sex și nivel de instruire. Astfel, în 2012 distribuția pe sexe reflectă că, ponderea majoritară a lucrătorilor migranți îi revine bărbaților – 218,6 mii persoane, iar dezagregat pe medii de reședință această pondere este deținută de persoanele din mediul rural - 161,3 mii. Majoritatea persoanelor plecate sînt căsătorite, avînd vîrstele cuprinse între 25-34 ani și 35-44 ani. Conform datelor Anchetei Forței de Muncă, în anul 2012 majoritatea persoanelor plecate aveau studii secundar profesionale - 26,4%, studii gimnaziale - 26,0% și studii liceale-24,3% (tabelul 2.8).

Tabelul 2.8. Populația de 15 ani și peste, aflată la muncă sau în căutarea unui loc de muncă în străinătate, după nivelul de instruire, sex și mediul de reședință, mii persoane, 2012

	Total pe republică	Urban	Rural
Nivel de instruire - total	328,	90,2	238,1
Bărbați	218,3	57,3	161,3
Femei	109,7	32,9	76,8
Superior	34,1	17,4	16,6
Bărbați	19,3	10,4	8,9
Femei	14,8	7,0	7,7
Mediu de specialitate	39,8	16,4	23,3
Bărbați	19,8	8,3	11,5
Femei	20,0	8,1	11,8
Secundar profesional	86,8	24,7	62,2
Bărbați	66,2	18,1	48,2
Femei	20,6	6,6	14,0
Liceal, mediu general	79,7	21,3	58,4
Bărbați	47,8	13,5	34,3
Femei	31,9	7,8	24,1
Gimnazial	85,5	10,1	75,4
Bărbați	63,6	6,8	56,8
Femei	21,9	3,3	18,6
Primar sau fără școală	2,4	0,4	2,1
Bărbați	1,7	0,2	1,6
Femei	0,7	0,2	0,5

Sursa:BNS

Vârsta medie a emigrantului tipic a crescut semnificativ, de la 30,5 - 31,0 ani în perioada 2000-2002 la 35-36 ani în perioada 2010-2012. Aceasta practic corespunde cu vârsta medie a populației generale a țării.

Migrația forței de muncă din Republica Moldova este orientată tradițional spre **doi vectori** de destinație: spre țările CSI, preponderent în Federația Rusă, unde în anul 2012 au emigrat 223,4 mii persoane, dintre care, bărbați 175,0 mii ; femei - 48,4 mii; spre țările Europei de Vest, în special, Italia, unde în anul 2012 au emigrat 54,9 mii persoane, dintre care, bărbați 15,6 mii ; femei - 39,3 mii. Alte destinații importante ale migranților sînt: Israel - 7,9 mii; Grecia - 2,1 mii; Portugalia – 3,2 mii și România - 3,0 mii. (tabelul 2.9)

Emigrarea unui număr impunător spre Federația Rusă este determinată de intrarea fără vize, cunoașterea limbii, dar și de costurile relativ mici legate de călătorie și angajare. Accesul liber pe piața muncii din Federația Rusă creează posibilitatea reîntoarcerii după un timp relativ scurt (de la 3 luni – pînă la 1 an) și integrarea migrantului în familie și societate.

Tabelul 2.9. Populația de 15 ani și peste, aflată la muncă sau în căutarea unui loc de muncă în străinătate, după țara de destinație, gen și mediul de reședință, 2012, mii persoane

	Ambele sexe			Bărbați			Femei		
	Total pe republică	Urban	Rural	Total pe republică	Urban	Rural	Total pe republică	Urban	Rural
Toate țările	328,3	90,2	238,1	218,6	57,3	161,3	109,7	32,9	76,8
Grecia	2,1	1,5	0,6	0,6	0,3	0,3	1,5	1,2	0,3
Israel	7,9	1,5	6,4	1,0	0,1	0,9	6,9	1,4	5,5
Italia	54,9	17,9	37,0	15,6	5,4	10,2	39,3	12,5	26,7
Portugalia	3,2	1,7	1,5	2,4	1,5	1,0	0,8	0,3	0,5
România	3,0	2,1	0,9	2,3	1,7	0,7	0,7	0,4	0,3
Rusia	223,4	55,3	168,0	175,0	42,3	132,7	48,4	13,1	35,3
Turcia	5,8	1,6	4,2	1,7	0,2	1,5	4,0	1,3	2,7
Ucraina	3,9	1,2	2,8	3,4	1,0	2,4	0,5	0,2	0,4

Sursa:BNS

Destinațiile geografice pe care le aleg emigranții depind de un amalgam de factori geografici, culturali și economici. La rândul lor, realitățile economice și sociale în care aceștia lucrează modelează atitudinile emigranților față de o eventuală revenire în țară, determină nivelul de economii și deprinderi profesionale pe care le obțin. O caracteristică generală pentru toate țările de destinație ale emigranților moldoveni este că și bărbații, și femeile, ocupă locuri de muncă care solicită nivel redus sau mediu de calificare. Mai mult decât atât, majoritatea emigranților lucrează peste hotare în alte sectoare decât cele în care au fost angajați în Republica Moldova.

Astfel, reieșind din amploarea fenomenului migrației internaționale de muncă, aceasta necesită o gestiune cât mai eficientă din partea autorităților publice astfel, încât să fie evitate efectele negative ale ei.

2.5.2. Politicile promovate în domeniul migrației de muncă

Pentru o gestiune cât mai eficientă a migrației internaționale de muncă Republica Moldova dispune de un cadru instituțional-legislativ destul de dezvoltat, mereu în perfectare, la baza căruia stau principalele instrumente internaționale ca convențiile OIM din domeniu:

- Convenția nr.97 a Organizației Internaționale a Muncii privind migrația în scop de angajare (ratificată prin Legea nr.209-XVI din 29.07.2005);
- Convenția europeană cu privire la statutul juridic al lucrătorilor migranți (ratificată prin Legea nr. 20 din 10.02.2006);
- Convenția nr. 181 a Organizației Internaționale a Muncii privind agențiile private de ocupare a forței de munca.
- Strategia națională în domeniul migrației și azilului (2011-2020) aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 655 din 8 septembrie 2011;
- Planul de Acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale în domeniul migrației și azilului (2011-2015) aprobată prin HG nr.1009 din 26.12.11;
- Legea cu privire la migrația de muncă nr. 180-XVI din 10.07.2008,
- Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova nr. 200 din 16.04. 2010;
- Legea nr.274 din 27.12.2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova;
- acordurile bilaterale în domeniul migrației muncă, încheiate și semnate cu: Federația Rusă – 1993, Ucraina – 1994, Belarus – 1994, Azerbaidjan – 2005, Italia – 2011, Israel - 2012.

În 2012, în scopul aducerii în concordanță cu normele legale ale altor acte legislative în domeniu, cadrul legislativ în domeniul migrației de muncă a suportat anumite modificări, și anume au fost modificate Legea nr. 180 cu privire la migrația de muncă și Legea nr. 200 privind regimul străinilor în Republica Moldova. Reglementările noi prevăd următoarele:

- micșorarea termenului de la 15 la 5 zile lucrătoare pentru examinarea dosarelor și emiterea deciziilor;
- proceduri simplificate de documentare pentru specialiștii de înaltă calificare invitați la muncă de Guvern sau de organele publice centrale de specialitate, angajații zonelor economice libere, precum și străinii sosiți la muncă în cadrul proiectelor investiționale (li se acordă dreptul la muncă fără obținerea avizului Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, iar în cadrul proiectelor investiționale – în baza confirmării Ministerului Economiei, reducând semnificativ numărul de acte necesare);
- au fost excluse certificatele de expertizare medicală, actul ce confirmă asigurarea cu spațiu locativ, cazierul judiciar din lista documentelor obligatorii necesare pentru obținerea dreptului la muncă pentru lucrătorii imigranți. Din lista documentelor prezentate de angajator au fost excluse certificatul de înregistrare a întreprinderii și certificatul de la Inspectoratul Fiscal Principal de Stat privind lipsa restanțelor față de bugetul public național.
- au fost prevăzute condiții speciale pentru persoanele detașate în Republica Moldova pentru o perioadă de până la 90 de zile calendaristice calculate cumulativ. Aceștia vor putea desfășura activitate de muncă în baza contractului de executare a lucrărilor și actului de detașare a lucrătorului de către un angajator, fără a fi documentați cu permis de ședere, dar cu informarea autorității

competente pentru străini și Agenției Naționale privind scopul și durata detașării străinului;

- contractele individuale de muncă se vor încheia cu lucrătorii migranți pentru un termen ce nu depășește un an de zile în dependență de schimbarea situației de pe piața muncii;
- stabilirea salariului minim pentru lucrătorul imigrant în mărime nu mai mică decât un salariu mediu prognozat pe economie pentru anul gestionar;
- proceduri simplificate și o durată mai mare a permisului de ședere în scop de muncă de la 2 la 10 ani pentru străinii care efectuează investiții reale, în dependență de volumul investițiilor;
- excluderea cotei de imigrare în scop de muncă;
- acordarea dreptului la muncă (cîteva ore săptămînal) a străinilor aflați la studii.

Modificările operate vor contribui la o reglementare mai eficientă a relațiilor între subiecții implicați în procesul de migrație de muncă și la stabilirea unui climat prielnic investitorilor străini.

În scopul promovării migrației legale (circulare), prin dezvoltarea și consolidarea cooperării bilaterale și multilaterale cu țările de destinație ale lucrătorilor migranți și sporirii gradului de protecție a persoanelor aflate la muncă în străinătate, a continuat negocierea și semnarea acordurilor bilaterale în domeniul muncii și migrației de muncă, ceea ce reprezintă un obiectiv prioritar al Republicii Moldova.

La 16 octombrie 2012, a fost semnat *Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statului Israel cu privire la angajarea temporară a lucrătorilor din Republica Moldova în Statul Israel*, precum și *Protocolul de implementare a acestuia*. Astfel, va fi asigurat un proces de angajare legală, echitabilă și transparentă a cca. 1000 lucrători în domeniul construcțiilor.

Au fost definitivare procedurile interne pentru semnarea *Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind colaborarea în domeniul migrației de muncă și activității provizorii de muncă a lucrătorilor migranți pe teritoriul Republicii Moldova și Federației Ruse*.

Semnarea și implementarea acestui Acord rămîne o prioritate pentru anul 2013 întrucît realizarea prevederilor acestuia va permite:

- asigurarea protecției drepturilor și libertăților lucrătorilor migranți în conformitate cu legislația ambelor state.
- promovarea muncii legale temporare, reîntoarcerea și reintegrarea socio-economică a lucrătorilor migranți
- diminuarea efectelor negative asupra migranților și familiilor acestora.

În conformitate cu prevederile *Acordului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene în domeniul migrației forței de muncă* a continuat implementarea proiectului-pilot „*Implementarea Acordului bilateral pentru mobilitatea forței de muncă între Republica Italia și Republica Moldova*” care a realizat servicii în domeniul instruirii și ocupării forței de muncă.

În conținutul acordurilor respective sînt prevăzute clauze care stipulează că cetățenii Republicii Moldova angajați pe teritoriul altor state, se vor bucura de aceleași drepturi și protecție ca și lucrători naționali ai țării angajatoare, inclusiv în ceea ce privește condițiile de muncă și drepturile fundamentale ale lucrătorilor, în conformitate cu legislația țării angajatoare.

Un mecanism eficient de reglementare și coordonare a procesului migrațional la nivel național și pe plan bilateral între Republica Moldova și statele Uniunii Europene îl constituie *Parteneriatul de Mobilitate Republica Moldova – Uniunea Europeană*, care are drept scop asigurarea caracterului legal al migrației, îmbunătățirea impactului migrației asupra dezvoltării, precum și promovarea politicii de reîntoarcere, în contextul respectării drepturilor omului.

Proiectul vizat are drept obiectiv de bază promovarea legăturii dintre instituțiile și serviciile moldovenești și italiene din domeniul instruirii și ocupării forței de muncă, precum și îmbunătățirea managementului fluxurilor de migrație a forței de muncă calificate între Italia și Republica Moldova.

De asemenea, pe parcursul anului 2012 au fost implementate și gestionate mai multe proiecte ce țin de creșterea eficienței gestiunii migrației internaționale de muncă din Republica Moldova, și minimizarea efectelor ei negative. Printre acestea pot fi menționate:

- „*Abordarea efectelor negative ale migrației asupra minorilor și familiilor rămase în țară*”

implementat de Ministerul Muncii și Politicilor Sociale din Italia și OIM Moldova, în parteneriat cu ANOFM în cadrul căruia au fost instruiți 60 formatori din instituțiile de învățământ din Republica Moldova din rândul cadrelor didactice (profesiile bucătar-cofetar, placator cu plăci, cosător-croitor);

- „*Socializarea minorilor și tineretului din familiile migranților în contextul pregătirii profesionale*”, implementat de Ministerul Muncii și Politicilor Sociale din Italia și OIM Moldova, în parteneriat cu ANOFM, în cadrul căruia au fost desfășurate activități pentru grupul țintă al proiectului - tinerii (cu vârsta între 16-22 ani) ai căror părinți au emigrat peste hotarele țării, inclusiv CSI. 135 de tineri au beneficiat de un curs de formare profesională gratuit la profesiile bucătar-cofetar, chelner-barman, frizer;

- „*Susținerea implementării componentei de migrație și dezvoltare a Parteneriatului de Mobilitate UE-Moldova*” (SIMP), implementat de OIM și finanțat de Uniunea Europeană în cadrul căruia a fost elaborat și publicat Raportul Profilului Migrațional Extins (PME) al țării.

- Programul Pilot comun al Organizației Internaționale pentru Migrație/ Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare / Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor „Integrarea migrației în dezvoltare în Republica Moldova (MOMID)”, finanțat de către Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare și în contextul elaborării Planului Comun de Acțiune a Echipei de țară ONU pentru următorii cinci ani - Cadrul de Parteneriat ONU-Moldova (UNPF), în cadrul căruia au avut loc Ateliere Comune al Echipei de țară a ONU și a Guvernului privind Integrarea Migrației în Dezvoltare, care au fost organizate de către Cancelaria de Stat a Republicii Moldova și Misiunea Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM) în Republica Moldova.

La finele anului 2012 a continuat implementarea proiectului „*Consolidarea capacității Moldovei de gestionare a pieței muncii și reîntoarcere a migranților*” de către Serviciul Public Suedez de Ocupare a Forței de Muncă (SPES) în colaborare cu Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM).

O altă direcție prioritară a politicilor în domeniul migrației de muncă este orientată și spre informarea corectă privind oportunitățile de angajare în țară și peste hotare, precum și cele privind promovarea reîntoarcerii și reintegrării lucrătorilor migranți.

Pe parcursul anului 2012 cetățenii au fost informați despre posibilitățile de ocupare a unui loc de muncă și măsurile de protecție în caz de șomaj care s-au efectuat prin intermediul agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, prin intermediul Centrului de Informare despre piața muncii, Centrului de Apel amplasate în cadrul Agenției pentru Ocuparea Forței de Muncă a mun. Chișinău și resurselor electronice de informare ale Agenției Naționale (site și portalul) care permanent au fost actualizate.

Pe parcursul anului 2012 a continuat implementarea Programului-pilot de Atragere a Remitențelor în Economie „PARE 1+1”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 972 din 18 octombrie 2010. Scopul Programului este mobilizarea resurselor umane și financiare ale migranților și beneficiarilor de remitențe în dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova prin stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii. Programul încorporează un ajutor financiar direct și nerambursabil din partea statului, în valoare de 200.000 lei per proiect, precum și instruire, consultanță și sprijin beneficiarilor și activează în baza regulii „1+1”, astfel fiecare leu investit din remitențe va fi suplinit cu un leu în formă de grant. Pagina <http://www.odimm.md/pare.htm> (destinată PARE 1+1) a fost accesată pe parcursul perioadei de referință de peste 26 mii vizitatori unici.

Pentru informarea continuă a potențialilor beneficiari ai Programului privind condițiile de participare și oportunitățile existente, ODIMM a diseminat pliantele programului, a plasat spoturi publicitare pe mai multe canale TV cu acoperire națională. Colaboratorii ODIMM au prezentat Programul în cadrul tuturor evenimentelor și întrunirilor cu agenții economici, societatea civilă, părțile interesate.

Analiza rezultatelor Programului denotă că lucrătorii migranți moldoveni, care au investit remitențele în propria afacere, au muncit în 29 de state, preponderent în Italia – 49%; Rusia - 10%; Marea Britanie, Statele Unite ale Americii și Portugalia – 5%.

Aproximativ 40% din beneficiarii programului PARE 1+1 sînt foști lucrători migranți care s-au întors în țară și au intenția de a lansa/dezvolta o afacere; 25% au copii plecați din țară; 22% au părinții peste hotare și, respectiv, 13% planifică investirea resurselor financiare cîștigate în străinătate de soții lor.

Vîrsta participanților la „PARE 1+1” este cuprinsă între 20 și 81 ani, dintre care 30% au peste 50 ani, iar ponderea femeilor reprezintă cca 30 %. Cursurile antreprenoriale sînt co-finanțate din cadrul Programului în proporție de 50%, fiind aplicată „Regula 1+1”.

Pe parcursul anului 2012 ODIMM a încheiat cumulativ contracte de finanțare nerambursabilă cu 142 întreprinderi create și dezvoltate din sursele financiare ale lucrătorilor migranți.

Pînă în prezent au fost efectuate investiții în sumă totală de peste 50 mil. lei, suma granturilor transferate constituind 19,60 mil. lei.

2.5.3. Imigrarea în Republica Moldova a cetățenilor străini și apatrizilor

În conformitate cu prevederile articolului 4 din Legea cu privire la migrația de muncă nr. 180 din 10.07.2008 în Republica Moldova imigrarea în scop de muncă a străinilor se efectuează în funcție de necesitățile economiei naționale în forță de muncă calificată în cazul în care ocuparea locurilor de muncă vacante nu poate fi asigurată din resursele umane autohtone.

Pe parcursul anului 2012 de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, instituția abilitată să acorde și/sau să prelungească dreptul la muncă, a fost acordat dreptul la muncă pentru 990 cetățeni străini.

Din numărul total de cetățeni străini, cărora li s-a acordat dreptul la muncă, 229 dețin funcția de administratori ai întreprinderilor, 183 dețin funcții de răspundere, 578 persoane dețin alte funcții. Din numărul total al cetățenilor străini sosiți la muncă în Republica Moldova ponderea cea mare o dețin cetățenii României - 29%, Turciei - 19%, Ucrainei - 8%, Italiei - 9%, altor state - 35%.

Totodată, Agenția a prelungit dreptul la muncă pentru 677 persoane din 86 de state ale lumii. Din numărul total de cetățeni străini cărora li s-a prelungit dreptul la muncă 204 dețin funcția de administratori ai întreprinderilor, 193 dețin funcții de răspundere, 280 persoane dețin alte funcții. Ponderea cea mai mare constituie cetățenii Turciei - 29%, României - 16%, Ucrainei - 9%, Italiei - 13%, altor state - 40%.

2.6. Politici salariale

Procesele de liberalizare ale raporturilor de muncă determinate de actuala tranziție economică au condus și la o diminuare puternică a rolului statului în reglementarea salarizării lucrătorilor. Într-adevăr, în noile condiții economice procesele din domeniul salarizării lucrătorilor au căpătat un caracter de stihie, iar salariul este determinat, în primul rînd, de forțele pieței. Totodată, în situația în care mecanismul pieței muncii se află doar în proces de formare, iar forțele pieței muncii nu se manifestă în cel mai perfect mod, salariul ca preț de echilibru pe cea mai fragilă dintre piețe nu-și mai poate realiza pe deplin funcțiile sale economice și sociale de bază, și anume **de reproducere, de stimulare, de reglementare economică**.

Analizînd salariile din Republica Moldova la momentul actual se poate constata că ele sînt extrem de mici, cele mai mici din țările europene. Și ponderea salariului în totalul veniturilor este sub nivelul mediei europene. Astfel, dacă în țările economic dezvoltate ponderea salariului în totalul veniturilor se menține la un nivel de circa 50-70% prin diferite politici guvernamentale, asigurîndu-se astfel motivarea muncii și, prin urmare, creșterea productivității muncii și echitatea socială, în Republica Moldova ponderea salariului în totalul veniturilor în anul 2012 a constituit 42,7%, cu 2 p.p. mai mică față de anul precedent (tabelul 1.2).

O altă problemă legată de evoluția salariilor din Republica Moldova este condiționată de diferențierea lor excesivă în funcție de domeniul de activitate. Într-adevăr, polarizarea societății continuă să persiste și în prezent. Cu toate acestea Coeficientul Gini, care exprimă gradul de diferențiere socială are o tendință stabilă de descreștere. În anul 2011 el a constituit 0.2943. Diferențierea populației după venituri este condiționată nu numai de diversificarea formelor de

venit, dar și de diferențierea salariilor în diverse ramuri ale economiei republicii, ceea ce se observă din analiza comparativă a rețelelor tarifare de salarizare în funcție de grupele de calificare din diverse ramuri economice.

Astfel, mărimea salariului minim și diferențierea excesivă a nivelului salariilor între ramurile economice confirmă faptul că statul practic nu are nici o putere de influență în asigurarea eficienței și echității sistemului de organizare a remunerării muncii în republică. Situația dată mai este agravată și de întârzierile plății salariului. Cu toate că problema datoriilor salariale este, în prezent, mai puțin stringentă decât acum 5 ani în urmă, ea continuă, totuși, să fie la ordinea de zi a instituțiilor competente în rezolvarea ei. La sfârșitul anului 2012 restanțele salariale au constituit 119,2 mil. lei sau 5,4% din fondul de salarii, față de 110,2 mil. lei la finele anului 2011, creșterea constituind 0,3 puncte procentuale.

Pe fundalul acestei situații privind salariile din Republica Moldova autoritățile publice depun eforturi imense încât politica de salarizare să urmărească scopul de creștere durabilă a salariilor, de atenuare a diferențierii pe ramuri ale economiei, precum și asigurării creșterii competitivității economice și a productivității muncii. În acest context, În anul 2012 politica salarială s-a axat pe dezvoltarea cadrului normativ în domeniu orientat pe liberalizarea continuă a sistemului de salarizare a angajaților din economia națională. Astfel, se poate menționa că salariile au evoluat de la reglementarea strictă de către stat pînă la asigurarea unei autonomii depline angajatorilor în ceea ce privește stabilirea salariilor, unica reglementare fiind stabilirea cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real. Celelalte reglementări, cu excepția plăților de compensare, poartă caracter de recomandare.

Astfel, prin Hotărîrea Guvernului nr. 260 din 25 aprilie 2012 a fost modificat cuantumul minimului garantat al salariului în sectorul real și stabilit în mărime de 1300 lei pe lună față de 1100 lei în anul 2011.

Angajatorii la alegere pot aplica sistemul tarifar de salarizare sau sistemele netarifare de salarizare. În cazul aplicării sistemului tarifar de salarizare, salariul tarifar pentru categoria I de calificare, ca element de bază și obligatoriu, se reglementează la nivel de ramură sau de întreprindere, prin negocieri, în convențiile colective la nivel de ramură sau în contractele colective de muncă.

Astfel, au fost extinse drepturile și posibilitățile partenerilor sociali de stabilire a normelor salariale în cadrul dialogului social prin încheierea convențiilor colective la nivel de ramură și a contractelor colective de muncă la nivel de întreprindere.

Noul mecanism de reglementare a salariilor la nivel de ramură se aplică eficient în ramura construcțiilor, gospodăriei comunale, energetică, agricultură și industria alimentară.

În ansamblu dinamica salariilor medii ale angajaților din ramurile sectorului real se caracterizează prin datele tabelului ce urmează.

În anul 2012 cîștigul salarial mediu lunar din economia națională a constituit 3477,7 lei și s-a mărit față de anul 2011 în valoare nominală cu 8,9%, iar în termeni reali (ajustat la indicele prețurilor de consum) – cu 4,1%. În sectorul real cîștigul salarial a constituit 3600,0 lei iar în sectorul bugetar – 3210,2 lei. (tabelul 2.10)

Tabelul 2.10. Dinamica salariilor medii ale angajaților din ramurile sectorului real, 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Salariul mediu nominal al unui lucrător din economia națională, lei	1318,7	1697,1	2065,0	2529,7	2747,6	2971,7	3193,7	3477,7
majorarea față de anul precedent, %	X	128,7	121,7	122,5	108,6	108,2	111,6	108,9
Cîștigul salarial real al unui salariat, în % față de anul precedent			108,4	108,7	108,6	100,7	103,7	104,1
din care:	1485,0	1830,0	2296,0	2837,6	2944,4	3210,9	3345,5	3600,0
în sectorul real, lei								
majorarea față de anul precedent, %	X	123,2	125,4	123,6	103,7	109,0	104,2	107,6
în sectorul bugetar, lei	992,4	1450,1	1624,5	1954,3	2406,5	2552,5	2860,2	3210,2
majorarea față de anul precedent, %	X	146,1	112,0	120,3	123,1	106,0	112,1	112,2

inclusiv pe ramuri:								
Agricultura, economia vînatului și silvicultura	744,0	914,5	1098,6	1484,4	1468,9	1638,6	1938,9	2164,8
majorarea față de anul precedent, %	X	122,9	120,1	135,1	98,9	111,6	118,3	111,6
Industria extractivă	2037,3	2623,8	3098,3	3739,7	3314,0	3389,5	3400,8	3606,7
majorarea față de anul precedent, %	X	128,8	118,1	120,7	88,6	102,3	100,3	106,0
Industria prelucrătoare	1651,6	1914,5	2314,1	2762,8	2800,8	3079,8	3231,4	3481,5
majorarea față de anul precedent, %	X	115,9	120,9	119,4	101,4	110,0	104,9	107,7
Energia electrică și termică, gaze și apă	2323,6	2872,3	3595,8	4316,4	4520,3	4856,8	5146,7	5333,0
majorarea față de anul precedent, %	X	123,6	125,2	120,0	104,7	107,4	106,0	103,6
Construcții	1972,8	2429,1	2967,6	3468,9	3057,3	3248,0	3334,8	3651,0
majorarea față de anul precedent, %	X	123,1	122,1	116,9	88,1	106,2	102,7	109,5
Comerț cu ridicata și amănuntul	1228,1	1555,2	2088,7	2530,7	2614,1	2792,7	2706,8	2945,1
majorarea față de anul precedent, %	X	126,6	134,3	121,1	103,3	106,8	96,9	108,8
Hoteluri și restaurante	1150,5	1384,6	1759,5	2111,9	2153,6	2315,0	2276,5	2555,1
majorarea față de anul precedent, %	X	120,3	127,1	120,0	102,0	107,5	98,3	112,2
Transporturi și comunicații	2142,9	2549,1	3039,5	3533,1	3653,5	3913,9	3793,9	4146,9
majorarea față de anul precedent, %	X	119,0	119,2	116,2	103,4	107,1	96,9	109,3
Activități financiare	3450,6	3863,3	4648,3	5446,3	5637,7	6368,2	6942,4	6859,3
majorarea față de anul precedent, %	X	112,0	120,3	117,1	103,5	113,0	109,0	98,8
Tranzacții imobiliare	1671,4	2051,7	2583,6	3215,6	3417,2	3755,5	4052,7	4267,8
majorarea față de anul precedent, %	X	122,7	125,9	124,4	106,2	109,9	107,9	105,3

Sursa: Numărul și retribuirea salariaților în anii 2005 - 2012, BNS, Chișinău

Creșterea salariilor în sectorul real (7,6%) a fost cu 4,6 puncte procentuale mai redusă decât în sectorul bugetar. Nesemnificativ au crescut salariile în ramurile energia electrică și termică, gaze și apă (3,6%), tranzacții imobiliare (5,3%), iar în activitățile financiare salariul mediu s-a redus cu 1,2%. Au crescut și salariile din agricultură, economia vînatului și silvicultură (11,6%), în construcții (9,5%), în transporturi și comunicații (9,3%). Cu toate acestea în ramurile cu cele mai mari salarii (activități financiare – 6859,3 lei) salariul mediu lunar fost de 4 ori mai mare decât în ramurile cu cele mai mici salarii (pescuitul – 1686,9 lei). Prin urmare, diferențierea nivelului salarizării pe ramuri continuă să fie destul de pronunțată.

Conform investigației din septembrie 2011 și 2012 (anexa 2) în septembrie 2012 se achitau salarii sub minimul de existență la 26,4% din angajați față de 29,2% în anul 2011. În agricultură, în septembrie 2012 se achitau salarii sub nivelul minimului de existență la 42,8% din salariați sau cu 4,1 puncte procentuale mai puțin decât în anul 2011 (46,9%).

În același timp în anul 2012 de salarii mai mari de 4000 lei au beneficiat 24,8% sau cu 2,1 puncte procentuale mai mult decât în anul 2011 (22,7%). Cei mai mulți salariați cu salarii peste 4000 lei activau în ramura energie electrică și termică, gaze și apă - 54,9 % (2011 – 50,5%), activități financiare – 49,5% (49,9%).

Cu toate că salariile înregistrează anumite creșteri, numărul salariaților s-a redus cu 2,2%. Cele mai mari reduceri au avut loc în construcții (9,9%), agricultură – (9,4%), poștă și telecomunicații (9,2%). Cu circa 5 la sută s-a redus personalul în ramurile hoteluri și restaurante, tranzacții imobiliare, industria extractivă. S-a menținut numărul salariaților în ramurile energia electrică și termică, gaze și apă și în activitățile financiare. Totodată în ramura tehnologiilor informaționale numărul salariaților a crescut cu 3,1%. De asemenea, cu aproape 5 mii sau cu 6,3% a crescut numărul salariaților din comerț.

În vederea sporirii cotei înregistrate a salariului și diminuării fenomenului negativ al plății salariilor „în plic”, a contabilității duble și „muncii la negru”, în perioada de referință a continuat implementarea Planului de acțiuni privind minimizarea practicii achitării salariilor „în plic” și „muncii la negru”, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 477 din 28 iunie 2011. În acest context în Codul Muncii a fost introdusă noțiunea de „muncă nedeclarată”, iar prin Legea nr. 169 din 11 iulie 2012 pentru încălcarea legislației privind retribuirea muncii au fost majorate amenzile, precum și introduse sancțiuni pentru utilizarea muncii nedeclarate.

În ceea ce privește sectorul bugetar, în anul 2012 au activat 179,9 mii de salariați angajați în învățământ, sănătate și asistență socială, cultură, artă și sport, știință, administrație publică și alte unități bugetare. Față de anul 2011 numărul angajaților din sectorul bugetar s-a redus cu 1,7%, în special în rezultatul reformelor demarate în sistemul educațional și în serviciul public.

Salarizarea angajaților s-a efectuat conform mărimilor și condițiilor specificate în Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar. Totodată, începând cu 1 aprilie 2012 a început implementarea noului sistem de salarizare pentru funcționarii publici. Noul sistem prevede stabilirea salariilor lunare a funcționarilor publici în funcție de performanțele profesionale individuale și asigură majorarea salariilor acestora cu 30-40%.

În limitele mijloacelor bugetului public național alocate în acest scop, în anul de referință au fost realizate mai multe măsuri ce țin de majorarea salariilor diferitor categorii de salariați, și anume:

- începând cu 1 ianuarie 2012 pentru militari, efectivul de trupă și corpul de comandă din organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice, salariați conform Rețelei tarifare unice, salariile de bază au fost stabilite cu aplicarea indicelui de prioritate $K=1,25$. Majorarea salariului mediu cu 19%;

- începând cu 1 ianuarie 2012 pentru personalul medical inferior din instituțiile de asistență socială a fost stabilit sporul pentru vechime în muncă. Majorarea salariului acestei categorii de angajați a constituit circa 20%;

- în luna februarie 2012 la peste 100 mii de angajați bugetari a fost plătit premiul anual pentru rezultatele activității în anul 2011 în mărimea unui salariu lunar de funcție;

- de la 1 iunie 2012 salariul tarifar pentru categoria 1 de salarizare a Rețelei tarifare unice a fost majorat de la 700 lei până la 800 lei cu recalcularea salariilor pentru celelalte categorii de salarizare, asigurând astfel salariaților o majorare a salariilor în medie cu 10%;

- de la 1 septembrie 2012 au fost majorate cu 20% salariile personalului auxiliar din administrația publică;

- de la 1 octombrie 2012:

sporul pentru condiții speciale de activitate pentru corpul de comandă din aparatele centrale ale organelor de forță s-a majorat de la 40% până la 80%;

pentru personalul Serviciului de asistență socială comunitară subordonat direcțiilor/secțiilor raionale (municipale) de asistență socială s-a plătit spor la salariu pentru condiții specifice de activitate în mărime de 30%;

pentru personalul cu funcții de conducere și specialiștii căminelor culturale și muzeelor premiul lunar s-a majorat de la 8,3% până la 16,7% din salariul de funcție, ținând cont de sporuri și suplimente.

Astfel, în anul 2012, de majorări a salariilor mai mult sau mai puțin consistente au beneficiat toți salariații din sectorul bugetar.

În rezultat, salariul mediu lunar al angajaților din sectorul bugetar în anul 2012 a constituit 3210,2 lei sau cu 350 lei mai mare față de anul 2011 (2860,2 lei).

În aspect ramural dinamica salariilor angajaților în sectorul bugetar se prezintă în tabelul de mai jos. (tabelul 2.11.).

Tabelul 2.11. Dinamica salariilor angajaților în sectorul bugetar, 2005-2012

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2012/ 2008, ori
Salariul mediu pe economia națională, lei	1318,7	1697,1	2065,0	2529,7	2747,6	2971,7	3193,9	3477,7	1,4
Salariul mediu în sectorul real, lei	1485,0	1830,0	2296,0	2837,6	2944,4	3210,9	3345,6	3600,0	1,3
Salariul mediu în sectorul bugetar, lei	992,4	1450,1	1624,5	1954,3	2406,5	2552,5	2860,2	3210,2	1,6
Ponderea salariului mediu în	66,8	79,2	70,7	68,9	81,7	79,5	85,5	89,2	x

sectorul bugetar față de salariul mediu în sectorul real, %									
Salariul mediu pe ramuri, lei:									
Cercetare și dezvoltare	1449,5	2010,0	2620,4	3252,9	3553,3	3738,8	3567,5	4257,9	1,2
majorarea față de anul precedent, %	x	138,6	100,8	124,1	109,2	105,2	95,4	119,3	x
Administrație publică	1325,7	2119,4	2394,7	2724,8	3179,8	3257,9	3381,2	4095,8	1,5
majorarea față de anul precedent, %	x	159,9	113,0	113,8	116,7	102,4	103,8	121,1	x
Învățământ	861,0	1188,4	1317,2	1625,8	2105,5	2328,2	2769,0	2988,1	1,8
majorarea față de anul precedent, %	x	138,0	110,8	123,4	129,5	110,6	118,9	107,9	x
inclusiv: cadre didactice	1206,9	1660,0	1802,4	2210,4	2934,9	3142,8	3836,5	4025,3	1,8
majorarea față de anul precedent, %	x	137,5	108,6	122,6	132,8	107,1	122,1	107,9	x
Sănătate și asistență socială	855,7	1196,0	1457,3	1824,4	2156,1	2184,2	2270,4	2514,6	1,4
majorarea față de anul precedent, %	x	139,8	121,8	125,2	118,2	101,3	103,9	110,7	x
Alte activități de servicii colective, sociale și personale	551,0	785,2	980,6	1236,8	1541,0	1565,3	1705,3	1885,1	1,5
majorarea față de anul precedent, %	x	142,5	124,9	126,1	124,6	101,6	108,9	110,5	x

Sursa: Numărul și retribuirea salariaților în anii 2005 - 2012 BNS, Chișinău

Datele tabelului denotă că, în urma măsurilor realizate privind majorarea salariilor în anul 2012 a continuat procesul de reducere a decalajului dintre nivelul de salarizare din sectorul bugetar și din sectorul real. Astfel, dacă în anul 2011 salariul mediu în sectorul bugetar constituia 85,5% față de salariul mediu în sectorul real, atunci în anul 2012 acesta a atins 89,2%, salariul mediu la bugetari fiind doar cu 10,8% mai mic decât la salariații din sectorul real.

Totuși salarizarea unei mari părți din angajații bugetari continuă să fie deosebit de redusă. Iar 28,3% din aceștia dispun de un salariu între 800 lei – 1500 lei care nu acoperă minimul de existență.

Concluzii. Recomandări

Pe fundalul unei stabilizări economice situația de pe piața muncii din Republica Moldova, atestă o diminuare continuă a principalilor indicatori ocupaționali, fapt ce poate avea repercusiuni negative asupra sistemului de securitate socială.

O situație mai dificilă se observă, în special, în domeniul ocupării din mediul rural și pentru populația tânără. În general, și salariații se confruntă cu mai multe probleme legate de numărul mare de locuri de muncă cu productivitate joasă și nivel de salarizare redus; extinderea sectorului informal; plata salariului „în plic”; etc. Iar incluziunea pe piața muncii a persoanelor defavorizate se confruntă cu anumite dificultăți.

Pe de altă parte migrația internațională de muncă capătă proporții impunătoare care, de asemenea, generează costuri sociale enorme.

Evoluțiile negative de pe piața muncii au afectat și calitatea potențialului uman care, deseori, nu corespunde cu exigențele actuale ale pieței muncii, iar activitatea de formare profesională a cadrelor de diferite niveluri, precum și a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nu este realizată destul de eficient. Prin urmare, atât populația ocupată cât și cea șomeră devine necompetitivă.

În aceste condiții, serviciul public de ocupare a forței de muncă depune eforturi mari pentru a asigura o creștere pe cât posibilă a nivelului ocupării, precum și pentru a oferi o protecție socială adecvată persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, inclusiv și persoanelor defavorizate.

În scopul ameliorării situației de pe piața muncii sînt necesare următoarele:

- Promovarea unor politici economice capabile să creeze locuri de muncă competitive și atractive, fapt ce ar conduce la creșterea nivelului ocupării, eradicarea șomajului de lungă durată, în special în rândul tinerilor, și din mediul rural;
- Implementarea pe scară largă a formelor flexibile de ocupare în scopul asigurării echilibrului pe piața muncii.
- Eficientizarea măsurilor de integrare pe piața muncii a persoanelor cu handicap și a persoanelor eliberate din penitenciare;
- Extinderea lucrărilor publice remunerate ca o măsură de protecție temporară a șomerilor;
- Elaborarea anumitor măsuri de politici axate pe integrarea migranților pe piața muncii din republică;
- Aplicarea unor măsuri de asigurare a durabilității veniturilor populației din mediul rural. Diversificarea domeniilor de activitate în localitățile rurale. Eficientizarea măsurilor de susținere a bussinesului mic în mediul rural;
- Stabilirea unei colaborări eficiente între Ministerul Educației și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în domeniul asigurării calității forței de muncă prin instituirea și asigurarea funcționării sistemului de orientare profesională și formare profesională continuă;
- Elaborarea și punerea în aplicare a unui sistem eficient de educație și formare continuă în scopul menținerii și dezvoltării capitalului uman existent. Reajustarea structurii și conținutului programelor de studii liceale, secundare, profesionale și universitare în conformitate cu exigențele companiilor și ale pieței muncii.

3. ASIGURAREA SOCIALĂ

3.1. Sistemul public de asigurări sociale de stat. Aspecte generale

Sistemul public de asigurări sociale de stat este o parte integrantă a sistemului de protecție socială, avînd ca obiectiv principal acordarea unor prestații în bani persoanelor asigurate aflate în imposibilitatea obținerii veniturilor salariale în urma anumitor situații de risc (incapacitate temporară sau permanentă de muncă, maternitate, bătrînețe, șomaj, etc.). Sistemul public de asigurări sociale acoperă, de regulă, toți rezidenții Republicii Moldova, din care o parte (cei încadrați în câmpul muncii) plătesc contribuții de asigurare, iar alții beneficiază de prestațiile sistemului (pensii, indemnizații, etc.). Rolul principal al sistemului de asigurări constă în garantarea unui venit asiguratului în caz de pierdere a acestuia, ca urmare a îmbolnăvirii, șomajului, vîrstei înaintate, etc. Mărimea prestației acordate este condiționată de durata stagiului de cotizare (muncă), mărimea salariului, gradul de pierdere a capacității de muncă, precum și de alți factori care sînt stipulați în cadrul juridic respectiv.

Sistemul public de asigurări sociale din Republica Moldova funcționează în baza Legii nr. 489-XIV din 08.07.1999 privind Sistemul Public de Asigurări Sociale, Legii nr.156-XIV din 14.10.1998 privind Pensiile de Asigurări Sociale de Stat, Legii Bugetului Asigurărilor Sociale de Stat pentru anul respectiv, precum și a altor acte legislative și normative care reglementează activitatea în domeniul protecției sociale.

Organizarea și funcționarea sistemului de asigurări sociale este bazată pe următoarele principii fundamentale:

- *principiul unicității*, conform căruia statul organizează și garantează activitatea sistemului public de asigurări în corespundere cu normele de drept unice;
- *principiul egalității*, care asigură tuturor participanților la sistemul public - contribuabili și beneficiari - tratament nediscriminatoriu în ceea ce privește realizarea drepturilor și executarea obligațiilor prevăzute de legislație;
- *principiul solidarității sociale a generațiilor*, conform căruia participării la sistemul public își asumă conștient și reciproc obligații și beneficiază de dreptul pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea riscurilor sociale prevăzute de lege;
- *principiul obligativității*, potrivit căruia persoanele fizice și juridice au obligația de a participa la sistemul public;
- *principiul contributivității*, conform căruia fondurile de asigurări sociale se formează în baza contribuțiilor datorate de către persoanele fizice și juridice - participanți ai sistemului public de asigurări sociale.

Sistemul public de asigurări sociale se bazează pe colectarea contribuțiilor de asigurări sociale de stat de la angajatori și persoanele asigurate și pe distribuirea prestațiilor către beneficiari.

Autoritatea publică executivă centrală care promovează politica statului în domeniul asigurărilor sociale este Casa Națională de Asigurări Sociale.

Casa Națională de Asigurări Sociale este o instituție publică autonomă de interes național, cu personalitate juridică ce administrează și gestionează sistemul public de asigurări sociale. Instituția sus-numită a fost înființată în anul 2001 în baza Legii privind sistemul public de asigurări sociale de stat nr. 489-XIV din 08.07.1999. Astăzi în Casa Națională activează circa 1300 de specialiști (din ei 1109 – funcționari publici) care deservesc mai mult de milion de cetățeni, beneficiari de plăți sociale.

Din momentul creării Casei Naționale sistemul public de asigurări sociale din Republica Moldova a cunoscut mari schimbări, aflîndu-se în plin proces de reformare. Anual este asigurată o creștere a pensiilor și indemnizațiilor în urma măririi și indexării lor.

O parte componentă a reformei de asigurări sociale este și elaborarea sistemului informațional al Registrului evidenței individuale.

La moment Casa Națională este membru a Asociației Internaționale de Asigurări Sociale și a Asociației Internaționale a Fondurilor Sociale și Fondurilor de Pensii.

3.1.1. Acorduri bilaterale în domeniul securității sociale

Intensificarea proceselor migraționiste au condus la apariția necesității stringente de încheiere a acordurilor bilaterale în domeniul securității sociale cu principalele state de destinație a lucrătorilor migranți, iar coordonarea sistemelor de securitate socială a Republicii Moldova cu statele de destinație a lucrătorilor migranți a devenit o componentă importantă a politicii sociale promovate de stat. Efectele negative ale proceselor migraționale sînt de lungă durată și, de regulă, sînt resimțite la întoarcerea în țară a lucrătorilor migranți și membrilor familiilor lor care au activat o perioadă de timp în străinătate. În aceste condiții lucrătorii migranți și membrii familiilor acestora, sînt, deseori, dezavantajați din punct de vedere economic și social față de cetățenii statului de destinație, fiindu-le lezate drepturile de securitate socială.

Din acest considerent, în anii '90 ai secolului trecut Republica Moldova a încheiat acorduri în domeniul asigurării cu pensii cu unele state din spațiul post-sovietic – Federația Rusă (1995), Republica Belarus (1995), Ucraina (1995), Uzbekistan (1995) și Azerbaidjan (1997).

Unul din principiile de bază ale acordurilor menționate este principiul *teritorialității*, potrivit căruia pensiile se stabilesc și se achită de către statul pe teritoriul căruia persoana domiciliază, indiferent de faptul contribuției la sistemul public de asigurări sociale al statului de domiciliu. Acesta și alte principii sînt depășite datorită modificărilor pe care le-au avut de suferit relațiile politice, dar și economico-financiare în aceste state.

În ultimii ani Republica Moldova a încheiat și alte acorduri de colaborare în domeniul asigurărilor sociale cu următoarele țări:

La 5 decembrie 2008, la Sofia, a fost semnat *Acordul între Republica Moldova și Republica Bulgaria în domeniul asigurărilor sociale* (ratificat prin Legea nr. 5-XIV din 02.02.2009), în vigoare de la 1 septembrie 2009;

La 11 februarie 2009, la Lisabona, a fost semnat *Acordul în domeniul securității sociale între Republica Moldova și Republica Portugheză* (ratificat prin Legea nr.188 din 15 iulie 2010), în vigoare de la 1 decembrie 2010.

În rezultatul negocierilor moldo-cehe, la 29 noiembrie 2011, la Praga, a fost semnat *Acordul între Republica Moldova și Republica Cehă în domeniul securității sociale* (ratificat prin Legea nr. 44 din 15 martie 2012), în vigoare de la 1 octombrie 2012.

Relațiile moldo-române sînt reglementate de *Acordul între Republica Moldova și România în domeniul securității sociale*, semnat la 27 aprilie 2010, la București (ratificat prin Legea nr.235 din 24 septembrie 2010), în vigoare de la 1 septembrie 2011⁷. Aplicarea Acordului moldo-român și, deci, procesarea cererilor a fost, însă, posibilă doar începînd cu 13 august 2012, după intrarea în vigoare a Aranjamentului Administrativ pentru aplicarea Acordului, semnat la 3 martie 2012.

La 14 iunie 2010, la Luxemburg, a fost semnat *Acordul între Republica Moldova și Marele Ducat de Luxemburg în domeniul securității sociale* (ratificat prin Legea nr.187 din 29 septembrie 2011), în vigoare de la 1 ianuarie 2012.

La 5 septembrie 2011, la Chișinău, a fost semnate *Acordul între Republica Moldova și Republica Austria în domeniul securității sociale* (ratificat prin Legea nr. 25 din 1 martie 2012), în vigoare de la 1 decembrie 2012.

La 19 octombrie 2011, la Tallinn, a fost semnat *Acordul în domeniul asigurărilor sociale între Republica Moldova și Republica Estonia* (ratificat prin Legea nr. 64 din 30 martie 2012, în vigoare de la 1 august 2012. Pe parcursul anului 2012 la Casa Națională de Asigurări Sociale au parvenit 10 cereri pentru stabilirea dreptului la pensie în baza Acordului.

Acordurile încheiate cu statele Uniunii Europene conțin prevederi nediscriminatorii pe principiul cetățeniei sau domiciliului. Persoana îndreptățită va beneficia de prestații indiferent de cetățenie și chiar dacă domiciliază pe teritoriul celui alt stat contractant. Acordurile în cauză se aplică legislațiilor naționale ale statelor contractante referitor la următoarele *prestații de asigurări sociale*: prestații în caz de boală și maternitate, accidente de muncă și boli profesionale, prestații de

⁷ Pînă la 1 septembrie 2011 între Republica Moldova și România a fost aplicată Convenția între Republica Populară Română și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, privind colaborarea în domeniul prevederilor sociale, încheiată la București, la 24 decembrie 1960.

invaliditate (pensii și indemnizații), pensii pentru limită de vîrstă, pensii de urmaș, ajutoare de deces, ajutoare de șomaj.

Pe parcursul anului 2012 a fost continuat procesul de negociere și încheiere a acordurilor bilaterale în domeniul securității sociale cu unele state ale Uniunii Europene, demarat în anii precedenți.

Ca principiu de bază Acordurile menționate prevăd evitarea dublei impozitări și impune plata contribuțiilor de securitate socială într-un singur stat contractant, și anume statul în care lucrătorul migrant își desfășoară activitatea. Alte **principii** stabilite sînt:

- *Egalitatea de tratament* între cetățenii unei părți contractante și cetățenii celeilalte părți - acordarea acelorași drepturi și impunerea acelorași obligații de securitate socială între cetățenii proprii și ai celeilalte părți contractante, indiferent de deplasările pe care persoanele le-ar efectua pe teritoriul părților, în vederea desfășurării unei activități profesionale sau a stabilirii domiciliului;
- *Determinarea legislației aplicabile* constă în rezolvarea conflictului de legi prin determinarea legislației statului competent, astfel încît lucrătorii migranți, în exercitarea activității profesionale, să nu achite contribuții de asigurări sociale în ambele state contractante ci doar să achite aceste contribuții fie în statul în care sînt angajați, fie conform legislației statului de detașare, etc.
- *Totalizarea perioadelor de asigurare* în vederea stabilirii și acordării drepturilor presupune ca instituția competentă, la calcularea drepturilor ce îi revin unui lucrător migrant, să ia în considerare atît perioadele de asigurare realizate în propriul stat, cît și perioadele realizate în celălalt stat (menținerea drepturilor în curs de dobîndire). În acest caz, fiecare dintre instituțiile competente achită partea de pensie proporțional perioadei de contribuire la propriul sistem;
- *Exportul prestațiilor* presupune dreptul unui lucrător migrant de a beneficia de prestațiile dobîndite în statele în care și-a desfășurat activitatea, pe teritoriul statului de domiciliu (menținerea drepturilor dobîndite).

Acordul se referă la următoarele categorii de beneficiari:

- persoanele care sînt sau au fost asigurate în conformitate cu legislația unuia dintre statele parte la acord (angajații, lucrătorii independenți, muncitorii detașați, personalul misiunilor diplomatice și posturilor consulare);
- membrii familiilor persoanelor sus menționate (protecția lor este limitată la acordarea pensiei de urmaș).

Încheierea acordurilor bilaterale în domeniul securității sociale va avea un impact pozitiv asupra bunăstării persoanelor asigurate din categoria lucrătorilor migranți, asigurîndu-le protecția socială în cazul survenirii riscurilor sociale asigurate (maternitatea, îmbolnăvirea, bătrînețea, etc.).

3.2. Situația sistemului de pensii de asigurări sociale

3.2.1.Contextul demografic

După cum s-a mai menționat, evoluția negativă a proceselor demografice din Republica Moldova atestă o situație de criză care poate avea repercusiuni nefaste asupra echilibrului social, inclusiv și asupra sistemului de asigurări sociale. Principalele riscuri cu care se poate confrunta sistemul de asigurări sociale sînt:

- majorarea numărului de pensionari de limită de vîrstă în următorii ani pe seama generațiilor născute în anii 1948 - 1952, care sînt de 2-3 ori mai numeroase decît generațiile precedente;
 - diminuarea ofertei forței de muncă tinere, care, parțial, din diverse motive nu intră pe piața muncii;
 - îmbătrînirea/diminuarea potențialului uman, deficitul de capital uman necesar pentru o dezvoltare durabilă a țării.
 - probleme legate de creșterea competitivității economice și a productivității muncii.
- Gradul de acoperire a populației stabile care a depășit vîrsta de pensionare în 2012 și care

beneficiază de pensii pentru limită de vîrstă, reprezintă 87,1% din numărul total de persoane în vîrstă de pensionare. Acest decalaj este explicat prin existența unor categorii de pensionari, neincluși în sistemul public de asigurări sociale, precum și prin existența unor persoane care nu întrunesc stagiul minim necesar pentru realizarea dreptului la pensie pentru limită de vîrstă, care la rîndul său, beneficiază de alocație socială de stat pentru persoanele vîrstnice (tabelul 3.1.).

Tabelul 3.1. Dinamica populației și a beneficiarilor de pensii și indemnizații, 2008-2012, mii pers.

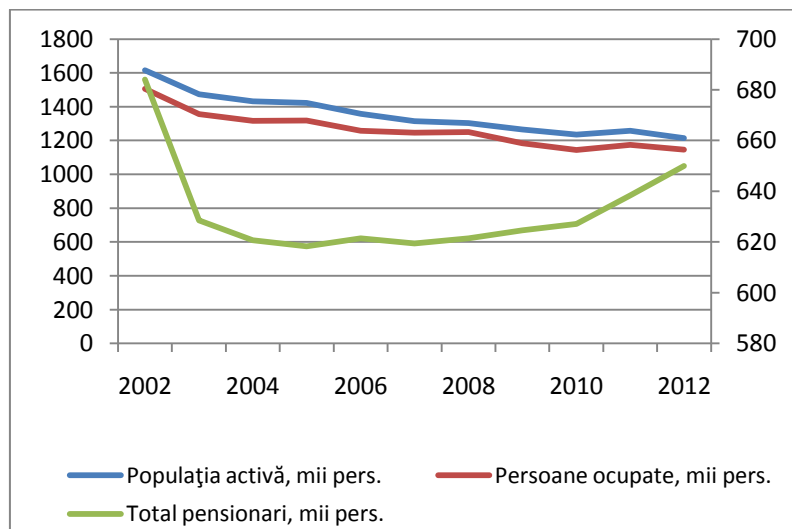
		2008	2009	2010	2011	2012
Numărul populației stabile		3572,7	3567,5	3563,7	3560,4	3559,5
Numărul populației sub 15 ani (medie pe an)		687,1	666,2	649,1	635,1	572,8
Numărul populației care a depășit vîrsta de 57 ani – femei, 62 ani – bărbați		530,1	536,7	543,4	550,6	565,9
Numărul total al beneficiarilor cărora li se calculează plăți sociale, din care:						
1) Pensionari, total:		621,4	624,6	627,1	638,3	649,9
inclusiv pentru limită de vîrstă (condiții generale și avantajoase)		455,2	457,9	460,5	473,1	484,5
2) Beneficiari de indemnizații	Achitate din BASS	424,7	460,3	466,1	443,5	380,8
	Achitate din BS	84,9	85,9	44,6	43,3	42,7

Sursa: BNS, CNAS.

3.2.2. Evoluția numărului pensionarilor

În anul 2012, numărul total al pensionarilor a constituit 649,9 mii persoane, majorîndu-se, în comparație cu anul 2011, cu 11,6 mii persoane sau cu 1,8%. Pe parcursul anilor 2003-2012 numărul pensionarilor a s-a majorat cu 3,4% în timp ce numărul populației active și al persoanelor ocupate s-a redus, respectiv, cu 17,6% și 15,5%. Acest fapt a condus la creșterea presiunii financiare asupra persoanelor ocupate în economie (figura 3.1).

Figura 3.1. Evoluția numărului total al pensionarilor și al populației ocupate, mii persoane

Sursa: BNS

Rata poverii de pensionare care reprezintă raportul dintre numărul plătitorilor de contribuții de asigurări sociale și numărul beneficiarilor de pensii înregistrează o tendință stabilă de descreștere. Adică, cu cît este mai mare numărul persoanelor angajate în cîmpul muncii, iar numărul pensionarilor este mai mic, cu atît este mai înaltă stabilitatea financiară a sistemului de pensii. Totodată, pe parcursul anilor 2003-2012 numărul plătitorilor de contribuții de asigurări sociale s-a redus de la 1238468 persoane, pînă la 803875 persoane sau cu 434593 persoane (35,1 %), pe cînd numărul beneficiarilor de pensii a fost în creștere. În 2012 numărul pensionarilor care beneficiază de

pensii în conformitate cu legislația în vigoare a constituit 646206 persoane, cu 11854 mai multe față de anul 2011, din care pentru limita de vîrstă 484545 persoane – cu 11470 mai multe față de 2011. Se observă că cea mai mare creștere a numărului pensionarilor îi revine celor pentru limita de vîrstă.

Pentru o funcționare stabilă a sistemului solidar de pensii *pay as you go*, precum este și sistemul public de asigurări sociale existent în Moldova, este necesară menținerea raportului dintre numărul contribuabililor și cel al pensionarilor în jur de 4/1-5/1. Dacă în anul 2003 raportul dintre numărul contribuabililor și cel al pensionarilor constituia 1,97:1 către anul 2012 acesta s-a redus pînă la 1,24:1. În această situație se evidențiază necesitatea unor schimbări parametrice ale sistemului de pensii (tabelul 3.2.).

Tabelul 3.2. Raportul dintre populația activă/ocupată, contribuabili și pensionari, 2003-2012

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Populația activă, mii persoane	1473,6	1432,5	1422,3	1357,2	1313,9	1302,8	1265,3	1235,4	1257,5	1214,5
Persoane ocupate, mii persoane	1365,5	1316,0	1318,7	1257,3	1247,2	1251,0	1184,3	1143,4	1173,5	1146,8
Total pensionari, mii persoane	628,5	620,7	618,3	621,4	619,4	621,4	624,6	627,1	638,3	649,9
Raportul între populația activă și pensionari	2,3	2,3	2,3	2,2	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	1,9
Raportul dintre persoane ocupate și pensionari	2,2	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	1,9	1,8	1,8	1,8
Raportul dintre salariații contribuabili și pensionari	1,97	1,31	1,34	1,33	1,35	1,34	1,29	1,33	1,26	1,24

Sursa: BNS

În 2012 numărul pensionarilor care beneficiază de pensie de invaliditate a constituit aproximativ 134 mii persoane, în comparație cu 2011 acesta s-a majorat cu 745 persoane sau cu aproximativ 1%. Din numărul total al beneficiarilor de pensie de invaliditate (133645 persoane), 130672 persoane beneficiază de pensii de invaliditate ca urmare a unei boli obișnuite și 2973 persoane – de pensii de invaliditate cauzată de un accident de muncă sau a boală profesională. Cea mai mare pondere (70 %) din numărul total al beneficiarilor pensii de invaliditate cauzată de o boală obișnuită reprezintă numărul beneficiarilor de pensie de invaliditate gradul II (91900 persoane), în timp ce numărul beneficiarilor de pensie de invaliditate gradul III (25668 persoane) reprezintă cca 20 %, iar numărul beneficiarilor de pensie de invaliditate gradul I (13104 persoane) constituie 10 %.

Numărul beneficiarilor de pensii de urmaș a scăzut cu 602 persoane în anul 2012 față de anul 2011.

Totodată, se constată și diminuarea numărului beneficiarilor de pensii pentru vechime în muncă (lucrătorii medicali, pedagogii), de la 13010 în anul 2008 pînă la 138 în anul 2012. Diminuarea respectivă este determinată de faptul că acest tip de pensii nu se stabilește din 01.01.1999, odată cu intrarea în vigoare a Legii nr. 156-XIV privind pensiile de asigurări sociale de stat. (tabelul 3.3)

Tabelul 3.3. Numărul pensiilor (pensionarilor) pe categorii, 2008-2012

Categoria pensiei	Numărul pensiilor				
Pensii stabilite în conformitate cu:	2008	2009	2010	2011	2012
I. Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat - total, din care:	616122	619801	622796	634352	646206
pentru limită de vîrstă (în condiții generale și avantajoase)	455229	457920	460501	473075	484545
din rîndul membrilor de Guvern	85	84	86	83	79
din rîndul deputaților	117	129	201	230	241

din rîndul funcționarilor publici	5562	5795	6119	6398	6563
din rîndul primarilor, președinților și vicepreședinților consiliului raional	387	411	435	520	569
vechime în muncă (lucrători ai aviației civile, lucrători ai transportului feroviar, artiști, geologi)	713	709	707	719	718
Unor angajați din cultură	-	-	-	2	23
de invaliditate	128145	130227	131348	132900	133645
de urmaș	25884	24526	23399	20425	19823
II. Pensii stabilite în conformitate cu alte legi - total	5278	4769	4389	3937	3703
din care:					
din rîndul lucrătorilor vamali	20	19	18	18	17
participanții la lichidarea avariei de la Cernobîl	2168	2136	2110	2044	2017
conform legii militarilor	1374	1302	1216	1096	1038
pentru vechime în muncă (lucrătorii medicali, pedagogii)	1310	862	575	296	138
din rîndul procurorilor și judecătorilor	406	450	470	483	493
III. Pensii total (I+II)	621400	624570	627185	638289	649909

Sursa: CNAS

Prin modificările operate la 01.07.2011, Legea privind pensiile de asigurări sociale a fost completată cu un nou articol 56, care prevede un nou tip de pensie - pensia unor categorii de angajați din domeniul culturii. Numărul acestor beneficiari la 1 ianuarie 2013 a constituit 23 persoane.

Astfel, în 2012 numărul pensiilor pentru limită de vîrstă nou-stabilite în 2012 comparativ cu anul 2011 s-a majorat cu 778 persoane sau cu cca 2,7%. Numărul pensiilor de urmaș nou-stabilite s-a majorat cu 4 persoane în anul 2012 față de anul 2011, iar numărul pensiilor de invaliditate nou-stabilite s-a majorat cu 396 persoane în anul 2012 comparativ cu anul 2011 sau cu 4% (tabelul 3.4.)

Tabelul 3.4. Numărul pensiilor nou-stabilite, 2008-2012

Categorია pensiei	Numărul pensiilor				
	2008	2009	2010	2011	2012
Pensii stabilite în conformitate cu:					
I. Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat - total,	40838	38149	35899	40802	42140
din care:					
pentru limită de vîrstă (în condiții generale și avantajoase)	27988	25815	24836	28974	29752
din rîndul membrilor de Guvern	3	3	7	3	-
din rîndul deputaților	7	14	71	24	11
din rîndul funcționarilor publici	778	823	795	309	480
din rîndul primarilor, președinților și vicepreședinților consiliului raional	43	39	40	74	57
vechime în muncă (lucrători ai aviației civile, lucrători ai transportului feroviar, artiști, geologi)	40	32	23	8	20
Unor angajați din cultură	-	-	-	2	12
de invaliditate	9876	9515	8366	10160	10556
de urmaș	2103	1908	1761	1248	1252
II. Pensii stabilite în conformitate cu alte legi - total	135	132	74	49	53
din care:					
participanții la lichidarea avariei de la Cernobîl	26	31	18	19	16
conform legii militarilor	73	44	22	13	19
din rîndul procurorilor și judecătorilor	36	57	34	17	18
III. Pensii total (I+II)	40973	38281	35973	40851	42193

Sursa: CNAS

3.2.3. Analiza contribuțiilor de asigurări sociale

Mărimea tarifului de asigurare socială de stat și forma acestuia este diferențiată pe categorii de contribuabili: angajatori, angajați și persoane autoangajate (persoane fizice proprietari de terenuri agricole, arendași de terenuri agricole, întreprinzători individuali și fondatori de întreprinderi individuale, deținători de patente, avocați, notari, persoane care au încheiat contract individual de

asigurare etc.). Din anul 2006, o categorie specială de contribuabili au constituit-o angajatorii din sectorul agrar, care achită contribuții de asigurări sociale pentru persoanele ce activează în baza contractului individual de muncă

În anul 2012 contribuția obligatorie individuală de asigurări sociale de stat a salariaților asigurați, a angajaților prin contract individual de muncă sau prin alte contracte în vederea îndeplinirii de lucrări sau prestării de servicii, de persoanele care desfășoară activitate în funcție electivă sau sînt numite în autorități executive, de notarii de stat, de judecători, de procurori, de avocați parlamentari, a constituit 6% din salariul lunar și din celelalte recompense, pe cînd, contribuția angajatorului constituia 23% la fondul de salarizare și la alte recompense. Astfel, tariful cumulat al contribuției de asigurări sociale de stat reprezintă 29%, care acordă dreptul la toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat (anexa 6.).

Începînd cu anul 2008, baza anuală de calcul a contribuției individuale obligatorii de asigurări sociale de stat nu depășește suma de 5 salarii medii lunare prognozate pe economie înmulțită la 12. În anii precedenți baza lunară de calcul se limita la 3 salarii medii lunare prognozate pe economie. Totodată menționăm că contribuția datorată de către angajator de 23% la fondul de salarizare nu se plafonează.

Pentru asigurarea socială a angajaților care activează în condiții speciale de muncă (aviația civilă), angajatorul achită un tarif de contribuții de asigurări sociale cu 10% mai mare decît alte categorii de angajatori. Această diferențiere se explică prin faptul că personalul din aviația civilă ale căror condiții de muncă se încadrează în condiții speciale, beneficiază de condiții privilegiate de pensionare (vîrsta de pensionare, stagiul special de cotizare și modalitate de calculare a pensiei diferită).

Transferul sumelor pentru asigurarea socială de stat ține de responsabilitatea angajatorului. O situație dificilă în sistemul de asigurări sociale de stat s-a format din cauza ineficienței mecanismului de control asupra transferurilor din partea angajatorilor pe conturile individuale ale angajaților. Extrasele din cont se eliberează la cererea persoanelor asigurate de către Casa Teritorială din raza de domiciliu.

Potrivit raportului de activitate al CNAS, în anul 2012, pentru 23699 persoane au fost eliberate extrase ale conturilor individuale, ceea ce reprezintă mai puțin de 3% din totalul persoanelor asigurate (tabelul 3.5.).

Tabelul 3.5. Eliberarea extraselor din conturile personale de asigurări sociale, 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Extrase din conturile individuale ale persoanelor asigurate	1753	10687	16358	22246	23699

O componentă esențială a sistemului de pensii bazat pe contribuții reprezintă și implicarea persoanelor asigurate în identificarea acelor angajatori care nu efectuează plățile. Este necesară informarea contribuabililor pentru autosesizare prin emiterea anuală a unor rapoarte ce vor include informații despre venitul asigurat pe parcursul anului. Menționăm, că în cazul în care angajatorul nu prezintă Declarația pentru persoanele asigurate (REV-5), perioadele respective nu vor fi incluse la stabilirea dreptului la pensie și calcularea ei.

Persoanele pot fi asigurate benevol, în baza contractului individual încheiat cu CNAS, plătiind contribuții de asigurări sociale de stat în formă fixă (în anul 2012 această sumă a constituit 4704 lei), ceea ce acordă plătitorului dreptul la pensie minimă și la ajutor de deces. Persoanele fizice pot fi asigurate retroactiv, cu începere din anul 1999 pe bază de contract individual încheiat cu Casa Națională de Asigurări Sociale, plătiind pentru fiecare an contribuția de asigurări sociale de stat în mărimea stabilită de Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul în curs. În cazul rezilierii contractului, contribuțiile de asigurări sociale de stat achitate nu se restituie, iar perioada de asigurare, se valorifică la stabilirea drepturilor de asigurare socială.

3.2.4. Asigurarea cu pensii a lucrătorilor din sectorul agrar

Un tarif al contribuțiilor de asigurări sociale mai scăzut, stabilit pentru angajații sectorului

agrare (22% la fondul de salarizare și alte recompense, dintre care 16% le achită angajatorul și 6% sînt acoperite din mijloacele bugetului de stat), precum și pentru persoanele care prelucrează terenurile agricole (1164 lei), în combinație cu nivelul redus de acumulare a acestora, conduce la o redistribuire esențială a mijloacelor destinate plății pensiilor în favoarea pensionarilor sectorului agrar. În aceste condiții, sistemul se confruntă cu o problemă serioasă de echitate, deoarece diminuării continue a nivelului ocupării, precum și în urma evoluțiilor structurale pe piața muncii, 39,3% din numărul total de pensionari (la situația din 01.01.2013) beneficiau de pensii acordate din categoria angajaților din agricultură. Totodată, ponderea contribuțiilor plătite de către angajatorii din agricultură în totalul contribuțiilor transferate la Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat în anul 2012 a constituit doar 3,6 %. Aproximativ aceeași situație a fost constatată și în anul 2010 – 3,9 % și în anul 2011 - 3,7 %. În același timp, ponderea resurselor financiare stabilite pentru plata pensiilor acestor categorii de lucrători în anul 2012 a fost de 33,4% din totalul resurselor pentru plata pensiilor, în anul 2010 a fost respectiv 36,3% iar în anul 2011 – 34,8%.

De asemenea, se constată un nivel mai mic de colectare a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii achitate de către angajatori din sectorul agrar în comparație cu angajatorii din sectorul non-agrar. Astfel, în anul 2012, pentru angajatorii din sectorul non-agrar procentul de colectare a contribuțiilor a constituit 99,7%, pe cînd pentru angajatorii din sectorul agrar – 97,6 %.

Mărimea pensiei, într-un anumit mod, trebuie să fie proporțională contribuțiilor achitate. În cazul unor contribuții joase și pensia este corespunzătoare. De regulă, acest fapt nu trebuie să trezească nemulțumiri în rîndurile participanților la sistemul de pensii. Nemulțumirea, însoțită de tendința eschivării de la plata contribuțiilor, apare în cazul în care în sistem nu se respectă principiile de asigurări sociale, altfel spus, are loc redistribuirea neordonată a mijloacelor de la un grup de contribuabili la altul.

În anul 2012 rata de înlocuire în agricultură a constituit 38,3%, iar pensia medie pentru limită de vîrstă pentru agricultori a fost de 829,53 lei, și salariul mediu lunar în agricultură a fost de 2164,8 lei. În același timp, pentru celelalte categorii, rata medie de înlocuire a constituit 28,4%. Acest fapt relevă efectele nefavorabile ale unei redistribuiri inechitabile.

De remarcat, că aceasta nu se referă la redistribuirea mijloacelor între participanții la sistemul de pensii, condiționată de durata vieții a acestora, care are un caracter imprevizibil și reprezintă, de fapt, riscul asigurat. O asemenea redistribuire, de facto, reprezintă baza de asigurare și găsește înțelegere în rîndurile majorității populației.

Începînd cu anul 2009, persoanele fizice, proprietari de terenuri agricole sau arendași de terenuri agricole care prelucrează terenul în mod individual pot fi asigurate și în bază de contract individual încheiat cu Casa Națională de Asigurări Sociale. Însă numărul acestor persoane descrește. Dacă în anul 2008 acest număr constituia 197778 persoane, atunci în anul 2012 – acesta a constituit 1604 persoane. Această descreștere, extrem de mare, se explică prin faptul, că pînă în anul 2009 persoanele fizice, proprietari de terenuri agricole sau arendași de terenuri agricole, achitau un tarif de contribuții de asigurări sociale în mod obligatoriu. În anul 2012, suma contribuțiilor de asigurări sociale de stat pentru aceste categorii a constituit 1164 de lei pe an, ceea ce reprezintă perioada asigurată care se include în stagiul de cotizare pentru stabilirea pensiei pentru limită de vîrstă și a ajutorului de deces. De remarcat, că alte categorii de persoane (întreprinzători individuali, avocați, notari publici și executori judecătorești) achită contribuții de asigurări sociale de stat în sumă de 4704 lei pe an, care le asigură dreptul la pensie pentru limită de vîrstă și ajutor de deces.

Și transferurile bugetului de stat la bugetul asigurărilor sociale de stat destinate pentru compensarea diferenței de tarife de asigurări sociale de stat obligatorii în sectorul agrar au constituit 37290,4 mii lei. În anul 2012 au beneficiat de compensarea diferenței de tarife de asigurări sociale de stat obligatorii în sectorul agrar 1685 de contribuabili, cu baza anuală de calcul declarată (fondul de salarizare) în sumă de 621531,0 mii lei.

Efectul sinergiei acestor factori contribuie la reducerea ratei de înlocuire pentru unele categorii de contribuabili și provoacă neîncrederea în sistemul de pensii și eschivarea de plata contribuțiilor de asigurări sociale.

3.2.5. Analiza cuantumului pensiilor de asigurări sociale

Unul din indicatorii principali care caracterizează sistemul de asigurare cu pensii, este rata de înlocuire a venitului ratat. Rata medie de înlocuire reprezintă raportul dintre pensia medie pentru limită de vîrstă și salariul mediu. Spre regret, sistemul actual de pensii propune participanților săi, un nivel de asigurare destul de modest.

Tabelul 3.6. Evoluția ratelor de înlocuire în perioada 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Salariul mediu nominal lunar, lei	2065,0	2529,7	2747,6	2971,7	3193,9	3477,7
Creșterea salariului nominal mediu lunar față de anul precedent, %	121,7	122,5	108,6	108,2	111,6	108,9
Mărimea medie a pensiei pentru limită de vîrstă, lei	565,83	666,28	800,82	836,63	900,56	987,02
Creșterea pensiei medii pentru limită de vîrstă față de anul precedent, %	23,7	17,7	20,2	4,5	7,6	9,6
Indicele prețurilor de consum (mediu anual), %	112,3	112,7	100,0	107,4	107,6	104,6
Indexarea pensiilor de asigurări sociale de stat, %	20,7	17	20	4,3	7,8	9,6
Rata medie de înlocuire brută, %	27,4	26,3	29,1	28,2	28,2	28,4

Sursa: BNS, CNAS, calcule proprii.

În anul 2012 rata medie de înlocuire în economie a constituit 28,4% (cu 0,2 p.p. mai mare decît în anul 2011). Nivelul mai înalt al ratei de înlocuire, se explică prin ritmul mai înalt de creștere a mărimii pensiei (9,6%) față de creșterea salariului (8,9%).

Mentținerea la același nivel (Tabelul 3.6) a ratei medii de înlocuire este determinată, în mare măsură, de ritmurile înalte de creștere a salariului, deoarece în conformitate cu prevederile legislației în vigoare, pensiile se indexează în funcție de media dintre creșterea anuală a indicelui prețurilor de consum și creșterea anuală a salariului mediu pe țară pentru anul precedent. În asemenea situații are loc scăderea constantă a ratei de înlocuire. Situația este agravată și de mărimea mică a pensiilor noi stabilite, fapt condiționat de specificul formulelor de pensionare. Modelarea sistemului autohton de pensii pe termen lung arată că, în condițiile actuale de funcționare a sistemului, rata de înlocuire se va diminua în continuare pînă la 23% în anul 2020 și pînă la un nivel extrem de mic de 14% în jurul anilor 2040. În aceste condiții, crește dramatic presiunea asupra statului de a majora pensiile, fapt ce va conduce la destabilizarea sistemului de pensii. Diminuarea ratei de înlocuire este cauzată de doi factori:

- modalitatea de indexare a pensiei;
- neactualizarea (neindexarea) venitului asigurat din trecut la determinarea pensiei inițiale.

În scopul asigurării securității economice și sociale a persoanelor beneficiare de prestații de asigurări sociale de stat, precum și pentru ajustarea puterii de cumpărare a acestora la contextul economic existent, la 01.04.2012 pensiile au fost indexate în proporție de 9,6%. Din anul 2003 și pînă în prezent au fost efectuate 10 indexări ale pensiilor: în 2003 cu 19,3%, 2004 cu 22,3%, 2005 – 18,2%, 2006 – 15,7%, 2007 – 20,7%, 2008 cu 17%, 2009 – 20%, 2010 – 4,3%, 2011 – 7,8%, 2012- 9,6%. Aceste indexări au generat majorarea mărimii medii a pensiei pentru limită de vîrstă de la 166,87 lei în anul 2002 pînă la 397,18 în 2005 și pînă la 987,02 lei în 2012. Practic, în perioada anilor 2002-2012 pensia medie pentru limită de vîrstă a cunoscut o creștere de 5,9 ori.

Pensia minimă pentru limită de vîrstă pentru lucrătorii din agricultură s-a majorat de la 175,08 lei în 2004 la 625,44 lei în 2012. Pensia minimă pentru ceilalți beneficiari de pensii pentru limită de vîrstă s-a majorat de la 196,98 lei în anul 2004 la 702,54 lei în 2012. Cheltuielile pentru acoperirea diferenței pînă la pensia minimă pentru anul 2012 au constituit 109726,5 mii lei.

Totodată, pensia medie de invaliditate a crescut de la 293,45 lei în anul 2004 pînă la 779,91 lei în 2012, majorarea fiind de 2,7 ori. Pensia medie a beneficiarilor de pensii de invaliditate de gradul I s-a majorat de la 360,48 lei în anul 2004 la 988,12 lei în anul 2012; pensia medie de invaliditate de gradul II, de la 308,9 lei în anul 2004 la 831,51 lei în anul 2012, în timp ce pensia medie de invaliditate de gradul III s-a majorat de la 192,88 lei în anul 2004 la 497,07 lei în anul 2012.

Majorări au fost efectuate și pentru pensia de urmaș de la 209,13 lei în anul 2004 pînă la 516,32 lei în 2012 sau de 2,5 ori.

Tabelul 3.7. Dinamica minimului de existență și a pensiei medii pentru limită de vîrstă, 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Minimul de existență, total populație, lei	1099,4	1368,1	1187,8	1373,4	1503	1507,5
Minimul de existență, pensionari, lei	943,4	1167,4	1022,8	1184,3	1305,6	1302,8
Cuantumul mediu al pensiei pentru limită de vîrstă, lei	565,83	666,28	800,82	836,63	900,56	987,02
Raportul dintre pensia pentru limită de vîrstă și minimul de existență, pensionari, %	59,9	57,1	78,3	70,6	69,0	75,8

Sursa: BNS, CNAS, calcule proprii.

Cuantumul pensiei medii pentru limită de vîrstă se situează sub nivelul mărimii minimului de existență pentru pensionari, constituind 75,8% din acesta în anul 2012.

Pensia medie pentru limită de vîrstă în anul 2012 a constituit 987,02 lei. Comparativ cu anul 2011 aceasta s-a majorat cu 9,6%, iar comparativ cu anul 2008 de 1,5 ori. Mărimea medie a pensiei de invaliditate în anul 2012 a constituit 779,91 lei, comparativ cu anul 2011 aceasta s-a majorat cu 8,67%, iar mărimea medie a pensiei de urmaș în anul 2012 a constituit 516,32 lei, față de anul 2011 aceasta s-a majorat cu 11,9%. Cea mai mare pensie medie o constituie pensia membrilor de Guvern, care în anul 2012 a constituit 7309,06 lei (tabelul 3.8).

Tabelul 3.8. Dinamica cuantumului pensiilor, 2008-2012

Categoria pensiei	Cuantumul pensiei				
Pensii stabilite în conformitate cu:	2008	2009	2010	2011	2012
I. Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat - total, din care:					
pentru limită de vîrstă (în condiții generale și avantajoase)	666,28	800,82	836,63	900,56	987,02
din rîndul membrilor de Guvern	6054,28	6678,16	6742,29	6905,72	7309,06
din rîndul deputaților	5873,71	6433,01	6225,28	6051,89	6203,93
din rîndul funcționarilor publici	1514,51	1800,5	1953,83	2150,93	2325,12
din rîndul primarilor, președinților și vicepreședinților consiliului raional	2015,01	2343,5	2448,13	2618,05	2792,95
vechime în muncă (lucrători ai aviației civile, lucrători ai transportului feroviar, artiști, geologi)	1213,15	1802,04	2213,51	4116,56	4615,38
Unor angajați din cultură	-	-	-	1247,10	1087,19
de invaliditate	548,08	652,23	674,55	717,67	779,91
de urmaș	367,62	431,5	441,33	461,40	516,32
II. Pensii stabilite în conformitate cu alte legi - total din care:					
din rîndul lucrătorilor vamali	1786,55	2083,15	2157,22	2291,90	2490,91
participanții la lichidarea avariei de la Cernobîl	1398,43	1669,9	1736,44	1891,19	2086,11
conform legii militarilor	668,43	731,24	730,26	755,56	798,83
pentru vechime în muncă (lucrătorii medicali, pedagogii)	314,12	376,21	392,97	439,07	481,07
din rîndul procurorilor și judecătorilor	4389,01	4378,41	4429,6	4441,20	4517,38
III. Pensii	646,42	775,54	810,86	874,05	957,60

Sursa: CNAS

3.3. Pensiile de asigurări sociale de stat

Pensia de asigurări sociale de stat reprezintă un drept bănesc cuvenit asiguratului, corelativ obligațiilor privind plata contribuțiilor de asigurări sociale de stat. În sistemul public de asigurări sociale, se acordă următoarele categorii de pensii:

- a) pensie pentru limită de vîrstă;
- b) pensie de invaliditate;
- c) pensie de urmaș.

Legislația în vigoare⁸ stabilește cuantumul minim al pensiei, pentru fiecare categorie în parte.

3.3.1. Pensia pentru limită de vîrstă

Dreptul la pensie pentru limită de vîrstă se acordă dacă sînt îndeplinite cumulativ următoarele condiții: atingerea **vîrstei de pensionare** stabilită de legislație și realizarea **stagiului de cotizare** necesar.

Vîrsta de pensionare. Odată cu adoptarea în anul 1998 a Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat, în Republica Moldova din anul 1999 a început creșterea treptată a vîrstei de pensionare atît pentru bărbați, cît și pentru femei. Ulterior, în urma modificării Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat⁹, începînd cu anul 2002 și pînă în prezent vîrsta de pensionare constituie 62 de ani – pentru bărbați și 57 de ani – pentru femei.

În prezent, în multe state, există tendința de egalare a vîrstei de pensionare pentru bărbați și femei, cum ar fi în Danemarca, Germania, Spania, Belgia – 65 de ani.

Stagiul de cotizare. Stagiul de cotizare reprezintă însumarea perioadelor de activitate în care au fost plătite contribuții de asigurări. Stagiul de cotizare include perioade contributive – activitățile pe parcursul cărora persoana este supusă asigurărilor sociale, precum și perioade necontributive – perioadele care sînt asimilate stagiului de cotizare:

- ✓ perioada de îndeplinire a serviciului militar în termen sau cu termen redus;
- ✓ perioada de îngrijire a unui copil pînă la vîrsta de 3 ani de către unul din părinți sau de tutore, în caz de deces al ambilor părinți;
- ✓ perioada în care asiguratul a beneficiat de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă, ajutor de șomaj, alocație pentru integrare sau reintegrare profesională.

Se includ în stagiul de cotizare perioadele de absență forțată de la serviciu, pentru care s-a plătit venitul asigurat și au fost achitate contribuțiile de asigurări sociale.

În afara perioadelor menționate, în stagiul de cotizare se includ următoarele tipuri de activități, realizate pînă la 1 ianuarie 1999:

- munca în calitate de membru de colhoz, indiferent de caracterul și de durata programului de muncă. La calcularea vechimii în muncă în colhoz din perioada posterioară anului 1965, în cazul în care membrul de colhoz, nemotivat, nu a îndeplinit minimul stabilit, se ia în calcul perioada de prestare efectivă a activității;
- activitatea de creație a membrilor uniunilor de creație;
- activitatea în calitate de slujitor și lucrător al cultelor, începînd cu 1 aprilie 1992;
- îngrijirea unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vîrsta de 16 ani sau a unei persoane care a depășit vîrsta de 75 de ani;
- perioada de studiu în instituțiile de învățămînt superior de zi;
- serviciul militar sau alt serviciu asimilat acestuia.

Durata stagiului de cotizare. Începînd cu 1 ianuarie 1999 stagiul de cotizare necesar pentru stabilirea pensiei pentru limită de vîrstă constituia pentru bărbați 26 ani și pentru femei – 22 de ani. În fiecare an următor, stagiul asigurat se majora pentru bărbați cu 1 an și pentru femei – cu 2 ani. Începînd cu anul 2003 stagiul de cotizare necesar, atît pentru bărbați, cît și pentru femei, a constituit 30 de ani. Urmare a modificărilor aduse legislației de pensionare (efectuate prin Legea nr. 56 din 09.06.2011), începînd cu 1 iulie 2011, stagiul de cotizare necesar pentru bărbați se majorează cu 6 luni în fiecare an, pînă va atinge nivelul de 35 de ani în anul 2020. Astfel, în anul 2012, stagiul de cotizare necesar pentru bărbați a constituit 31 de ani.

Persoana asigurată care la atingerea vîrstei de pensionare stabilite, nu confirmă stagiul de cotizare necesar, însă confirmă un stagiul de cotizare de cel puțin 15 ani, poate beneficia de o pensie parțială, calculată proporțional stagiului de cotizare realizat. De asemenea, legislația prevede norme

⁸ După 01.04.09 - Hotărîrea Guvernului nr. 197 din 10.03.2009 cu privire la indexarea prestațiilor de asigurări sociale și a unor prestații sociale de stat// Monitorul Oficial, 2009, nr. 53-54, art.237

⁹ Legea nr. 1485-XV din 22.11.2002 pentru modificarea articolului 41 al Legii nr. 156-XIV din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat// Monitorul Oficial, 2002, nr.161, art. 1264

care vizează persoanele care au realizat un stagiul de cotizare mai mare de 30 de ani femeile și 31 ani bărbații. Astfel, pentru fiecare an de stagiul care depășește 30/31 de ani și în cazul depășirii vârstei de pensionare necesare mărimea pensiei stabilite se majorează cu 2% pe an din venitul mediu lunar asigurat.

În cazul în care cuantumul pensiei pentru limită de vârstă, calculat conform legii este mai mic decât cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă stabilit, se acordă pensie minimă.

Cuantumul pensiei pentru limită de vârstă se determină prin cumularea drepturilor la pensie din perioada anterioară și cea ulterioară intrării în vigoare a Legii. Venitul mediu lunar asigurat luat în calcul la determinarea cuantumului pensiei pentru perioada anterioară se actualizează prin coeficientul individual al pensionarului „K”, iar pentru perioada ulterioară se ia în mărimea sa reală calculat pentru toată perioada de activitate de după 01.01.1999.

Legislația Republicii Moldova prevede condiții speciale de stabilire a pensiilor pentru limită de vârstă în condiții avantajoase pentru unele categorii de cetățeni:

- *femeilor care au născut și au educat pînă la vîrsta de 8 ani 5 și mai mulți copii*, la atingerea vârstei de pensionare de 54 de ani cu confirmarea unui stagiul de cotizare de 30 de ani;

- *persoanelor ocupate la lucrări foarte nocive și foarte grele* (prevăzute de Lista nr.1 a unităților de producție, lucrărilor, profesiilor, funcțiilor și indicilor ce acordă dreptul la pensie pentru limită de vârstă în condiții avantajoase, aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr.822 din 15 decembrie 1992) la atingerea vârstei de pensionare de 54 de ani pentru bărbați și de 49 de ani pentru femei și confirmarea unui stagiul de cotizare 30 de ani pentru femei și 31 de ani pentru bărbați și stagiul special de cotizare de 7,6 ani pentru femei și 10 ani pentru bărbați. Pensiile femeilor care au născut și au educat pînă la vîrsta de 8 ani 5 și mai mulți copii și pensiile persoanelor ocupate la lucrări foarte nocive și foarte grele (Lista nr. 1) se calculează similar pensiilor pentru limită de vârstă.

De asemenea, se acordă pensie unor categorii de *angajați din aviația civilă*, cu condiția încetării activității în funcția respectivă, indiferent de subordonarea departamentală a întreprinderilor în care sînt încadrați:

- a) membrilor personalului navigant, precum și însoțitorilor de bord, la împlinirea vârstei de 45 de ani, dacă au realizat în condiții speciale un stagiul de cotizare de cel puțin 25 de ani bărbații și 20 de ani femeile;

- b) lucrătorilor care efectuează dirijarea traficului aerian și dispun de adeverință de dispecer la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbații și 50 de ani femeile, dacă au realizat un stagiul de cotizare în funcțiile respective de cel puțin 12 ani și 6 luni bărbații și 10 ani femeile și un stagiul general de cotizare de cel puțin 25 de ani bărbații și 20 de ani femeile;

- c) personalului de ingineri și tehnicieni la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbații și 50 de ani femeile dacă au realizat un stagiul de cotizare în funcțiile respective de cel puțin 20 de ani bărbații și 15 ani femeile și un stagiul general de cotizare de cel puțin 25 de ani bărbații și 20 de ani femeile.

Pensiile pentru limită de vârstă se plătesc integral tuturor pensionarilor, inclusiv celor care realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat.

3.3.2. Pensia de invaliditate

Invaliditatea reprezintă pierderea totală sau parțială a capacității de muncă, ce se menține după expirarea perioadei de acordare a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă și limitează posibilitatea practicării activităților generatoare de venit.

Starea de invaliditate, cauzele, gradul și timpul apariției ei se constată de Consiliul Republican de Expertiză Medicală a Vitalității în baza unor regulamente aprobate de Guvern.

În raport cu gradul de pierdere a capacității de muncă, se stabilesc trei grade de invaliditate.

Dreptul la pensie de invaliditate se stabilește asiguratului care și-a pierdut total sau parțial capacitatea de muncă din cauza:

- a) unei boli obișnuite;
- b) unui accident de muncă;
- c) unei boli profesionale.

Asiguratul încadrat într-un grad de invaliditate *cauzat de o boală obișnuită* beneficiază de pensie de invaliditate dacă îndeplinește condițiile stagiului de cotizare în raport cu vârsta la data constatării invalidității:

Tabelul 3.9. Stagiul de cotizare necesar pentru stabilirea pensiei de invaliditate în funcție de vârsta asiguratului

Vârsta la data constatării invalidității	Stagiul de cotizare
Până la 23 de ani	1 an
23-26 de ani	2 ani
26-31 de ani	3 ani
Peste 31 de ani	5 ani

În cazul invalidității *cauzate de un accident de muncă sau de o boală profesională*, pensia de invaliditate se stabilește indiferent de durata stagiului de cotizare.

Cuantumul pensiei de invaliditate se calculează în raport cu gradul de invaliditate conform formulelor stabilite de Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat, care iau în considerație stagiul de cotizare și venitul mediu lunar asigurat.

În cazul în care cuantumul pensiei de invaliditate, calculat conform legii este mai mic decât cuantumul pensiei minime de invaliditate stabilit, se acordă pensie minimă de invaliditate.

Pensiile de invaliditate se plătesc integral tuturor pensionarilor, inclusiv celor care realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat.

3.3.3. Pensia de urmaș

Pensia de urmaș achitată din bugetul asigurărilor sociale de stat reprezintă plata lunară stabilită persoanei care a pierdut întreținătorul.

Dreptul la pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată era pensionar sau îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii.

Pensiile de urmaș se stabilesc:

- copiilor până la vârsta de 18 ani sau, dacă își continuă studiile în instituții de învățământ de zi (secundar, mediu de specialitate și superior), până la terminarea acestora, fără a depăși vârsta de 23 de ani;

- soțului supraviețuitor, dacă la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vârsta de pensionare sau a fost încadrat în gradul I sau II de invaliditate, a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit;

- soțului supraviețuitor sau tutorelui (curatorului) care are în îngrijire copii sub vârsta de 3 ani ai întreținătorului decedat, pe perioadele de neîncadrare în muncă sau de aflare în concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani.

Cuantumul pensiei de urmaș se stabilește procentual din pensia întreținătorului decedat în funcție de numărul urmașilor îndreptățiți.

3.3.4. Pensiile unor categorii de cetățeni

Legislația Republicii Moldova prevede condiții speciale de stabilire a pensiilor pentru unele categorii de cetățeni (judecători, procurori, aleși locali, funcționari publici etc.). Diferența față de condițiile generale de stabilire a pensiilor constă în unele facilități acordate acestor categorii, scopul cărora a fost evidențierea și aprecierea meritelor față de stat.

Pentru a beneficia de dreptul la pensie, este necesară îndeplinirea următoarelor condiții:

- *atingerea vârstei de pensionare*, (spre ex: 51 ani pentru judecători/procurori, 62/57 ani pentru deputați în Parlament, membri de Guvern și aleși locali, 58/53 pentru funcționari publici);

- *realizarea stagiului total de cotizare de 30/31 de ani și a stagiului special de cotizare*, care diferă în dependență de funcția ocupată (spre ex: 15 ani în calitate de judecători/procurori, 2 ani în calitate de deputat în Parlament și membru de Guvern, 15 ani ca funcționar public și 8 ani în calitate de ales local).

Pensia medie a unui membru de Guvern este de 7,4 ori mai mare decât pensia medie pentru

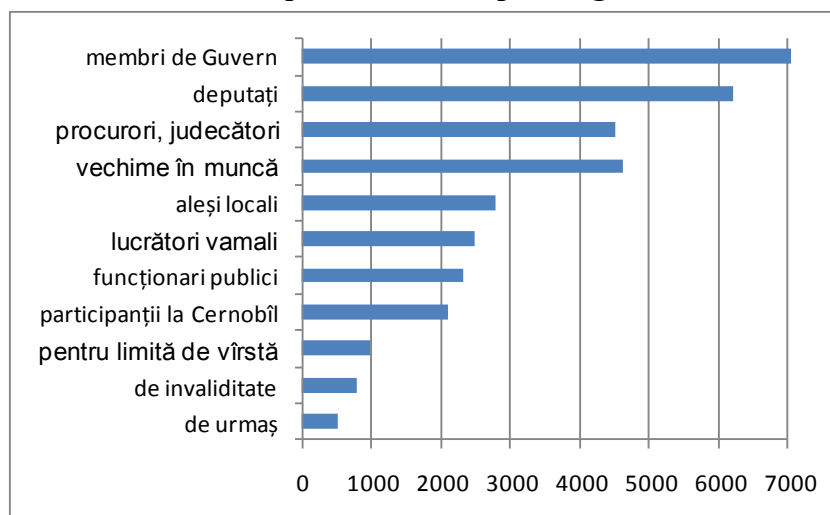
limită de vîrstă stabilită în condiții generale, pensia medie a unui funcționar public este de 2,3 ori mai mare decît pensia medie pentru limită de vîrstă.

Pensiile se calculează în cuantum de 75% din venitul mediu lunar realizat din ultimele 60 de luni de activitate în serviciul public (pentru funcționarii publici), 75% din suma tuturor plăților lunare asigurate ale persoanei în exercițiu în funcția respectivă pentru aleși locali și în cuantum de 42% pentru deputați în Parlament și membri de Guvern.

Pensiile acestor categorii de cetățeni se finanțează în proporție de 50% din contul mijloacelor bugetului asigurărilor sociale de stat și 50% din contul bugetului de stat.

În scopul respectării principiilor de bază ale sistemului public de asigurări sociale, la moment, se fac primii pași spre unificarea sistemului de pensii ce urmărește ca toți contribuabilii la sistemul public de asigurări sociale să beneficieze de dreptul la pensie pentru limită de vîrstă în baza condițiilor unice. În acest sens, prin Legea nr. 56 din 09.06.2011 privind modificarea și completarea unor acte legislative, au fost modificate condițiile de stabilire și modul de calcul a pensiei unor categorii de cetățeni (procurori, funcționari publici). Astfel, dacă pînă la intrarea în vigoare a legii menționate pensia judecătorilor/procurorilor se calcula în proporție de 55 % față de salariul lui mediu, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani - de 3 %, dar în total nu mai mult de 80 % față de salariul lui mediu, ținîndu-se cont de indexarea salariului, în prezent pensia se calculează în cuantum de 75% din suma tuturor plăților lunare ale procurorului în exercițiu în ultima funcție deținută. (Figura 3.2)

Figura 3.2. Cuantumul pensilor medii pe categorii în anul 2012, lei

Sursa: CNAS

Totodată, prin modificările efectuate la legislația în vigoare, a fost introdus un nou tip de pensii – *pensia unor categorii de angajați din domeniul culturii*. Astfel, se acordă pensie, în condițiile încetării activității în funcția respectivă, unor categorii de angajați din instituțiile de cultură și artă naționale de stat și municipale:

a) artiștilor de balet, artiștilor din ansamblurile profesioniste de dansuri, dacă au realizat un stagiul de cotizare de cel puțin 20 de ani, atît bărbații, cît și femeile;

b) artiștilor de circ, instrumentiștilor suflători (instrumente aerofone), dacă au realizat un stagiul de cotizare de cel puțin 25 de ani, atît bărbații, cît și femeile.

Cuantumul pensiei constituie 42% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimii 5 ani de activitate în funcțiile menționate.

Pentru alte categorii de persoane pensiile se calculează în cuantum de 75% din venitul mediu lunar realizat din ultimele 60 de luni de activitate în serviciul public (pentru funcționarii publici) și în cuantum de 80% din salariul mediu plătit în funcția respectivă de judecător.

Numărul total al beneficiarilor de pensii pentru unele categorii de cetățeni a constituit 7945 persoane în 2012 sau aproximativ 1,2% din numărul total al beneficiarilor de pensii.

3.4. Prestațiile de asigurări sociale

Sistemul public de asigurări sociale oferă tuturor participanților dreptul de a beneficia atât de o protecție pe termen lung (pensie de asigurări sociale), cât și de o protecție pe termen scurt - în cazul incapacității temporare de muncă a persoanei. Prestațiile de asigurări sociale reprezintă toate formele de plăți achitate persoanelor asigurate din Bugetul Asigurărilor Sociale de Stat.

La prestații de asigurări sociale au dreptul asigurații cu domiciliul sau reședința în Republica Moldova și șomerii cu drept la ajutor de șomaj. Persoana are dreptul la prestații de asigurări sociale legate de riscurile sociale de care este asigurată. Asigurații sistemului public de asigurări sociale au dreptul la în următoarele prestații:

- a) indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă;
- b) prestație pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină);
- c) prestație pentru recuperarea capacității de muncă;
- d) indemnizație de maternitate;
- e) indemnizație unică la nașterea copilului;
- f) indemnizație pentru creșterea copilului pînă la împlinirea vârstei de 3 ani;
- g) indemnizație pentru îngrijirea copilului bolnav;
- h) ajutor de deces.

Șomerii au dreptul la indemnizații în cazurile prevăzute de lit. a), d) și h).

3.4.1. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă¹⁰

Condițiile de acordare:

Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă se acordă persoanelor asigurate, dacă îndeplinesc cel puțin una din următoarele condiții¹¹:

- realizarea unui stagiu total de cotizare de cel puțin 3 ani;
- realizarea unui stagiu de cotizare de cel puțin 3 luni, din ultimele 12 luni anterioare producerii riscului asigurat (dacă au un stagiu total de cotizare de pînă la 3 ani);
- desfășurarea activității pe bază de contract individual de muncă pe durată determinată, inclusiv cei care muncesc la lucrări sezoniere, de cel puțin 12 luni, pe parcursul ultimelor 24 luni anterioare producerii riscului asigurat.

Perioada de acordare

Perioada pentru care se acordă indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă este de cel mult 180 de zile pe parcursul unui an calendaristic și începe din prima zi de concediu medical. Începînd cu a 120-a zi, indemnizația se plătește în cazul prelungirii concediului medical avizat de Consiliul Republican de Expertiză Medicală a Vitalității. În baza posibilității recuperării capacității de muncă a persoanei și evitînd încadrarea acesteia într-un grad de invaliditate, medicul curant recurge la prelungirea concediului medical peste 180 de zile cu încă cel mult 30 de zile.

De indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă beneficiază și persoanele angajate în sectorul agrar, și cele angajate în baza contractului individual de muncă pe durată determinată. Asiguraților cu contract individual de muncă pe durată determinată ce nu depășește un an, inclusiv celor angajați la lucrări sezoniere, și șomerilor, în perioada de acordare a ajutorului de șomaj, indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă li se acordă pentru o perioadă de pînă la 30 de zile pe parcursul unui an calendaristic. Asiguraților cu contract individual de muncă pe durată determinată ce depășește un an, indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă li se acordă pe o durată de 180 de zile calendaristice.

¹⁰ Nota: **Incapacitate de muncă** - situație în care se află asiguratul ca urmare a pierderii aptitudinilor fizice, intelectuale sau a deprinderilor de muncă din cauza unei boli sau a unui accident.

¹¹ Legea nr. 289-XIV din 22.07.2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale//Monitorul Oficial, 2004, nr. 168-170, art. 773

Baza de calcul

Baza de calcul a indemnizațiilor de asigurări sociale o constituie venitul mediu lunar realizat în ultimele 6 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat, venit din care au fost calculate contribuțiile individuale de asigurări sociale. Baza de calcul nu poate depăși suma a 5 salarii medii lunare pe economie prognozate pe anul respectiv.

Cuantumul lunar al indemnizației se stabilește diferențiat, în funcție de durata stagiului de cotizare:

- de pînă la 5 ani – 60% din baza de calcul stabilită;
- între 5 și 8 ani – 70% din baza de calcul stabilită;
- de peste 8 ani - 90% din baza de calcul stabilită;
- Cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de tuberculoză, SIDA sau de cancer de orice tip este de 100% din baza de calcul stabilită.

Sursa de finanțare

Plata indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă, se efectuează în modul următor:

a) prima, a doua și a treia zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă se plătește din mijloacele financiare ale angajatorului, iar în cazul șomerilor se plătește din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat;

b) începînd cu a patra zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă, indemnizația se plătește din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat

Plata indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de tuberculoză, de SIDA, de cancer de orice tip sau de apariția riscului de întrerupere a sarcinii, precum și plata indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă femeilor gravide care se află la evidență în instituțiile medico-sanitare, se efectuează integral de la bugetul asigurărilor sociale de stat, începînd cu prima zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă.

În anul 2012 numărul total al beneficiarilor de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă a scăzut cu 61750 persoane sau cu 16,95% comparativ cu 2011 (cea mai mare pondere revenindu-i beneficiarilor de indemnizație în caz de boală sau traumatism, numărul cărora în anul 2012 față de anul 2011 s-a redus cu 55618 persoane sau cu 17,43%). Totodată se constată o creștere permanentă a numărului de persoane beneficiare de indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă în caz de accidente de muncă sau de boală profesională. Astfel, dacă în anul 2011 numărul persoanelor ce beneficiau de indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă în caz de accidente de muncă sau de boală profesională s-a majorat cu 47 beneficiari față de anul 2010, în anul 2012 numărul acestora a crescut deja cu 134 persoane față de anul 2011, numărul total al beneficiarilor de această indemnizație fiind de 505. Totodată, cheltuielile la plata indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă în anul 2012 au constituit 570153,3 mii lei, sau cu 37754,6 mii lei mai puțin față de anul 2011 (tabelul 3.10).

Tabelul 3.10. Cheltuielile la plata indemnizației pentru incapacitatea temporară de muncă, 2010-2012

Tipul prestației	2010			2011			2012		
	Nr. real de zile	Nr. beneficiarilor, pers.	Suma plătită, mii lei	Nr. real de zile	Nr. beneficiarilor, pers.	Suma plătită, mii lei	Nr. real de zile	Nr. beneficiarilor, pers.	Suma plătită, mii lei
Indemnizații în caz de boală sau traumatism	5131210	342187	417714,8	4535686	319118	393433,8	3346092	263500	289585,5
Indemnizații pentru accidente de muncă sau boală profesională*	9026	324	813,6	9643	371	983,2	7699	505	853,5
Indemnizații pentru îngrijirea	127156	14168	10211	139159	16341	11985,7	130878	15190	11977,3

bolnavilor									
Indemnizații de maternitate	1967591	24542	168072,8	2032622	26676	196173,5	2190319	18210	249662,2
Indemnizații - alte cazuri	13535	327	1383,5	60473	1783	5331,7	171793	5134	18074,8
Total indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă	7248518	381548	598195,7	6777583	364289	607907,9	5846781	302539	570153,3

*Notă: cu excepția celor plătite din mijloacele angajatorului

Sursa: CNAS

3.4.2. Indemnizația de maternitate

Indemnizația de maternitate (sarcină și lăuzie) se stabilește asiguratelor, soțiilor aflate la întreținerea soților asigurați și șomerilor care au dreptul la concediu de maternitate, ce include concediul prenatal și concediul postnatal. Indemnizația de maternitate se acordă, începând cu a 30-a săptămână de sarcină, pe o perioadă de 126 zile calendaristice, iar în cazul nașterilor complicate ori al nașterii a doi sau mai mulți copii - de 140 zile calendaristice. În cazul acordării concediului pentru sarcină și lăuzie în perioada concediului pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, persoana îndreptățită va beneficia de ambele indemnizații (de maternitate și de îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani). În cazul în care soția se află la întreținerea soțului salariat¹², indemnizația de maternitate se stabilește pe numele soției. Faptul că persoana în cauză este soția angajatului se confirmă prin buletinul de identitate și adeverința de căsătorie.

Cuantumul lunar al indemnizației de maternitate este de 100% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 6 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat.

În 2012 cheltuielile la plata indemnizației de maternitate au cunoscut o majorare față de anul 2011 cu 53488,7 mii lei. Creșterea cheltuielilor la plata acestei indemnizații sînt determinate de creșterea în 2012 a numărului real de zile de beneficiere de indemnizație de maternitate până la 2190319 zile față de 2032622 zile în 2011 sau cu 7,76%.

3.4.3. Indemnizația unică la nașterea copilului

Indemnizația unică la nașterea copilului constituie o formă de sprijin bănesc acordată femeilor asigurate prin intermediul sistemului public de asigurări sociale. Cuantumul acesteia se stabilește anual prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat. În conformitate cu prevederile Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2012¹³ cuantumul indemnizației unice la nașterea copilului născut viu a constituit:

2300 de lei - pentru primul copil;

2600 de lei - pentru fiecare copil următor.

Indemnizația menționată se stabilește mamei, iar în cazul decesului acesteia tatălui sau altei rude, în grija căreia a rămas copilului, sau adoptatorului (curatorului).

În anul 2012 au fost stabilite 6083 de indemnizații unice la nașterea primului copil și 6158 de indemnizații unice la nașterea fiecărui copil următor.

3.4.4. Indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani

Indemnizația pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani reprezintă o formă de sprijin bănesc care se stabilește și se acordă prin sistemul public de asigurări sociale persoanei asigurate pentru creșterea copilului.

Femeile salariate și ucenicele, precum și soțiile aflate la întreținerea soților salariați, după expirarea concediului de maternitate înaintează o cerere scrisă pentru a beneficia de concediul

¹² Soția se consideră aflată la întreținerea soțului asigurat dacă, la data apariției dreptului la indemnizație de maternitate, nu este angajată în muncă și nu este persoană asigurată de riscul respectiv (maternitate), fapt care se confirmă prin carnetul de muncă sau prin certificat eliberat de organele de asigurări sociale.

¹³ Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2012 nr.270 din 23.12.2011.

parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani. Acest concediu poate fi folosit integral sau parțial în orice timp, până când copilul va împlini vârsta de 3 ani și se include în stagiul de cotizare. Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit la cerere, opțional: unul dintre părinți, bunelul, bunica, o altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului sau tutorele și întrunește calitatea de persoana asigurată.

Cuantumul lunar al indemnizației pentru creșterea copilului constituie 30% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 6 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat, dar nu mai puțin de 300 lei pentru fiecare copil.

În ultimii ani numărul de persoane care au beneficiat de concediul parțial plătit pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani este în ascensiune. În anul 2012 de indemnizația pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani au beneficiat 35657 persoane, dintre care mame – 35179, tați – 270, alte persoane – 208 (tabelul 3.11).

Tabelul 3.11. Dinamica cheltuielilor pentru protecția familiilor cu copii în perioada 2009-2012, persoane asigurate

	2009		2010		2011		2012	
	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită, mii lei	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită, mii lei	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită, mii lei	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită, mii lei
Indemnizație unică la nașterea primului copil	5984	8195,9	6402	10663,5	6360	11963,5	6083	13781,2
Indemnizație unică la nașterea fiecărui copil următor	5880	9849,9	6122	11961,7	6101	13313,4	6158	15757,4
Indemnizație lunară pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani, din care:	29268	14628,2	32815	22401,6	34102	27447,4	35657	32411,6
Mamelor	27528	13731,5	31815	22401,6	33669	26989,6	35179	31815,0
Taților	668	387,6	186	208,7	238	295,1	270	399,5
Altor persoane	1072	509,1	189	134,1	195	162,7	208	197,1
Indemnizație lunară pentru creșterea copilului în vârstă de la 3 până la 16 ani	1537	157,6	-	-	-	-	-	-

Sursa: CNAS

3.4.5. Indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav

În cazul îmbolnăvirii copilului până la vârsta de 7 ani, a copilului cu handicap cu afecțiuni intercurrente până la împlinirea vârstei de 16 ani, indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav se stabilește mamei pentru o perioadă de cel mult 14 zile calendaristice (în cazul acordării asistenței medicale de ambulatoriu) sau pentru o perioadă de cel mult 30 zile calendaristice (în cazul acordării asistenței medicale în staționar pentru perioada în care copilul necesită îngrijire). În cazul în care mama, din motive întemeiate (tratament îndelungat al unei boli grave sau al consecințelor traumei, spitalizare, absență temporară de la locul permanent de trai, decădere din drepturile părintești etc. - caz confirmat documentar), nu poate îngriji copilul bolnav în vârstă de până la 7 ani sau copilul invalid bolnav până la vârsta de 16 ani, indemnizația se acordă altor persoane asigurate: tatălui, tutorelui, altui membru de familie, bunicului, bunicii.

Cuantumul indemnizației depinde de venitul mediu lunar asigurat și durata stagiului de cotizare.

3.4.6. Ajutor de deces

Ajutorul de deces constituie o prestație unică care se acordă în scopul susținerii financiare a

familiei decedatului sau a persoanei care a suportat cheltuielile de deces.

În caz de deces al asiguratului, pensionarului din sistemul public de asigurări sociale, șomerului sau al persoanei care a realizat un stagiul de cotizare de cel puțin 3 ani, de ajutorul de deces beneficiază o singură persoană, care poate fi, după caz: soțul supraviețuitor, copilul, părintele, tutorele, curatorul, sau, în lipsa acestora, persoana care dovedește că a suportat cheltuielile ocazionate de deces.

Asiguratul, șomerul și pensionarul beneficiază de dreptul la ajutor de deces în caz de deces al unui membru de familie¹⁴ neasigurat care s-a aflat la întreținerea sa.

Ajutorul de deces se acordă o singură dată, în sumă fixă.

Cuantumul ajutorului de deces se stabilește anual prin legea bugetului asigurărilor sociale de stat. În conformitate cu prevederile Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2012, cuantumul ajutorului de deces acordat în cazul decesului asiguratului, pensionarului din sistemul public de asigurări sociale, al șomerului, precum și al unui membru de familie aflat la întreținerea acestora sau persoanei care a realizat un stagiul de cotizare de cel puțin 3 ani a constituit 1000 de lei.

Cheltuielile efective la plata ajutorului de deces în anul 2012 s-au micșorat comparativ cu anul 2011 cu 197,2 mii lei. De asemenea, în anul 2012 față de anul 2011 s-a micșorat numărul beneficiarilor de ajutor de deces cu 212 de persoane, până la 34431 persoane.

Tabelul 3.12. Cheltuielile efective la plata ajutorului de deces, beneficiarilor de pensii de asigurări sociale, 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Cheltuielile (efective) anuale (mii lei)	26579,3	29487,7	33216,3	32349,2	34640,6	34443,4
Numărul beneficiarilor, persoane	37 965	37237	37158	38569	34643	34431
Cuantumul ajutorului de deces	700	800	900	1000	1000	1000

Sursa: CNAS

3.5. Asigurarea pentru accidente de muncă și boli profesionale

Asigurarea pentru accidente de muncă și boli profesionale garantează persoanelor asigurate un ansamblu de prestații și indemnizații pentru diminuarea și compensarea consecințelor și prevenirea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.

Angajatorul are obligația să asigure salariații pentru accidente de muncă și boli profesionale din momentul încheierii contractului individual de muncă.

Potrivit legislației de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale¹⁵ persoanele asigurate beneficiază de dreptul la următoarele indemnizații de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale:

- a) indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă;
- b) indemnizație de invaliditate;
- c) indemnizație de deces.

Posibilitatea lărgirii pachetului de prestații pentru accidente de muncă și boli profesionale presupune, după experiența unor state, stabilirea tarifelor de asigurări sociale diferențiate pentru fiecare angajator în funcție de condițiile de muncă (normale, deosebite sau speciale) ale asiguraților. Valoarea majorării sau a reducerii contribuției de asigurări sociale pentru angajator este stabilită în funcție de numărul accidentelor de muncă și a bolilor profesionale în perioada de referință; gravitatea consecințelor accidentelor de muncă și bolilor profesionale; volumul cheltuielilor pentru prestațiile și indemnizațiile de asigurare.

¹⁴ Se consideră membru de familie:

a) soțul;

b) părinții;

c) copiii până la vârsta de 18 ani sau, dacă își făceau studiile la secția cu frecvență la zi la o instituție de învățământ, - până la absolvire, însă până la atingerea vârstei de 23 de ani, precum și copiii inapți pentru muncă, indiferent de vîrstă, dacă și-au pierdut capacitatea de muncă până la atingerea vîrștelor menționate.

¹⁵ Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr.756-XIV din 24.12.1999 //Monitorul Oficial, 2000, nr. 031, art. 192

În situația în care, în prezent, în Republica Moldova, politica în domeniul asigurărilor sociale promovează reducerea cu 1% în fiecare an a tarifului contribuțiilor sociale achitate de către angajator (Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2011-2014), precum și din cauza lipsei unor instituții abilitate să efectueze clasificarea după gradul de risc al sectoarelor de producție și a locurilor de muncă, este imposibilă lărgirea pachetului existent de prestații pentru accidente de muncă și boli profesionale.

3.5.1. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă

Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de accidente de muncă sau boli profesionale se acordă în baza certificatului medical și a documentelor de cercetare a accidentului de muncă sau de constatare a îmbolnăvirii profesionale.

Cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă constituie 100% din venitul mediu lunar asigurat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatăată îmbolnăvirea profesională. Indemnizația se plătește pentru zilele lucrătoare din primele 20 de zile calendaristice, calculate de la data pierderii temporare a capacității de muncă, de către angajator, din mijloacele proprii, iar din a 21-a zi - din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat.

Durata de acordare a indemnizației este de până la 180 zile calendaristice, în intervalul de un an și se calculează din prima zi de concediu medical. În situații temeinic motivate durata concediului medical poate fi prelungită peste 180 de zile dar nu mai mult de 30 de zile.

În situația în care asiguratul a fost încadrat într-un grad de invaliditate până la expirarea termenului de 180 de zile, indemnizația se acordă până la data în care s-a emis decizia cu privire la încadrarea în grad de invaliditate.

Dinamica cheltuielilor la plata indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă cauzate de accidente de muncă și boli profesionale este reprezentată în Tabelul 3.11.

3.5.2. Indemnizația de invaliditate

Asiguratul încadrat într-un grad de invaliditate ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale are dreptul la indemnizație de invaliditate care se acordă lunar pe toată perioada în care beneficiază de pensie de invaliditate din sistemul public de asigurări sociale.

Cuantumul indemnizației de invaliditate diferă în funcție de gradul de invaliditate stabilit. Pentru asiguratul încadrat în gradele I sau II de invaliditate indemnizația se determină ca diferența dintre 2/3 din salariul mediu lunar asigurat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatăată îmbolnăvirea profesională și cuantumul pensiei de invaliditate al acestuia stabilit prin sistemul public de asigurări sociale.

Cuantumul indemnizației de invaliditate pentru asiguratul încadrat în gradul III de invaliditate se determină procentual din cuantumul calculat pentru gradele I și II de invaliditate, corespunzător gradului de reducere a capacității de muncă.

Tabelul 3.13. Dinamica cheltuielilor la plata indemnizațiilor de invaliditate, 2009-2012

Categoriile de beneficiari	2009		2010		2011		2012	
	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită lunar, mii lei	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită lunar, mii lei	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită lunar, mii lei	Numărul indemnizațiilor (beneficiari)	Suma stabilită lunar, mii lei
Indemnizații de invaliditate, total, inclusiv pentru:	247	196,0	268	225,5	278	257,5	301	316,8
Persoane cu dizabilități de gr. I	15	11,4	17	21,9	18	26,6	21	40,6
Persoane cu dizabilități de gr. II	128	143,6	148	160,1	154	183,2	168	218,6

Persoane cu dizabilități de gr. III	104	41	103	43,5	106	47,7	112	57,6
-------------------------------------	-----	----	-----	------	-----	------	-----	------

Sursa: CNAS

3.5.3. Indemnizația de deces

În cazul decesului asiguratului, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, de indemnizație de deces beneficiază:

a) copiii asiguratului în vîrstă de pînă la 18 ani, sau în vîrstă de pînă la 23 de ani dacă își continuă studiile la cursuri de zi la instituții de învățămînt secundar, mediu de specialitate și superior, și copiii încadrați în grad de invaliditate indiferent de vîrstă.

Cuantumul indemnizației constituie pentru un copil echivalentul a 5 salarii medii lunare ale asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau s-a constatat îmbolnăvirea profesională; pentru 2 copii - echivalentul a 8 salarii medii lunare; pentru 3 și mai mulți copii - echivalentul a 12 salarii medii lunare, dar nu mai puțin de, respectiv, 5, 8 și 12 salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent anului în care s-a produs cazul asigurat.

b) soțul asiguratului încadrat în grad de invaliditate sau care a atins vîrsta de pensionare.

Cuantumul indemnizației constituie echivalentul a 3 salarii medii lunare ale asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau s-a constatat îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puțin de 3 salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent anului în care s-a produs cazul asigurat.

c) soțul sau unul dintre părinții asiguratului decedat, sau o altă persoană care, la momentul decesului asiguratului, nu lucrează și are în îngrijire copii ai asiguratului sub vîrsta de 3 ani.

Cuantumul indemnizației constituie echivalentul a 3 salarii medii lunare ale asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau s-a constatat îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puțin de 3 salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent anului în care s-a produs cazul asigurat.

3.6. Executarea bugetului asigurărilor sociale de stat

Prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2012 nr. 270 din 23 decembrie 2011 au fost stabilite veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat în sumă de 9825884,7 mii lei și cheltuieli în sumă de 9825884,7 mii lei.

Veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat au fost precizate la nivel de 9881110,8 mii lei și cheltuieli la nivel 9881110,8 mii lei. (tabelul 3.14)

Tabelul 3.14. Executarea bugetului asigurărilor sociale de stat, 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Venituri (executat), mii. lei	4347650,4	5157229,0	6362837,8	7581662,3	8415986,4	9088863,2	9721489,0
Cheltuieli (executat), mii. lei	4378060,9	5244559,3	6315149,8	7607212,2	8629317,8	9213483,8	9755157,6
Excedent (+) / Deficit (-), mii. lei	-30410,5	-87330,3	47688,0	-25549,9	-213331,4	-124620,6	-33668,6

Sursa: CNAS

Începînd cu anul 2006 sistemul de asigurări sociale se confruntă cu un deficit bugetar, care a crescut treptat de la 30,41 mil. lei pînă la 87,33 mil. lei în anul 2007. În anul 2008 BASS a înregistrat, după o perioadă de trei ani, un excedent de 47,7 mil. lei, situația modificîndu-se în anii 2011-2012, cînd BASS iarăși s-a confruntat cu un deficit bugetar de 124,6 și respectiv 33,7 mil. lei.

Structura și nivelul veniturilor bugetului asigurărilor sociale de stat

Veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat se formează din:

- contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii (constituite din acumulările pe conturi bancare și suma indemnizațiilor plătite la locul de lucru în contul contribuțiilor calculate);

- transferuri de la bugetul de stat;
- dobânzi;
- alte venituri.

Pe parcursul anilor 2004-2012 se atestă triplarea veniturilor nominale ale bugetului de la 2947,8 mil. de lei în anul 2004, la 9721,5 mil. de lei în anul 2012.

Structura veniturilor acumulate în anul 2012 comparativ cu anul 2011 este prezentată în tabelul de mai jos (tabelul 3.15).

Tabelul 3.15. Venituri acumulate la bugetul asigurărilor sociale de stat pe anii 2011-2012

	2011			2012		
	Aprobat / Precizat (mii lei)	Executat (mii lei)	% executării	Aprobat / Precizat (mii lei)	Executat (mii lei)	% executării
Total – venituri, dintre care:	9122778,7	9088863,2	99,6	9881110,8	9721489,0	98,4
Contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii	6576966,8	6562602,5	99,8	7208155,0	7150040,8	99,2
Dobânzi aferente soldurilor mijloacelor bănești ale bugetului asigurărilor sociale de stat la conturile curente în instituțiile bancare	1000	963	96,3	609,6	719,3	118,0
Alte venituri	1700	1586,5	93,3	1900,0	2011,3	105,9
Transferuri de la bugetul de stat la bugetul asigurărilor sociale de stat	2542391,9	2522770	99,2	2668885,4	2567287,5	96,2

Sursa: CNAS

În anul 2012 ponderea majoritară în structura veniturilor a revenit contribuțiilor de asigurări sociale, care au constituit 72,9% față de 72,1% în anul 2011. Ponderea transferurilor de la bugetul de stat a reprezentat 27%. Conform datelor privind executarea bugetului asigurărilor sociale de stat volumul precizat al veniturilor a fost realizat în proporție de 98,4%.

Veniturile acumulate au fost cu 632,6 mil. lei sau cu 8% mai mari decât cele din anul 2011. Acest fapt se datorează, în mare măsură sporirii volumului transferurilor de la bugetul de stat la bugetul asigurărilor sociale de stat și majorării volumului contribuțiilor de asigurări sociale calculate la fondul de retribuire a muncii de către angajatori și a contribuțiilor individuale transferate din salariile angajaților.

Suma totală a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii transferate la bugetul de asigurări sociale de stat în anul 2012 a constituit 7208,2 mil. lei, ceea ce a constituit o creștere a plăților contribuțiilor cu 631,2 mil. lei față de anul 2011.

De asemenea, majorarea nivelului contribuțiilor de asigurări sociale a fost influențată de majorarea taxei fixe anuale, aprobate pentru asigurarea persoanelor autoangajate (de la 4368 lei în anul 2011 până la 4704 lei în anul 2012) și persoanelor fizice - proprietari de terenuri agricole (de la 1080 lei în anul 2011 până la 1164 lei în anul 2012).

Tabelul 3.16. Cheltuielile finanțate din bugetul asigurărilor sociale de stat în anul 2012

	Aprobat/precizat, mii lei	Cheltuieli efective, mii lei	% executării
TOTAL, prestații de asigurări sociale	8275157,8	8260049,9	99,8
Pensii de asigurări sociale	6977249,2	6978250,0	100,0
Indemnizații de asigurări sociale	1078481,5	1076760,3	99,8
Alte prestații de asigurări sociale	20000,0	20270,2	101,4
Cheltuieli de organizare și funcționare a sistemului public de asigurări sociale	191821,7	184769,4	96,3
Creditare netă	7605,4		

Sursa: CNAS

Cheltuielile efectuate din bugetul asigurărilor sociale de stat în anul 2012 au constituit 8275,2 mil. lei, fiind în creștere față de anul 2011 cu 8,8%. Ponderea cea mai mare a cheltuielilor finanțate din bugetul de asigurări sociale de stat a venit pensiilor de asigurări sociale – 84,3%.

Cheltuielile bugetului de stat pentru prestațiile sociale, achitate prin intermediul bugetului asigurărilor sociale de stat, au fost prevăzute în anul 2012 sumă de 1605953,0mii lei. Cheltuielile efective au constituit 1499530,4 mii lei sau 93,4% față de suma planificată.

Tabelul 3.17. Cheltuielile efectuate din mijloacele bugetului de stat în anii 2011-2012

	2011			2012		
	Aprobat / Precizat (mii lei)	Executat (mii lei)	% executării	Aprobat / Precizat (mii lei)	Executat (mii lei)	% executării
Total	1700615,3	1670701	98,2	1605953,0	1499530,4	93,4
Pensii	148796,9	148102,6	99,5	159470,1	158606,7	99,5
Alocații	250934,5	250511,3	99,8	292379,6	276448,7	94,6
Indemnizații	213570,9	206522,9	96,7	219263,4	216731,4	98,8
Compensații	649828,5	637229,8	98,1	232050,3	229881,6	99,1
Ajutoare bănești	330703	329686,8	99,7	543178,8	462374,5	85,1
Servicii bancare și poștale	16516,9	13883,7	84,1	16516,9	12685,8	76,8
Alte plăți	90264,6	84763,9	93,9	143093,9	142801,7	99,8

Sursa: CNAS

În totalul cheltuielilor efective din BASS, pentru prestațiile sociale ponderea cea mai mare revine cheltuielilor pentru plata compensațiilor – 14,4%, după care urmează achitarea ajutoarelor bănești și a tuturor tipurilor de alocații – 33,8% și respectiv 18,2%.

Concluzii. Recomandări

În prezent, sistemul de asigurări sociale se confruntă cu un deficit de resurse care poate fi compensat doar prin creșterea esențială a numărului de contribuabili, precum și a veniturilor acestora. Pentru asigurarea unei durabilități a sistemului de asigurare cu pensii raportul dintre numărul contribuabililor și numărul pensionarilor trebuie să fie 4/1- 5/1. La moment, acest raport constituie doar 1,24/1.

Redistribuirea excesivă a resurselor în scopul plății pensiilor pensionarilor din sectorul agricol provoacă discordanță între mărimea contribuțiilor achitate și plățile promise (sau primite). Ca urmare, angajații din sectorul agrar contribuie la sistemul de asigurări cu pensii doar cu 3,6% din întreaga sumă, pe când pentru plata pensiilor acestor categorii se utilizează 33,4% din totalul sumelor stabilite pentru plata pensiilor sau 21 % din veniturile totale ale bugetului asigurărilor sociale de stat.

Rata de înlocuire în agricultură în 2012 a constituit 38,3%, reieșind din pensia medie pentru limită de vîrstă pentru agricultori în cuantum de 829,53 lei și salariul mediu nominal în agricultură de 2164,8 lei, pe când rata medie de înlocuire în economie a constituit 28,4%. Acest fapt scoate în evidență distribuția inechitabilă din cadrul sistemului de pensii care poate provoca astfel de efecte nefavorabile ca neîncrederea în sistemul de pensii și eschivarea de la plata contribuțiilor de asigurări sociale de stat.

Alte probleme cu care se confruntă sistemul de asigurări sociale sînt: dezechilibrul de vîrste cauzat de îmbătrînirea demografică; creșterea numărului de pensionari și, prin urmare, creșterea presiunii economice asupra populației economic active și ocupate, precum și asupra bugetului asigurărilor sociale de stat; cuantumurile mici ale pensiilor în comparație cu salariile și minimul de existență; scăderea ratei de înlocuire; neuniformitatea tarifelor contribuțiilor de asigurări sociale care conduce la redistribuirea a resurselor sistemului de asigurări cu pensii etc..

Pentru depășirea problemelor din domeniul asigurărilor sociale, se recomandă:

- formularea clară a cazurilor calificate drept riscuri asigurate în cadrul sistemului public de asigurări sociale și excluderea cheltuielilor nejustificate, care nu corespund riscurilor sociale asigurate;

- continuarea politicii de redistribuire treptată a contribuției de asigurări de la angajator la angajat;

- anularea plății contribuțiilor individuale de asigurări sociale de către pensionarii încadrați în muncă sau prevederea recalculării pensiilor pentru limită de vîrstă persoanelor care își continuă activitatea după stabilirea pensiei;

- calcularea pensiilor de invaliditate în baza stagiului de cotizare realizat pînă la data stabilirii pensiilor, și nu a celui potențial;

- acoperirea contravalorii prestațiilor de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale din contul contribuțiilor angajatorului (de la 0,5% pînă la 4%);

- majorarea cotei contribuției de asigurări sociale datorate de către angajator pentru compensarea cheltuielilor la plata pensiilor anticipate stabilite lucrătorilor care activează în profesiile și funcțiile specificate în Lista nr. 1, unor categorii de angajați din domeniul culturii;

- examinarea oportunității egalării vîrstei de pensionare a femeilor cu vîrsta de pensionare a bărbaților, ca temei pentru această propunere ar putea servi faptul că speranța medie de viață a femeilor la vîrsta de pensionare este mai mare (18 ani) ca speranța de viață a bărbaților (5,1 ani);

- unificarea tarifului contribuțiilor de asigurări sociale datorate de angajator din sectorul agrar;

- sensibilizarea populației privind achitarea contribuțiilor de asigurări sociale de stat de către persoanele fizice proprietari sau arendași de terenuri agricole care prelucrează terenul în mod individual

- actualizarea venitului mediu lunar asigurat realizat pentru perioada posterioară intrării în vigoare a Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat (după 01.01.1999);

- unificarea modalității de calculare a pensiei pentru unele categorii de cetățeni (deputați în Parlament, membri de Guvern, procurori, aleși locali, funcționari publici etc.);

- reducerea fenomenului negativ de achitare a „salariilor în plic”, concomitent ridicînd nivelul de conștientizare a persoanelor privitor la existența dependenței între mărimea pensiei și a altor prestații sociale și nivelul de contribuții de asigurări sociale achitate.

O soluție pentru întregul sistem de pensionare ar fi unificarea sistemului de pensii, alinierea normelor de pensionare la condiții unice. Pentru aceasta mai e nevoie de o serie de acțiuni în sensul diminuării facilităților acordate ce ar permite pensionarea; echitabilă și realizarea echilibrului între contribuții și beneficii pentru toți pensionarii.

4. ASISTENȚA SOCIALĂ

4.1. Sistemul de asistență socială. Aspecte generale

Asistența socială, asemeni sistemului de asigurări sociale, reprezintă o parte componentă a sistemului național de protecție socială care include un ansamblu de instituții, programe, măsuri, activități și servicii specializate de protejare a persoanelor, grupurilor, comunităților cu probleme speciale, aflate temporar în dificultate, care datorită unor motive de natură economică, socio-culturală, biologică sau psihologică nu au posibilitatea de a realiza prin mijloace și eforturi proprii un mod normal, decent de viață.

Scopul asistenței sociale este de a sprijini pe cei aflați în dificultate să-și asigure condițiile necesare unei vieți decente și să depășească riscurile sociale care pot genera marginalizarea sau excluderea lor socială.

Intervenția asistenței sociale este focusată asupra următoarelor categorii de persoane și grupuri social-vulnerabile:

- familiile sărace;
- minorii delicvenți;
- tinerii neintegrați;
- persoanele dependente de droguri, alcool;
- persoane cu deficiențe de sănătate;
- copiii abandonați, vagabonzi, sau instituționalizați;
- persoane în etate, neajutorate,
- persoane care au suferit în urma calamităților naturale, sociale, persecuții și discriminării de orice tip;
- persoane abuzate fizic, sexual;
- handicapații fizic sau mintal etc.

Spre deosebire de sistemul de asigurări sociale, asistența socială se bazează pe principiul redistributiv. Persoanele aflate în dificultate, în funcție de necesitățile lor, sînt sprijinite din fonduri bugetare de stat sau din fonduri obținute voluntar de la indivizi sau de la comunitate.

Pe parcursul perioadei de tranziție la economia de piață sistemul de asistență socială din Republica Moldova a suferit mai multe reforme. Esența reformelor date constau în adaptarea sistemului la exigențele economiei de piață precum și în eficientizarea gamei largi de beneficii sociale acordate populației. Procesul de eficientizare a beneficiilor sociale presupune, în primul rînd, direcționarea acestora către cele mai vulnerabile pături ale populației.

La moment sistemul de asistență socială din Republica Moldova dispune de un cadru instituțional-legislativ destul de dezvoltat care se află în permanentă perfectare. Principalele legi care reglementează sistemul de asistență socială sînt: **Legea asistenței sociale** nr. 547-XV din 25 decembrie 2003; **Legea cu privire la ajutorul social** Nr. 133 din 13.06.2008; **Legea cu privire la serviciile sociale** Nr. 123 din 18.06.2010 etc..

În prezent, asistența socială presupune o varietate mare de beneficii sociale exprimate în bani, în natură sau în servicii sociale, scopul cărora este de a ajuta pe indivizi, grupuri sau comunități să depășească situațiile de dificultate, adaptîndu-se la o viață normală.

Serviciile de asistență socială cuprind atît serviciile oferite de instituțiile stat, cît și de organizațiile private non-guvernamentale sau voluntare.

Un pilon important al sistemului de asistență socială sînt prestațiile de asistență socială care sînt exprimate printr-o gamă largă de îndemnizații, compensații, ajutoare alocatii bănești sau în natură acordate persoanelor aflate în dificultate.

4.2. Prestații de asistență socială

Sistemul de prestații de asistență socială în Republica Moldova sînt reglementate prin diferite acte legislativ-normative de cele mai dese ori insuficient corelate între ele (datorită abordării uneori segmentare în politica de protecție socială și intervențiilor externe în cadrul acesteia). Eligibilitatea pentru prestații este determinată preponderent de principiul apartenenței categoriale,

iar caracterul plăților este de ordin recompensator. Doar în cazul a 3 tipuri de prestații sînt aplicate mecanismele de eligibilitate prin testarea veniturilor solicitanților (ajutoarele materiale din cadrul FRSSP, ajutorul social și ajutorul pentru perioada rece a anului).

Circa 95% dintre prestații sînt plătite din bugetul de stat prin intermediul BASS și doar o parte nesemnificativă - prin intermediul bugetelor unităților administrativ teritoriale.

4.2.1. Alocățiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni

Alocățiile sociale de stat sînt stabilite în temeiul prevederilor Legii privind alocățiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni¹⁶. Potrivit Legii alocăția socială reprezintă o sumă de bani achitată lunar sau o singură dată din bugetul de stat persoanelor care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie conform Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat. Beneficiari ai alocățiilor sociale sînt următoarele categorii de cetățeni:

- persoanele cu dizabilități de gradul I, II, III (cu boală obișnuită, care nu au acumulat stagiul de cotizare pentru stabilirea pensiei de invaliditate);
- copiii cu dizabilități sub vîrsta de 18 ani cu severitatea I,II,III;
- persoanele cu dizabilități din copilărie de gradul I, II, III (persoane cu dizabilități din copilărie, care nu au acumulat stagiul de cotizare pentru stabilirea pensiei de invaliditate, inclusiv copiii cu vîrsta de la 18 ani);
- copiii care și-au pierdut întreținătorul (se stabilește persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani, în cazul elevilor și studenților instituțiilor de învățămînt secundar și superior, cu excepția învățămîntului fără frecvență – pînă la absolvirea instituției respective, însă doar pînă la împlinirea vîrstei de 23 ani);
- persoanelor vîrstnice (se stabilește persoanelor care au atins vîrsta standard de pensionare, dar nu întrunesc condițiile pentru obținerea pensiei pentru limită de vîrstă).

Alocățiile sociale se stabilesc cu condiția că beneficiarul nu se află la întreținerea deplină a statului.

În vederea intensificării protecției sociale a acestor pături sociale, care reprezintă categoriile cele mai vulnerabile de populație, și în vederea majorării suportului material, care rămîne a fi, actualmente, încă destul de nesemnificativ, începînd cu anul 2005, anual la 1 aprilie alocățiile sociale de stat, cu excepția alocăției pentru îngrijire și ajutorului de deces, se indexează, reieșind din creșterea medie anuală a indicelui prețurilor de consum pentru anul precedent, fapt stipulat în art. 6, alin. (13) al Legii nr.499-XIV din 14 iulie 1999. În anul 2012 alocățiile sociale au fost indexate cu 7,6%.

Prin aplicarea indexării anuale este realizată creșterea valorii nominale medii ale alocățiilor sociale de stat. În anul 2012 comparativ cu anul 2009 (un an calendaristic deplin de la aplicarea indexării) această creștere a reprezentat circa 12% pentru toate tipurile de alocății. Cu regret însă, cu toate că mărimile nominale ale acestor prestații sînt anual indexate, valoarea reală a acestora continuă a fi în continuare mică. Cuantumul mediu al alocăției sociale de stat în anul 2012 a constituit 248,23 lei (în anul 2003 – 83 lei) (anexa 6).

Din momentul introducerii programului de alocății sociale de stat numărul beneficiarilor și costurile legate de achitarea acestor plăți au fost în creștere continuă. Astfel, la sfîrșitul anului 2012 numărul total al beneficiarilor de alocății a crescut de 3,4 ori comparativ cu anul 2000 (tabelul 4.1), iar cheltuielile lunare pentru achitarea acestor plăți au sporit de 14,8 ori (tabelul 4,2).

Tabelul 4.1. Evoluția numărului beneficiarilor de alocății sociale de stat, 2000-2012, persoane

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Beneficiari, persoane	1608 4	20084	23184	42481	44159	45269	46181	47174	48312	50127	51688	51403	55216

Sursa: CNAS

¹⁶ Legea nr. 499-XIV din 14 iulie 1999 cu modificările și completările ulterioare.

Tabelul 4.2. Evoluția cheltuielilor lunare la plata alocațiilor sociale de stat, 2000-2012

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Stabilit lunar, mii lei	924	1149	1323	3362	4201	4833	6980	8046	9580	11129	11386	12061	13706

Sursa: CNAS

Evoluția numărului de beneficiari poate fi divizată în două perioade. În prima perioadă care cuprinde anii 2000-2004 s-a atestat o creștere spontană a acestora de 2,75 ori, care poate fi explicată, în mare parte, prin sporirea de circa 71 ori a beneficiarilor din rândul persoanelor vîrstnice neasigurate, pe cînd creșterea în rândul celorlalte categorii de beneficiari nu a fost atît de mare (între 1,2-4,4 ori).

A doua perioadă care cuprinde anii 2005 -2009 se caracterizează printr-o creștere mai lentă a numărului de beneficiari – cu circa 10,7%, fiind determinată, în mare parte, creșterii numărului de beneficiari din rândul persoanelor cu dizabilități și a numărului de beneficiari de alocații pentru pierderea întreținătorului. De menționat, că numărul persoanelor vîrstnice beneficiare de aceste plăți în perioada dată s-a redus de 0,8 ori, ceea ce vorbește implicit despre eficiența cuprinderii sistemului de asigurări sociale de stat.

În ceea ce privește evoluția costurilor pentru achitarea alocațiilor sociale de stat, la fel ca și în cazul numărului de beneficiari, aceasta este divizată în două perioade: pînă la indexare și după indexare. Astfel, în perioada anilor 2000-2004 cele mai mari creșteri au fost înregistrate în achitarea alocațiilor persoanelor vîrstnice - de circa 96,9 ori și în achitarea alocațiilor pentru persoanele cu dizabilități din copilărie - de circa 9,3 ori. În perioada de după indexare, adică începînd cu anul 2005 și pînă în anul 2012 costurile pentru plata alocațiilor au cunoscut o creștere doar de 2,8ori.

4.2.2. Alocația pentru îngrijire

Alocația pentru îngrijire se stabilește în conformitate cu prevederile capitolului V al Legii privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, nr. 499-XIV din 14 iulie 1999.

În prezent de alocații de îngrijire beneficiază următoarele categorii:

a) persoanele care îngrijesc la domiciliu un copil cu dizabilități, în vîrstă de pînă la 18 ani, cu severitatea I;

b) persoanele cu dizabilități din copilărie de gradul I, cu condiția că aceste persoane nu se află la întreținerea deplină a statului;

c) persoanele cu dizabilități de gradul I nevăzătoare - pentru însoțire și îngrijire la domiciliu;

d) persoanele cu dizabilități de gradul I, ținute la pat, care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl (alocație stabilită conform Legii nr.909-XII din 30.01.1992).

Din momentul punerii în aplicare a acestui tip de prestații numărul beneficiarilor a crescut continuu. La sfîrșitul anului 2012 numărul total al acestora a constituit 16543 persoane, reprezentînd un spor de 2,07 ori în raport cu anul 2002. A cunoscut o creștere destul de mare numărul beneficiarilor care îngrijesc persoane cu dizabilități din copilărie la domiciliu. În raport cu anul 2009 această creștere a fost de 15,2%, iar față de 2002, respectiv, de 48,1%. Totodată, numărul beneficiarilor din rândul persoanelor cu dizabilități de gradul I nevăzătoare, după o creștere stabilă pînă în anul 2009, s-a redus cu 4,7% față de anul 2010 și cu 5,3% față de anul 2009. Cu toate că această categorie de beneficiari a înregistrat o descreștere de anul 2009, comparativ cu anul 2005 (cînd aceștia au fost incluși în sistem) numărul lor s-a majorat de 363 ori (tabelul 4.3).

Tabelul 4.3. Dinamica beneficiarilor de alocații pentru îngrijire, 2002-2012, persoane

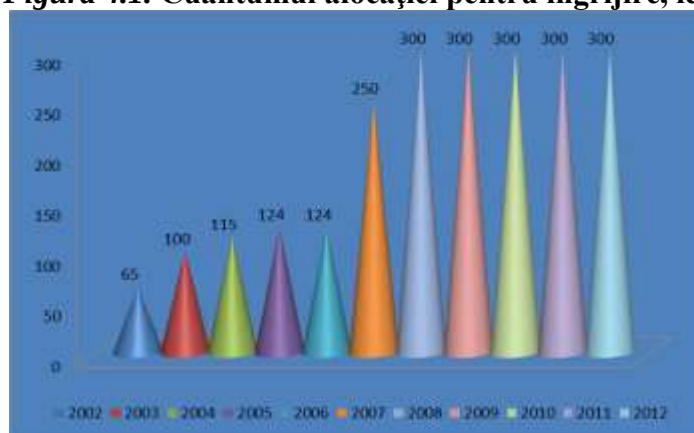
Persoane care îngrijesc la domiciliu :	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Un copil cu dizabilități în vîrstă de pînă la 16/18 ani cu severitatea I	4017	4353	4640	4806	4807	4993	5637	6074	6085	5896	6247
Persoane cu dizabilități din copilărie de gr.I	3991	4380	4738	5052	4860	5110	5169	5127	5322	5584	5909

Persoane cu dizabilități de gr. I nevăzătoare	-	-	12	3371	4037	4239	4397	4479	4453	4242	4361
Persoane cu dizabilități de gr.I, ținute la pat, care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobil	-	-	-	22	23	23	25	23	23	26	26
Total	8008	8733	9390	13251	13727	14365	15228	15703	15883	15748	16543

Sursa: CNAS

În esență sa alocația de îngrijire reprezintă o sumă fixă care nu este supusă indexării, mărimea căreia este ajustată prin lege. În anul 2008 mărimea alocației de îngrijire a fost majorată cu 20% în raport cu anul 2007¹⁷. Totodată, creșterea mărimii acestei alocații față de anul 2002 a fost de 4,6 ori. În anul 2012 cuantumul alocației de îngrijire a constituit 300 lei. (Figura 4.2).

Figura 4.1. Cuantumul alocației pentru îngrijire, lei

Totodată, costurile medii lunare pentru achitarea acestei alocații au crescut cu 1,05%, față de anul 2010, datorită creșterii numărului beneficiarilor din toate categoriile (Tabelul 4.4)

Tabelul 4.4. Alocația pentru îngrijire, 2010-2012

Beneficiarii	Numărul beneficiarilor			Cuantumul alocației, lei lunar	Suma stabilită lunar, mii lei		
	2010	2011	2012		2010	2011	2012
Persoanele care îngrijesc la domiciliu un copil cu dizabilități în vîrstă de pînă la 18 ani cu severitatea I	6085	5896	6247	300-00	1825,5	1751,3	1859,4
Persoane cu dizabilități din copilărie de gr.I	5322	5584	5909	300-00	1597,1	1675,0	1772,5
Persoane cu dizabilități de gr. I nevăzătoare	4453	4242	4361	300-00	1335,9	1272,5	1308,3
Persoane cu dizabilități de gr. I, ținute la pat, care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobil	23	26	26	300-00	6,9	7,8	7,8
Total	15883	15748	16543	-	4765,4	4706,6	4948

Sursa: CNAS

4.2.3. Ajutorul de deces

Ajutorul de deces este stabilit prin Legea nr. 499-XIV din 14.07.1999 privind alocațiile

¹⁷ Legea nr. 154-XVI din 04.07.2008 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni.

Ajutorul de deces se acordă în cazul decesului persoanei neasigurate cu condiția că nici unul dintre membrii familiei acesteia nu are dreptul la ajutor de deces din sistemul public de asigurări sociale pentru persoana decedată.

Persoana neasigurată beneficiază de dreptul la ajutor de deces pentru membrul familiei aflat la întreținerea sa în cazul în care persoana decedată nu are dreptul la ajutor de deces din sistemul public de asigurări sociale, precum și în cazul în care nici unul dintre membrii familiei nu are dreptul la ajutor de deces din sistemul public de asigurări sociale pentru persoana decedată.

Pentru persoana decedată, ajutorul de deces se acordă o singură dată unei persoane care poate fi, după caz, membru al familiei, tutore, curator sau, în lipsa acestora, unei persoane care dovedește că a suportat cheltuielile legate de înmormântare.

În anul 2012 ajutorul de deces a constituit 900 lei.

Tabelul 4.5. Ajutorul de deces acordat persoanelor neasigurate, 2010-2012

Ajutor de deces pentru persoane neasigurate	Numărul beneficiarilor			Cuantumul prestației, lei 2010-2012	Suma totală pe an, mii lei		
	2010	2011	2012		2010	2011	2012
	3948	3663	3688		3159,9	3295,5	3319,2

*Notă: Ajutorul de deces este stabilit conform prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 1442 din 19.12.2006, finanțarea se efectuează din contul Bugetului de Stat

4.2.4. Compensații nominative

În conformitate cu prevederile Legii cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație nr. 933-XIV din 14 aprilie 2000, compensațiile nominative sunt plăți în bani în schimbul înlesnirilor stabilite anterior. În scopul eficientizării sistemului de prestații sociale Legea respectivă a fost abrogată (Legea nr. 160 din 5 iulie 2012). Astfel, începând cu luna iulie 2012 compensații nominative nu s-au achitat, iar persoanele care nu au ridicat compensația pînă în luna iunie, inclusiv, au putut s-o ridice pînă la 1 ianuarie 2013.

Compensațiile nominative au fost acordate pentru susținerea populației nevoiașe în vederea achitării plăților la serviciile comunale (încălzire, alimentarea cu apă rece și caldă, gaze naturale utilizate pentru aragaze și pentru încălzire, serviciile de canalizare, energie electrică, gazul lichefiat în butelii pentru pregătirea bucatelor, procurarea cărbunelui și lemnului de foc). Compensațiile nominative se acordau pe principiul categorial. De aceste compensații au beneficiat 11 categorii de persoane.

Cuantumul compensațiilor nominative a fost determinat în funcție de costul nominativ al serviciilor prestate pentru o persoană, conform normativelor.

După caracterul lor compensațiile nominative se divizează în:

- compensații, mărimea cărora este de 25% și 50%, din costul serviciilor comunale în dependență de categoria beneficiarului;
- compensații anuale pentru procurarea cărbunelui și a lemnului de foc pentru perioada rece, mărimea cărora pentru anul 2011 a fost de 750 lei și, respectiv, - 125 lei.

Din 2000, din momentul demarării acestui program de plăți, pe fundalul creșterii numărului de beneficiari, au sporit și cheltuielile legate de achitarea compensațiilor. Astfel, în anul 2009 suma cheltuielilor efectuate a constituit 368734,4 mii lei, reprezentînd o creștere de 4 ori față de anul 2000. Iar cuantumul mediu al compensației nominative în raport cu anul 2000 a înregistrat o creștere dublă.

Din 2009 creșterea numărului beneficiarilor a fost stopată¹⁸, iar începînd cu luna iulie 2012 compensațiile nominative au fost anulate. Acest fapt a condus la descreșterea numărului beneficiarilor, cu 3,4% față de anul precedent (în anul 2012 numărul beneficiarilor de compensații a

¹⁸ Art. 2 al Legii nr.135-XVIII din 29.12.2009

fost de 220909 persoane) iar a cheltuielilor necesare pentru achitarea acestui tip de prestații sociale – cu 56,2%, însumând 146361,1 mii lei.

Cea mai mare pondere de beneficiari de compensații nominative o dețin persoanele cu dizabilități de gradul II – circa 36%. Alte categorii de beneficiari sunt: persoanele cu dizabilități din copilărie – 14,5%; pensionarii singuri – 9,8%; participanții la luptă pentru apărarea integrității Republicii Moldova – 8,8 %; persoanele cu dizabilități de gradul III – 8,1% (tabelul 4.6.).

Tabelul 4.6. Compensații nominative, 2010-2012

	Categorii	Numărul beneficiarilor			Total calculat, mii lei			Cuantumul mediu, lei		
		2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
1.	Persoane cu dizabilități de gradul I	14 657	13623	12991	29 945,2	27888,8	14629,2	175	170	164
2.	Persoane cu dizabilități de gradul II	86 896	82348	79544	111 029,5	104974,6	45482,5	154	107	84
3.	Persoane cu dizabilități de gradul III	18 575	18292	18064	22 284,2	22058,4	8347,6	103	103	69
4.	Copii cu dizabilități sub 18 ani	12 332	10646	9803	24 203,0	21540,4	10256,0	159	162	149
5.	Persoane cu dizabilități din copilărie	31 628	32068	32125	52 543,8	53610,3	25156,5	136	144	117
6.	Participanții la cel de-al doilea război mondial și soțiile lor	16 813	14459	13044	29 840,7	25535,6	10406,0	146	144	117
7.	Persoane asimilate participanților la război	605	511	472	1 161,7	1017,8	539,3	161	173	163
8.	Familiiile celor căzuți și decedați din rîndul participanților la lucrările de la C.A.E. Cernobil	676	644	634	1 325,3	1255,8	670,4	164	164	156
9.	Participanți la acțiunile de luptă din Afganistan și pe teritoriul altor state	7 864	7769	7676	15 487,1	15428,7	8617,1	168	171	165
10.	Pensionari singuri	25 081	23174	21820	28 879,1	26499,1	7438,4	95	96	51
11.	Familiiile cu 4 și mai mulți copii	6 338	5288	4857	11 354,3	9668,4	3635,0	144	145	107
12.	Persoanele care în timpul celui de-al doilea război mondial au activat în spatele frontului	369	300	267	680,0	575,6	309,7	154	154	167
13.	Persoanele aflate în Sanct-Petersburg în timpul blocadei	59	53	51	100,8	96,3	60,5	143	146	172
14.	Participanții la acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale a Republicii Moldova	19 939	19741	19561	24 764,4	24631,1	10812,9	108	108	83
	Total	241 832	228916	220909	353 599,1	334780,9	146361,1	-	-	-

Sursa: CNAS

Totodată, după cum s-a demonstrat din mai multe studii și analize de evaluare a programelor de asistență socială, compensațiile nominative sunt niște plăți sociale ineficiente din punct de vedere a orientării banilor către categoriile vulnerabile ale populației. Doar 36% din suma compensațiilor nominative ajung la cei săraci, restul banilor (64%) ajung la persoanele care sunt îndestulate și nu au nevoie de susținere din partea statului¹⁹ (Figura 4.2.).

Figura 4.2. Eficiența distribuției compensațiilor nominative, 2011

¹⁹ Raport privind sărăcia în Republica Moldova, Ministerul Economiei, Chișinău 2012, www.mec.gov.md

Sursa: Ministerul Economiei, în baza CBGC

Or, unul din rolurile principale ale sistemului de asistență socială constă anume în diminuarea riscului sărăciei și a excluziunii sociale. Din acest considerent, prin Legea pentru modificarea, completarea și abrogarea unor acte legislative nr. 160, din 5 iulie 2012, au fost anulate compensațiile nominative. Începând cu luna iulie 2012 compensații nominative nu se mai achită, iar persoanele care nu au ridicat compensația până în luna iunie, inclusiv, au avut posibilitatea s-o ridice până la 1 ianuarie 2013.

Anul 2012 poate fi considerat un an tranzitoriu pentru sistemul de asistență socială din Republica Moldova, deoarece în acest an a avut loc trecerea de la vechiul sistem de compensații nominative la sistemul de ajutor social – prestație destinată pentru combaterea sărăciei, introdusă începând cu ultimul trimestru al anului 2008 și aplicată în 3 etape. Această trecere reprezintă o reformă importantă implementată de Guvern, cu impact semnificativ asupra păturilor vulnerabile ale populației. Finalizarea procesului de tranziție ar contribui la utilizarea mai eficientă a resurselor financiare ale statului cu destinație socială și la eradicarea sărăciei din rîndul populației

4.2.5. Alocații lunare de stat

Alocațiile lunare de stat se stabilesc în conformitate cu prevederile Legii nr.121-XV din 3 mai 2001 cu privire la protecția socială suplimentară a invalizilor de război, a participanților la cel de-al doilea război mondial și a familiilor lor. Alocațiile menționate au un caracter compensatoriu din partea statului pentru aportul adus în perioada celui de-al doilea război mondial, precum și în timpul evenimentelor pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Pe parcursul anului 2012 de alocații lunare au beneficiat 30623 persoane.

În anul 2012 prin Legea 160 din 05.07.2012 au fost introduse trei noi categorii de beneficiari de alocații lunare de stat. Astfel, începând cu luna august 2012 de alocații lunare de stat beneficiază și:

- Persoanele participante la acțiunile de luptă din Afghanistan, precum și la acțiunile de luptă de pe teritoriile altor state, din rîndul militarilor și angajaților civili ai Armatei Sovietice, Flotei Maritime Militare, ai organelor securității de stat, colaboratorii organelor afacerilor interne ale fostei U.R.S.S.; lucrătorii din aceste categorii care au fost trimiși de organele puterii de stat ale fostei U.R.S.S. în alte state și care au participat la acțiuni de luptă pe teritoriul acestora;
- Militarii aflați în serviciul activ, rezerviștii chemați la concentrare, voluntarii și colaboratorii organelor afacerilor interne, ai organelor securității de stat și ai sistemului penitenciar, incluși în efectivul unităților militare și al structurilor speciale aflate pe pozițiile de luptă, precum și militarii, colaboratorii organelor afacerilor interne, ai organelor securității de stat și ai sistemului penitenciar și persoanelor civile delegate în aceste unități pentru îndeplinirea unor misiuni speciale în scop de asigurare a eficienței acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova;
- Victimele reabilite ale represiunilor politice din perioada anilor 1917–1990.

În perioada 2002-2011 numărul beneficiarilor de alocații lunare de stat, conform datelor CNAS, s-a micșorat cu 16024 persoane. Această situație s-a datorat descreșterii naturale a numărului beneficiarilor, care, în marea lor majoritate, sunt persoane în etate, cu o stare precară a sănătății.

După implementarea Legii nr. 160 din 05.07.2012 au fost introduse trei noi categorii de beneficiari de alocații lunare de stat, ceea ce a condus la creșterea numărului acestora până la 30623 persoane sau de circa 3,2 ori față de 2011 (figura 4.3.).

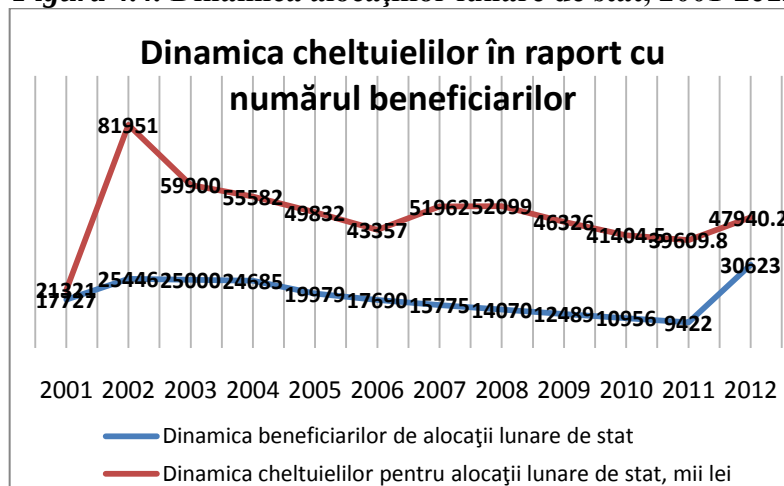
Figura 4.3. Numărul beneficiarilor de alocații lunare de stat, 2001-2012

Sursa: CNAS

În anul 2012, creșterea numărului de beneficiari, dar și creșterea cuantumului alocației lunare cu 100 lei au condus la creșterea cheltuielilor pentru plata alocațiilor lunare stat. Față de 2011, aceste cheltuieli s-au majorat cu 8330,4 mii lei (21%) (Figura 4.4, anexa 7).

Figura 4.4. Dinamica alocațiilor lunare de stat, 2001-2012

Sursa: CNAS

4.2.6. Compensații participanților la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl

În scopul apărării drepturilor și intereselor cetățenilor Republicii Moldova care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl și celor care au participat la lichidarea avariei de la Cernobîl și a urmărilor ei în zona de înstrăinare, a fost adoptată Legea privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, nr. 909-XII din 30.01.1992. Categoria nominalizată de persoane beneficiază de pensii și diverse prestații sociale, cum ar fi compensații în schimbul biletelor de tratament balneo-sanatoriale, compensație unică pentru prejudiciul adus sănătății, ajutor material unic pentru însănătoșire, alocație lunară pentru îngrijire, etc.

Astfel, în conformitate cu prevederile acestei legi, persoanele care s-au îmbolnăvit și au suferit de boală actinică și invalizii au dreptul de a fi asigurate anual, peste rînd, cu bilete gratuite (în cazul indicațiilor medicale) la instituțiile balneo-sanatoriale aflate pe teritoriul republicii, precum și la sanatoriile amplasate pe teritoriul Ucrainei: „Moldova” (Odesa), „Moldova” (Truskaveț), „Sănătatea”, „Serghei Lazo” și „Zolotaia niva” (Sergheevka), iar în cazul în care nu există posibilitatea acordării de bilete, de a primi o compensație bănească în mărimea costului mediu al biletului. De aceleași înlesniri (bilet gratuit sau compensație bănească) beneficiază (conform art.13), și copiii născuți după 26 aprilie 1986 pînă la împlinirea vârstei de 18 ani, dacă unul din părinți a avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, precum și copiii evacuați din zona de înstrăinare.

În temeiul articolului 9 alin. (1) al Legii menționate invalizilor din rîndul cetățenilor care au suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, pentru prejudiciul adus sănătății, li se plătește o compensație unică în mărime de un salariu mediu lunar pe republică, pe luna premergătoare lunii în care s-au adresat după compensație, pentru fiecare procent de pierdere a capacității profesionale de muncă. Această compensație se plătește tuturor invalizilor, indiferent de data stabilirii invalidității. Suma calculată pentru fiecare beneficiar se plătește pe parcursul a 4 ani în rate a cîte 25 la sută anual. Compensația stabilită și neplătită în legătură cu decesul beneficiarului se plătește soțului supraviețuitor, copiilor sau părinților acestuia, pentru anul respectiv.

Conform articolului 9 alin. (2) invalizilor li se plătește anual un ajutor material unic pentru însănătoșire în mărime de două salarii medii lunare pe republică, stabilite pentru anul precedent. De ajutor material unic pentru însănătoșire beneficiază și participanții la lichidarea urmărilor avariei de la Cernobîl în perioada 1986-1987 și în anii 1988-1990 în mărime de un salariu mediu lunar pe republică pe anul precedent și, respectiv, 50% din salariul mediu lunar pe republică pe anul precedent.

Invalizilor de gradul I ținuiți la pat li se stabilește, alocație lunară pentru îngrijire în mărime de 300 de lei.

Concomitent, familiilor ce și-au pierdut întreținătorii în urma catastrofei de la Cernobîl li se plătește o compensație unică în mărime de 15 salarii medii lunare pe republică, stabilite pentru anul precedent. Această compensație se plătește indiferent de data decesului întreținătorilor.

Numărul beneficiarilor, tipurile de prestații sociale precum și cheltuielile suportate pentru aceste prestații sunt reflectate în anexa 8.

4.2.7. Compensații în schimbul biletelor de tratament invalizilor de război

În conformitate cu Legea cu privire la veterani nr. 190-XV din 8 mai 2003, invalizii de război au dreptul la bilete de tratament sanatorial gratuit o dată în an în centrele de reabilitare ale Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului și în alte instituții de acest tip sau, la alegere, în locul biletelor de tratament, la o compensație bănească o dată la doi ani, în condițiile stabilite de Guvern.

Astfel, prin Hotărîrea Guvernului nr. 868 din 28 iulie 2004 “Despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și de plată a compensației bănești în locul biletelor de tratament sanatorial gratuit invalizilor de război” a fost aprobat modul și condițiile de stabilire și plată a compensației nominalizate.

Analizînd dinamica beneficiarilor (invalizilor de război) de compensații în schimbul biletelor de tratament din Bugetul de Stat, se observă că numărul lor, precum și cheltuielile necesare pentru plata compensațiilor oscilează din an în an. Dacă în 2008 și în 2010 numărul beneficiarilor a constituit, respectiv, 58 persoane și 194, în 2009 și în 2011 acesta s-a majorat, respectiv, pînă la 385 persoane și 838. În 2012 numărul beneficiarilor de compensații a constituit 187 persoane. (tabelul 4.7.)

Această situație se explică prin faptul că invalizii de război care solicită compensația bănească în locul biletelor de tratament sanatorial gratuit pot beneficia de compensația dată, conform legislației în vigoare, doar o dată la doi ani.

Tabelul 4.7. Compensația în schimbul biletelor de tratament invalizilor de război, 2008-2012

Categor ia	Cuantumul mediu, lei					Numărul beneficiarilor, persoane					Total calculat, mii lei				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Invalizi de război	3482,8	4200,0	4800,0	5100	5298,93	58	385	194	838	187	202,0	1617	931,2	4273,5	990,9

Sursa: CNAS

4.2.8. Alocația lunară nominală de stat

Alocația lunară nominală de stat pentru persoanele cu merite deosebite față de stat a fost instituită în conformitate cu capitolul IV al Legii cu privire la veterani, nr.190-XV din 8 mai 2003. De dreptul la alocație nominală se bucură beneficiarii de pensii stabilite în conformitate cu legislația de pensionare în vigoare, încadrați în următoarele categorii:

a) persoanele decorate cu distincții de stat în temeiul Legii nr.1123-XII din 30 iulie 1992 cu privire la distincțiile de stat ale Republicii Moldova;

b) persoanele decorate cu distincții de stat ale fostei U.R.S.S. echivalate cu distincțiile de stat ale Republicii Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 533-XIII din 13 iulie 1995 cu privire la drepturile cetățenilor Republicii Moldova decorați cu distincții de stat ale fostei U.R.S.S.;

c) alte persoane, la propunerea Comisiei de examinare a demersurilor privind stabilirea alocațiilor nominale de stat.

Alocația nominală se stabilește în următoarele cuantumuri:

a) persoanelor care s-au învrednicit de titluri onorifice și celor decorate cu medalii – 25 lei;

b) persoanelor decorate cu ordine, cu excepția persoanelor decorate cu ordinele „Ordinul Republicii” „Ștefan cel Mare” și „Slava Muncii” de clasele I, II și III și persoanelor care dețin titlul de Erou al Muncii Socialiste – 50 lei;

c) persoanelor care s-au învrednicit de titluri onorifice, celor decorate cu medalii și ordine – 50 de lei;

d) persoanelor decorate cu ordinele „Ordinul Republicii” „Ștefan cel Mare” și „Slava Muncii” de clasele I, II și III și persoanelor care dețin titlul de Erou al Muncii Socialiste – 500 lei.

Modul de stabilire și plată a alocațiilor nominale de stat este reglementat prin Regulamentul respectiv aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1413 din 27.11.2003.

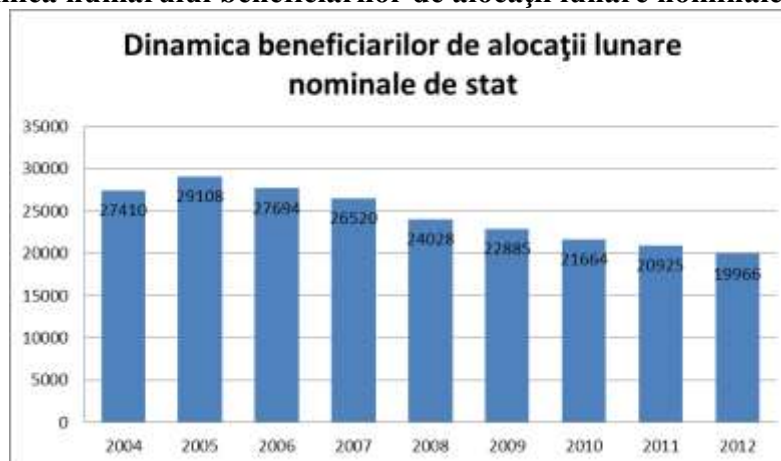
Tabelul 4.8. Alocațiile nominale de stat pentru merite deosebite față de stat, 2011-2012

Categor ia de beneficiari	Mărimea alocației, lei	Numărul beneficiarilor, persoane		Total calculat, mii lei	
	2011 -2012	2011	2012	2011	2012
Deținători de titluri onorifice sau medalii	25,00	7429	7362	2103,8	2073,6
Deținători de ordine sau de titluri onorifice, de ordine și medalii	50/54/72	13297	12395	7943,7	7406,2
Persoanele decorate cu ordine „Ordinul Republicii”, „Ștefan cel Mare”, „Slava Muncii” de clasele I,II,și III și persoanele care dețin titlul de Erou al Muncii Socialiste	500,00	200	209	1171,0	1177,0
Total		20925	19966	11218,5	10656,8

Sursa: CNAS

Ca și în cazul alocațiilor lunare de stat, numărul beneficiarilor de alocații nominale de stat este în descreștere, situație care poate fi explicată atât prin descreșterea naturală a beneficiarilor, cât și prin reducerea modelului de acordare a acestor distincții de stat.

Figura 4.5. Dinamica numărului beneficiarilor de alocații lunare nominale de stat, 2004-2012

Sursa: CNAS

4.2.9. Ajutorul social

Ajutorul social a fost conceput ca un program de bază al Guvernului pentru suportul persoanelor sărace în scopul eradicării sărăciei. Ajutorul social se acordă în baza Legii cu privire la ajutorul social nr. 133-XVI din 13 iunie 2008, care are drept scop asigurarea unui venit lunar minim garantat, familiilor defavorizate, prin acordarea ajutorului social, stabilit în conformitate cu evaluarea venitului global mediu lunar al familiei și necesitatea de asistență socială.

La moment, ajutorul social este format din două componente de bază: ajutorul social și ajutorul pentru perioada rece a anului.

Acordarea prestației se bazează pe stabilirea eligibilității și sumei prestației bănești utilizând lacuna venitului. Suma prestației este echivalentă cu diferența dintre venitul lunar minim garantat și venitul lunar al familiei. Prestația este adaptată la componența familiei astfel încât fiecare familie să se bucure de un nivel minim de bunăstare. Selectarea beneficiarilor se bazează pe situația materială a familiei în baza unor criterii de bunăstare și condiții de eligibilitate pentru persoanele apte de muncă.

Conform prevederilor Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1167 din 16 octombrie 2008, titularul ajutorului social sau, după caz, al ajutorului pentru perioada rece a anului, este persoana solicitantă, iar beneficiarul acestuia – familia.

Studiul efectuat de către Centrul analitic independent „Expert Grup” arată că, la moment, prestația dată este cea mai eficientă în combaterea sărăciei. Astfel, 62% din beneficiarii ajutorului social se plasează în decila inferioară și 21% în decila 2 a repartiției populației după venituri. Calculele efectuate în cadrul acestui studiu arată, că 85% din banii alocați prin ajutorul social ajung la cele mai sărace gospodării (din decilele 1 și 2).

Potrivit datelor Ministerului Economiei, implementarea noului sistem de ajutor social a fost unul din factorii de bază care a avut impact semnificativ în diminuarea sărăciei, în special, în mediul rural. Astfel, în anul 2010 nivelul sărăciei în Republica Moldova a constituit 21,9%, fiind în scădere cu 4,4 p.p față de anul 2009. Totodată, după o creștere a ratei sărăciei din zonele rurale din anii 2007-2009, în anul 2010 a fost înregistrată o diminuare a acesteia cu 6 puncte procentuale, ponderea persoanelor sărace constituind 30,3%.

Efectul obținut în rezultatul creșterii numărului de familii în sistemul de ajutor social – circa 83500 familii în anul 2011 a fost remarcat și de către experții Fondului Monetar Internațional. Iar trecerea de la vechiul sistem de compensații nominative la sistemul de ajutor social a fost calificat de acestea drept una dintre cele mai importante reforme structurale în domeniul protecției sociale implementate de Guvern.

În anul 2012 de cel puțin o plată a prestației de ajutor social au beneficiat circa 78000 familii defavorizate, din care circa 60% din familiile beneficiare (în special din mediul rural) au avut în componența lor cel puțin un copil. Quantumul mediu calculat al prestației pe republică în

anul 2012, a fost de circa 730 lei. Iar suma totală a mijloacelor financiare utilizate pentru plata ajutorului social a crescut de la 114 mil. lei în 2009 pînă la 382,8 mil lei în 2012 (tabelul 4.9).

Tabelul 4.9. Indicatori cheie privind implementarea prestației de ajutor social, 2008-2012

N/O	Anul	Numărul familiilor	Prestația medie, lei	Suma calculată, mil. lei	VLMG, lei
1	2008	152		0,048	430
2	2009	33232	620	114	430
3	2010	60107	742	286	530
4	2011	83500	680	331	≤ iulie-530 ≥ iulie-575
5	2012	cca 78000	730	382,8	640

Sursa: CNAS

Cea de a doua componentă a ajutorului social reprezintă ajutorul pentru perioada rece a anului (APRA). Acest tip de prestație socială, care reprezintă o sumă fixă aprobată de guvern, a fost introdus începînd cu 1 ianuarie 2011, în baza Legii nr. 133-XVI din 13 iunie 2008 cu privire la ajutorul social. Pentru perioada ianuarie – martie 2011 în cuantumul APRA a fost de 130 lei lunar, iar începînd cu noiembrie 2011 – martie 2012 cuantumul acestei prestații constituie 150 lei lunar cu un suport suplimentar în mărime de 50 lei lunar. Prin Hotărîrea Guvernului nr. 806 din 31.10.2012 ”Cu privire la modificarea și completarea Hotărîrii Guvernului nr. 1167 din 16 octombrie 2008” a fost aprobat cuantumul ajutorului pentru perioada rece a anului în mărime de 200 lei/lună pentru lunile noiembrie – martie.

Conform art.15 a Legii menționate mai sus, ajutorul pentru perioada rece a anului se stabilește și se acordă:

- a) familiilor defavorizate beneficiare de ajutor social conform prevederilor prezentei legi;
- b) familiilor solicitante de ajutor social care au un venit global mediu lunar mai mare decît venitul lunar minim garantat conform legislației și mai mic decît nivelul venitului lunar minim garantat (VLMG) majorat de 1,4 ori.

În anul 2012, de cel puțin o plată a prestației au beneficiat circa 120 mii familii (tabelul 4.10, tabelul 4.11).

Tabelul 4.10. Ajutor pentru perioada rece a anului 2012

Luna	Media, lei	Nr. de familii beneficiare	Suma, lei
Ianuarie 2012	200	53751	12,798,600.00
Februarie 2012	200	62612	15,403,600.00
Martie 2012	200	70 164	17 718 400
Aprilie 2012	200	77732	19 667 400
Mai 2012	200	7283	3 479 400
Iunie 2012	200	3726	1 824 400
Iulie 2012	200	1446	539 200
August 2012	200	547	355800
Decembrie 2012 (plată pentru noiembrie 2012)	200	59307	11867200
Ianuarie 2013 (plată pentru decembrie 2012)	200	58544	12811000

Sursa: CNAS

Tabelul 4.11. Indicatori cheie privind implementarea prestației de APRA, 2011-2012

N/O	Anul	Numărul familiilor	Prestația, lei	VLMG APRA	Suma calculată, mil. lei
1	2011	cca 110.000	01-03 – 130 lei 11-12 - 200 lei	≤ iulie-742 ≥ iulie-805	30,1
2	2012	cca 120.000	200 lei	640 *1,4=896	83,6

Sursa: MMPSF

Reieșind din necesitatea stringentă de susținere a unui grup vulnerabil de populație, cum sunt pensionarii, în legătură cu majorarea tarifelor la resursele energetice, la 31.03.2012 a fost adoptată

Legea nr. 53 privind **compensațiile sociale unice**, care prevede acordarea unei compensații sociale unice pentru lunile ianuarie-martie 2011 pensionarilor, cuantumul pensiei sau alocației sociale al cărora este sub 900 lei.

Astfel, beneficiarilor de pensii sau alocații sociale în sumă de până la 900 lei, în număr de 518 003 persoane, pentru perioada ianuarie – martie 2011 li s-a acordat o compensație socială unică în mărime de 390 lei. Din numărul beneficiarilor din anul 2011, în anul 2012, au solicitat plata compensației sociale unice 194 persoane (persoane care din diferite motive nu au solicitat anterior plata prestației).

4.2.10. Ajutoare materiale

Ajutoarele materiale reprezintă o prestație socială acordată din mijloacele Fondului republican și fondurilor locale de susținere socială a populației persoanelor socialmente vulnerabile afectate de sărăcie în cea mai mare măsură sau aflate în condiții deosebit de dificile pe motiv de boală, în urma unor situații excepționale și alte cazuri pe care nu le pot depăși de sine stătător. Activitatea acestor instituții publice este reglementată prin Legea Fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației nr. 827- XIV din 18 februarie 2000 și Hotărârea Guvernului nr. 1083 din 26 octombrie 2000 care pune în aplicare această Lege.

În anul 2012 mijloacele Fondului republican, în comun cu cele ale fondurilor locale obținute de la casele de schimb valutar, bugetul mun. Chișinău, în sumă totală de 106,1 mil. lei, au fost utilizate pentru acordarea a circa 240 mii ajutoare materiale persoanelor defavorizate cu cea mai mare incidență a sărăciei (anexa 8).

Peste 65 la sută din mijloacele distribuite la acordarea ajutoarelor materiale au fost utilizate pentru satisfacerea solicitărilor de ameliorare a situației materiale, restul – pentru achitarea parțială a serviciilor medicale, procurarea medicamentelor și altor necesități similare. În 2012 cuantumul mediu al ajutoarelor materiale s-a cifrat la 442,28 lei (în creștere cu 11% față de anul 2011).

Mijloacele Fondului republican au contribuit la realizarea a 6 programe cu destinație specială pentru anumite categorii de persoane defavorizate social. De ajutoare materiale unice au beneficiat:

- 6344 participanți la cel de-al doilea război mondial, soțiile (soții) acestora – către 9 mai, în sumă totală de 3459,3 mii lei;
- 19847 familii cu copii – către 1 iunie, în sumă totală de 6297,5 mii lei;
- 9029 foști deportați și deținuți politici – către 6 iulie, în sumă totală de 4514,5 mii lei;
- 20276 familii cu copii – către 1 septembrie, în sumă totală de 11582,8 mii lei;
- 23432 persoane vârstnice – către 1 octombrie, în sumă totală de 5165,5 mii lei;
- 71836 persoane cu dizabilități – către 3 decembrie, în sumă totală de 20309,75 mii lei.

În total către fondurile locale în perioada anului 2012 cu titlul „destinație specială” au fost utilizate mijloace financiare în sumă de 51328,85 mii lei.

De asemenea, pe parcursul anului 2012 Fondul republican a efectuat către fondurile locale transferuri (subvenții) în sumă totală de 3971,15 mii lei, mijloacele fiind utilizate pentru ajutorarea materială curentă a solicitanților, subvenționarea cantinelor de ajutor social, acordarea ajutoarelor materiale unice următoarele categorii de beneficiari:

- 427 persoane cu dizabilități și familii ale participanților decedați în războiul din Afganistan au primit ajutoare în sumă de 213,5 mii lei;
- 509 persoane cu dizabilități și familii ale participanților decedați în conflictul armat de pe Nistru au primit ajutoare în sumă de 509,0 mii lei;
- 2527 participanți la lucrările de lichidare a consecințelor catastrofei nucleare de la Cernobil au primit ajutoare în sumă de 1263,5 mii lei;
- 83 persoane cu vârstele împlinite și trecute de 100 ani au primit ajutoare în sumă totală de 415,0 mii lei.

Nemijlocit din Fondul republican au fost achitate 2232 ajutoare materiale în sumă de 8396,29 mii lei, din care 220 persoane au beneficiat de compensarea cheltuielilor în sumă de 3377,69 mii lei la transportarea corpurilor neînsuflite ale rudelor decedate peste hotare.

Din mijloacele Fondului republican și fondurilor locale au fost utilizate 1,7 mil. lei pentru acordarea serviciilor alimentare la 4938 persoane nevoiașe în 40 cantine de ajutor social.

În scopul asigurării realizării conforme a prevederilor vizînd periodicitatea stabilirii ajutoarelor materiale au demarat lucrările pentru crearea sistemului informațional unic al beneficiarilor de ajutor material.

4.2.11. Ajutoare umanitare

Pe parcursul anului 2012 Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a perfectat și eliberat organizațiilor recepționare/distribuitoare de ajutoare umanitare 685 avize (în anul 2011 -751 avize) pentru introducerea în țară și repartizarea diverselor donații umanitare, constituite din loturi de produse alimentare, îmbrăcăminte, încălțăminte, medicamente și dispozitive medicale, detergenți și articole igienice, mobilă și rechizite școlare, materiale de construcții, precum și alte bunuri de prima necesitate.

Potrivit indicatorilor de evidență ai ministerului și datelor statistice preliminare prezentate de Serviciul Vamal, în perioada de referință, în țară au fost introduse ajutoare umanitare în valoare totală de peste 70248 mii lei, comparativ cu 205,13 mil. lei în anul 2011.

Ajutoarele umanitare acordate Republicii Moldova provin din 30 țări donatoare, acestea fiind recepționate de către 150 organizații și instituții.

Toate ajutoarele umanitare au fost distribuite conform planurilor de repartizare întocmite în cooperare cu administrațiile publice locale și structurile raionale de asistență socială, fiind aprobate de comisiile teritoriale pentru ajutoarele umanitare și cea specializată din cadrul Ministerului Sănătății.

4.3. Serviciile sociale

Un alt pilon de bază a sistemului de asistență socială sunt serviciile sociale. Dezvoltarea unui sistem diversificat de servicii sociale integrate la nivel de comunitate este un element-cheie al reformei din domeniul asistenței.

Serviciile sociale integrate la nivel de comunitate au menirea de a mobiliza comunitatea în formarea unor mecanisme eficiente de combatere a sărăciei și asigurare a incluziunii sociale pentru persoanele sau familiile aflate în situații de dificultate, precum și de prevenire a instituționalizării lor.

Dezvoltarea sistemului de servicii sociale integrate ține de conceptul descentralizării și dezvoltării comunitare și are drept scop asigurarea unei bunăstări generale pentru toți membrii comunității.

În prezent serviciile sociale devin tot mai profesioniste. Acestea își conturează tot mai concret domeniul propriu, relativ autonom, cu un profil profesional distinct, bazat pe metode și tehnici specifice de identificare, evaluare și sprijin pentru persoanele social-vulnerabile.

Serviciile sociale, alături de prestațiile sociale, precum și de alte sisteme (opționale) de securitate socială, au menirea de a asigura tuturor persoanelor din comunitate o viață demnă, cu condiții de trai decente. Serviciile sociale facilitează accesul tuturor la rețelele sociale din comunitate (educație, muncă, servicii de sănătate, timp liber, alte resurse ale comunității), contribuind astfel la soluționarea problemelor potențial generatoare de excluziune socială.

În perioadă de criză economică, serviciile sociale reprezintă un instrument pentru combaterea sărăciei și menținerea coeziunii sociale, dar și o sursă suplimentară de locuri de muncă. Dacă sunt bine planificate, organizate și finanțate, serviciile sociale pot atenua considerabil efectele negative ale crizei economice și pot aduce bunăstare și creștere economică în comunitate.

4.3.1. Servicii sociale primare

La baza sistemului de servicii sociale se află serviciile sociale primare care sunt acordate la nivel de comunitate prin intermediul serviciului de asistență socială comunitară.

Serviciul *asistență socială comunitară* a fost instituit la începutul anului 2007 în subordinea structurii teritoriale de asistență socială. Acesta are drept scop prestarea serviciilor de asistență

socială la nivel de comunitate în scopul prevenirii și depășirii situațiilor de dificultate în care se pot afla membrii comunității. Serviciul asistență socială comunitară are în componența sa un șef-serviciu, un asistent social supervisor și un asistent social comunitar.

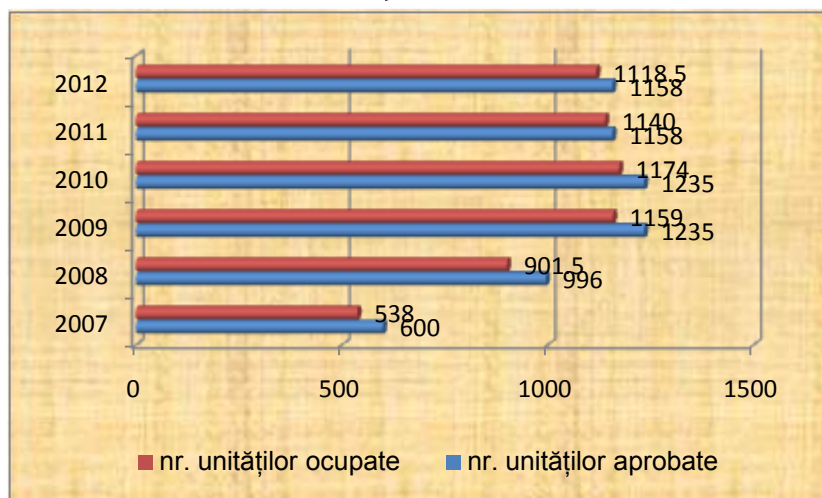
În 2012 au activat 159 asistenți social supervisor, care au efectuat 1136 ședințe de supervizare în grup și 6357 ședințe de supervizare individuale. În cadrul ședințelor supervizate în grup care sunt organizate o dată în lună, precum și în cadrul ședințelor de supervizare individuale, care au loc la necesitate se dezvoltă competențele profesionale ale lucrătorilor sociali.

Asistentul social supervisor susține 7–9 asistenți sociali comunitari, oferă suport profesional în dezvoltarea competențelor funcționale, managementul cazurilor, planificarea activităților, precum și suport emoțional. De menționat, că funcția de asistent social supervisor o îndeplinește un asistent social comunitar.

Asistentul social comunitar este un actor important din comunitate. Fiind specialist în domeniul asistenței sociale, el ține legătura cu persoanele aflate în dificultate, evaluează necesitățile acestora, asigură accesul la serviciile sociale existente la nivel de comunitate și/sau de raion și contribuie la crearea condițiilor pentru o viață decentă, activă și participativă, pentru o viață mai bună. Asistentul social comunitar mobilizează comunitatea, colaborează cu administrația publică locală, instituțiile de resort, organizațiile ne-guvernamentale în scopul soluționării problemelor beneficiarilor, propune și pregătește cazurile pentru referire spre serviciile sociale specializate.

Comparativ cu anul 2007 numărul unităților de asistent social aprobate în anul 2012 a crescut de 2 ori, de la 538 de unități până la 1158 unități. Cu toate acestea, conform situației la 01.01.2013 în sistem erau angajați și activau 1118,5 unități de asistenți sociali comunitari. Deficitul de cadre din sistem scoate în evidență și unele carențe cum ar fi fluctuația cadrelor, necorespunderea specializărilor profesionale ale personalului angajat cu specificul funcției, lipsa pregătirii profesionale și psihologice (figura 4.6).

Figura 4.6. Serviciul asistență socială comunitară, 2007-2012

Sursa: MMPSF

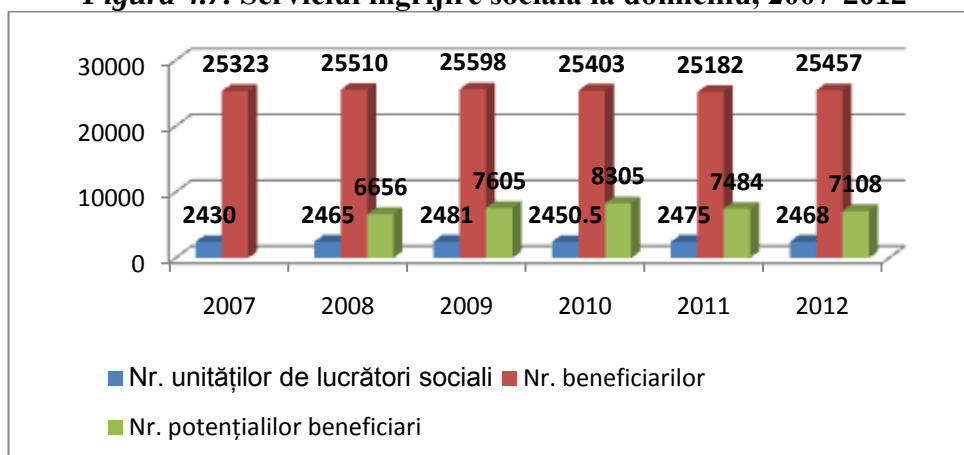
Unul din serviciile sociale comunitare principale este **Serviciul de îngrijire socială la domiciliu**. Serviciul de îngrijire socială la domiciliu cuprinde o gamă de servicii și facilități acordate în comunitate persoanelor dependente, pentru ca aceștia să trăiască, pe cât de posibil independent, în propriile familii și în comunitatea din care fac parte. Serviciile în cauză reprezintă o alternativă pentru îngrijirea persoanelor vulnerabile în instituții.

Pe parcursul anului 2012 servicii de îngrijire socială la domiciliu au fost acordate de 2468 de lucrători sociali pentru 25457 de beneficiari, din care 4363 persoane cu dizabilități (17% din beneficiari). Trebuie menționat faptul că pe parcursul ultimilor ani numărul lucrătorilor sociali și a beneficiarilor s-a modificat nesemnificativ (figura 4.7.).

Calitatea acestui serviciu poate fi apreciată și prin numărul potențialilor beneficiari care se

află în evidența serviciului. Numărul lor este în creștere din an în an. În anul 2012 în rândul de așteptare s-au aflat 7108 persoane, din care 1371 persoane cu dizabilități, ceea ce impune autoritățile administrației publice locale să întreprindă măsuri sporite pentru extinderea serviciului dat.

Figura 4.7. Serviciul îngrijire socială la domiciliu, 2007-2012

Sursa: MMPSF

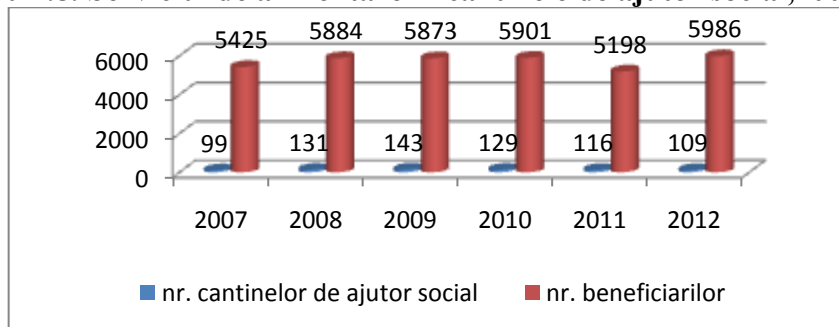
În scopul eficientizării serviciului de îngrijire socială la domiciliu ministerul elaborează un Regulament-tip al Serviciului de îngrijire socială la domiciliu, precum și Standardele minime de calitate pentru servicii de îngrijire socială la domiciliu proiectul cărora se află în stare de definitivare.

Un alt serviciu social primar reprezintă **alimentarea în cantinele de ajutor social** care are menirea să ofere persoanelor din grupurile aflate în dificultate, inclusiv și persoanelor vârstnice, o alimentație calorică și bogată în vitamine. Aceste instituții sînt create de autoritățile administrației publice locale și funcționează în baza subvențiilor din Fondul Republican de Susținere Socială a Populației, precum și din donații, acțiuni de caritate ale organizațiilor non-guvernamentale.

Persoanele defavorizate pot beneficia de serviciile cantinelor de ajutor social pe un termen de cel mult 30 de zile în trimestru, ceea ce permite deservirea unui număr mai mare de persoane aflate în dificultate, care necesită acest tip de servicii.

În anul 2012 în republică au activat 109 cantine de ajutor social, care au deservit 5986 beneficiari lunar, inclusiv 1169 persoane cu dizabilități. Din totalul beneficiarilor cuprinși cu acest serviciu, au fost deserviți la domiciliu 1601 persoane. Din totalul de 5986 beneficiari lunar, în medie, au beneficiat de prînzuri calde 127 cupluri mamă-copil, 842 copii aflați în situații de dificultate, 991 persoane adulte (18 – 57/62), 2857 persoane vârstnice, 1169 persoane cu dizabilități. Costul mediu al unui prînz, conform estimărilor efectuate, constituie 15,36 lei/persoană/zi.

Figura 4.8. Serviciul de alimentare în cantinele de ajutor social, 2007-2012

Sursa: MMPSF

4.3.2. Instituții sociale specializate

Pe fundalul realizării obiectivelor Programului Național privind crearea sistemului integrat de servicii sociale, are loc un proces continuu de creare și dezvoltare a serviciilor sociale specializate, de alternativă serviciilor sociale rezidențiale pentru copii și adulți. Acestea au menirea de a menține persoanele sau familia aflate în dificultate în cadrul comunității, prevenind, astfel, excluderea lor socială și facilitarea reintegrării în mediul familial, și al comunității.

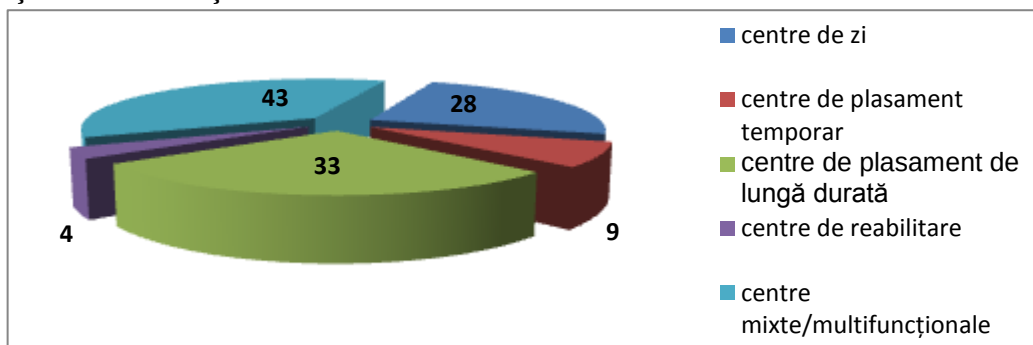
În funcție de nevoile individuale ale beneficiarilor, precum de potențialul existent, serviciile sociale specializate pot fi prestate atât la nivel comunitar, cât și la nivel raional sau național. Însăși prestarea serviciilor sociale presupune implicarea unei echipe mixte de profesioniști: asistenți sociali, asistenți medicali, psihologi și lucrători sociali, fapt ce asigură o creștere considerabilă a calității serviciilor sociale.

În organizarea și prestarea serviciilor sociale specializate se implică și societatea civilă, și organizațiile internaționale. De exemplu, Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM) în parteneriat cu Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei în cadrul Programului „Dezvoltarea sistemului integrat de servicii sociale la nivel de comunitate și raion”, participă activ la consolidarea capacităților administrației publice locale și centrale în dezvoltarea unei rețele coordonate de servicii integrate de asistență socială la nivel de raion în parteneriat cu societatea civilă. Programul dat are drept scop promovarea unor servicii alternative de asistență socială prin stabilirea unor modalități de implicare a comunității în acest scop. Un principiu general al programului îl constituie delegarea anumitor responsabilități comunității, cum ar fi contribuții comunitare în costurile microproiectului (15%), sprijinul tuturor costurilor operaționale de către APL în perioada primilor 3 ani, supervizarea volumului și calității lucrărilor de construcție îndeplinite.

Implementarea programului a avut loc în baza Memorandumului de colaborare semnat între FISM și Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului și în baza Acordurilor de Sub-grant semnate între FISM și APL. În baza programului dat, pe parcursul anului 2012 Fondul de Investiții Sociale din Moldova în colaborare cu Administrația Publică Locală a deschis 30 de Centre Comunitare Multifuncționale în următoarele raioane: Anenii Noi, Briceni, Basarabeasca, Călărași, Criuleni, Căușeni, Glodeni, Edineț, Nisporeni, Orhei, Soroca, Taraclia, Telenești și Ungheni.

În anul 2012, în republică activau 117 instituții sociale din care 28 de centre de zi, 9 centre de plasament temporar, 43 centre de plasament de lungă durată și 33 centre de reabilitare (figura 4.9).

Figura 4.9. Tipurile centrelor ce prestează servicii sociale pentru persoanele adulte și adulți cu dizabilități

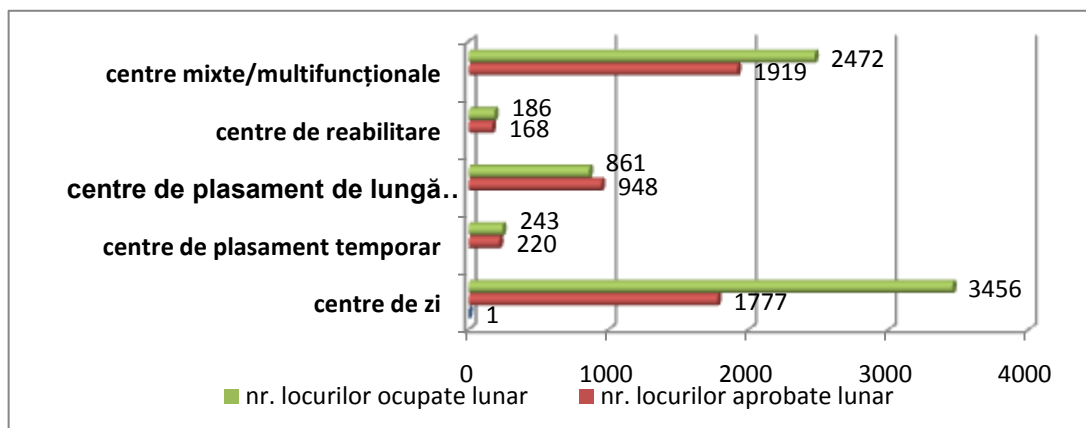

Sursa: MMPSF

Cele mai solicitate sînt centrele de zi care prestează servicii sociale pentru un număr mai mare de beneficiari - 3456 beneficiari/lunar, ceea ce evidențiază importanța funcționării unor asemenea instituții. Totodată, centrele mixte, 43 la număr, au prestat servicii sociale pentru 2472 beneficiari, aceștia beneficiind atât de servicii sociale de zi, cât și de servicii sociale de plasament de scurtă durată. În ceea ce privesc centrele de plasament de lungă durată, trebuie menționat faptul că în

aceste centre rotația beneficiarilor este foarte mică, deoarece beneficiarii sînt plasați pe perioade nedeterminate (figura 4.10).

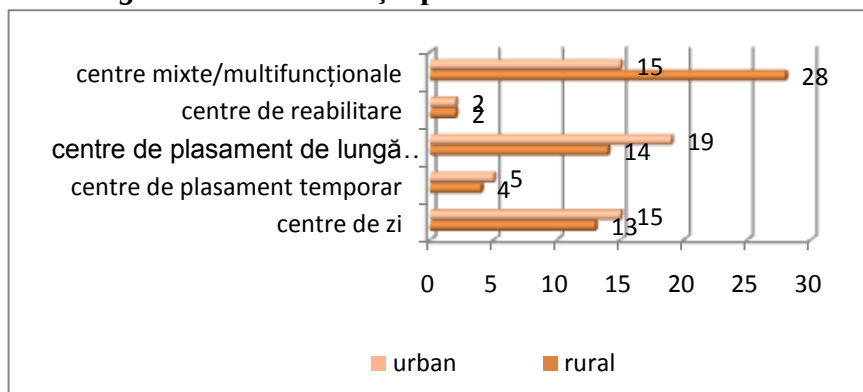
Figura 4.10. Numărul beneficiarilor/lunar din serviciile sociale specializate

Sursa: MMPSF

Dacă în anii trecuți centrele sociale erau amplasate într-o măsură mai mare în mediul urban, în prezent se observă o reorientare a serviciilor sociale în comunitățile rurale în scopul de ai menține pe beneficiari în familie și comunitate. Este vorba, în special, despre centrele mixte care prestează servicii de zi și servicii de plasament temporar. Din totalul de 43 centre mixte, 28 de centre se află în mediul rural. În ceea ce privesc azilurile, 14 din totalul de 33 aziluri sînt amplasate, de asemenea, în mediul rural. Cu toate acestea ele deserveșc și beneficiari din alte localități ale raionului respectiv (figura 4.11).

Figura 4.11. Distribuția pe medii a centrelor sociale

Sursa: MMPSF

La moment, centrele sociale sînt finanțate din diverse surse. Astfel, din totalul de 117 centre sociale, 64 sînt finanțate de către autoritățile administrației publice locale, 40 – de către autoritățile administrației publice locale în parteneriat cu organizațiile donatoare și 13 – de către organizații donatoare naționale și internaționale.

Dacă centrele de zi, sînt finanțate de către autoritățile administrației publice locale în parteneriat cu organizațiile donatoare – 17 centre (din 28 centre de zi), centrele mixte și centrele de plasament de lungă durată sînt susținute financiar preponderent de către autoritățile administrației publice locale – 30 centre (din 43 centre mixte) și, respectiv, 21 centre de plasament de lungă durată (din 33). Totodată, din cele 33 de centre de plasament de lungă durată 8 sînt finanțate de autoritățile administrației publice locale în parteneriat cu organizațiile donatoare.

Dezvoltarea serviciilor sociale din ultimii ani evidențiază interesul sporit al autorităților administrației publice locale în prevenirea și depășirea problemelor sociale prin măsuri incluzive,

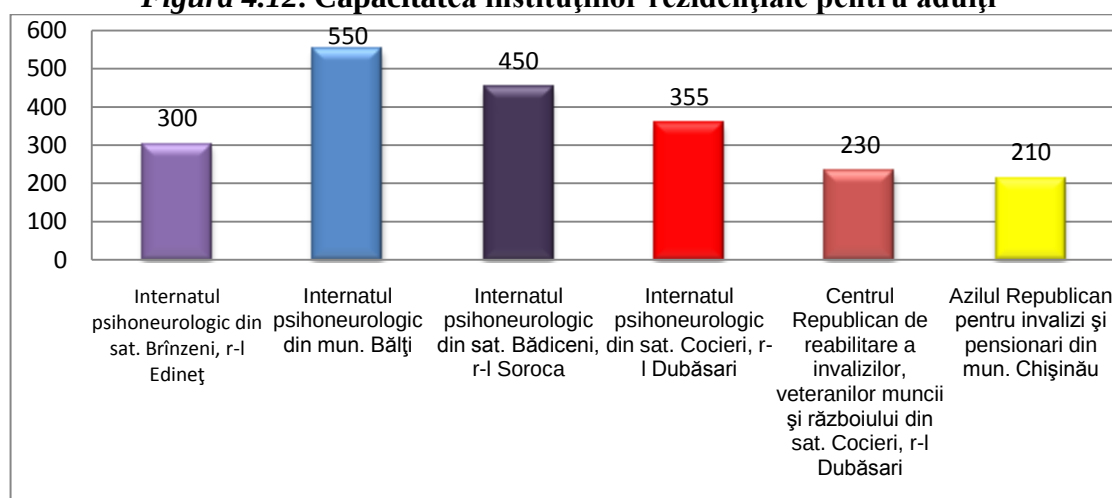
precum și dezvoltarea unui sistem coerent și unitar de acordarea unui suport persoanelor și familiilor aflate în dificultate.

4.3.3. Servicii de ocrotire rezidențială

Deși statul asigură promovarea unei politici naționale de incluziune socială a persoanelor care se află în dificultate, schimbările care s-au produs în societate pe parcursul ultimilor ani determină menținerea și dezvoltarea instituțiilor rezidențiale de protecție socială. Îmbătrânirea populației, migrația de muncă, sporirea incidenței bolilor cronice care cauzează un număr important de sechele și dizabilități, rate înalte ale sărăciei și lipsa suportului din partea familiei sau comunității, determină ca persoanele vulnerabile să se afle într-o situație de dificultate generatoare de marginalizare sau excluziune socială și să devină dependentă de ajutorul terțiar. În consecință, de cele mai multe ori, se impune plasarea persoanei într-o instituție socială rezidențială, ca unica soluție de asigurare a unui trai decent.

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei este coordonator și asigură buna funcționare a 6 instituții sociale rezidențiale pentru adulți: 2 instituții pentru persoane în etate și persoane adulte cu dizabilități fizice (profil somatic), amplasate în mun. Chișinău și r. Dubăsari și 4 instituții pentru persoane adulte cu dizabilități mintale (profil psihoneurologic), amplasate în mun. Bălți, r. Dubăsari, r. Soroca și r. Edineț. Instituțiile în cauză oferă beneficiarilor săi, în conformitate cu necesitățile speciale și particularitățile de dezvoltare individuală, protecție socială prin prestarea de servicii socio-medicele, cazare (pe termen nedeterminat), îngrijire, alimentație, asigurare cu îmbrăcăminte și încălțăminte, terapie ocupațională, activități culturale, kinetoterapie, asistență medicală etc. Capacitatea instituțiilor subordonate per ansamblu constituie 2125 paturi, dintre care 1665 aparțin internatelor psihoneurologice (figura 4.12).

Figura 4.12. Capacitatea instituțiilor rezidențiale pentru adulți

Sursa: MMPSF

Finanțarea instituțiilor se efectuează din contul bugetului de stat, a mijloacelor și fondurilor speciale constituite din sumele oferite de sponsori, organizații filantropice, neguvernamentale și religioase, persoane fizice și juridice și cota parte a venitului persoanelor cazate. Contribuția beneficiarilor este o condiție obligatorie reglementată de legislație, care pentru beneficiarii de pensii de asigurări sociale constituie 75% din pensia stabilită, dar care este neînsemnată luând în considerație costul întreținerii unei persoane în instituție. Pentru beneficiarii care nu au participat în calitate de contribuabili la fondul de asigurări sociale întreținerea este gratuită, ceea ce atrage după sine cheltuieli considerabile. Astfel, costul de întreținere a unui beneficiar în instituțiile sociale cu profil psihoneurologic pe parcursul anului 2012 a constituit în mediu circa 3050 lei cu 10,7% mai mult față de anul precedent, iar în instituțiile cu profil somatic circa 5100 lei/lunar, cu 22,3% mai mult față de anul precedent (tabelul 4.12).

Tabelul 4.12. Costul mediu de întreținere a unui beneficiar în instituțiile sociale cu profil psihoneurologic în anul 2012

Costul mediu de întreținere a unui beneficiar/an, mii lei		
Tipul instituției	Aprobat/precizat	Efectiv
Instituții specializate în îngrijirea persoanelor în etate și cu dizabilități fizice	51,3	61,2
Instituții specializate în îngrijirea persoanelor adulte cu dizabilități mintale	35,4	36,6

Sursa: MMPSF

Întreținerea beneficiarilor în instituții se realizează în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 506 din 11.05.2006 privind aprobarea normelor naturale pentru întreținerea persoanelor cazate în instituțiile sociale și Hotărârii Guvernului nr. 520 din 15.05.2006 privind aprobarea normelor de cheltuieli în bani pentru întreținerea persoanelor cazate în instituțiile sociale.

Norma la produse alimentare în anul 2012 a constituit 34,21 lei/zi, iar norma la medicamente și materiale de pansament - 5,69 lei/zi. În 2012, în medie, aceste normative au fost majorate cu circa 7,7% față de anul 2011 și cu circa 26,5 % față de anul 2009. Normativele se indexează anual, ținându-se cont de indicele general de creștere a prețurilor de consum pe anul precedent.

Îngrijirea beneficiarilor, măsurile de recuperare, regimul de funcționare și competențele instituțiilor sînt specifice profilului său.

Instituțiile rezidențiale subordonate ministerului constituie o parte componentă a sistemului de servicii sociale și sînt instituții prestatoare de servicii sociale cu specializare înaltă, care impun un șir de intervenții complexe care pot include diferite combinații de servicii socio-medicale specializate, acordate persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități cu dependență sporită, care din cauza anumitor circumstanțe au pierdut sau sînt limitați în posibilitățile de participare la viața socială în aceeași măsură cu alte persoane și au nevoie de reabilitare sau asistență intensă în timp într-o instituție specializată în îngrijiri de un anumit tip.

Prin serviciile prestate instituțiile rezidențiale organizează și contribuie la formarea și dezvoltarea sistemului de reabilitare medicală, profesională și socială a persoanelor cu dizabilități, în scopul de a ajuta aceste persoane să atingă și să mențină un nivel optim de activitate fizică, intelectuală, psihică, socială și obținerea unei independențe mai mari.

Dreptul la asistență socială, inclusiv la servicii sociale, conform Legii asistenței sociale nr. 547 – XV din 25 decembrie 2003, Legii nr. 123 din 18 iunie 2010 cu privire la serviciile sociale, se stabilește în mod individual, în baza evaluării necesităților persoanei/familiei, confirmate prin ancheta socială și prin alte acte constatatoare și nu exonerează persoana de responsabilitate pentru sine și pentru propria familie.

Referirea cazurilor spre serviciile sociale cu specializare înaltă de tip rezidențial dezvoltate la nivel național, conform Legii cu privire la serviciile sociale, Mecanismului de referire al cazului în sistemul de servicii sociale, este o activitate realizată pentru un număr relativ redus de persoane care au probleme de înaltă complexitate și gravitate, preponderent lipsite de întreținători legali, domiciliate pe teritoriul Republicii Moldova în condițiile legii. Referirea se efectuează, de regulă, de către structurile teritoriale de asistență socială la propunerea asistentului social comunitar numai dacă sînt motive întemeiate de a considera că serviciile medicale și sociale dezvoltate la nivel local nu pot satisface necesitățile solicitanților. Cazul referit este însoțit de un set de documente reglementat de legislație care confirmă starea sănătății, statutul social și oportunitatea intervenției date.

Mecanismul de referire a beneficiarului în sistemul de servicii sociale reprezintă un set de reguli și proceduri standardizate privind traseul pe care-l parcurge beneficiarul în sistemul de servicii sociale, documentarea/documentația necesară și este valabil pentru toate grupurile de beneficiari.

Includerea într-un serviciu rezidențial subordonat se efectuează în cazul în care persoana vulnerabilă se încadrează în criteriile de eligibilitate pentru serviciul social solicitat. Îndreptarea de cazare se eliberează în dependență de starea sănătății beneficiarului și prezența locurilor libere la momentul solicitării serviciului.

Pe parcursul anului 2012 Direcțiile/Secțiile teritoriale de asistență socială au referit circa 130 cazuri spre serviciile sociale cu specializare înaltă subordonate ministerului, dintre care, conform criteriilor de eligibilitate, au fost luate în evidență 75 persoane sau cu 7 % mai puțin ca în anul precedent și cu 58% mai puțin ca în anul 2008. Tot în această perioadă au fost eliberate 118 îndreptări de cazare, dintre care primar cazați - circa 80 persoane, ceea ce constituie cu circa 60% mai puțin în raport cu anul 2008.

În 2012 numărul persoanelor din evidența ministerului, care necesită includerea într-un serviciu rezidențial pentru adulți dezvoltat la nivel național, a scăzut cu circa 40 % față de anul 2010, și cu circa 76% față de anul 2008. Deși numărul solicitanților instituțiilor specializate în îngrijirea persoanelor cu dizabilități mentale aflați în evidență a scăzut cu circa 9 % față de anul precedent și cu circa 20% față de anul 2008, numărul beneficiarilor rămâne practic constant.

Comparativ cu anul 2011 în anul 2012 numărul beneficiarilor din instituțiile sociale pentru persoane în etate și persoane cu dizabilități fizice s-a redus cu circa 8 %, iar față de anul 2008 cu circa 22%, fapt datorat, în mare parte, dezvoltării serviciilor sociale primare și specializate la nivel local. Cu toate acestea, numărul beneficiarilor instituțiilor rezidențiale specializate în îngrijirea persoanelor cu dizabilități mentale anual rămâne practic constant, datorită faptului că serviciile sociale la nivel local destinate persoanelor cu dizabilități mentale lipsesc sau sînt puțin dezvoltate, iar cele existente, sînt, preponderent, amplasate în localitățile urbane (tabelul 4.13).

Tabelul 4.13. Dinamica beneficiarilor din instituțiile sociale rezidențiale din subordinea MMPSF, pentru persoane adulte, 2008 – 2012

Categoriile de beneficiari	2008	2009	2010	2011	2012
Persoane în etate și persoane cu dizabilități fizice	430	416	392	364	335
Față de anul precedent, %	-22,7	-3,3	-5,8	-7,1	-8
Persoane adulte cu dizabilități mentale	1701	1690	1700	1688	1687
Față de anul precedent, %	- 8,5	-0,65	0,6	-0,7	-0,1
Total, persoane	2131	2106	2092	2052	2022
Dinamica beneficiarilor față de anul precedent, %	-11,8	-1,17	-0,66	-1,9	-1,5

Sursa: rapoartele instituțiilor rezidențiale

De menționat, că instituționalizarea beneficiarilor depinde de mișcarea lor (frecvența eliberării locurilor în instituție). Astfel, durata medie de aflare a unei persoane în instituția rezidențială este, în medie, de circa 9,7 ani în internatele psihoneurologice și de 7,6 ani în cele de tip somatic.

În instituțiile cu profil somatic circa 77% din beneficiari sînt persoane în etate, pe cînd în instituțiile cu profil psihoneurologic circa 85% sînt persoane adulte. Din numărul total de beneficiari circa 480 sînt persoane cu dizabilități de gr. I, 1110 - persoane cu dizabilități de gr. II și 117 persoane cu dizabilități de gr. III.

Serviciile socio-medicale sînt prestate de o echipă multidisciplinară de specialiști de calificare înaltă, fapt ce contribuie la creșterea calității și eficienței serviciilor prestate. În anul 2012 în cadrul instituțiilor rezidențiale au activat 992 specialiști (tabelul 4.14).

Tabelul 4.14. Unitățile de personal ale instituțiilor sociale în perioada anilor 2010-2012

Personal, total, unități									
Anul 2010		Anul 2011				Anul 2012			
Aprobat conform schemei de încadrare	Efectiv	Aprobat conform schemei de încadrare la 01.01.11	Aprobat conform schemei de încadrare la 01.09.11	Aprobat conform schemei de încadrare la 01.11.11	Efectiv	Aprobat conform schemei de încadrare la 01.01.12	Aprobat conform schemei de încadrare la 01.08.12	Aprobat conform schemei de încadrare la 15.10.12	Efectiv
1069,5	1047,0	1069,5	1053,25	1012,5	1020,25	1012,5	1010,5	1004,5	992,5

Sursa: MMPSF, rapoartele instituțiilor rezidențiale

În scopul îmbunătățirii competențelor profesionale, angajații beneficiază de formare

profesională continuă în domeniile proprii de activitate, inclusiv în domeniul securității muncii și alte domenii relevante. Deși administrațiile instituțiilor conlucrează cu Oficiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă pentru suplinirea funcțiilor vacante totuși există un deficit de personal medical mediu și superior în instituțiile amplasate în localitățile rurale, iar salariile joase fac puțin atractive posturile vacante din aceste instituții.

Ținând cont de faptul că serviciile prestate în cadrul instituțiilor sociale rezidențiale sînt orientate spre reabilitarea medicală, profesională și socială a beneficiarilor pentru a obține un grad de independență mai mare, un rol important i se atribuie dezvoltării atelierelor ergoterapeutice în cadrul instituțiilor rezidențiale prestatoare de servicii sociale pentru adulți, în activitățile cărora sînt antrenați beneficiarii.

Ca rezultat are loc recuperarea capacității de muncă, în vederea asigurării unei autonomii cît mai apropiate de normal; încadrarea/reîncadrarea socială a beneficiarilor; influențarea pozitivă a procesului de maturizare, pornind de la stadiul infantil, ca o consecință a handicapului și parcurgînd stadiile pînă la atingerea nivelului vîrstei cronologice (sau apropiat acesteia) a nivelului mintal, de experiență adaptativă (formarea deprinderilor de viață) etc.

În acest context de remarcat atelierelor ergoterapeutice existente deja în cadrul următoarelor instituții:

- Internatul psihoneurologic din s. Brînzei, r. Edineț - cu ateliere de croitorie și croșetări, o fermă pentru creșterea bovinelor și suinelor și o seră pentru cultivarea legumelor;
- Internatul psihoneurologic din s. Cocieri, r. Dubăsari - cu ateliere de croitorie, menaj, frizerie, cizmărie;
- Internatul psihoneurologic din s. Bădiceni, r. Soroca - cu atelier de tîmplărie, croitorie;
- Internatul psihoneurologic din mun. Bălți - cu atelier de lucru manual (broderie, croșetări etc.).

Toate produsele obținute din activitățile de ergoterapie, de regulă, sînt utilizate pentru necesitățile curente în instituțiile date.

Pornind de la faptul că, Republica Moldova este angajată plenar în procesul de racordare la valorile și standardele europene, iar printre prerogativele statului în domeniul asistenței sociale este incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și eficientizarea sistemului de servicii sociale astfel încît sistemul să devină cost-eficient și să acopere pe toți cei care au nevoie de sprijin social, tot mai des pe agenda politicilor promovate este înaintată problema dezinstituționalizării beneficiarilor instituțiilor rezidențiale pentru adulți și crearea unui mecanism de prevenire a instituționalizării la nivelul fiecărei unități-administrativ teritoriale separat.

În vederea creării unui sistem armonios de integrare socială a persoanelor cu dizabilități mentale, se dezvoltă treptat forme alternative rezidențiale în colaborare și parteneriat cu diverși actori sociali, care asigură asistență și sprijin acestor persoane pentru a duce un mod de viață, cît posibil, independent și decent într-un mediu cît mai aproape de cel familial.

Totuși, anual se înregistrează un număr relativ mic de cazuri reintegrate în comunitate, determinat, în mare parte, de insuficiența dezvoltării serviciilor sociale și medicale integrate, care ar acoperi nevoile persoanelor ce părăsesc instituțiile rezidențiale, sau, uneori, de lipsa lor în totalitate, incapacitatea economică/nedorința rudelor de a lua în grijă o persoană cu nevoi speciale și imaginea pe care persoanele cu probleme de sănătate mentală o au în societate (de cele mai dese ori sînt considerați ca periculoși, inapți, imprevizibili și sînt evitați de societate). Aceste aspecte fac problematică realizarea procesului de dezinstituționalizare și (re)integrare socială a beneficiarilor instituțiilor rezidențiale.

În total, pe parcursul anului 2012 au fost dezinstituționalizați, în scopul reintegrării în familie și comunitate, circa 10 beneficiari ceea ce constituie cu circa 33% mai puțin față de anul 2011.

Reieșind din faptul că, la moment instituțiile rezidențiale de asistență socială sînt dezvoltate la nivel național (în special cele specializate în îngrijirea persoanelor cu dizabilități mentale), în esență, ele rămîn a fi o necesitate inevitabilă. unul din obiectivele trasate este reformarea, eficientizarea și modernizarea serviciilor sociale cu specializare înaltă dezvoltate la nivel național

pentru asigurarea calității, eficienței și eficacității serviciilor prestate, odată cu aceasta sporind bunăstarea individuală și calitatea vieții beneficiarilor.

4.3.4. Servicii de recuperare/reabilitare și tratament balneo-sanatorial

Reabilitarea/recuperarea persoanelor în vârstă și celor cu dizabilități, se efectuează în Centrul de reabilitare „Victoria” din or. Sergheevca, regiunea Odessa, Ucraina, și în Centrul republican pentru recuperarea sănătății invalizilor și pensionarilor „Speranța” din or. Vadul lui Vodă, aflate în subordinea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

Centrul „Speranța” din or. Vadul lui Vodă este specializat în profilaxia, tratarea și reabilitarea bolnavilor cu afecțiuni cardiovasculare, nevroze cu dereglări funcționale ale sistemului cardiovascular, osteocondroze ale coloanei vertebrale, osteoartroze deformante primare, patologii neurologice, paralizii cerebrale.

Centrul „Victoria” din or. Sergheevca este specializat în profilaxia și tratarea aparatului locomotor, tulburărilor metabolice, genitale, sistemului cardiovascular și bolilor specifice a sistemului respirator.

Biletele de reabilitare/recuperare în centrele nominalizate se eliberează în conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr. 372 din 6 mai 2010, „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de evidență și distribuire a biletelor de reabilitare/recuperare a persoanelor în vârstă și persoanelor cu dizabilități”.

Beneficiază de bilete de reabilitare/recuperare, în condițiile Regulamentului, persoanele în vârstă și cu dizabilități de la vârsta de 18 ani, domiciliile pe teritoriul Republicii Moldova în condițiile legii, aflate în evidența direcțiilor/secțiilor teritoriale de asistență socială și protecție a familiei.

În anul 2012 de bilete de reabilitare/recuperare în Centrele specializate subordonate ministerului au beneficiat 8113 persoane, fiecare Centru avînd o capacitate de 260 paturi. Dintre care la Centrul „Speranța” au beneficiat 3718 persoane, iar în Centrul „Victoria” 4395 persoane (tabelul 4.15.).

Perioada de reabilitare medicală pentru o persoană include 21 de zile calendaristice.

Tabelul 4.15. Numărul de persoane care au beneficiat de bilete de reabilitare, 2007-2012

Nr. d/o	Denumirea instituției	Repartizate bilete pe ani					
		2007	2008	2009	2010	2011	2012
1.	Centrul Victoria	4395	4395	4395	4395	4395	4395
2.	Centrul Speranța	4396	4396	4160	3718	3718	3718
	TOTAL	8791	8791	8555	8113	8113	8113

Sursa: MMPSF

Prețul mediu al unui bilet de recuperare/reabilitare în anul 2012 cu acoperirea cheltuielilor din contul cheltuielilor prevăzute în bugetul de stat, a constituit în Centrul "Speranța" 4215 lei 54 bani, în raport cu anul 2011 prețul s-a majorat cu 15.8%, iar în Centrul "Victoria" 5330 lei 64 bani ceea ce constituie o majorare cu 8,8% față de anul precedent (tabelul 4.16).

Tabelul 4.16. Dinamica prețului mediu al unui bilet de recuperare/reabilitare, 2007-2012

Denumirea centrului	Costul biletelor, lei					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Centrul Victoria	3729,39	4293,35	5405,61	4577,58	4898,25	5330,64
Centrul Speranța	2447,13	2788,54	3524	3420,9	3641,61	4215,54

Sursa: MMPSF

În limita mijloacelor financiare acumulate anual de la realizarea biletelor de recuperare medicală unor categorii de beneficiari scutiți parțial de la plata integrală a biletului, Ministerul achiziționează, în bază de tender, bilete de tratament și în alte instituții balneo-sanatoriale din republică, care se distribuie de asemenea în condițiile Regulamentului menționat.

În anul 2012, în limita surselor financiare acumulate în anul 2011, au fost procurate 90 bilete de tratament la stațiunea balneoclimaterică „Codru”, s. Hîrjauca, r-l Călărași, 90 bilete de tratament la stațiunea balneoclimaterică „Nufărul Alb” din or. Cahul și 23 bilete la Sanatoriu - Preventoriu de Bază „Constructorul” din mun. Chișinău numărul cărora, spre regret, este mult mai mic decât numărul solicitanților, aflați în evidența Direcțiilor/Secțiilor teritoriale de asistență socială și protecție a familiei.

Asigurarea beneficiarilor cu bilete de reabilitare medicală se efectuează prin intermediul Direcțiilor (secțiilor) asistență socială și protecție a familiei din republică, în baza cererii titularului de drept și a documentației relevante.

Beneficiarii, care au suportat infarct miocardic acut/repetat sau ictus cerebral primar/repetat, în primele 6 luni după incident au dreptul la bilet de recuperare medicală în Centrul republican de recuperare a invalizilor și pensionarilor „Speranța” din or. Vadul lui Vodă, peste rînd, indiferent de faptul dacă anterior au beneficiat de bilet în modul stabilit, distribuit de Direcția/Secția asistență socială și protecție a familiei.

În cazul, în care invalidul de gr. I, conform deciziei Consiliului Republican de Expertiză Medicală a Vitalității, necesită de ajutor permanent din partea altei persoane, de bilet de reabilitare medicală beneficiază și însoțitorul acestuia, cu titlul de „ÎNȘOȚITOR”.

De bilete de recuperare medicală **gratuite beneficiază** persoanele cu dizabilități de gr. I și II neangajate în câmpul muncii și persoanele în vîrstă beneficiare de pensie pentru limită de vîrstă sau alocație socială de stat, neangajate în câmpul muncii.

Cu achitare de 30% din plata costului mediu al unui bilet de recuperare medicală prevăzut din bugetul de stat, beneficiază persoanele cu dizabilități de gr. I și II, angajate în câmpul muncii, persoanele cu dizabilități de gradul III neangajate în câmpul muncii, însoțitorii persoanelor cu dizabilități de gradul I care, potrivit concluziei Consiliului de expertiză medicală a vitalității, au nevoie de ajutor permanent din partea altei persoane.

Cu achitare de 70% din plata costului mediu al unui bilet de recuperare medicală prevăzut din bugetul de stat beneficiază persoanele cu dizabilități de gradul III angajate în câmpul muncii, persoanele în vîrstă beneficiare de pensii pentru limită de vîrstă, pensii pe invaliditate sau de alocații sociale de stat, angajate în câmpul muncii, înregistrate oficial sau care desfășoară activități de întreprinzător de diferite forme.

Persoanele cu dizabilități și pensionarii (de vîrsta standard de pensionare), cetățeni ai Republicii Moldova supuși represiunilor politice și ulterior reabilitați conform Legii Nr. 1225-XII din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice, beneficiază de dreptul la reabilitare/recuperare anuală cu o reducere de 30 % din costul biletului sau gratuit în cazul că nu au beneficiat de bilet în ultimii trei ani consecutivi.

Conform Regulamentului privind condițiile, modul de asigurare, evidență și distribuire a biletelor de tratament sanatorial acordate veteranilor, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 190 din 17.03.2010, dreptul la tratament sanatorial categoriilor de persoane care cad sub incidența Legii nr.190-XV din 8 mai 2003 cu privire la veterani, se realizează prin intermediul organelor competente de stabilire și plata pensiei, iar pentru persoanele care au o vechime în muncă de cel puțin 35 de ani în cazul femeilor și 40 de ani în cazul bărbaților prin intermediul Caselor teritoriale de asigurări sociale.

Conform Regulamentului privind modul de asigurare cu bilete gratuite de tratament în instituțiile balneo-sanatoriale și de plată a compensației bănești, în schimbul biletelor, persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl și colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit invalizi, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1152 din 13.10.2008, persoanele care cad sub incidența Legii nr. 909-XII din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, au dreptul de a fi asigurate anual, peste rînd, cu bilete gratuite (în cazul indicațiilor medicale) la instituțiile balneo-sanatoriale aflate pe teritoriul republicii, precum și la sanatoriile amplasate pe teritoriul Ucrainei: "Moldova" (Odesa), "Moldova" (Truskaveț), "Sănătatea", "Serghei Lazo" și "Zolotaia niva" (Sergheevka), iar în cazul în care nu există posibilitatea acordării de bilete,

de a primi o compensație bănească în mărimea costului mediu al biletului.

Persoanele care îndeplinesc condițiile pentru obținerea biletului de tratament în temeiul mai multor acte normative pot beneficia de bilet, la alegere, în baza unui singur temei.

Concluzii. Recomandări

Asistența socială reprezintă mecanismul principal de protecție socială prin care statul intervine în prevenirea sau înlăturarea efectelor negative care afectează bunăstarea celei mai vulnerabile grupuri de populație, satisfacerea necesităților fundamentale ale acestora și restabilirea funcționalității vitale a lor.

În scopul eficientizării sistemului de prestații de asistență socială, s-a considerat oportună trecerea treptată de la sistemul de compensații nominative, bazat pe categorii de beneficiari, la un sistem de prestații bănești (ajutor social) orientat spre cei mai săraci în baza evaluării veniturilor și necesității de asistență socială. Ajutorul social s-a dovedit a fi, realmente, un instrument eficient de protecție socială a grupurilor vulnerabile ale populației și combatere a sărăciei. Datorită ajutorului social, în multe cazuri, familiile au găsit o formă de stabilitate, care le-a oferit posibilitatea să pornească diferite activități economice mici, pentru ca ulterior să nu depindă de sistem și să obțină mai mult decât doar mijloace pentru supraviețuire.

Eforturile consolidate în ultimii ani au determinat ca sistemul de servicii sociale să-și contureze o arie proprie de activitate, relativ autonomă, cu un profil profesional distinct, bazată pe metode și tehnici specifice de identificare, evaluare și sprijin pentru cei vulnerabili. În centrul reformării sistemului de servicii sociale se află serviciile sociale primare dezvoltate în comunitate în scopul satisfacerii necesităților beneficiarilor și menținerii lor în familie și în comunitate.

Totodată, dezvoltarea serviciilor sociale și diversificarea acestora au generat noi riscuri dar și provocări, principala fiind deficitul de resurse necesare pentru menținerea și dezvoltarea serviciilor sociale de către autoritățile administrației publice locale, precum și competențele reduse de gestionare a serviciilor sociale la nivel local. Acest fapt conduce la limitarea activității sau chiar închiderea centrelor comunitare care prestează servicii sociale, ceea ce poate conduce la o inegalitate între comunități privind dezvoltarea și prestarea serviciilor sociale.

În contextul procesului general de reformare a sistemului asistenței sociale și cel al ocrotirii sănătății, una dintre prerogativele statului în domeniul asistenței sociale este și reformarea și eficientizarea serviciilor sociale cu specializare înaltă dezvoltate la nivel național. Aceasta presupune sporirea accesului și asigurarea calității, eficienței serviciilor sociale prestate.

Dificultățile de ordin financiar cu care se confruntă instituțiile cu specializare înaltă, insuficiența dezvoltării serviciilor de reabilitare a persoanelor cu dizabilități, precum și a experienței și competențelor profesionale ale personalului prestator de servicii creează incapacitatea și imposibilitatea de a acoperi integral toate necesitățile beneficiarilor. Drept rezultat, sprijinul oferit se concentrează mai mult asupra necesităților primordiale ale beneficiarilor și mai puțin asupra restabilirii și reabilitării sociale a acestora.

În scopul depășirii problemelor apărute în cadrul sistemului de asistență socială ca urmare a reformelor promovate sînt propuse următoarele:

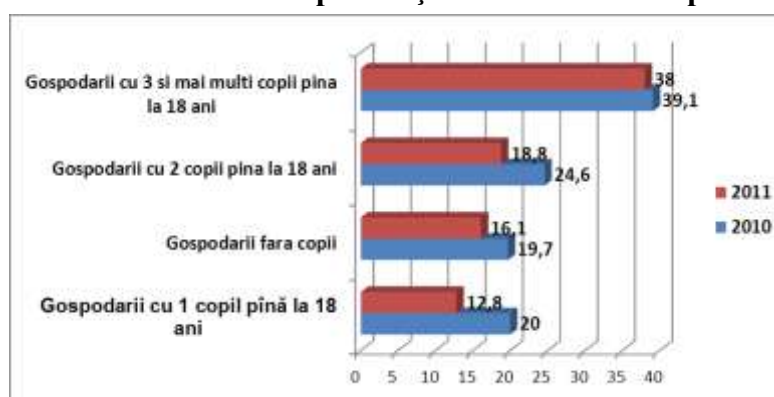
- Conlucrarea administrației publice locale cu societatea civilă în vederea găsirii unor noi modalități de dezvoltare a serviciilor sociale comunitare;
- Găsirea unor căi de stimulare a activităților de voluntariat la nivel de comunitate în ceea ce privește prestarea serviciilor sociale;
- Crearea și dezvoltarea unor servicii sociale comunitare alternative serviciilor sociale rezidențiale în scopul prevenirii instituționalizării, dezinstituționalizării adulților, marginalizării și excluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități pentru a menține persoanele sau familia aflate în dificultate în cadrul comunității.
- Evaluarea și motivarea personalului angajat în prestarea serviciilor sociale și creșterea competențelor a acestuia.

5. PROTECȚIA SOCIALĂ A FAMILIEI ȘI COPILULUI

Politicile din domeniul protecției sociale a familiei și copilului ca parte componentă a sistemului de protecție socială au menirea de a oferi o asistență adecvată copiilor, familiilor cu copii în scopul asigurării unui trai decent.

La moment copiii, familiile cu copii din Republica Moldova se consideră drept cele mai vulnerabile persoane în fața sărăciei și în fața excluziunii sociale. Rata sărăciei copiilor depășește media pe țară. Astfel, în 2011 circa 20% din copii au fost la limita sărăciei iar cele mai înalte rate ale sărăciei sînt înregistrate în gospodăriile cu 3 și mai mulți copii - circa 38%. din familiile cu trei și mai mulți copii. Totodată, cu toate că nivelul sărăciei la categoria respectivă este de 2 ori mai mare decît media pe țară, acesta s-a redus în comparație cu anul 2010 cu 2,2 puncte procentuale, iar comparativ cu 2009 cu 13,9 puncte procentuale. Totodată, trebuie menționat, că ponderea familiilor cu 3 și mai mulți copii este doar de 12%, pe cînd a celor fără copii este de 47% din totalul familiilor. Circa 85% din toți copiii săraci trăiesc în mediul rural²⁰ (figura 5.1.).

Figura 5.1. Rata sărăciei în dependență de numărul de copii în familie, %

Sursa: BNS

Anume din acest considerent copii și familiile cu copii necesită o asistență mai deosebită din partea statului.

La moment, politicile din domeniul protecției familiei și copilului sînt orientate spre modernizarea și diversificarea serviciilor comunitare și a celor de tip familial în vederea combaterii sărăciei și a excluziunii sociale, prevenirii instituționalizării copilului, creșterii calității vieții familiei, dar și încurajării natalității.

Sistemul național de protecție socială a familiei și copilului din Republica Moldova include două componente de bază, și anume **prestațiile bănești** și **serviciile sociale**.

5.1. Prestații adresate familiei și copilului

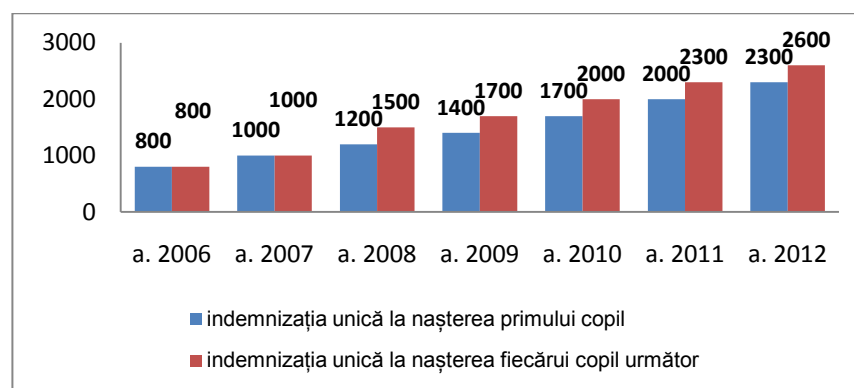
Prestațiile adresate familiilor cu copii reprezintă principalul suport economic din partea statului care se exprimă în plăți unice sau periodice acordate familiei pentru nașterea, îngrijirea și întreținerea copilului. Actualmente, familiile cu copii beneficiază de următoarele tipuri de prestații²¹:

a) indemnizația unică la nașterea copilului (primului copil – 2600 lei și la nașterea fiecărui copil următor – 2900 lei). Trebuie menționat faptul că în ultimii ani cuantumul indemnizației unice la nașterea copilului a crescut simțitor (figura 5.2.).

Figura 5.2. Dinamica cuantumului indemnizației unice la nașterea copilului, 2006-2012, lei

²⁰ Raport privind sărăcia în Republica Moldova, Ministerul Economiei, Chișinău 2012, www.mec.gov.md

²¹ Hotărîrea Guvernului nr.1478 din 15 noiembrie 2002 „Cu privire la indemnizațiile adresate familiilor cu copii”

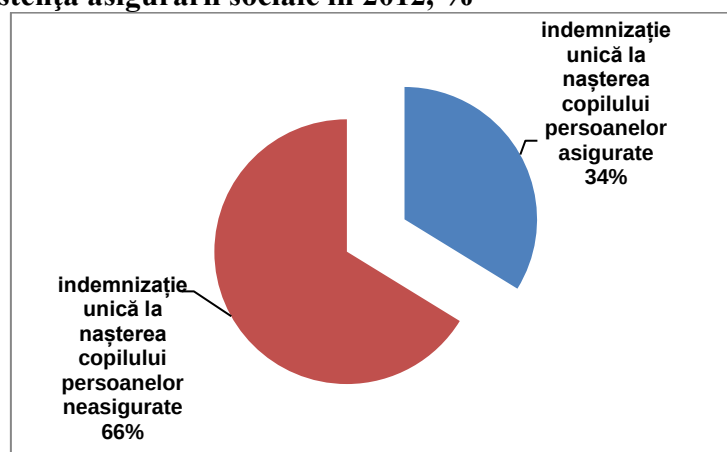

Sursa: MMPSF

b) indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, persoanelor asigurate în mărime de 30% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 6 luni calendaristice²², dar nu mai puțin de 300 lei. În anul 2012 se observă o majorare a cuantumului **indemnizației lunare pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani** până la 868,52 lei comparativ cu 478,92 lei în anul 2009, precum și creșterea numărului de beneficiari pentru această prestație (anexa 9).

c) indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 1,5 ani, persoanelor neasigurate. Începând cu 1 ianuarie 2011 **indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 1,5 ani** pentru persoane neasigurate a fost majorată cu 50 lei, constituind 300 lei. Același cuantum a fost menținut și în anul 2012 (anexa 9.). Pe parcursul perioadei 2009-2012 numărul beneficiarilor din categoria persoanelor neasigurate a fost în descreștere. Cu toate acestea în 2012 din numărul total de beneficiari de indemnizație unică la nașterea copilului circa 66% (24287 beneficiari) sînt persoane neasigurate (figura 5.3.).

Figura 5.3. Distribuția beneficiarilor de indemnizație unică la nașterea copilului în funcție de existența asigurării sociale în 2012, %

Sursa: CNAS

Cererea pentru stabilirea indemnizațiilor se depune la casa teritorială de asigurări sociale de către unul dintre părinți (tutore, curator) personal, sau prin intermediul reprezentantului primăriei.

Cu toate că indemnizațiile lunare pentru creșterea copilului au înregistrat creșteri, aceste majorări, deocamdată, nu sînt suficiente pentru depășirea sărăciei familiilor cu copii. În 2011 mărimea medie a plăților sociale adresate persoanelor asigurate a constituit doar 70% din valoarea pragului de sărăcie, iar a celor destinate pentru persoanele neasigurate – doar 27%. Astfel sistemul de protecție socială, nu este destul de eficient în protejarea copiilor de sărăcie, deoarece

²² Art. 7 al Legii nr. 289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale

indemnizațiile care se acordă în mod explicit familiilor cu copii sînt prea mici și insuficiente²³.

Un alt tip de prestație socială orientată spre protecția copilului și familiilor cu copii reprezintă **alocațiile sociale de stat**. De alocații sociale de stat beneficiază familiile, în cadrul cărora sînt îngrijiți și educați copii cu dizabilități. Mărimea alocației este în funcție de gradul de severitate al dizabilității stabilit copilului. Totodată, familiile în cadrul cărora sînt îngrijiți un copil cu dizabilități cu severitatea I, beneficiază, de alocații de îngrijire²⁴ (anexa 10).

Pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă, părinților adoptatori, tutorilor/curatorilor li se plătesc lunar indemnizații pentru alimentație, procurarea îmbrăcăminte/încălțăminte, obiectelor de igienă personală²⁵. La sfîrșitul anului 2012, din cei 8389 copii aflați sub tutelă/ curatelă, 3949 de copii au beneficiat de indemnizație lunară pentru copiii aflați sub tutelă/curatelă, iar din cei 1875 copii aflați sub tutelă/ curatelă luați la evidență în anul de gestiune de indemnizație au beneficiat 743 copii. De asemenea, la sfîrșitul anului 2012 din cei 2027 copii adoptați de către cetățeni ai Republicii Moldova 1436 copii au beneficiat de indemnizație lunară, iar din cei 74 copii adoptați de cetățenii Republicii Moldova, luați la evidență în anul respectiv, 61 copii au beneficiat de indemnizația în cauză. De la 1 ianuarie 2012 cuantumul indemnizației lunare pentru întreținerea copilului adoptat și cel aflat sub tutelă/curatelă, a fost de 600 lei²⁶.

O altă formă de prestații sociale sînt **ajutoarele materiale unice** care sînt acordate familiilor defavorizate cu copii din mijloacele Fondului republican de susținere socială a populației de Ziua Internațională a Ocrotirii Copilului (1 iunie). În anul 2012 pentru acest scop au fost alocate 6,3 mil. lei (față de 5,6 mil. lei în 2011). Ajutoarele materiale unice sînt acordate prin intermediul fondurilor locale de susținere socială a populației, care au stabilit categoriile beneficiarilor și mărimea acestor ajutoare prin deciziile consiliilor de administrație.

În mod obligatoriu, de ajutoare au beneficiat copiii din casele de copii de tip familial și serviciul de asistență parentală profesionistă. Stabilirea beneficiarilor din rîndul copiilor orfani neinstituționalizați, copiilor cu dizabilități, familiilor numeroase și monoparentale s-a efectuat prin intermediul comisiilor obștești de pe lîngă primăriile localităților care au evaluat necesitățile de acordare a ajutoarelor materiale. În 2012 au beneficiat de ajutoare materiale unice 19847 familii în sumă totală de 6297,5 mii lei (față de 5932,1 mii lei în anul 2011).

În mun. Chișinău ajutoarele unice au fost acordate copiilor orfani, care sînt absolvenți ai claselor a 9-a, a 11-a și a 12-a din mijloacele Fondului municipal de susținere socială a populației Chișinău în sumă de 287 mii lei.

Tradițional, în ajunul noului an școlar, familiile defavorizate care au copii de vîrstă școlară beneficiază de ajutoare materiale pentru procurarea rechizitelor școlare. Astfel, către începutul anului de învățămînt 2012-2013, 20276 familii au beneficiat de ajutor material pentru școlarizarea copiilor în sumă totală de 11582,8 mii lei (față de 11282 mii lei în anul 2011). Mărimea medie a unui ajutor material în anul 2012 a fost de 677 lei (față de 364 lei în 2011, 343 lei în 2010 și 322 lei în 2009). În municipiul Chișinău, mărimea medie a unui ajutor material a constituit 607 de lei pentru un copil.

Stabilirea beneficiarilor pentru acest ajutor social s-a efectuat de comun acord de către instituțiile de învățămînt din teritoriu și comisiile obștești pentru evaluarea necesităților de acordare a ajutoarelor materiale care activează pe lîngă primăriile locale. De ajutor material către 1 septembrie au beneficiat familiile numeroase cu 4 și mai mulți copii, cele monoparentale, cele în care se educă copii cu dizabilități, copiii orfani neinstituționalizați, discipolii caselor de copii de tip familie și alte familii cu venituri mici.

²³ Raport privind sărăcia în Republica Moldova, Ministerul Economiei, Chișinău 2012, www.mec.gov.md

²⁴ Legea nr. 499-XIV din 14.07.1999 „Privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni”

²⁵ Hotărîrea Guvernului nr. 581 din 25.05.2006 „Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru copiii adoptați și cei aflați sub tutelă/curatelă”

²⁶ Hotărîrea Guvernului nr.198 din 16 aprilie 1993 „Cu privire la protecția copiilor și familiilor socialmente vulnerabile”, Hotărîrea Guvernului nr.78 din 08.02.2012

5.2. Servicii sociale adresate familiei cu copii

Protecția socială a copilului și a familiei cu copii se realizează în condițiile de echilibru între cele trei componente de bază ale societății: copilul, familia și comunitatea. În noile condiții economice în Republica Moldova acest echilibru este asigurat prin dezvoltarea unor noi servicii sociale care să prevină și să depășească situația de dificultate în care se poate pomeni familia cu copii din cadrul comunității. În acest context, dezvoltarea acestor servicii sociale adresate copiilor și familiilor cu copii aflate în situații de risc, la moment devine extrem de importantă.

Serviciile sociale sînt definite ca ansamblu de măsuri și activități realizate pentru a satisface necesitățile sociale ale persoanei/familiei în vederea depășirii unor situații de dificultate, de prevenire a marginalizării și excluderii sociale. Dreptul la serviciile sociale existente este stabilit în mod individual, în baza evaluării necesității persoanei/familiei de aceste servicii²⁷.

Serviciile sociale se divizează în trei tipuri: **servicii sociale primare (comunitare); servicii sociale specializate; servicii sociale cu specializare înaltă**. Prin Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 353 din 15 decembrie 2011 a fost aprobat Nomenclatorul serviciilor sociale, care în calitate de document tehnic reprezintă cadrul național pentru prestarea și dezvoltarea serviciilor de asistență socială.

5.2.1. Servicii sociale primare

Serviciile sociale primare se acordă la nivel de comunitate tuturor beneficiarilor și au drept scop prevenirea sau atenuarea unor situații de dificultate care pot cauza marginalizarea sau excluderea socială. În Republica Moldova, conform Nomenclatorului de servicii sociale, familiile și copiii aflați în situație de risc sau dificultate pot beneficia de următoarele servicii primare:

Asistență socială comunitară. Serviciul de asistență socială comunitară prestează asistență socială persoanelor, familiilor și grupurilor sociale, la nivel de comunitate, pentru depășirea situațiilor de dificultate.

Cantina de ajutor social. Cantinele de ajutor social sînt persoane juridice care prestează servicii gratuite persoanelor socialmente vulnerabile, asistență pentru persoane (familii) care din cauza lipsei de independență sau lipsă de venit nu pot să-și asigure alimentarea la domiciliu. Hrana poate fi organizată prin livrarea de mese calde la domiciliu, furnizarea de mese gratuite în săli de mese, facilitățile comunitare sau alte locuri de aprovizionare.

Centrul comunitar de asistență socială. Centrul comunitar de asistență socială (multifuncțional) este o instituție publică creată la nivel comunitar/ municipiu, în cadrul căreia se organizează și se prestează o gamă largă de servicii sociale pentru persoanele/familiile aflate în dificultate. Beneficiari ai acestui serviciu sînt persoanele, familiile și grupurile sociale aflate în situație de dificultate din comunitate. Centrul comunitar de asistență socială prestează, după caz, următoarele servicii sociale: informare; consiliere; consultanță; reintegrare în familie și în comunitate; servicii de dezvoltare a capacităților ocupaționale; alimentare. La 31 decembrie 2011 în republică activau 60 de centre comunitare, de serviciile cărora pe parcursul anului au beneficiat 12705 beneficiari.

5.2.2. Servicii sociale specializate

Serviciile sociale specializate implică antrenarea diverșilor specialiști în domenii ce au tangență cu protecția copilului și familiei cu copii și au drept scop menținerea, reabilitarea și dezvoltarea capacităților individuale pentru depășirea unei situații de dificultate în care se află copilul sau familia acestuia. Nomenclatorul de servicii definește următoarele servicii specializate adresate familiilor și copiilor în situație de risc:

Centrul de asistență socială a copilului și familiei - este un serviciu public, care activează pe lîngă structura teritorială de asistență socială și este destinat să acorde asistență metodologică și practică în procesul implementării la nivel local a serviciilor de asistență socială a familiilor cu

²⁷ Legea cu privire la serviciile sociale nr. 123 din 18.06.2010

copii și copiilor aflați în situații de dificultate. Pe parcursul anului 2012, au activat 9 centre de asistență socială a copilului și familiei, care au oferit asistență și suport specialiștilor din cadrul Direcțiilor/Secțiilor de asistență socială a familiei și copilului.

Centrul de zi pentru copii în situație de risc reprezintă o instituție publică sau privată de asistență socială, care prestează servicii în regim de zi copiilor în situații de risc în vederea (re)integrării sociale și familiale a acestora, precum și în scopul prevenirii separării lor de mediul familial. Beneficiarii serviciului sînt copiii în situație de risc de la 1,5 pînă la 18 ani, rămași fără ocrotire părintească, asupra cărora a fost aplicată o formă de protecție de tip familial sau copiii aflați în riscul de a fi separați de mediul familial din cauza unor circumstanțe care pot prejudicia grav creșterea și dezvoltarea armonioasă a lor. La sfîrșitul anului 2012 în țară activau 39 centre de zi pentru copii în situații de risc (în anul 2011 au activat 27 astfel de centre), care au prestat pe parcursul anului servicii la 4417 copii. 14 centre au prestat servicii și pentru 151 copii cu dizabilități.

Centrul de zi pentru copii cu dizabilități - este o instituție publică sau privată de asistență socială, care prestează servicii în regim de zi pentru recuperarea/ reabilitarea copiilor în vederea (re)integrării sociale, precum și în scopul prevenirii separării copiilor de mediul familial și excluziunii sociale. În cadrul centrului sînt prestate următoarele servicii. Pe parcursul anului 2012, au beneficiat de aceste servicii 612 copii cu dizabilități, în cadrul a 18 centre, (comparativ cu 14 astfel de centre care erau active la sfîrșitul anului 2011). 8 centre de tipul dat au prestat servicii și pentru 124 copii în situații de risc.

Centrul de plasament temporar pentru copii în situație de risc – este o instituție publică sau privată de asistență socială care prestează servicii în regim de plasament temporar copiilor în scopul (re)integrării sociale și familiale a acestora. Activitatea acestui tip de serviciu este reglementată de Regulamentul-cadru al Centrului de plasament temporar al copilului²⁸ și Standardele minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copilului din Centrul de plasament temporar (²⁹). La sfîrșitul anului 2012, în republică activau 26 centre de plasament, care au oferit servicii pentru 1414 copii. De asemenea, aceste centre au prestat servicii și pentru 102 copii cu dizabilități. La 31.12.2011 activau 24 centre de plasament temporar pentru copii în situații de risc, care au prestat servicii pentru 1044 copii, în creștere comparativ cu anul 2011

Centrul de plasament temporar pentru copii cu dizabilități – este o instituție publică sau privată de asistență socială, care prestează servicii în regim de plasament temporar copiilor în scopul recuperării, reabilitării și (re)integrării sociale și familiale a acestora. Centrul activează în baza Hotărîrii Guvernului nr. 823 din 04.07.2008 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale prestate în centrele de plasament pentru copii cu dizabilități. La 31.12.2012 activa un singur centru de plasament temporar pentru copii cu dizabilități, situat în municipiul Chișinău (Small Group Homes) care a prestat servicii pentru 18 copii cu dizabilități, inclusiv și pentru 7 copii în situații de risc.

Centru maternal – este o instituție publică sau privată de protecție a cuplului mamă-copil în scopul prevenirii abandonului copilului și asigurării formării, menținerii și consolidării legăturilor familiale. Pentru asigurarea calității serviciilor prestate au fost aprobate Standardele minime de calitate privind serviciile sociale prestate în cadrul centrelor maternale în centru (Hotărîrea Guvernului nr. 1019 din 02.09.2008). În cadrul Centrului maternal de aceste servicii pot să beneficieze următoarele categorii de beneficiari:

- cuplurile mamă-copil aflate în una din următoarele situații de risc social: mame cu copii nou-născuți cu intenție de abandon (mame solitare, mame minore traficate, mame provenind din familii mici cu venituri mici, marginalizate etc.); mame cu copii care nu au locuință; mame cu copii care se confruntă cu probleme materiale și/sau relaționale;

²⁸ Hotărîrea Guvernului nr.1018 din 13.09.2004

²⁹ Hotărîrea Guvernului nr. 450 din 28.04.2006

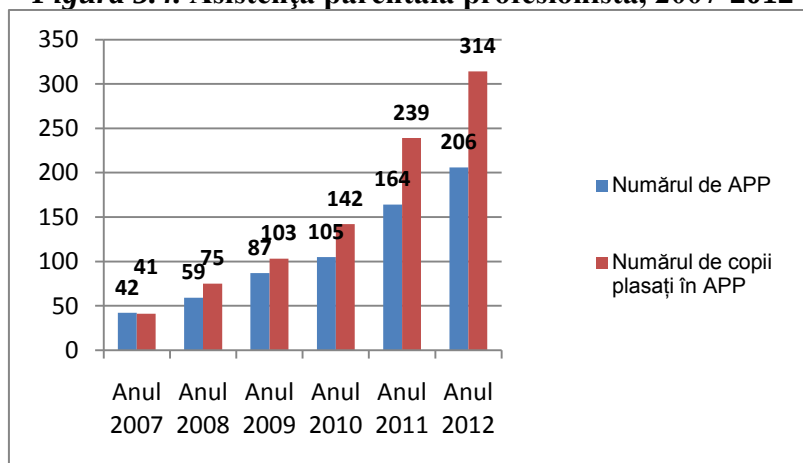
- cuplurile mamă-copil abuzate sau neglijate: mamă și/sau copilul abuzați sub diferite forme în familie; copilul maltratat fizic/psihic, prin neglijare, din neștiință și/sau din cauza dificultăților materiale etc.;
- cuplurile mamă-copil incluse în programul de restabilire a legăturii familiale: situații în care copilul a trecut printr-o formă de protecție (de tip familial sau rezidențial) și este necesară o etapă intermediară de asistență complexă și suport pentru mamă în vederea reintegrării familiale definitive a copilului;
- gravidele în dificultate pe parcursul ultimului trimestru de sarcină aflate în una/mai multe situațiile expuse anterior.

La sfârșitul anului 2012, conform datelor prezentate de structurile teritoriale de asistență socială, în Republica Moldova activau 10 centre maternale, care au prestat servicii pentru 196 cupluri mamă-copil.

Asistența parentală profesionistă este un serviciu social, care oferă copilului îngrijire familială substitutivă în familia asistentului parental profesionist. Activitatea acestui serviciu este reglementată de mai multe acte normative³⁰. Beneficiari ai serviciului sînt copiii care se află temporar sau permanent în cel puțin una din următoarele situații: sînt privați temporar sau permanent de mediul lor familial; necesitățile lor speciale nu pot fi asigurate de către familia biologică; sînt sau pot deveni victime ale unei forme de violență, traficului de ființe umane, abandonului sau neglijenței, relelor tratamente, exploatării în timp ce se află în îngrijirea unuia sau ambilor părinți, a reprezentantului legal sau a oricărei alte persoane responsabile de îngrijirea acestora; au mai puțin de 14 ani și au săvîrșit o încălcare a legislației penale, dar nu poartă răspundere din punct de vedere juridic; au între 14 și 18 ani și le-a fost aplicată o pedeapsă penală fără privațiune de libertate sau au fost eliberați de răspundere penală

La 31.12.2012, activau 206 de asistenți parentali profesioniști, care aveau în plasament 314 copii. În ultimii ani numărul de asistenți parentali profesioniști, dar și numărul copiilor care au fost plasați în serviciul dat a crescut. (figura 5.4.)

Figura 5.4. Asistența parentală profesionistă, 2007-2012

Sursa: MMPSF

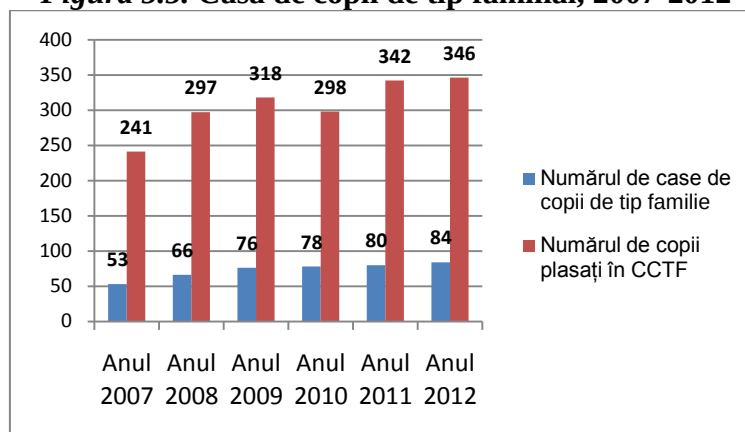
În anul 2012, în Republica Moldova a fost implementat un nou serviciu social adresat copiilor și familiilor cu copii și anume **Serviciul de asistență parentală profesionistă de răgaz**. Acest serviciu este destinat familiilor în care cresc și se educă copii cu dizabilități. Plasamentul de răgaz a fost implementat în două regiuni ale țării și anume, municipiul Chișinău și raionul Orhei. La sfârșitul anului 2012 în municipiul Chișinău activau 7 asistenți parentali profesioniști de răgaz, care aveau în plasament 13 copii, iar în raionul Orhei activau 5 asistenți parentali profesioniști de

³⁰ Hotărîrea Guvernului nr. 1361 din 07.12.2007 pentru aprobarea Regulamentului-cadru cu privire la serviciul de asistență parentală profesionistă; Hotărîrea Guvernului nr. 1479 din 25.12.2008 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciul de asistență parentală profesionistă; Hotărîrea Guvernului nr. 924 din 31.12.2009 cu privire la alocațiile pentru copiii plasați în serviciul de asistență parentală profesionistă.

răgaz, care aveau în plasament 18 copii.

Casa de copii de tip familial reprezintă o instituție creată în baza unei familii complete, care oferă copilului orfan sau rămas fără ocrotire părintească îngrijire familială substitutivă în familia părintelui-educator. Activitatea serviciului dat, de asemenea, este reglementată de mai multe acte normative³¹. În casele de copii de tip familial pot fi plasați pentru întreținere și educație copiii orfani și copiii rămași fără ocrotire părintească în vîrstă de pînă la 14 ani. În anul de gestiune 2012 activau 84 case de copii de tip familial, unde au fost plasați 346 copii (figura 5.5.)

Figura 5.5. Casa de copii de tip familial, 2007-2012

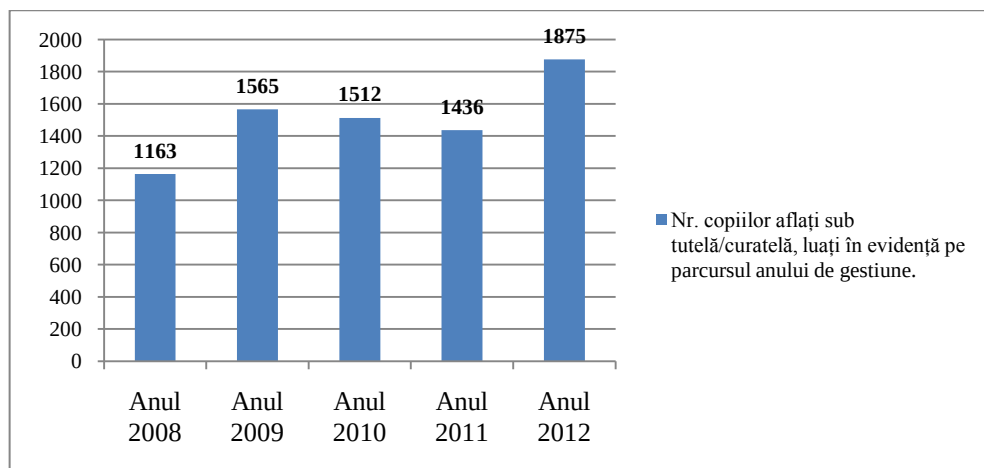
Sursa: MMPSF

În funcție de tipul serviciului social specializat adresat familiilor și copiilor în situație de risc acestea pot oferi: servicii pentru dezvoltarea abilităților cognitive, de comunicare și comportament; servicii de recuperare/reabilitare; suport pentru incluziune educațională; consilierea membrilor familiei/ a îngrijitorilor; activități de petrecere a timpului liber; alimentare; orientare profesională; transport zilnic; servicii de recuperare la domiciliu (după caz) etc..

Tutela/curatela reprezintă o formă de protecție, care se instituie asupra copiilor rămași fără ocrotire părintească în scopul educației și îngrijirii acestora, precum și al apărării drepturilor și intereselor lor legitime. Activitatea serviciului dat este reglementată prin Codul Familiei și Codul Civil al Republicii Moldova. Beneficiari ai acestui serviciu sînt copii rămași fără ocrotire părintească. Tutela/curatela se instituie cu scopul prestării anumitor servicii și anume: îngrijirea și creșterea copilului în condițiile unui mediu familial substitutiv; reprezentarea legală a drepturilor și intereselor copiilor; administrarea bunurilor mobile și imobile ale copilului. La 31.12.2012 în evidență erau 8389 copii rămași fără ocrotire părintească care se aflau sub tutelă/curatelă, dintre care 4117 fete și 4272 băieți. Din cei 8389 copii, 3949 copii primesc indemnizație pentru tutelă/curatelă. În ultimii ani se atestă o creștere a numărului de copii aflați în tutelă/curatelă aflați în evidența structurilor de asistență socială (figura 5.6.).

Figura 5.6. Numărul copiilor aflați sub tutelă/curatelă, luați în evidență pe parcursul anului de gestiune în perioada 2008-2012

³¹ Hotărîrea Guvernului nr. 937 din 12.07.2002 pentru aprobarea Regulamentului casei de copii de tip familial; Hotărîrea Guvernului nr. 812 din 02.07.2003 cu privire la aprobarea Standardelor minime de calitate pentru casele de copii de tip familial, Hotărîrea Guvernului nr. 152 din 13.03.2003 cu privire la salarizarea părinților-educatori ai caselor de copii de tip familial, Hotărîrea Guvernului nr. 1733 din 31.12.2002 cu privire la normele de asigurare materială a copiilor orfani și celor rămași fără ocrotire părintească din casele de copii de tip familial.

Sursa: MMPSF

5.2.3. Servicii sociale cu specializare înaltă

Serviciile sociale cu specializare înaltă sînt serviciile prestate într-o instituție rezidențială sau într-o instituție specializată de plasament temporar, care impun un șir de intervenții complexe ce pot include orice combinație de servicii sociale specializate, acordate beneficiarilor cu dependență sporită și care necesită supraveghere continuă (24/24 ore). Acest tip de servicii se recomandă să fie prestate în ultimă instanță, cînd resursele comunitare sînt ineficiente.

Se disting următoarele servicii cu specializare înaltă adresate familiilor și copiilor în situație de risc:

- casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale;
- centru pentru asistență și protecția victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane;

Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale reprezintă o instituție publică de asistență socială care prestează servicii în regim de plasament copiilor cu dizabilități mintale în scopul recuperării, reabilitării, (re)integrării sociale și familiale a acestora. Beneficiarii casei pentru copii cu deficiențe mintale sînt copiii cu dizabilități mintale cu vîrsta de la 4 pînă la 18 ani. Activitatea instituțiilor respective este reglementată de Regulamentul-cadru de funcționare a casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale, aprobat prin ordinul ministrului protecției sociale, familiei și copilului nr. 45 din 13.06.2008. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei coordonează activitatea a două instituții sociale rezidențiale pentru copii: Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete) din or. Hîncești; Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) din or. Orhei.

La 31.12.2012 în Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) din or. Orhei erau plasați 260 persoane, dintre care 82 sînt copii. Pe parcursul anului 2012, au fost plasați 8 copii. De asemenea, 4 beneficiari ai Casei-internat au fost (re)integrați în familiile biologice, 6 beneficiari plasați în Serviciul „Casă comunitară”.

La sfîrșitul anului 2012 în Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete) din or. Hîncești erau plasate 321 persoane, dintre care 136 sînt copii. Pe parcursul anului 2012, au fost plasați 9 copii, iar 24 copii au fost reintegrați în familia biologică/extinsă. De asemenea, pe parcursul anului 2012 au fost dezinstituționalizate 2 beneficiare, care au fost (re)integrate în familiile biologice (tabelul 5.1.).

Tabelul 5.1. Numărul de copii din Casele-internat pentru copii cu deficiențe mintale, 2010-2012

	2010	2011	2012
Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (fete), or. Hîncești	336	338	321
Casa-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți), or. Orhei	303	268	260

Sursa: MMPSF

În scopul reorganizării Casei-internat pentru copii cu deficiențe mintale (băieți) or. Orhei și realizării prevederilor Acordului de cooperare 2012-2016 pentru implementarea programului „Comunitate incluzivă – Moldova” în perioada iulie – octombrie 2012 a fost efectuată evaluarea complexă a Casei-internat. Evaluarea instituției s-a axat pe următoarele componente: beneficiari; resurse umane; infrastructură; resurse materiale și resurse financiare. Drept rezultat, a fost elaborat un Plan de acțiuni pentru perioada 2013-2020 privind reorganizarea instituției vizate.

5.3. Protecția drepturilor copilului

Una din componentele de bază ale politicii de protecție a copilului și a familiilor cu copii ține de protecția și respectarea drepturilor copilului. În acest context Republica Moldova dispune de un cadru instituțional-legislativ destul de dezvoltat referitor la acest domeniu. Printre cele mai reprezentative instituții axate pe protecția copilului și respectarea drepturilor copilului pot fi numite: Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate; adopția etc.

5.3.1. Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate

Pentru asigurarea alegerii formei optime de îngrijire a fiecărui copil aflat în dificultate, prin Hotărîrea Guvernului nr. 1177 din 31 octombrie 2007 a fost reglementat cadrul normativ privind instituirea și funcționarea unui nou element al sistemului de protecție socială - Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate.

Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate este un organ instituit în cadrul autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea, ce are drept scop primordial asistența autorității tutelare în procesul de luare a deciziei referitor la forma optimă de protecție a copilului aflat în dificultate.

Necesitatea creării acestei Comisiei a survenit pe fondul mobilizării eforturilor comune pentru realizarea reformei de dezinstituționalizare a copiilor și reintegrării lor în familie sau în serviciile alternative de îngrijire familială: case de copii de tip familial, asistență parentală profesionistă, tutelă/curatelă.

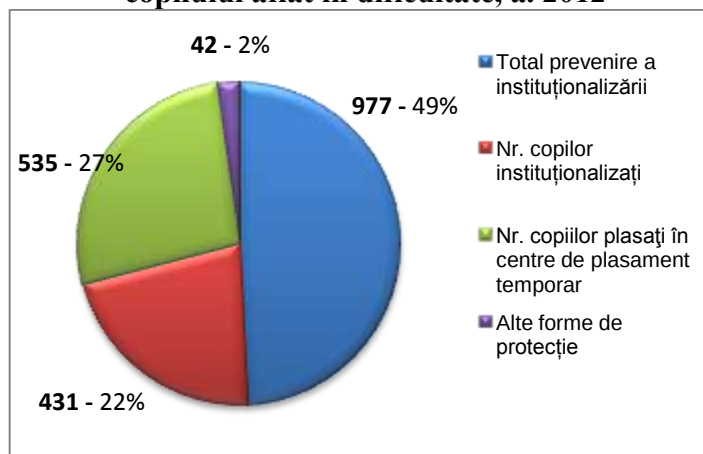
În acest sens, Comisia eliberează avizul de recomandare a plasării copilului în servicii de tip rezidențial, ținând cont de următoarele principii:

- familia reprezintă mediul cel mai potrivit pentru dezvoltarea copilului;
- plasamentul este o măsură de protecție pentru dezvoltarea intelectuală și emoțională a copilului;
- plasamentul este o perioadă de tranziție și schimbare;
- situația fiecărui copil este unică;
- plasamentul trebuie să satisfacă toate necesitățile copilului.

Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate activează în toate unitățile administrative teritoriale de nivelul II, inclusiv în mun. Bălți, avînd aprobate componentele nominale și regulamentele de activitate.

Pe parcursul anului 2012, activitatea Comisiilor în teritoriu s-a desfășurat în cadrul a 276 ședințe, la care au fost examinate cazurile a 2789 copii din 1883 familii. În cadrul examinărilor efectuate, Comisiile au prezentat autorităților tutelare de la locul de trai al copilului avizele pentru reintegrarea în familia biologică a 330 copii din 150 familii și reintegrarea în familia extinsă a 51 copii din 38 familii. În alte cazuri, Comisiile au avizat următoarele forme de protecție: 431 copii au fost instituționalizați în cadrul școlilor de tip internat pentru copii orfani și rămași fără îngrijire părintească, școli-internat sanatoriale și școli-internat auxiliare (dintre care în cazul a 48 copii din cauza insuficienței serviciilor alternative sau lipsei acestora); 535 copii au fost plasați în centre de plasament temporar pentru copii în situații de risc și copii cu dizabilități; în cazul a 42 copii au fost aplicate alte forme de protecție (case comunitare pentru copii cu dizabilități/copii în situație de risc, plasament al cuplului mamă-copil în centre maternale, plasament în asistență parentală profesionistă de răgaz). Totodată, pentru 977 copiii au fost întreprinse măsurile necesare în vederea prevenirii instituționalizării acestora. (figura 5.7).

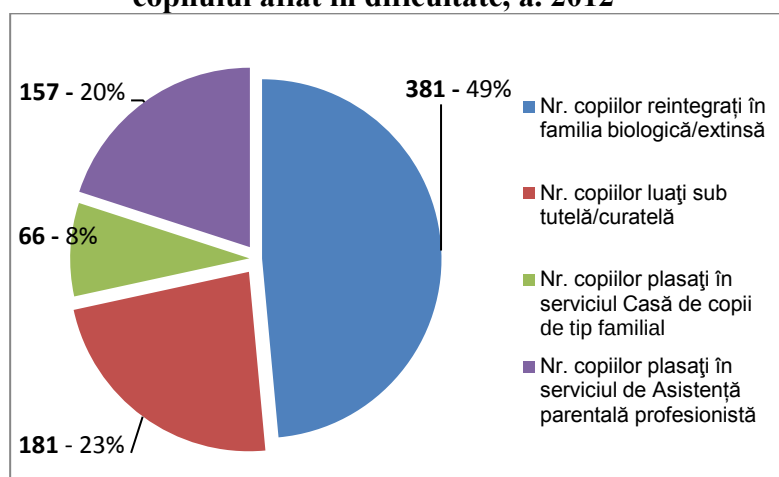
Figura 5.7. Forme de protecție aplicate copiilor, avizate de Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate, a. 2012

Sursa: MMPSF

În aceeași ordine de idei, menționăm că printre formele de protecție de tip familial, avizul de recomandare pentru instituirea tutelei/curatelei a fost eliberat în cazul a 181 de copii, plasament în serviciul casă de copii de tip familial pentru 66 copii, respectiv 157 copii plasați în familiile asistenților parentali profesioniști.

Figura 5.8. Forme de protecție de tip familial avizate de Comisia pentru protecția copilului aflat în dificultate, a. 2012

Sursa: MMPSF

Totodată, în perioada de raportare, Comisiile raionale s-au întrunit în ședințe pentru aprobarea a 61 candidați pentru funcția de asistenți parentali profesioniști.

De asemenea, conform competențelor atribuite, în cadrul comisiilor au fost examinate rapoartele de revizuire a plasamentului pentru 1017 copii, dintre care 614 copii din instituții rezidențiale, 242 copii din centre de plasament temporar și 161 copii din servicii de tip familial.

Totodată, de menționat, că atribuțiile funcționale ale Comisiei pentru protecția copilului aflat în dificultate din cadrul Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului Chișinău (DMPDC) diferă ca esență și complexitate față de atribuțiile Comisiilor raionale pentru protecția copilului aflat în dificultate.

Luând în considerație caracterul specific divers al activității Comisiei în mun. Chișinău, trebuie menționat, că în anul 2012 au fost examinate cazurile a 1140 copii în cadrul a 320 ședințe, din ele: privind participarea părintelui/familiei extinse ce locuiește separat la educația copilului (200 cazuri), privind stabilirea locului de trai al copilului (239 cazuri), privind decăderea/restabilirea din/în drepturile părintești (229 cazuri), privind stabilirea statutului juridic al

copilului (30 cazuri), privind forma de plasament al copilului (72 cazuri), altele (129 cazuri).

5.3.2. Adopția

Cadrul legal care reglementează adopția îl constituie Legea nr. 99 privind regimul juridic al adopției, care a intrat în vigoare la 30 ianuarie 2011.

Legea privind regimul juridic al adopției este bazată pe prevederile Convenției de la Haga asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, prin reglementările acesteia fiind depășite contradicțiile anterioare și înlăturate lacunele existente în domeniu. Astfel, legea definește mai multe noțiuni cum ar fi: adopția, adoptator, copil adoptabil și domiciliul acestuia, manager de caz și altele.

În anul 2012 reieșind din necesitatea îmbunătățirii cadrului legal în domeniul adopției, în special al Legii nr. 99 a fost elaborat și promovat proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

Proiectul legii prevede divizarea copiilor adoptabili în două categorii: copii fără necesități speciale și copii cu necesități speciale și anume: căruia i s-a stabilit statut de copil cu dizabilități, inclusiv care prezintă risc sporit de dezvoltare ulterioară a bolilor ereditare și/sau anamneză ereditară/genetică agravată; care a împlinit vârsta de 7 ani; care are unul sau mai mulți frați/surori, care au împlinit vârsta de 7 ani.

De asemenea, s-a propus micșorarea termenului după care copiii cu necesități speciale pot fi adoptați prin adopție internațională de la 2 ani la 6 luni, iar pentru copii fără necesități speciale de la 2 ani la 1 an. Pentru asigurarea complexității și uniformității informațiilor despre copiii adoptabili a fost prevăzută obligarea autorităților teritoriale de a elabora și prezenta autorității centrale rapoarte standardizate privind situația fiecărui copil adoptabil, iar în ce privește adoptatorii care doresc să adopte copii cu necesități speciale, proiectul prevede o procedură specială de potrivire prealabilă a acestora cu copilul adoptabil, până la depunerea cererii de adopție internațională și a actelor care se anexează la aceasta.

În scopul asigurării calității procedurilor de adopție internațională s-a propus excluderea posibilității de depunere a cererilor de adopție internațională de către cetățeni străini sau apatrizi prin intermediul autorităților centrale din statele primitoare, păstrându-se doar posibilitatea de a realiza adopția internațională a copiilor domiciliați pe teritoriul Republicii Moldova numai prin intermediul și cu suportul profesionist al organizațiilor străine cu atribuții în domeniul adopției, acreditate și înregistrate în Republica Moldova. Totodată, a fost propus de a nu aplica această restricție pentru cetățenii Republicii Moldova domiciliați peste hotare, care însă doresc să adopte un copil din Moldova.

Ținând cont atât de faptul că proiectul de lege prevede o procedură specială pentru adopția copiilor cu necesități speciale, precum și de faptul că actualmente în evidența Ministerului nu sînt copii fără necesități speciale care pot fi adoptați prin procedura de adopție internațională și prin urmare, pe viitor, numărul acestor copii va fi extrem de redus Ministerul a propus în proiectul legii limitarea la două a numărului de cereri de adopție internațională depuse de către fiecare organizație străină și aflate simultan în evidența Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei (în cazul adopției copiilor fără necesități) în scopul asigurării calității procesului de potrivire a adoptatorilor cu copiii adoptabili și evitării stocării dosarelor adoptatorilor.

Totodată, au fost incluse unele reglementări specifice în procedura luării deciziilor de separare a fraților prin adopție, astfel încît separarea fraților, atât în cazul adopției naționale, cît și în cazul adopției internaționale, să fie decisă în baza unei evaluări complexe, bazate pe fiecare caz în parte, reieșind din interesul superior al copilului și drepturile fiecărui copil și nu doar în baza corespunderii unor condiții formale pentru separare, cum ar fi prezența unor boli incurabile, sau faptul că frații nu se cunosc între ei.

În scopul îmbunătățirii din perspectiva non-discriminării a prevederilor Legii privind regimul juridic al adopției, proiectul conține prevederi prin care au fost excluse o serie de reglementări discriminatorii referitor la contraindicațiile medicale ale adoptatorilor și lista

maladiilor grave care permit adopția internațională imediată a copiilor adoptabili, avînd în vedere cerințele internaționale în domeniul non-discriminării.

La începutul anului 2012 a fost încheiat un Memorandum de Colaborare tripartit între Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Filiala din Moldova a Asociației „Amici dei Bambini” și Consiliile Raionale, care are drept scop acordarea asistenței tehnice și metodologice autorităților teritoriale competente în domeniul adopției în procesul de pregătire a solicitanților la adopție, precum și în procesul de evaluare a garanțiilor morale și a condițiilor materiale ale acestora.

În cadrul acestui parteneriat pe parcursul anului 2012, au fost realizate 14 seminare de instruire pentru un total de 70 de familii de potențiali adoptatori din 21 unități administrativ-teritoriale. Totodată, în cadrul procedurii de evaluare a garanțiilor morale și condițiilor materiale ale solicitanților pentru adopție echipa mobilă a realizat evaluarea psihosocială a 14 familii participante la instruire.

În baza datelor din Registrul de stat al adopțiilor (aprobat prin ordinul ministrului muncii, protecției sociale și familiei nr. 309 din 11.08.2011) în conformitate cu procedura stabilită în Legea privind regimul juridic al adopției, în anul 2012 a fost stabilit statutul de copil adoptabil pentru 168 copii. De asemenea, în condițiile cadrului normativ aprobat în anul 2012 au fost luați în evidență 167 adoptatori naționali, dintre care 155 cupluri și 12 celibatari. În anul 2012 de către instanțele de judecată au fost încuviințate și ulterior incluse în Registrul de stat al adopțiilor, 74 adopții naționale.

În anul 2012 nu a fost încuviințată nici o adopție internațională, în același timp au fost depuse la Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei 28 de cereri pentru adopția copiilor cetățeni ai Republicii Moldova din partea adoptatorilor cetățeni străini. În cadrul ședințelor Consiliului Consultativ pentru Adopții Internaționale (înstituit prin Hotărîrea Guvernului nr. 560 din 25.07.2011) au fost realizate 4 potriviri prelabile dintre adoptatorii străini și copiii adoptabili.

Conform procedurii prevăzute în Hotărîrea Guvernului nr. 550 din 22.07.2011 pentru aprobarea Regulamentului privind procedura de acreditare și modul de funcționare a organizațiilor străine cu atribuții în domeniul adopției internaționale în Republica Moldova și a listei serviciilor și activităților pe care le pot desfășura în domeniul adopției internaționale, în anul 2012 au fost acreditate 13 organizații străine cu atribuții în domeniul adopției internaționale, dintre care din SUA – 7 organizații; Italia – 4 organizații; Spania – 1 organizație; Elveția – 1 organizație, în total în anul 2012 au activat 25 organizații cu atribuții în domeniul adopției internaționale.

5.3.3. Reprezentarea drepturilor copilului în procesele civile

În conformitate cu prevederile Codului Familiei, adoptat prin Legea nr. 1316-XIV din 26.10.2000 în cazul litigiilor între părinți sau reprezentanți legali pe aspecte ce vizează în mod direct sau indirect copiii, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale acestora în instanța de judecată este exercitată de către autoritățile tutelare, în special, de organele executive ale autorităților administrației publice locale din unitățile administrativ-teritoriale de nivelul II, adică Secțiile/Direcțiile asistență socială și protecție a familiei raionale și Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului Chișinău.

Pe parcursul anului 2012, reprezentanții structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat interesele a 5537 copii în instanțele de judecată, dintre care, în calitate de reclamant pentru 455 copii, în calitate de pîrît pentru 37 copii și în calitate de intervenient accesoriu pentru 5045 copii (Tabelul 5.2).

Tabelul 5.2. Reprezentarea drepturilor copilului în instanță de către reprezentanții structurilor teritoriale de asistență socială, 2012

Denumirea indicatorilor	Calitatea procesuală a autorității tutelare			Total pe an
	Reclamant	Pîrît	intervenient accesoriu	

Numărul copiilor asistați în domeniul protecției drepturilor copiilor	455	37	5045	5537
Inclusiv:				
luați de la părinții cu decădere din drepturi părintești	337	5	811	1153
luați de la părinții fără decădere din drepturi părintești	40		26	66
restabilirea în drepturile părintești	3	6	9	18
litigii cu privire la stabilirea domiciliului copilului		2	2642	2644
litigii dintre părinți cu privire la participarea în educația copiilor	3	6	273	282
litigii cu privire la participarea în educația copiilor a bunicilor, fraților și surorilor		2	51	53
stabilirea/recunoașterea/contestarea paternității	5		64	69
constatarea nașterii copilului	42		21	63
schimbarea numelui de familie și/sau a prenumelui copilului			67	67
apărarea drepturilor patrimoniale ale copilului	16		87	103
litigii cu privire la ieșirea din țară a copilului			211	211
în privința cărora au fost examinate alte litigii	9	16	783	808

Reprezentanții structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat interesele copiilor în următoarele situații:

- **Decăderea din drepturile părintești.** În condițiile prevederilor Codului Familiei menționat supra, procedural, decăderea din drepturile părintești a părintelui/părinților față de copil/copii are loc doar pe cale judecătorească. Acțiunea privind decăderea din drepturile părintești poate fi pornită de celălalt părinte, tutorele copilului, **autoritatea tutelară** sau procurorul. Cererea privind decăderea din drepturile părintești se examinează cu participarea obligatorie a autorității tutelare. În anul 2012 specialiștii structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat interesele a 1153 în cauze privind decăderea din drepturile părintești, dintre care pentru 337 copii în calitate de reclamant, pentru 5 copii în calitate de pîrît și 811 copii în calitate de intervenient accesoriu.

- **Luarea copilului fără decădere din drepturile părintești.** Conform reglementărilor Codului Familiei, în situațiile în care aflarea copilului împreună cu părinții prezintă pericol pentru viața și sănătatea lui, la cererea **autorității tutelare**, instanța judecătorească poate hotărî luarea copilului de la părinți fără decăderea acestora din drepturile părintești și punerea acestuia la dispoziția autorității tutelare. Totodată, în cazuri excepționale, dacă există un pericol iminent pentru viața și sănătatea copilului, autoritatea tutelară poate decide luarea copilului de la părinți, comunicînd acest fapt procurorului în termen de cel mult 24 de ore. În acest caz, autoritatea tutelară, în termen de 7 zile, urmează să poarnească o acțiune în instanța judecătorească privind decăderea din drepturile părintești sau luarea copilului de la părinți fără decăderea lor din aceste drepturi, altfel fiind obligată să înapoieze copilul părinților. Acțiunea dată se examinează cu participarea obligatorie a autorității tutelare. Pe parcursul anului 2012, specialiștii structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat interesele a 66 copii în cauze privind luarea copilului fără decădere din drepturile părintești, dintre care pentru 40 copii în calitate de reclamant și 26 copii în calitate de intervenient accesoriu.

- **Restabilirea în drepturile părintești.** Codul Familiei stipulează faptul că părinții pot fi restabiliți în drepturile părintești dacă au încetat împrejurările care au condus la decăderea lor din aceste drepturi și dacă restabilirea în drepturile părintești este în interesul copilului. Restabilirea în drepturile părintești se face pe cale judecătorească, în baza cererii persoanei decăzute din aceste drepturi, cu participarea obligatorie a **autorității tutelare**. În cazul în care copilul a atins vîrsta de 10 ani, restabilirea în drepturile părintești se va admite ținîndu-se cont de opinia acestuia. În anul 2012, reprezentanții structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat 18 copii în cauze privind restabilirea în drepturile părintești, dintre care în calitate de reclamant pentru 3 copii, pîrît – 6 copii și intervenient accesoriu – 9 copii.

- **Stabilirea domiciliului copilului.** În conformitate cu Codul Familiei, în cazul cînd părinții locuiesc separat, domiciliul copilului care nu a atins vîrsta de 14 ani se determină prin acordul

părinților. Dacă un atare acord lipsește, domiciliul minorului se stabilește de către instanța judecătorească, ținându-se cont de interesele și părerea copilului (dacă acesta a atins vârsta de 10 ani). În acest caz, instanța judecătorească va lua în considerare atașamentul copilului față de fiecare dintre părinți, față de frați și surori, vârsta copilului, calitățile morale ale părinților, relațiile existente între fiecare părinte și copil, posibilitățile părinților de a crea condiții adecvate pentru educația și dezvoltarea copilului (îndeletnicirile și regimul de lucru, condițiile de trai etc.). La determinarea domiciliului copilului minor, instanța judecătorească va cere și **avizul autorității tutelare** în a cărei rază teritorială se află domiciliul fiecăruia dintre părinți. Pe parcursul anului 2012 specialiștii structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat 2644 copii în cauze privind stabilirea domiciliului copilului, dintre care în calitate de pîrît pentru 2 copii și intervenient accesoriu – 2642 copii.

- **Participarea în educația copiilor.** În condițiile Codului Familiei, părinții au dreptul și sînt obligați să-și educe copiii conform propriilor convingeri, indiferent de faptul dacă locuiesc împreună sau separat. Copilul are dreptul să comunice cu ambii părinți, cu bunicii, frații, surorile și cu celelalte rude. Desfacerea căsătoriei părinților, nulitatea ei sau traiul separat al acestora nu afectează drepturile copilului. În cazul cînd părinții au domiciliul separat, copilul are dreptul să comunice cu fiecare dintre ei. Părintele care locuiește împreună cu copilul nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte care locuiește separat, cu excepția cazurilor cînd comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică. Astfel, părinții au dreptul să încheie un acord privind exercitarea drepturilor părintești de către părintele care locuiește separat de copil. Litigiile apărute se soluționează de către **autoritatea tutelară**, iar decizia acesteia poate fi atacată în instanța judecătorească, care va emite hotărîrea respectivă. În cazul nerespectării hotărîrii instanței judecătorești, față de părintele culpabil se aplică măsurile stabilite de legislația procesuală civilă. În cazul încălcării repetate a hotărîrii judecătorești, la cererea părintelui care locuiește separat de copil, instanța judecătorească, ținînd cont de interesele și părerea copilului, poate soluționa problema transmițîndu-i copilul. Pe parcursul anului 2012 specialiștii structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat 335 copii în cauze privind participarea în educația acestora, dintre care în calitate de reclamant pentru 3 copii, pîrît pentru 8 copii și intervenient accesoriu – 324 copii.

- **Stabilirea/recunoașterea/contestarea paternității.** Conform prevederilor stipulate în Codul Familiei, proveniența copilului de la mamă (maternitatea) se stabilește în baza documentelor care confirmă nașterea copilului de la mamă într-o instituție medicală. În cazul cînd copilul nu este născut într-o instituție medicală, maternitatea se stabilește pe baza documentelor medicale, a depozițiilor martorilor sau pe baza altor probe. În cazurile cînd mama este decedată, declarată decedată, incapabilă sau dispărută ori cînd nu i se cunoaște locul aflării, precum și în cazul decăderii ei din drepturile părintești, paternitatea se stabilește în baza declarației tatălui și a acordului scris al **autorității tutelare** sau prin hotărîrea instanței judecătorești dacă lipsește un astfel de acord. Dacă copilul este născut din părinți necăsătoriți între ei și în lipsa declarației comune a părinților sau a tatălui copilului, paternitatea se stabilește de către instanța judecătorească în baza declarației unuia dintre părinți, a tutorelui (curatorului) copilului sau a copilului însuși la atingerea majoratului. Totodată, paternitatea (maternitatea) poate fi contestată numai pe cale judecătorească de către persoanele înscrise drept tată sau mamă sau de către persoanele care sînt mama sau tatăl firească al copilului, de către copil la atingerea majoratului, de către tutorele (curatorul) copilului sau tutorele părintelui declarat incapabil. În anul 2012, specialiștii structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat 69 copii în cauze privind stabilirea/recunoașterea/contestarea paternității, dintre care în calitate de reclamant pentru 5 copii și intervenient accesoriu – 64 copii.

- **Constatarea nașterii copilului.** Conform prevederilor art. 281 din Codul de procedură civilă, aprobat prin Legea nr. 225-XV din 30 mai 2003 instanțele judecătorești judecă pricinile de constatare a faptelor care au valoare juridică, printre care și înregistrarea nașterii. Totodată, art. 74 din Codul menționat stipulează faptul că instanța judecătorească poate, după caz, din oficiu să introducă în proces autoritatea publică competentă pentru a depune concluzii (potrivit funcției) asupra pricinii în curs de examinare în vederea apărării drepturilor, libertăților și intereselor legitime

ale altor persoane. Pe parcursul anului 2012, specialiștii structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat pe cauze ce vizează constatarea nașterii în instanță 63 copii, dintre care pentru 42 copii în calitate de reclamant și 21 copii – intervenient accesoriu.

- **Apărarea drepturilor patrimoniale ale copilului.** Conform prevederilor Codului Familiei, copilul este proprietar al veniturilor obținute, al bunurilor primite în dar, moștenite sau dobândite într-un alt mod, și al tuturor bunurilor procurate din mijloacele lui. De asemenea, copilul ai cărui părinți (unul dintre ei) sînt decăzuți din drepturile părintești păstrează dreptul de folosință asupra spațiului locativ și toate drepturile patrimoniale bazate pe rudenia cu părinții și rudele sale firești, inclusiv dreptul la succesiune. Totodată, Legea cu privire la gaj nr. 449-XV din 30.07.2001 stipulează faptul că bunurile proprietate a persoanelor fizice cu capacitate de exercițiu restrînsă sau a minorilor pot fi gajate numai cu acordul autorității de tutelă și curatelă. Conform Legii privatizării fondului de locuințe, nr. 1324-XII din 10.03.1993 vînzarea locuinței după privatizare la care au participat indirect copii minori poate fi efectuată numai cu consimțămîntul **autorității tutelare**. În anul 2012, specialiștii structurilor teritoriale de asistență socială au deținut calitatea de reclamant pentru 16 copii privind apărarea drepturilor patrimoniale ale copilului și cea de intervenient accesoriu pentru 87 copii.

- **Ieșirea din țară a copilului.** În conformitate cu prevederile stipulate în Legea cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, nr. 269-XIII din 09.11.1994 minorii au dreptul de a ieși și de a intra în Republica Moldova numai însoțiți de unul dintre reprezentanții lor legali sau de un însoțitor, desemnat prin declarație de către reprezentantul legal. Totodată, minorii (elevii și studenții) care au împlinit vîrsta de 14 ani și sînt înmatriculați la studii în instituții de învățămînt din alte state, la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, prezintă actul de înmatriculare la instituția de învățămînt respectivă și declarația eliberată de unul dintre părinți, autenticată notarial, care conține consimțămîntul acestuia pentru ieșirea și intrarea minorului în Republica Moldova, cu indicarea țării de destinație, scopului călătoriei, perioadei de aflare a minorului în țara de destinație, iar în cazul altor reprezentanți legali – consimțămîntul acestora, exprimat prin decizia **autorității tutelare**. În cazul în care minorul pleacă să se domicilieze în străinătate, este necesar consimțămîntul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți ale căror semnături se legalizează notarial, iar în cazul altor reprezentanți legali – consimțămîntul acestora, exprimat prin decizia **autorității tutelare**. Pe parcursul anului 2012, reprezentanții structurilor teritoriale de asistență socială au reprezentat 211 copii în calitate de intervenient accesoriu în cauze privitor la ieșirea din țară a copiilor.

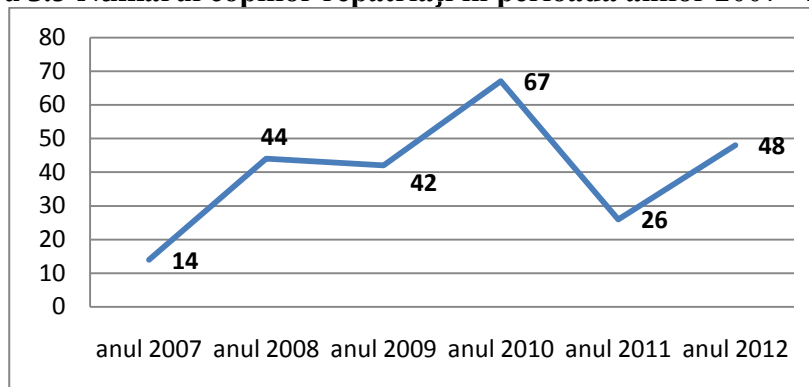
5.4. Repatrierea copiilor identificați fără ocrotire părintească peste hotarele republicii

Unul din domeniile, nu mai puțin importante, ce țin de protecția copilului și respectarea drepturilor copilului care se află în competența Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei reprezintă repatrierea copiilor identificați fără ocrotire părintească peste hotarele republicii. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei este responsabil de efectuarea tuturor acțiunilor ce țin de pregătirea și demararea procedurilor de repatriere a copiilor și adulților – victime ale traficului de ființe umane, traficului ilegal de migranți, precum și a copiilor neînsoțiți și acordă o atenție deosebită copiilor moldoveni neînsoțiți sau aflați în dificultate, identificați peste hotarele Republicii Moldova³².

În perioada anilor 2007 – 2012 Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a organizat 97 misiuni, total fiind repatriați 241 copii, dintre care 96 fete și 145 băieți. Totodată, din numărul total de copii repatriați 43 (sau 17,84%) sînt originari din partea stîngă a Nistrului. De asemenea, 7 copii repatriați au fost victime ale traficului de ființe umane. 61% (sau 147 copii) din numărul total de copii sînt repatriați din Federația Rusă, iar 32% (sau 76 copii) din Ucraina (figura 5.9.).

³² Hotărîrea Guvernului nr. 948 din 07.08.2008 ”Cu privire la aprobarea Regulamentului privind procedura de repatriere a copiilor și adulților – victime ale traficului de ființe umane, traficului ilegal de migranți, precum și a copiilor neînsoțiți”

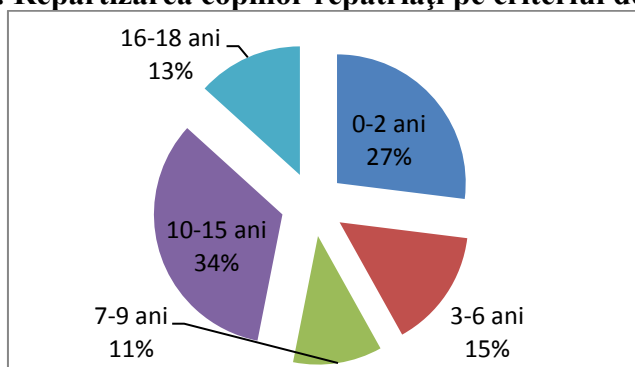
Figura 5.9 Numărul copiilor repatriați în perioada anilor 2007 - 2012

Sursa: MMPSF

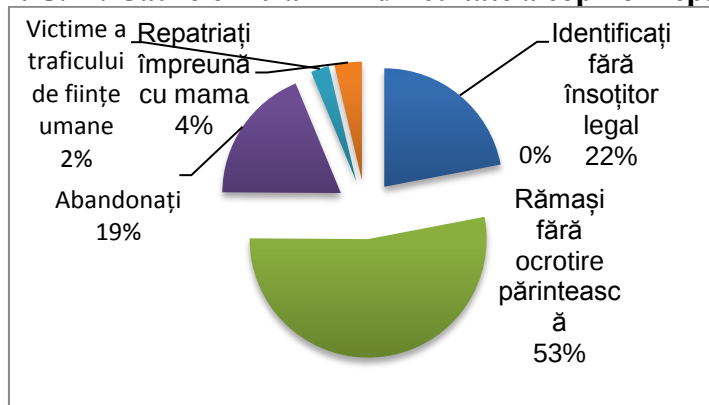
Totodată, pe parcursul anului 2012 au fost organizate 18 misiuni, fiind repatriați 48 copii, dintre care: 19 copii din Ucraina (10 misiuni) și 29 copii din Federația Rusă (8 misiuni). Din numărul total de copii repatriați pe parcursul anului 2012, 15 copii au fost reintegrați în familiile biologice/extinse, 28 copii - plasați în centre de plasament temporar, 3 copii (mama minoră și 2 copii) – plasați la centre maternale și 2 copii - în serviciul de asistență parentală profesionistă. Distribuția copiilor repatriați în funcție de vîrstă arată că circa 34% din ei au fost în vîrstă de 10-15 ani, pe cînd alte 27% - copii în vîrstă pînă la 2 ani (figura 5.10.)

Figura 5.10. Repartizarea copiilor repatriați pe criteriul de vîrstă, 2012.

În majoritatea cazurilor (circa 53%) copiii repatriați sînt copii rămași fără ocrotire părintească peste hotarele țării, iar 19% - sînt copii abandonați la naștere (figura 5.11).

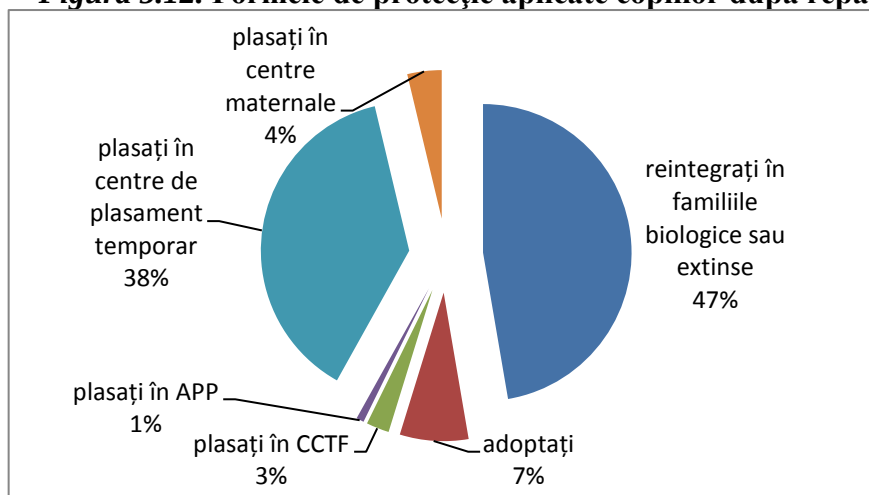
Figura 5.11. Cauzele intrării în dificultate a copiilor repatriați

Sursa: MMPSF

În conformitate cu Codul Familiei³³, după repatriere, autoritatea tutelară întreprinde măsurile necesare pentru protecția drepturilor copiilor repatriați, inclusiv în cazul plasării lor în servicii alternative de protecție. Este examinată posibilitatea (re)integrării în familia biologică sau, după caz, aplicarea formelor adecvate de protecție cu accent pe cele de tip familial. Astfel, după repatriere copiii le-au fost aplicate următoarele forme de protecție: 114 copii sau 47% au fost reintegrați în familiile biologice sau extinse; 18 copii sau 7% au fost adoptați; 6 copii au fost plasați în case de copii de tip familial; 2 copii au fost plasați în serviciul de asistență parentală profesionistă; 92 copii au fost plasați centre de plasament temporar; 9 copii au fost plasați împreună cu mamele în centre maternale (figura 5.12).

Figura 5.12. Formele de protecție aplicate copiilor după repatriere

Conform prevederilor legislației autoritatea tutelară monitorizează situația post repatriere a copilului, prezentând rapoarte corespunzătoare Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei.

5.5. Odihna de vară a copiilor

Odihna de vară a copiilor, precum și mecanismul de organizare a odihnei copiilor și adolescenților, de asemenea ține de politica din domeniul protecției copilului și se află în competența Ministerului Muncii Protecției Sociale și Familiei. În acest context, prin Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 71 din 05.05.2012, au fost aprobate: componența nominală a Comisiei pentru organizarea odihnei și întremării copiilor în perioada de vară și Regulamentul de activitate al acestei Comisii. În componența Comisiei au fost incluși reprezentanți ai Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova și ai Centrului Național de Sănătate Publică.

Comisia are drept sarcină principală asigurarea utilizării eficiente a mijloacelor financiare din bugetul de stat pentru organizarea odihnei și întremării unor categorii de copii în sezonul estival; repartizarea biletelor de odihnă secțiilor asistență socială și protecție a familiei/Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului Chișinău și Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova. Totodată, Comisia monitorizează repartizarea biletelor beneficiarilor de către secțiile de asistență socială și protecție a familiei / Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului Chișinău și Centrele sindicale național – ramurale.

În conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr.334 din 23.04.2009 biletele repartizate secțiilor/direcțiilor asistență socială și protecție a familiei/Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului Chișinău, au fost distribuite gratuit copiilor cu vârsta de la 7 la 18 ani, preferențial din următoarele categorii: copiii orfani și semiorfani; copiii din familii monoparentale; copiii din familii cu venituri mici; copiii din familii numeroase; copiii aflați sub tutelă/curatelă;

³³ Codul Familiei adoptat prin Legea nr. 1316-XIV din 26.10.2000

copiii plasați în servicii de tip familial; copiii plasați în centre de plasament temporar; copiii din familii în care ambii părinți sînt cu dizabilități; copiii din familii în care ambii părinți sînt pensionari; copiii care au obținut performanțe la studii sau sînt învingători la olimpiade didactice și extradidactice.

Modalitatea de utilizare a mijloacelor bugetare sînt corelate cu prevederile Regulamentului de funcționare a taberelor de odihnă și întremare a sănătății copiilor și adolescenților³⁴.

Stabilirea necesarului de bilete pentru fiecare raion/municipiu se efectuează în baza informației Biroului Național de Statistică privind numărul de copii cu vîrsta cuprinsă între 7-18 ani.

În Legea bugetului de stat pentru anul 2012 nr. 282 din 27.12.2011 au fost prevăzute mijloace financiare în sumă de **19374,7 mii lei** pentru procurarea biletelor de odihnă a copiilor de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în sezonul estival 2012, mai mult decît în anii precedenți (tabelul 5.3.).

Tabelul 5.3. Dinamica surselor bugetare pentru organizarea sezonului estival, anii 2008-2012

Anii	Suma alocată din bugetul de stat (lei)	Nr. biletelor procurate	Nr. taberelor contractate
2008	19 873 200	20 047	38
2009	16 824 594	17 254	33
2010	16 890 700	16 267	39
2011	17 904 100	15 820	30
2012	19 374 700	15 317	30

Sursa: MMPSF

Contractarea taberelor prestatoare de servicii pentru odihna și întremarea copiilor în sezonul estival 2012 se efectuează conform procedurii de achiziții publice³⁵. Astfel, la licitația publică nr. 857/12 din 28 mai 2012, organizată de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei în scopul asigurării odihnei și întremării copiilor în perioada de vară, au participat 31 de ofertanți. În rezultatul evaluării și comparării ofertelor și inspectării taberelor de către membrii grupului de lucru au fost contractate 30 de tabere. A fost respinsă oferta prezentată de către Primăria s. Valea Perjei din r-nul Taraclia, tabăra "Orlionok".

Pentru sezonul estival 2012 au fost contractate 15317 bilete în sumă totală de 19374219 lei. Prețul mediu al unui bilet a constituit 1264,88 lei. Din numărul total de bilete contractate, 8424 bilete (55%) au fost distribuite de către Minister direcțiilor/secțiilor de asistență socială și protecție a copilului/Direcției municipale pentru protecția drepturilor copilului Chișinău și 6893 bilete (45%) au fost repartizate Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova.

5.6. Mecanismul de colaborare intersectorială în domeniul medico-social

În contextul implementării prevederilor Regulamentului privind mecanismul de colaborare intersectorială în domeniul medico-social în vederea prevenirii și reducerii ratei mortalității infantile și a copiilor cu vîrsta de pînă la 5 ani la domiciliu, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 1182 din 22 decembrie 2010, direcțiile/secțiile asistență socială și protecție a familiei, Direcția municipală pentru protecția drepturilor copilului Chișinău au prezentat rapoarte semestriale/anuale privind măsurile întreprinse în vederea prevenirii și reducerii mortalității la domiciliu a copiilor cu vîrsta de pînă la 5 ani din familiile în situație de risc.

Conform informației prezentate de către structurile teritoriale asistență socială pe parcursul anului 2012 au fost înregistrate următoarele date:

Indicatori	familii/copii
------------	---------------

³⁴ Hotărîrea Guvernului nr. 334 din 23 aprilie 2009.

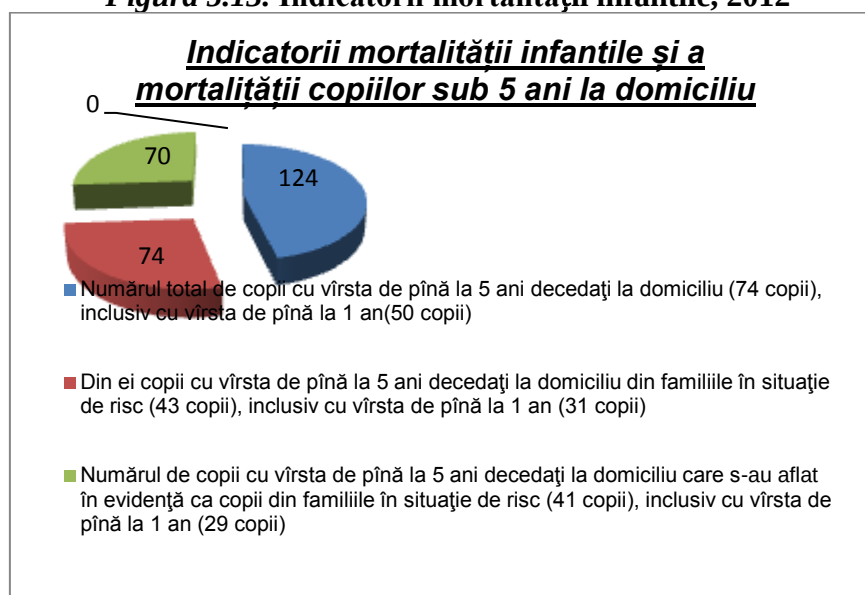
³⁵ Legii nr. 96-XVI din 13 aprilie 2007 privind achizițiile publice.

Număr de familii cu copii în vîrstă de pînă la 5 ani, inclusiv cu copii cu vîrstă 0-12 luni, în situație de risc, luați în evidență	9581
Număr de copii cu vîrstă de pînă la 5 ani în situație de risc, luați în evidență	11500
Număr de copii cu vîrstă 0-12 luni în situație de risc, luați în evidență	3675
Număr de evaluări inițiale realizate ale familiilor cu copii cu vîrstă de pînă la 5 ani, inclusiv cu copii cu vîrstă 0-12 luni, în situație de risc	7001
Număr de evaluări complexe realizate ale familiilor cu copii cu vîrstă de pînă la 5 ani, inclusiv cu copii cu vîrstă 0-12 luni, în situație de risc	5673
Număr de planuri individualizate de asistență elaborate	5790
Număr de familii cu copii cu vîrstă de pînă la 5 ani, inclusiv cu copii cu vîrstă 0-12 luni, în situație de risc, sprijinite financiar / material	7454
Număr de copii cu vîrstă de pînă la 5 ani, inclusiv copii cu vîrstă 0-12 luni, abandonați	74
Număr de copii cu vîrstă de pînă la 5 ani, inclusiv copii cu vîrstă 0-12 luni, plasați în instituții rezidențiale	312
Număr de copii cu vîrstă de pînă la 5 ani, inclusiv copii cu vîrstă 0-12 luni, expuși abuzului, violenței sau neglijării	1191

Sursa: MMPSF

Totodată, pe parcursul anului 2012, 74 copii cu vîrstă de pînă la 5 ani au decedat la domiciliu, inclusiv cu vîrstă de pînă la 1 an – 50 copii. Din numărul total al copiilor decedați, 43 copii provin din familii în situație de risc, inclusiv cu vîrstă de pînă la 1 an – 30 copii.

Figura 5.13. Indicatorii mortalității infantile, 2012

În cadrul implementării mecanismului de colaborare intersectorială în domeniul medico-social în vederea prevenirii și reducerii ratei mortalității infantile și a copiilor cu vîrstă de pînă la 5 ani la domiciliu, au fost întreprinse următoarele intervenții:

- au fost angajați în cîmpul muncii – 970 de părinți;
- au fost îmbunătățite condițiile de îngrijire a copilului (condiții de trai, alimentare) – în cazul a 3322 copii;
- a fost stabilit dreptul la prestații sociale – pentru 10565 copii;
- au fost prestate servicii sociale – 6929 copii.

De asemenea, la completarea rapoartelor vizate, au fost elucidate problemele existente în cadrul mecanismului de colaborare intersectorială după cum urmează:

- prezența viciilor sociale ale familiilor (abuzul de alcool, droguri, violență în familie, abuzul asupra copiilor, neglijarea obligațiilor părintești);
- lipsa sau insuficiența serviciilor sociale comunitare și specializate;

- percepția diferită a membrilor echipelor multidisciplinare privind modalitățile de intervenție și soluționare a problemelor cu care se confruntă familiile cu copii în situație de risc;
- lipsa de colaborare sau conlucrarea insuficientă între responsabili din cadrul mecanismului de colaborare intersectorială;
- dependența de prestațiile sociale și gestionarea irațională a bugetului familiei;
- lipsa instituțiilor preșcolare în unele localități, numărul limitat de locuri pentru copii în acestea, cheltuieli mari legate de înmatricularea copiilor.

Aceste probleme au impact negativ asupra indicatorilor mortalității infantile și a mortalității copiilor sub 5 ani, mai cu seama, asupra ratei deceselor la domiciliu a copiilor din familii în situații de risc.

Totodată, de către specialiștii responsabili de implementarea mecanismului de colaborare intersectorială au fost formulate propuneri pentru depășirea problemelor depistate:

- instruirea continuă a membrilor echipelor multidisciplinare: asistenți sociali comunitari, medici de familie, asistenții medicilor de familie;
- implicarea activă a comunității, mobilizarea agenților economici în soluționarea problemelor medico-sociale ale familiilor cu copii în situație de risc;
- crearea serviciilor de tip familial (serviciul de asistență parentală profesionistă, casă de copii de tip familial), dezvoltarea serviciilor de plasament în regim de urgență a copiilor, cuplului mamă-copil aflați în situație de risc;
- responsabilizarea părinților privind educarea și dezvoltarea copiilor;
- monitorizarea permanentă a familiilor cu copii în situație de risc;
- asigurarea copiilor sugari cu amestecuri adaptate;
- dezvoltarea abilităților parentale.

5.7. Politici incluzive axate pe copii cu dizabilități

În contextul implementării valorilor de integrare europeană, pentru Republica Moldova construirea unei societăți incluzive reprezintă una din condițiile de bază în realizarea obiectivelor de creștere economică durabilă, dezvoltare a unui sistem de protecție socială cât mai eficace, precum și asigurare a unei coeziuni sociale. Incluziunea socială la nivel național are ca prioritate creșterea generală a standardului de viață al populației, și facilitarea accesului la resurse, drepturi și servicii. O situație mai deosebită în acest sens ține de incluziunea socială a copiilor cu dizabilități.

Incluziunea socială a copiilor cu dizabilități este pe deplin reflectată în Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități precum și în Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia. În acest context, pe parcursul anului 2012 au fost întreprinse mai multe acțiuni, inclusiv:

- în 158 de instituții de învățământ din 20 regiuni ale țării au fost pilotate modele de educație incluzivă (cu suportul și asistența tehnică a ONG-urilor active în domeniu: Keystone Human Services International Moldova Association (KHSIMA); A.O. CCF Moldova; A.O. LUMOS Foundation Moldova; A.O. „Femeia și copilul – protecție și sprijin”; Centrul „Speranța”, A.O. „Parteneriate pentru fiecare copil”);

- în cadrul a 291 instituții generale de învățământ în anul de studii 2011-2012 cca 1604 copii cu cerințe educative speciale au beneficiat de servicii de suport.

- în scopul ameliorării calității serviciilor educaționale și asigurării incluziunii copiilor cu dizabilități au fost create:

- Servicii de asistență psihopedagogică în 5 regiuni (Căușeni, Dubăsari, Florești, Ialoveni, Leova). Aceste servicii realizează evaluarea complexă și oferă asistență psihopedagogică, logopedică, psihologică, precum și alte servicii după caz copilului cu dizabilități și altor categorii de copii în situație de risc;
- Cinci Centre de Resurse pentru educație incluzivă în 4 raioane, care facilitează incluziunea educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale din comunitate prin formarea unui mediu incluziv și acordarea de suport copiilor, cadrelor didactice, familiei și membrilor comunității. Centrele sînt dotate cu echipament adecvat activităților desfășurate, cu

materiale didactice, ludotecă, bibliotecă, instrumente de evaluare a dezvoltării, literatură metodico-științifică și dispun de spații organizate pentru activități individuale și de grup de învățare/abilitare, recreere și activitate de joc;

- c) - Au fost elaborate și implementate Planuri Educaționale Individualizate pentru 35 copii.
- d) Pentru asigurarea unui pachet minim de servicii de educație incluzivă copiilor cu dizabilități, determinarea costului acestora, precum și planificarea mijloacelor financiare pentru serviciile respective a fost aprobat Regulamentul privind redirectionarea resurselor financiare în cadrul reformării instituțiilor rezidențiale (Hotărârea Guvernului nr.351 din 29.05.2012).

În vederea asigurării suportului didactico-metodic pentru incluziunea copiilor și tinerilor cu dizabilități au fost elaborate și implementate:

1. Planul Educațional Individualizat (Ordinul Ministrului Educației nr.952 din 6 decembrie 2012);
2. Ghidul metodologic privind adaptările curriculare și evaluarea progresului școlar în contextul educației incluzive (Ordinul Ministrului Educației nr.139 din 15.03.2012);
3. Evaluarea finală și certificarea elevilor cu cerințe educative speciale incluși în învățământul obligatoriu (Ordinul Ministrului Educației nr.245 din 24.04.2012). În anul de studii 2011-2012 au absolvit ciclul gimnazial în baza Planului Educațional Individualizat 32 copii cu cerințe educaționale speciale din 9 raioane, incluși în învățământul general obligatoriu;
4. Cursul „Educația incluzivă” (Ordinul Ministrului Educației nr.90 din 20.02.2012) - componentă obligatorie în formarea inițială a cadrelor didactice la nivelurile învățământului superior și mediu de specialitate. Modulul „Educația Incluzivă” este implementat în colegii și universități, la specialitățile cu profil pedagogic, începând cu 1 septembrie 2012 în universități pentru ciclurile I și II și în colegiile pedagogice pentru anul IV.

În lunile ianuarie-noiembrie 2012 au fost consolidate capacitățile a cca 700 profesioniști și factori de decizie în domeniul educației incluzive.

În cadrul sesiunii de Admitere 2012 a fost menținută cota de 15 la sută din numărul total de locuri prevăzute în planul de înmatriculare cu finanțare bugetară pentru anumite categorii defavorizate de candidați, inclusiv copii cu dizabilități severe și accentuate și copii cu deficiențe fizice și senzoriale. Înscrierea la cota de 15 la sută se efectuează la solicitarea candidaților.

În sesiunea Admitere-2012, la cota de 15% au fost înmatriculați 814 candidați, pe această dimensiune a crescut numărul persoanelor înmatriculate cu deficiențe fizice și senzoriale, celor ai căror ambii părinți sînt persoane cu dizabilități, cît și al copiilor ai căror părinți au participat la acțiunile militare pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova.

În sesiunea de Admitere-2012, conform Planului de înmatriculare la studii superioare de licență, ciclul I, aprobat prin ordinul Ministerului Educației nr. 625 din 27.06.2012, Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, pentru specialitatea *Psihopedagogie specială* au fost repartizate 140 locuri, inclusiv 30 - cu finanțare din bugetul de stat.

Universitatea de Stat din Moldova planifică în anul de studii 2012-2013 elaborarea unui plan de studii cu crearea condițiilor necesare pentru formarea profesională a persoanelor cu deficiențe de auz la specialitățile: 443.2 *Matematică aplicată* și 444.1 *Informatică*.

Totodată, în 11 instituții de învățământ superior pentru persoane cu dizabilități locomotorii blocurile de studii sînt dotate (parțial) cu rampe de acces, fiind asigurate căi de acces în sălile de studii amplasate la etaj.

În contextul asigurării incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități în cadrul Programului „Comunitate Incluzivă – Moldova”, implementat de către Keystone Human Services International Moldova Association, cu susținerea Open Society Mental Health Initiative în parteneriat cu Fundația Soros Moldova și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei au fost obținute mai multe realizări frumoase.

Astfel, în 2012, cu suportul Keystone Moldova, încă 10 copii și adulți cu dizabilități au fost dezinstituționalizați din Casa-internat pentru copii (băieți) cu dizabilități mintale din Orhei, dintre care șase au fost plasați în serviciul Casă Comunitară (s. Hansca), iar patru au fost reintegrați în

familia lor biologică. În total, până în prezent, 68 copii și adulți cu dizabilități au fost dezinstituționalizați din Casa-internat din Orhei.

Încă 155 persoane cu dizabilități au beneficiat de suport pentru a preveni instituționalizarea, inclusiv 152 persoane noi asistate de Echipele Mobile și trei persoane noi asistate de echipa de Servicii de Suport Familial a proiectului. În total, până în prezent, 351 persoane cu dizabilități au beneficiat de suport în vederea prevenirii instituționalizării, inclusiv 307 asistate de Echipele Mobile, iar 44 – de echipa de Servicii de Suport Familial.

Astfel, pe parcursul anului 2012, numărul copiilor care au beneficiat de diverse tipuri de asistență la nivel comunitar în vederea incluziunii lor sociale a crescut de la 385 (finele anului 2011) la 850 copii. 100% din beneficiarii Programului sînt integrați în cel puțin un serviciu comunitar.

Concluzii. Recomandări

Eforturi sporite au fost depuse în vederea implementării reformei sistemului de îngrijire a copiilor în situație de dificultate în baza Strategiei și Planului național de acțiuni pentru reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului.

A fost elaborat cadrul normativ și instituțional pentru dezvoltarea serviciilor alternative pentru îngrijirea copiilor.

În scopul garantării calității serviciilor sociale prestate, actualmente se promovează mecanismul național de acreditare a prestatorilor de servicii sociale, precum și se elaborează cadrul normativ pentru contractarea serviciilor sociale de calitate.

A fost elaborat mecanismul de evaluare și planificare a costurilor pentru serviciile adresate copiilor în situație de dificultate, care va fi aplicat de către autoritățile administrației publice locale, ținînd cont de necesitățile specifice ale acestora.

Devine tot mai eficient cadrul instituțional și normativ în domeniul prevenirii instituționalizării copiilor, asigurat în mod special prin activitatea la nivel teritorial a Comisiilor pentru protecția copilului aflat în dificultate, care în mod transparent și complex examinează cazurile copiilor în risc de a fi separați de familie.

O reformă radicală a fost realizată în domeniul asigurării drepturilor copiilor protejați prin adopție națională și internațională.

Pe plan național se află în derulare o serie de reforme în sistemul administrației publice, planificării și gestionării mijloacelor bugetare și promovării drepturilor omului, care au tangență directă cu sistemul de protecție a familiei și copilului. Capitole separate în domeniul protecției și drepturilor copilului sînt incluse în Acordul de Asociere al Republicii Moldova cu Uniunea Europeană.

Toate aspectele enunțate reprezintă o reală oportunitate pentru abordarea unei noi viziuni a sistemului de protecție a familiei și copilului. Pînă acum cu suportul donatorilor și partenerilor de dezvoltare s-au realizat multe lucruri importante, dar acestea acopereau doar segmente separate, cu intensitate și abordări diferite, astfel încît, în ansamblu, structura sistemului purtînd un caracter fragmentar.

În scopul asigurării unui trai decent și respectării drepturilor copilului eforturile autorităților publice centrale și locale trebuie să fie focusate în continuare pe:

- Asigurarea măsurilor de protecție și de monitorizare a copiilor aflați în situație de dificultate, prin:
 - elaborarea și promovarea cadrului normativ;
 - promovarea cadrului de monitorizare și colectare a datelor privind implementarea politicilor în domeniul protecției familiei și copilului;
 - repatrierea și asistența copiilor identificați fără însoțitori legali pe teritoriile altor state, precum și determinarea mecanismelor de cooperare bilaterală în domeniul dat cu Federația Rusă și Ucraina;
 - Instituirea psihologilor și specialiștilor în protecția drepturilor copilului în procesul realizării evaluării psiho-sociale a solicitanților la adopție;

- Elaborarea și promovarea mecanismului de cooperare interinstituțională și multidisciplinară în domeniul protecției sociale, care va eficientiza în mod special activitatea de identificare și asistență a beneficiarilor la nivel comunitar;
- Consolidarea capacităților profesionale ale autorităților administrației publice locale (primarilor) în domeniul protecției drepturilor copilului, în special în ce privește exercitarea funcțiilor autorității tutelare în contextul identificării, protecției, monitorizării și evidenței copiilor în situații de dificultate;
 - Instituirea mecanismului de evaluare și acreditare a prestatorilor de servicii sociale;
 - Elaborarea mecanismului de contractare a serviciilor sociale de calitate;
 - Consolidarea capacităților structurilor teritoriale asistență socială prin instituirea centrelor pentru protecția copilului și familiei pe lângă SASPF/DASPF;
 - Intensificarea acțiunilor de prevenire a instituționalizării copiilor și de dezinstituționalizare a lor;
 - Dezvoltarea de către autoritățile administrației publice locale a serviciului sprijin familial și serviciilor de tip familial;
 - Elaborarea și promovarea amendamentelor la cadrul legal pentru eficientizarea prevenirii și combaterii violenței asupra copilului, precum și în scopul ajustării legislației la cerințele stipulate în Liniile Directoare ale ONU privind îngrijirea alternativă a copiilor;
 - Eficientizarea sistemului de stabilire și plată a prestațiilor sociale familiilor cu copii și copiilor în situații de dificultate;
 - Promovarea politicilor active în vederea sporirii natalității și susținerii maternității, inclusiv prin majorarea cuantumurilor indemnizației unice la nașterea copilului și a indemnizației lunare pentru creșterea/îngrijirea copiilor.

6. EGALITATEA DE GEN. PREVENIREA ȘI COMBATEREA VIOLENȚEI ȘI TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

6.1. Asigurarea egalității de gen

În prezent, egalitatea de gen a devenit o valoare umană legată nemijlocit cu dezvoltarea societății, fapt reflectat în politicile de dezvoltare din majoritatea țărilor lumii, precum și în astfel de documente ale Organizației Națiunilor Unite ca Declarația de la Beijing din 1995, Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului, în care al treilea scop este axat anume pe „**asigurarea egalității de gen prin lărgirea libertăților și posibilităților femeilor**”. S-a demonstrat că țările care înregistrează succese remarcabile în realizarea obiectivelor de dezvoltare și de creștere economică acordă o atenție deosebită problemelor legate de asigurare a egalității de gen și de depășire a oricăror forme de discriminare.

Republica Moldova, prin politicile sale de dezvoltare, de asemenea, acordă o atenție deosebită problemei asigurării egalității de gen, iar evoluțiile în realizarea acestui obiectiv sunt modeste, dar pozitive. Sunt frecvente cazurile când femeile din Republica Moldova, în special cele din localitățile rurale și orașele mici, în virtutea unor stereotipuri false care predomină în societate, continuă să fie tratate discriminator fie în procesul de includere a lor în rețelele sociale, fie pe piața muncii (în timpul angajării, disponibilizării sau promovării profesionale), fie în remunerare, fie în procesul de pregătire profesională, fapt confirmat de indicatorii de monitorizare a procesului de realizare a ODM-3. Cu toate acestea, există șanse reale ca țintele legate de obiectivul ODM-3 să fie realizate cu succes până în 2015. Țintele obiectivului ODM-3 sunt:

Ținta 1. Sporirea reprezentării femeilor în posturile de luare a deciziilor. Sporirea reprezentării femeilor la nivelul luării deciziilor de la 26,5% în consiliile locale în 2007 la 40% în 2015, de la 13,2% în consiliile raionale în 2007 la 25% în 2015, de la 18% femei primari în 2007 la 25% în 2015 și de la 22% femei membre ale parlamentului în 2005 la 30% în 2015.

Ținta 2. Reducerea inegalității genurilor în ocuparea forței de muncă. Reducerea inegalității genurilor pe piața muncii, prin reducerea disparității dintre salariile femeilor și ale bărbaților cu cel puțin 10 la sută până în 2015 (Boxa 2.).

Boxa 2. Realizarea obiectivului de dezvoltare a Mileniului ODM 3. Promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor.

Pe parcursul ultimilor ani se observă o evoluție pozitivă, dar instabilă, în ceea ce privește reprezentarea femeilor în poziții decizionale: printre primarii aleși, ponderea femeilor a crescut de la 17,9% în 2007 la 18,04% în 2011; la nivelul consilierilor raionali - de la 16,48% în 2007 la 18,39% în 2011; pe listele deputaților în Parlament - de la 18,8% în noiembrie 2010 la 20,8% în mai 2011. Preocuparea majoră ține, din nou, de durabilitatea progresului atins. În pofida progreselor realizate, perspectiva este mai puțin certă în ceea ce privește realizarea țintei finale privind promovarea femeilor în poziții-cheie. Insuficiența acțiunilor afirmative în cadrul legal-normativ, persistența stereotipurilor de gen, practicile de înaintare a candidaților în cadrul partidelor în dependență de capacitatea financiară a acestora – toate acestea reduc semnificativ oportunitățile femeilor de participare în poziții decizionale. Menționăm că cadrul legal-normativ național stipulează prevederi de asigurare a unei plăți egale pentru o muncă de valoare egală, însă se atestă discrepanțe de gen în salarizare. Pentru anul 2011, salariul mediu al femeilor a constituit, circa 76,1% din salariul bărbaților. Noua metodologie statistică, aplicată din 2012 și care ține cont de salariile plătite pe tot parcursul anului (nu doar în lunile septembrie, cazul precedentei metodologii), atestă o situație mai bună – 87,8% în 2012. Astfel, având la bază noua metodologie, atingerea țintei de diminuare a disparităților dintre salariile femeilor și bărbaților este realistă pentru 2015.

Sursa: Al treilea raport cu privire la Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului. Republica Moldova, UNDP, 2013, draft).

În ultimii ani autoritățile publice din Republica Moldova depun eforturi deosebite în realizarea obiectivelor ce țin de asigurarea egalității de gen fie prin perfecționarea continuă a cadrului legislativ, fie prin implementarea diverselor măsuri de politică care aduc rezultate vizibile

în realizarea obiectivului dat. În acest context, se poate menționa faptul că anul 2012 a fost remarcabil în realizarea obiectivelor de asigurare a egalității de gen.

Cadrul legislativ/normativ

În vederea realizării Comentariilor finale ale Comitetului privind eliminarea discriminării față de femei (2006) adresate Republicii Moldova, pe parcursul anului 2012 Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a efectuat monitorizarea implementării Programului Național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.933 din 31.12.2009 și Legii nr.5-XVI din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Analizele efectuate au demonstrat progresele și lacunele în domeniul asigurării egalității de gen nu numai de "jure", dar și de "facto".

Deși de jure legislația Republicii Moldova garantează femeilor același acces ca și bărbaților la procesul politic, serviciile sociale, asistența medicală, educație, muncă, căsătorie, îngrijirea copiilor, proprietate, moștenire și accesul la justiție, în realitate există multe bariere pentru femei de a dispune de drepturile oferite. Astfel, domeniile cele mai problematice rămân a fi abilitarea femeilor în domeniul politic, economic și social, violența față de femei.

Comitetul ONU privind eliminarea discriminării față de femei recomandă ca Republica Moldova să asigure o abordare cuprinzătoare a implementării Convenției CEDAW, care să includă politici și programe menite să asigure egalitatea formală și de esență între femei și bărbați. Comitetul recomandă ca strategia de *gender mainstreaming* să fie introdusă în toate instituțiile publice, în politici și programe, fiind susținută prin instruire în domeniul asigurării egalității de gen și îmbunătățirea mecanismului instituțional din domeniu.

În contextul celor menționate mai sus, a fost inițiat procesul de armonizare a legislației naționale cu prevederile Legii nr. 5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Primul proiect de lege elaborat și transmis spre avizare în 2010 a avut o rezonanță mare și a primit o multitudine de obiecții și propuneri în contextul asigurării unei armonizări vaste a legislației în vigoare la prevederile Legii nr.5-XVI din 9 februarie 2006. La baza elaborării proiectului a stat și exercițiul de elaborare a Raportului periodic combinat patru-cinci cu privire la implementarea CEDAW în Moldova (2011), unde unitățile gender au venit cu analize profunde pe domenii, inclusiv invocarea barierelor legislative în implementarea atât a prevederilor tratatelor internaționale în domeniu, cât și a legislației naționale.

Modificările propuse au fost armonizate în corespundere cu Comentariile finale ale Comitetului ONU privind eliminarea discriminării față de femei; recomandările experților ODIHR/OSCE, Echipei de Țară a Națiunilor Unite în Republica Moldova și experților naționali. Asigurarea procesului de armonizare a Legii nr. 5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați și-a propus modificări la următoarele acte legislative:

În **Legea nr. 64-XII din 31 mai 1990 cu privire la Guvern** a fost inclusă o măsură afirmativă – cota de participare minimă de 40% a ambelor sexe - menită să asigure promovarea participării active a femeii la luarea deciziilor și în structurile de reprezentare publică. De asemenea s-a optat pentru consolidarea competențelor deținute de Guvern cu privire la rolul promotor și coordonator al politicilor sensibile la dimensiunea de gen.

Legea nr.1133 din 04 august 1992 cu privire la statutul misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în alte state a fost completată cu prevederea privind respectarea cotei de reprezentare minimă de 40% a ambelor sexe la nivelul decizional la desemnarea reprezentanților țării în misiunile internaționale și în activitatea structurilor internaționale.

Cercetările empirice și studiile analitice de monitorizare a presei scrise³⁶ efectuate pînă acum au evidențiat faptul că producțiile media reflectă diferit și tendențios „bărbatul” și „femeia”: în conținuturile acestora constatăndu-se un dezechilibru enorm între cele două sexe atât ca pondere, cât și ca tematici în cadrul cărora sînt vizate. Experiențele negative înregistrate în mass-media națională au impulsionat propunerea unor modificări la **Legea presei nr. 243-XIII din 26 octombrie 1994** cu scopul obligării publicațiilor periodice și agențiilor de presă să utilizeze un

³⁶ http://www.un.md/UNIFEM/programme_areas/capacity_building/media/index.shtml

limbaj non-sexist și să prezinte imaginile femeii și bărbatului prin prisma drepturilor egale în sferele vieții publice și private. Paradigma egalității de gen și a tratamentului egal al bărbaților și al femeilor, cu toate implicațiile sale, sînt subiecte indispensabil legate de produsele mediatice, iar rolul celor care activează în acest domeniu este crucial: sensibilitatea de gen a persoanelor care elaborează anumite produse mediatice (jurnaliști) sau care iau decizii asupra unor teme și accente (decidenții din redacție) este un factor determinant pentru calitatea produsului final. Produsele mediatice (presa scrisă, audio, video și electronică) deseori reprezintă o imagine degradantă și negativă a femeilor, cauzînd repercusiuni grave asupra felului în care acestea se auto - și heteroevaluează și în care sînt percepute de către societate per ansamblu și de către bărbați, în particular. Fie că sînt subapreciate ca și participare publică sau suprareprezentate în sfera showbiz-ului, ambele extreme sînt deopotrivă negative. În același timp, rolul social al bărbaților este augmentat, în special, în domeniul participării politice și economice, cu impact determinant asupra dezvoltării țării. Prin această abordare, produsele media nu fac decît să perpetueze rolurile tradiționale și atitudinile sexiste. De aceea, propunerile înaintate vor consolida un echilibru de gen în societate și vor valoriza parteneriatul de gen în sfera publică și cea privată, deopotrivă.

Rezoluția din 3 septembrie 2008 privind impactul marketingului și al publicității asupra egalității dintre femei și bărbați aprobată de Parlamentul European menționează că, publicitatea care transmite mesaje discriminatorii și/sau degradante din perspectiva de gen, precum și toate stereotipurile de gen constituie un obstacol în calea realizării unei societăți moderne și egalitare. Totodată, este extrem de important ca publicitatea să respecte o serie de norme obligatorii, etice și/sau juridice și/sau coduri de conduită existente, care să împiedice reclamele să comunice mesaje discriminatorii sau degradante bazate pe stereotipuri de gen, precum și incitarea la violență. De asemenea, Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1751 din 25 iunie 2010 privind Combaterea stereotipurilor sexiste din mass-media reiterează ideea că persistența stereotipurilor sexiste în mass-media, circumscriind femeile și bărbații la rolurile atribuite în mod tradițional de societate, în cazul dat - femeile ca obiecte sexuale, constituie o piedică pentru egalitatea genurilor.

În această ordine de idei, ținînd cont de practica existentă și standardele europene menționate au fost înaintate modificări la **Legea nr. 1227-XIII din 27 iunie 1997 cu privire la publicitate**, prin care s-au inclus printre criteriile publicității neadecvate și publicitatea sexistă, în final menționîndu-se că astfel de publicitate este interzisă.

Recunoscînd că mass-media are un rol important în formarea atitudinilor și valorilor sociale și oferă un imens potențial în calitate de instrument pentru schimbări sociale grupul de experți a propus completări și la **Codul audiovizualului nr. 260-XVI din 27 iulie 2006**. Situațiile identificate în societatea moldovenească cu privire la discriminarea după criteriul de sex în mass-media și publicitate, recomandările studiilor realizate referitor la monitorizarea presei au condus după sine anumite propuneri de racordare a prevederilor legale naționale la standardele internaționale. Definirea noțiunii de publicitate sexistă și încorporarea unor linii directorii cu privire la asigurarea respectării principiului de egalitate între femei și bărbați, vor asigura protejarea demnității și prezentarea imaginii pozitive a femeii în viața publică și privată, excluderea stereotipurilor din mesajele media. Mai mult decît atît, actualmente se aduce în discuție tot mai des, rolul educațional și formativ al mass-media: mijloace de informare în masă fac mult mai mult decît doar „reflectare” a unor realități sau cutume. Media și discursurile mediatice facilitează procesul de socializare de gen și educație pentru viața socială, influențează deciziile și comportamentele umane; transmite stereotipuri și modele sociale; impune constrîngeri, promovează standarde și valori. Atunci cînd acest rol crucial deținut de mass-media în societate este înțeles și asumat, cînd puterea mass-media nu se utilizează în scopuri de manipulare a cetățenilor, dar nici nu se rezumă doar la informarea acestora, se poate vorbi despre impactul calitativ asupra vieții oamenilor și impactul la democratizarea societății. Un alt domeniu problematic din perspectiva respectării drepturilor omului este publicitatea cu privire la prestarea anumitor servicii, comercializarea unor mărfuri și bunuri, unde s-au constatat încălcări grave cu referire la condițiile expuse în legislația națională privind conținutul acestor publicități de a nu fi amurale, denigratoare. Astfel au fost identificate și criticate

mai multe publicități din ultimul timp nu numai de către MMPSF dar și de societatea civilă activă: publicitatea salonului de mobilă "Evelin" al S.R.L. "Evelin di Costacurta", publicitatea cu referire la promovarea pachetului de servicii turistice al Agenției turistice "Holiday service", spotul publicitar difuzat de Compania SUN Communication „Pot să o testez două luni” cu referire la testarea televiziunii și multe alte exemple pe care le putem vizualiza chiar prin intermediul publicității stradale, a panourilor afișate, care denigrează imaginea femeii, utilizând feminitatea în calitate de obiect sexual și promovând stereotipuri care limitează drepturile femeii.

În această ordine de idei, ținând cont de legislația națională și standardele europene, considerăm că agenții de publicitate urmează să respecte liniile directorii cu privire la promovarea limbajului non-sexist și prezentarea imaginilor lipsite de stereotipuri, excluzând totodată utilizarea materialelor violente sau degradante.

Pentru **Codul contravențional nr. 218-XVI din 24 octombrie 2008** a fost propusă o normă pentru sancționarea publicității sexiste, asigurând astfel armonizarea cu modificările înaintate pentru Legea nr. 1227-XIII din 27 iunie 1997 cu privire la publicitate.

Binevenite sînt și propunerile cu privire la modalitatea de soluționare a cazurilor de discriminare după criteriul de sex, conformate la prevederile și mecanismul instituțional prevăzute în cadrul **Legii nr.121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității**, elemente ce lipseau anterior din legea cadru.

Legea nr. 271-XIII din 09 noiembrie 1994 cu privire la protecția civilă a fost armonizată în corespundere cu documentele Consiliului Europei³⁷, prin care se reiterează necesitatea eliminării prevederilor protecționiste față de femei.

Legea ocrotirii sănătății nr.411-XIII din 28 martie 1995 a fost armonizată în corespundere cu documentele Consiliului Europei³⁸, care prevăd ca femeile și bărbații să se bucure de oportunități egale de a realiza potențialul lor de sănătate, inclusiv prin accesul egal la servicii de sănătate calitative. Necesitățile diferite ale femeilor și bărbaților, determinate de diferențele lor biologice și contextul social, trebuie să fie respectate în prestarea serviciilor de sănătate pe parcursul vieții lor, din copilărie și pînă la bătrînețe. Rolurile de gen atribuite de societate și inegalitățile de gen de asemenea au un impact major asupra bunăstării generale. Motivele pentru aceste variații și, în consecință, rolurile și obligațiunile femeilor și bărbaților în calitatea lor de părinți, trebuie să fie respectate și în oferirea de șanse egale în asigurarea îngrijirii copilului bolnav.

Legea învățămîntului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995, armonizată în corespundere cu prevederile Legii nr. 5-XVI, art.13, documentele Consiliului Europei³⁹; recomandările experților naționali, a fost completată cu prevederi speciale privind elaborarea și monitorizarea curriculei educaționale, a conținutului disciplinelor, standardelor și resurselor educaționale, organizarea procesului de învățămînt în conformitate cu principiul egalității între femei și bărbați. La fel, în contextul standardelor internaționale în domeniul egalității de gen, se propune promovarea participării echilibrate a femeilor și bărbaților la ocuparea funcțiilor didactice și științifice în sistemul de învățămînt și știință. Includerea explicită a principiului de egalitate a genurilor în cadrul legislativ național privind educația și a perspectivei de gen în toate politicile educaționale, demonstrează angajamentul statului de a realiza egalitatea de gen.

În vederea fortificării mecanismului instituțional s-au propus completări la **Legea nr. 797-XIII din 02 aprilie 1996 pentru adoptarea Regulamentului Parlamentului**, în art. 12 și 16 fiind prevăzută asigurarea reprezentării echitabile și paritare a femeilor și bărbaților în componența Biroului permanent și Comisiilor permanente. Această propunere vine în concordanță cu respectarea principiului asigurării egalității între femei și bărbați în procesul electoral, în special la formarea listelor candidaților unui partid la înregistrarea sa, precum și la amendamentele pentru Codul Electoral.

³⁷ Recommendation No. R (96) 5 of the Committee of Ministers to member states on reconciling work and family life;

³⁸ Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms; Recommendation CM/Rec(2008) 1 of the Committee of Ministers to member states on the inclusion of gender differences in health policy;

³⁹ Recommendation CM/Rec(2007)13 of the Committee of Ministers to member states on gender mainstreaming in education; Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms

La **Legea nr. 1036-XIII din 17 decembrie 1996 cu privire la sistemul penitenciar** au fost propuse modificări în contextul excluderii expresiilor cu nuanță diferențiată față de condițiile de întreținere a femeilor și bărbaților.

Completările propuse pentru **Codul Electoral nr.1381-XIII din 21 noiembrie 1997** sînt în concordanță cu prevederile Convenției ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (art.4); recomandările experților ODIHR /OSCE, care indică asupra asigurării de șanse egale pentru femei și bărbați nu doar de jure, ci și de facto prin măsuri speciale. Includerea dimensiunii de gen în organizarea și desfășurarea campaniilor electorale pentru alegeri în organele de stat la nivel național și local, monitorizarea regulată a progresului în vederea realizării echilibrului de gen pe listele electorale și alte procese de selectare a candidaților, reprezintă elemente care indică voința politică în domeniu.

Reieșind din rolul sindicatelor privind apărarea drepturilor și intereselor profesionale, economice, de muncă și sociale colective și individuale ale membrilor lor, la **Legea sindicatelor nr. 1129-XIV din 7 iulie 2000** s-a propus o modificare care va consolida drepturile de bază ale salariaților și pe segmentul ce ține de domeniul de asigurare a egalității de gen.

În contextul asigurării dreptului copilului la un standard minim de viață, îndeplinirii obligațiilor de întreținere și creștere a copiilor minori după divorțul părinților s-a propus de extins durata de plată a pensiei alimentare pentru copil, după analogie cu situațiile de pierdere a unuia dintre întreținătorii copilului. Statistica divorțurilor denotă faptul că copiii după divorț în marea majoritate rămîn sub supravegherea mamelor, iar, reieșind din diferențele de salarii după criteriul de sex, femeile dețin circa 87, 8% din salariul bărbaților (BNS 2011). Această situație se răsfrînge direct asupra calității vieții familiei monoparentale. Astfel, se proliferază situația de discriminare față de copii care fac parte din familii monoparentale dar pe un alt motiv, cel de pierdere a întreținătorului, unde statul intervine cu politici de protecție mult mai favorabile. Ca urmare, art.74 alineatul (1) al **Codului Familiei nr. 1316-XIV din 2 octombrie 2000** s-a propus să fie completat cu prevederi ce ar asigura respectarea principiilor solidarității și echității sociale în politicile elaborate cu privire la respectarea drepturilor copiilor.

Legea nr.140-XV din 10 mai 2001 privind Inspecția Muncii a fost armonizată în concordanță cu recomandările experților internaționali și naționali. Includerea explicită a realizării de către Inspecția Muncii a controlului respectării de către angajator a principiului egalității între femei și bărbați va îmbunătăți considerabil valorificarea principiului menționat.

Codul penal nr.985-XV din 18 aprilie 2002, care stabilește egalitatea în fața legii și răspunderea penală a persoanelor ce au săvîrșit infracțiuni, a fost suplimentat cu modificarea normelor la art.159 privind protejarea drepturilor reproductive ale femeilor. Statele oferă oportunități pentru realizarea liberă de către orice persoană a drepturilor sale la reproducere și beneficierea de servicii de planificare familială.

În domeniul muncii asigurarea respectării drepturilor și șanselor egale pentru femei și bărbați reprezintă în sine un rezultat real al asigurării de facto a acestei egalități. **Codul Muncii nr.154-XV din 28 martie 2003** anterior conținea mai multe prevederi protecționiste la adresa femeilor, condiții speciale create pentru femei pentru o grijă mai bună din partea statului, care de fapt aveau un impact negativ asupra plasării în câmpul muncii a femeilor și dezvoltării pieței muncii în republică în general. Propunerile de completare înaintate la articolele 5 și 9 vin să accentueze respectarea principiului egalității între femei și bărbați în câmpul muncii.

În temeiul prevederilor Recomandării nr. R (96) 5 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind Reconcilierea vieții de familie cu cea profesională și în baza rezultatelor studiilor sociale⁴⁰ realizate în state membre ale Uniunii Europene focusate pe divizarea egală a rolurilor femeilor și bărbaților în viața publică și privată, s-a propus includerea concediului parental, ca alternativă în contextul excluderii aspectelor de discriminare după criteriul de sex la angajare în câmpul muncii. Propunerea înaintată pentru art.329 lărgeste aria subiecților cu drept de reparare a prejudiciului de către angajator, incluzînd și salariații discriminați la locul de muncă.

⁴⁰ Between Paid and Unpaid Work: Family Friendly Policies and Gender Equality in Europe, Vilnius, 2006, edited by Jolanta Reingardienė; Men Do It! Stories of Fathers on parental leave, Center for Equality Advancement, Vilnius, 2005

Articolul 374 al CM a fost complementat în contextul armonizării cu modificările operate în Legea nr.140-XV din 10 mai 2001 privind Inspekția Muncii, prevăzând printre atribuțiile acesteia și controlul respectării de către angajator a obligațiunilor de prevenire și excludere a cazurilor de discriminare după criteriul de sex și hărțuire sexuală la locul de muncă.

Normele propuse pentru **Legea nr. 412-XV din 9 decembrie 2004 cu privire la statistica oficială** asigură armonizarea în corespundere cu Comentariile finale ale Comitetului ONU privind eliminarea discriminării față de femei și cu prevederile art.22 al Legii nr.5-XVI. Prin aceste norme sînt încorporate competențe de colectare, prelucrare și generalizare a informației statistice dezagregate pe criteriul de sex pentru BNS, precum și sînt prevăzute expres obligații pentru autoritățile administrației publice centrale și locale, partide, alte organizații social-politice, persoanele juridice și persoanele fizice care desfășoară activitate de întreprinzător să prezinte organelor statisticii oficiale informațiile necesare dezagregate după criteriul de sex.

Legea nr. 5-XVI din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați: modificările operate vizează includerea noilor definiții, cum ar fi principiul egalității între femei și bărbați, sexism, audit de gen, instigare la discriminare după criteriul de sex, victimizare, discriminare prin asociere după criteriul de sex, hărțuire, consiliul coordonator în domeniul gender; includerea măsurilor afirmative pentru a asigura o reprezentare mai înaltă a femeilor în funcțiile decizionale – asigurarea unei cote de participare minimă 40% a ambelor sexe în ocuparea de funcții publice la nivel central și local; încurajarea femeilor de a participa în viața politică; îmbunătățirea mecanismului instituțional la nivel național și local prin fortificarea verigilor existente instituționale – constituirea Consiliului coordonator în domeniul gender în APC. Pentru a preveni și a exclude situațiile de discriminare după criteriul de sex și hărțuire sexuală la locul de muncă au fost propuse completări cu referințe la obligația angajatorilor de a asigura informarea tuturor angajaților cu privire la interzicerea acțiunilor de discriminare și a hărțuirii sexuale la locul de muncă, inclusiv prin afișarea în locuri vizibile a prevederilor respective din cadrul regulamentelor interne ale unităților, precum și răspunderea pentru faptele de discriminare prevăzute de legislație.

Luînd în considerație recomandările Comitetului ONU asupra Raportului național periodic doi și trei adresate Guvernului în 2006 vis-a-vis de fortificarea mecanismului instituțional de la nivel local au fost propuse modificări **la Legea nr.436-XVI din 28 decembrie 2006 privind administrația publică locală** în scopul de asigurare a implementării, monitorizării și coordonării politicilor la nivel local. Experiența de a institui la nivel local funcția de unitate gender în cadrul Direcțiilor/Secțiilor asistență socială și protecția familiei s-a soldat cu lichidarea acesteia în procesele de reformă, specialiștii respectivi activînd în funcțiile date doar pe parcursul a doi ani 2006-2007. Analiza activității acestor specialiști a confirmat faptul că unitățile respective urmează a fi instituite în aparatul consiliului raional împuternicit cu atribuții de coordonare și responsabilizare a tuturor structurilor descentralizate din teritoriu. Inovator este și faptul că rolul de unitate gender a fost prevăzut chiar și pentru administrația publică locală de nivelul I – în cadrul primăriilor, reprezentat de secretarul acestora. Astfel, structurat și poziționat mecanismul instituțional din domeniu la nivel local va fi mai viabil și lucrativ. Important este faptul că responsabilitatea majoră pentru realizarea politicilor din domeniul egalității de gen le va revine factorilor de decizie, și anume președinților de raioane și primarilor.

Legea nr.170-XVI din 19 iulie 2007 privind statutul ofițerului de informații și securitate a fost armonizată în corespundere cu principiile de egalitate și echitate pentru femei și bărbați și dreptul ambelor sexe la reconcilierea vieții de familie cu cea profesională, excluzîndu-se aspectele discriminatorii cu referire la femeile încadrate în serviciul respectiv.

Pentru a asigura scopurile propuse cu referire la participarea echilibrată a femeilor și bărbaților în viața politică, inevitabile în acest sens sînt modificările propuse pentru **Legea nr. 294-XVI din 21 decembrie 2007 privind partidele politice**, care vin în corespundere cu prevederile Convenției ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (art.7, art.4) și a Recomandării Rec(2003)3 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind participarea echilibrată a femeilor și bărbaților în procesul decizional politic și public. Astfel, s-a ținut cont de

faptul, că participarea echilibrată a ambelor sexe la toate nivelele vieții politice și publice, inclusiv la nivel decizional, este o cerință de respectare a drepturilor omului care poate asigura o funcționare mai bună a societății democratice. Pentru realizarea scopului de participare egală a femeilor și bărbaților trebuie să fie respectat pragul de paritate, pentru care rata de participare minimă se consideră a fi 40% pentru fiecare sex⁴¹. Impunerea în articolul 17 al legii nominalizate respectării prevederilor Legii nr.5-XVI din 09 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați va condiționa îmbunătățirea promovării femeilor pe scara ierarhică a partidelor politice.

În **Legea nr. 199 din 16.07.2010 cu privire la statutul persoanelor cu funcție de demnitate publică** s-a inclus o măsură afirmativă – cota de participare minimă de 40% a ambelor sexe - menită să asigure promovarea participării active a femeii la luarea deciziilor și în structurile de reprezentare publică. Modificarea este înaintată în baza standardelor internaționale în domeniu⁴².

În urma operării modificărilor și completărilor în actele legislative menționate mai sus, va fi posibilă alinierea politicilor naționale la documentele prioritare ale Organizației Națiunilor Unite și Consiliului Europei în domeniul egalității de gen. Adoptarea documentului va confirma voința politică și angajamentul statului de a realiza egalitatea de gen.

Mecanismul instituțional

În contextul implementării Hotărârii Guvernului Nr. 895 din 07.08.2006 cu privire la aprobarea Regulamentului Comisiei Guvernamentale pentru egalitate între femei și bărbați, pe parcursul anului 2012 au avut loc 4 ședințe ale Comisiei. Comisia a avut pe ordinea de zi subiecte importante ce țin de principalele realizări în domeniul asigurării egalității de șanse între femei și bărbați: prezentarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative, aprobarea Setului armonizat de indicatori sensibili la dimensiunea de gen, celebrarea Zilei Familiei, situații de discriminare în publicitate pe criteriu de sex, promovarea egalității și reprezentării egale a bărbaților și femeilor în sectorul de securitate și ordine de drept, etc.

În temeiul Regulamentului cu privire la cadrul instituțional și mecanismul de coordonare a asistenței externe acordate Republicii Moldova de organizațiile și țările donatoare, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.12 din 19 ianuarie 2010, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a creat Consiliul de coordonare a asistenței externe în domeniul asigurării egalității între femei și bărbați (ordinul ministrului muncii, protecției sociale și familiei nr. 147 din 30.11.2012). Consiliul reprezintă un organ consultativ cu funcții de planificare și monitorizare a proiectelor și programelor în domeniu organizațiilor donatoare în gender și evaluării creșterii eficienței, eficacității și durabilității asistenței externe acordate de organizațiile internaționale. Pe parcursul anului 2012, au avut loc 2 ședințe ale Consiliului nominalizat.

Anul 2012 a fost unul strategic, deoarece a fost inițiat procesul consultărilor publice privind proiectul Planului de acțiuni 2013-2015 pentru implementarea Programului Național de asigurare a egalității de gen pentru anii 2010-2015. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în parteneriat cu UN Women a organizat Atelierul de lucru, care a conturat o platformă de discuții pentru reprezentanți ai Comisiilor parlamentare, Cămarilor de Stat, autorităților administrației publice centrale, organizațiilor internaționale și societății civile. În același timp, odată cu consolidarea mecanismului instituțional în domeniu, în special în ministerele de forță, a fost identificată necesitatea completării planului cu un obiectiv nou: "Asigurarea egalității de gen în sfera securității, ordinii de drept și serviciului militar în cadrul armatei naționale". Ulterior, în baza propunerilor parvenite în cadrul acestui atelier, a fost elaborat proiectul Hotărârii Guvernului de modificare și completare a Hotărârii Guvernului nr. 933 din 31.12.2009 cu privire la aprobarea Programului național de asigurare a egalității de gen pe anii 2010-2015.

⁴¹ Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms

⁴² Recommendation CM/Rec(2007)17 of the Committee of Ministers to member states on gender equality standards and mechanisms

Servicii prestate în cadrul Biroului Comun de Informații și Servicii (BCIS).

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și Ministerul Economiei, cu susținerea financiară a Guvernului Suediei, în parteneriat cu UN Women în cadrul Programului „Abilitarea economică a femeilor prin creșterea oportunităților de angajare în câmpul muncii”, pe parcursul anului 2012 a continuat sprijinirea funcționării Birourilor Comune de Informații și Servicii (BCIS). Astfel, după pilotarea BCIS în patru raioane pilot Sîngerei, Nisporeni, Telenești și Cantemir în perioada 2010-2011, primul raion care a implementat acest model de prestare a serviciilor a fost Ungheni, unde BCIS a fost deschis oficial pe data de 29 mai 2012. Ulterior, au exprimat interesul față de crearea BCIS și au inițiat procesul de implementare a acestui model de prestare a serviciilor următoarele raioane: Briceni, Cimișlia, Drochia, Fălești, Glodeni, Orhei, Rîșcani, Sorocea, Strășeni, Șoldănești, Ștefan Vodă, UTA Găgăuzia (raionul Comrat), Călărași, Anenii Noi. Astfel, la sfîrșitul anului 2012, în republică erau funcționale 16 Birouri Comune de Informații și Servicii.

În perioada funcționării BCIS din 31 octombrie 2010 - 31 decembrie 2012, 5422 de persoane au primit informații și servicii de la prestatorii locali de servicii, dintre care 60% au fost femei, iar 82% - din mediul rural. În total, prestatorii de servicii în cadrul BCIS au organizat 275 ședințe la nivel raional și 113 vizite ale echipelor mobile în sate (tabelul 6.1).

Tabelul 6.1. Beneficiarii ședințelor BCIS în 2012

Prestator de Servicii	Total Beneficiari 2010-2012	%	Femei	%	Bărbați	%	Rural	%	Urban	%
1.SASPF	1584	29%	1137	72%	447	28%	1394	88%	190	12%
2. CTAS	545	10%	330	61%	215	39%	453	83%	92	17%
3.Dir. Agricultură	393	7%	134	34%	259	66%	323	82%	70	18%
4. ACSA	445	8%	186	42%	259	58%	372	84%	73	16%
5.ATO FM	839	15%	595	71%	244	29%	650	77%	189	23%
6.Secția Economie	430	8%	204	47%	226	53%	325	76%	105	24%
7.Inspecția Muncii	528	10%	251	48%	277	52%	359	68%	169	32%
8.Cadastru	310	6%	185	60%	125	40%	274	88%	36	12%
9. Camera Comerț și Industrie	241	4%	125	52%	116	48%	200	83%	41	17%
10. Jurist	36	1%	32	89%	4	11%	33	92%	3	8%
11. Garant Invest	4	0%	3	75%	1	25%	3	75%	1	25%
12. Centrul de Resurse și Atragere a Investițiilor	32	1%	24	75%	8	25%	26	81%	0	0%
13. Inspectoratul Fiscal de Stat	35	1%	6	17%	2	6%	33	94%	0	0%
Total	5422	100%	3235	60%	2187	40%	4445	82%	977	18%

Cei mai mulți beneficiari ai prestării coordonate a serviciilor prin intermediul BCIS au solicitat servicii de asistență și protecție socială (cum ar fi prestații sociale și gama de servicii pentru diferite categorii ale populației), acestea reprezentînd aproape o treime din totalul serviciilor, fiind urmate de serviciile de ocupare a forței de muncă și serviciile prestate de Casa Teritorială de Asigurări Sociale (pensii și alte indemnizații sociale) și cele prestate de Inspecția Muncii (cum ar fi cele legate de respectarea drepturilor omului pe piața forței de muncă). Aceste patru grupuri de servicii au acoperit peste 60% din solicitările de asistență, fiind totodată și cele mai populare în rîndul femeilor, aproximativ 70% dintre ele fiind prestate femeilor din mediul rural. Grație prestării acestor servicii și informații în mod deschis, transparent și ușor accesibil la nivel raional, o pondere semnificativă din numărul total de beneficiari au fost femei (60%), ceea ce dovedește necesitatea unor astfel de servicii, în special în rîndul femeilor, care nu au avut aceste posibilități înainte de

intervențiile programului. Este de remarcat faptul că modelul s-a dovedit a fi eficient în acoperirea populației rurale, în special a femeilor, 8 din 10 beneficiari locuind în mediul rural.

Referitor la vizitele efectuate de echipele mobile funcționale în cadrul BCIS în 2012 sînt rezumate în Tabelul 2 (date prezentate de BCIS). În anul 2012 au efectuate 85 vizite ale echipelor mobile BCIS (anexa 15).

Pentru a analiza eficiența, eficacitatea și calitatea serviciilor BCIS, UN Women a solicitat o evaluare independentă. Studiul a fost efectuat de către Magenta Consulting Group, care a relevat că BCIS a generat economii financiare și sociale considerabile atât pentru bărbați cît și pentru femei din zonele rurale, precum și pentru prestatorii de servicii. Analiza cost-beneficiu a fost axată pe determinarea economiilor financiare și de timp generate de activitatea unui BCIS timp de un an în 4 raioane pilot. În termeni monetari, BCIS a adus total de beneficii sociale⁴³ în valoare de 67, 472 lei moldovenești. De asemenea, studiul a analizat nivelul de satisfacție de prestare a serviciilor într-un mod coordonat și a descoperit că femeile și bărbații care au accesat serviciile prin intermediul BCIS au fost mult mai mulțumiți de calitatea consultărilor primite, în comparație cu cei care s-au adresat la prestatori de servicii în mod separat. Pe o scală de la 1 la 5, unde 1 reprezintă "complet nemulțumit" și 5 - "complet satisfăcut", beneficiarii BCIS au evaluat serviciile în medie la 3,95 puncte, comparativ cu populația din raioanele care a accesat serviciile publice separat la prestatori de servicii, care a evaluat serviciile la 3.26 puncte.

Este important de menționat că studiul a subliniat că odată cu implementarea BCIS, încrederea populației față de administrația publică locală și prestatorii de servicii a crescut, în comparație cu populația din raioanele unde BCIS nu au funcționat. De asemenea, studiul a indicat că noul concept de prestare a serviciilor sensibile la gen contribuie la eliminarea birocrăției în accesarea serviciilor publice prestate la nivel local. Astfel BCIS a ajutat oamenii să ia decizii informate, în dependență de nevoile sale. În cele din urmă, prestatorii de servicii din cadrul BCIS tot și-au dat seama că femeile și bărbații folosesc serviciile într-un mod diferit, determinat de responsabilitățile lor specifice de gen, și astfel, necesită o abordare diferită. Schimbarea abordării în lucru, de la una orientată pe proces spre una centrată pe beneficiari și necesitățile acestora, este unul din cele mai importante rezultate și efecte ale serviciilor prestate prin intermediul BCIS.

Studiul susmenționat a servit drept dovadă privind eficacitatea BCIS și a contribuit la alocarea bugetară de stat pentru replicarea BCIS, circa 20,000 de lei pe an pe raion. Menționăm că raioanele neacoperite financiar de către Programul UN Women vor primi fonduri din bugetul de stat pentru crearea BCIS, costurile vor include pentru renovarea spațiului necesar și achiziționarea mobilierului și echipamentului necesar, pentru activitatea BCIS.

Pentru asigurarea durabilității BCIS și instituționalizarea acestui model de prestare a serviciilor în republică, a fost elaborat Regulamentul de organizare și funcționare a Biroului Comun de Informare.

Campania informațională Festivalul FAMILIA

Celebrarea Zilei Familiei în Republica Moldova reflectă importanța ce se acordă familiei, precum și schimbările ce le suportă instituția familiei în toate statele lumii. O societate devine puternică și sănătoasă prin stabilitatea familiei, posibilitatea acesteia de a conserva și transmite valorile și tradițiile moral-spirituale, relațiile armonioase și sănătoase dintre membrii familiei și generații.

În perioada 14-20 mai 2012 în țară s-a desfășurat cea de-a IV-a ediție a evenimentului, dedicat Zilei Internaționale a Familiei. În fiecare an Ziua Internațională a Familiei are cîte un generic specific care atrage atenția asupra problemelor cu care se confruntă familiile din întreaga lume. La nivel internațional, Ziua Familiei vine cu un mesaj actual inclusiv pentru țara noastră - *Asigurarea echilibrului între muncă și familie*, însă la nivel de țară Festivalul FAMILIA și

⁴³ Potrivit studiului (capitolul 3), "economii financiare și de timp exprimate în unități monetare reprezintă beneficiile totale nete pentru vizitatori, sau banii și timpul economisit de la faptul că nu călătoresc în centru raional sau că nu călătoresc în mod repetat (pentru că problemele lor pot fi rezolvate dintr-o dată în cadrul BCIS în aceeași zi). Prin adăugarea valorii taxelor la beneficiul total net, poate fi determinat beneficiul total social, în acest caz particular, beneficiul pentru stat în urma activității BCIS".

activitățile planificate și desfășurate s-au realizat cu sloganul - **Împreună sîntem o familie**, promovînd solidaritatea dintre generații, decizie agreată de comun acord cu instituțiile implicate în organizarea evenimentelor. Obiectivele majore au fost:

- mobilizarea comunității pentru dezvoltarea unor relații de familie sănătoase și armonioase, pentru susținerea familiilor vulnerabile, precum și schimbarea comportamentului în spiritul valorilor supreme pe care se bazează familia: dragostea, respectul reciproc, împărțirea egală a responsabilităților între toți membrii familiei, combaterea tuturor formelor de violență împotriva femeilor, copiilor, persoanelor în etate;
- sensibilizarea societății, opiniei publice și factoriilor de decizie vis-a-vis de problemele cu care se confruntă în prezent instituția familiei și identificarea soluțiilor practice pentru depășirea lor.

Activitățile Festivalului FAMILIA au vizat, ca și beneficiari, familiile din Republica Moldova, inclusiv familiile model pentru a promova practicile pozitive, cât și familiile defavorizate pentru a sensibiliza opinia publică și a încuraja susținerea acestora. Festivalul FAMILIA a fost organizat sub egida Guvernului Republicii Moldova, cu implicarea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerului Culturii, Ministerului Sănătății, Ministerului Educației, Biroului Relații Interetnice, Ministerului Tineretului și Sportului, Ministerului Mediului, Autoritățile Publice Locale și Municipale în parteneriat și cu susținerea financiară a Agențiilor Națiunilor Unite.

Festivalul FAMILIA din anul 2012 a avut o acoperire geografică mai largă, cu activități în 21 de raioane ale republicii, în municipiile Chișinău și Bălți, comparativ cu anii 2010 și 2011, cînd Festivalul a fost organizat în 10 și respectiv 18 raioane. Acest fapt denotă implicarea activă a autorităților publice locale față de promovarea valorilor familiei, precum și conștientizarea problemelor cu care se confruntă familia. Activitățile organizate de autoritățile publice centrale și agențiile ONU au presupus participarea la emisiuni radio și TV, organizarea unor evenimente social-culturale, sesiuni de informare, concursuri, competiții sportive.

Este remarcabilă implicarea mediului academic în desfășurarea Festivalului FAMILIA prin organizarea a două evenimente majore, la care a participat inclusiv și Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei:

- Conferința științifico-practică cu genericul **"Familia în evantaiul schimbărilor: Provocări pentru politicile demografice"**, în cadrul Institutului Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei;

- Conferința științifică **"Familia ca factor existențial de promovare a valorilor etern-umane"**, organizată de Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", mun.Chișinău.

Festivalul a culminat la 20 mai cu un program cultural-artistic în grădina publică „Ștefan cel Mare” din municipiul Chișinău. Programul a avut un scenariu destinat tuturor generațiilor, astfel, în grădina publică au fost organizate ateliere pentru copii, Cinematograful familiei, un concert, expoziții.

Activități multiple au organizat și autoritățile administrației publice locale. O bună parte dintre ele au fost desfășurate în instituții de învățămînt, fiind organizate seminare de instruire, ședințe cu părinții la care au fost abordate subiecte ce țin de valorile familiei, fenomenul violenței în familie. Totodată, au fost organizate întreceri sportive, expoziții de desen și lucrări confecționate manual, concerte, au fost promovate modele pozitive ale unor familii din localitățile țării, prin desfășurarea unor evenimente social-culturale, cu participarea familiilor tinere, familiilor care au o căsnicie de durată, familiilor cu mulți copii, caselor de copii de tip familial. Totodată, menționăm și unele probleme confruntate în procesul de coordonare și organizare a evenimentelor în cadrul Festivalului FAMILIA: resurse financiare limitate, preponderent din resursele donatorilor, agenții economici nu sînt sensibili la problemele populației, nefiind dispuși să participe la activități filantropice, neimplicarea altor structuri din cadrul Consiliile raionale în elaborarea planurilor de măsuri, toate responsabilitățile fiind atribuite doar Direcțiilor/Secțiilor asistență socială și protecția familiei, și Direcției Generale de Învățămînt.

6.2. Prevenirea și combaterea violenței în familie

Cadrul legislativ/normativ. Mecanismul instituțional

În contextul executării art. 10 pct. 4 al Legii nr.45-XVI din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, prin Hotărârea Guvernului nr. 72 din 07 februarie 2012 a fost aprobat Regulamentul Consiliului coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. Consiliul coordonator are următoarele obiective de bază:

- a) promovarea abordării complexe a aspectelor de prevenire și combaterii violenței în familie în politicile și planurile naționale și sectoriale;
- b) coordonarea activităților autorităților abilitate cu atribuții în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie;
- c) examinarea/expertizarea cadrului normativ cu privire la dezvoltarea infrastructurii serviciilor adresate subiecților violenței în familie;
- d) examinarea problemelor/lacunelor legislative ce vizează mecanismele de implementare a cadrului legal din domeniu;
- e) identificarea necesităților pentru efectuarea studiilor asupra fenomenului violenței față de femei, inclusiv violenței în familie;
- f) coordonarea metodologică a organizării și desfășurării Campaniilor tematice în domeniul prevenirii / informării și formării culturii non-violente a populației.

Membrii delegați din partea autorităților publice centrale în componența Consiliului sînt reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Educației, Ministerului Sănătății, Ministerului Justiției. Printre membrii permanenți mai sînt delegați reprezentanți ai Procuraturii Generale, Consiliul Superior al Magistraturii. Din organizațiile internaționale se regăsesc reprezentanți ai OSCE, IOM, UNFPA, UNICEF, UNWomen. Totodată delegați pentru participare la ședințele consiliului sînt reprezentanții societății civile: Gender Centru, Centrul de Drept al Femeilor, Centrul Național de Prevenire a Abuzului Față de Copii, Centrul Internațional "La Strada", AO "Casa Mărioarei". În anul 2012 Consiliul s-a întrunit în 6 ședințe, în cadrul cărora au fost au fost identificate priorități și lacune în domeniu.

În temeiul Legii nr.45-XVI din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, a Legii nr.436-XVI din 28.12.2006 privind administrația publică locală, ca suport metodologic a fost aprobat prin ordinul ministrului muncii, protecției sociale și familiei nr. 205 din 2 august 2012, ***Instrucțiunile privind modul de exercitare de către administrația publică locală a atribuțiilor legale în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.*** Intervenția administrației publice locale în procesul de prevenire și combatere a violenței în familie urmărește scopul:

- combaterii fenomenului violenței în familie, utilizînd în acest scop toate pîrghiile legale disponibile;
- asigurării garanțiilor de protecție și siguranță a persoanelor, în special copiilor, bătrînilor și persoanelor cu dizabilități, din familiile cu risc sporit de violență.

Analiza competențelor autorităților administrației publice locale de nivelurile întîi și al doilea, prin prisma normelor Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, scoate în evidență rolul hotărîtor în procesul de combatere a fenomenului violenței în familie al administrației locale de nivelul întîi – a consiliului local, ca subiect de decizie și a primarului în calitate de subiect de executare, coordonare și decizie (pe marginea întrebărilor curente). În municipiul Chișinău, aceste sarcini revin integral pretorului de sector, avînd în vedere că în sectoarele municipiului nu există organe deliberative, în același timp funcționează subdiviziuni desconcentrate în teritoriu ale autorităților centrale, abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie. În procesul exercitării atribuțiilor în domeniul de referință, administrația publică locală va acționa în vederea recunoașterii drepturilor și asigurării protecției victimelor violenței în familie, conștientizînd faptul că violența în familie este o încălcare gravă a drepturilor omului - dreptul la viață, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la libertate și siguranță, dreptul la egalitate în fața legii, dreptul la viață privată și de familie, dreptul la tratament egal,

nondiscriminatoriu.

În procesul de examinare a cazurilor concrete de violență în familie organul solicitat al administrației publice locale va asigura confidențialitatea informației obținute referitoare la identitatea și viața privată a victimei. Victima va fi tratată cu demnitate și încredere, manifestînd respect față de deciziile sale. Agresorului i se va asigura un tratament bazat pe normele legale, în vederea diminuării pe cît este posibil a pericolului social al comportamentului său.

În contextul identificării, coordonării și soluționării interdisciplinare a cazurilor înregistrate și în contextul prevenirii cazurilor de violență în familie a fost aprobată prin ordinul ministrului muncii, protecției sociale și familiei nr. 115 din 30 august, 2012, ***Instrucțiunile privind intervenția secțiilor de asistență socială și protecție a familiei în cazurile de violență în familie.*** Autoritățile abilitate își vor exercita atribuțiile atît față de victima violenței în familie, cît și față de agresor.

Pentru stabilirea competențelor organelor afacerilor interne la nivel de structură specializată a administrației publice centrale și locale în domeniul prevenirii și identificării cazurilor de violență în familie, coordonării și soluționării multidisciplinare a cazurilor relevante sau înregistrate, asigurării protecției victimelor, supravegherii executării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și reabilitării agresorilor, prin ordinul ministrului afacerilor interne nr. 275 din 14 august 2012 a fost aprobată ***Instrucțiunea metodică privind intervenția organelor afacerilor interne în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie.*** Prevederile Instrucțiunii descriu intervențiile specifice ale reprezentanților organelor afacerilor interne în cazurile de violență în familie, măsurile de prevenție a cazurilor de violență în familie și măsurile de protecție și pentru victimele violenței în familie.

Asigurînd o abordare multidisciplinară a cazurilor de violență în familie prin ordinul ministrului sănătății nr. 155 din 24 februarie 2012 a fost aprobată ***Instrucțiunea privind intervenția în instituțiile medicale în cazurile de violență în familie.*** Instrucțiunea definește atribuțiile instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie, responsabilii de identificarea cazurilor de violență în familie, instrucțiuni privind completarea documentației medicale inclusiv consilierea victimelor violenței în familie, definește atribuțiile serviciului medicinei legale în cazurile violenței de familie. Este important de menționat, că identificarea victimelor violenței în familie este efectuată și de lucrătorii medicali la nivelul asistenței medicale de urgență prespitalicească, asistenței medicale primare, asistenței specializate de ambulatoriu și asistenței medicale spitalicești. În cazul violenței în familie, medicina legală are menirea de a confirma leziunile corporale suferite de victimă, a le aprecia gravitatea vătămării și a contribui la stabilirea circumstanțelor faptei prin intermediul concluziilor sale.

Un pas important în dezvoltarea infrastructurii serviciilor sociale adresate victimelor violenței în familie și agresorilor l-a constituit aprobarea prin ordinul ministrului muncii, protecției sociale și familiei nr. 109 din 10 august 2012 a ***Conceptului serviciilor de reabilitare pentru agresorii familiali.*** Conceptul reprezintă o sursă informațională pentru elaborarea cadrului normativ în domeniu, precum și crearea serviciilor de reabilitare a agresorilor. În acest sens, menționăm deschiderea oficială la data de 1 decembrie 2012 a Centrului de asistență și consiliere pentru agresorii familiali din orașul Drochia.

Campania „16 zile de acțiuni împotriva violenței în bază de gen”.

Campania Internațională „16 zile de acțiuni împotriva violenței în bază de gen”, inițiată în 1999, tradițional în multe țări ale lumii cuprinde perioada 25 noiembrie – 10 decembrie începînd cu Ziua Internațională pentru Eliminarea Violenței Împotriva Femeilor și finalizînd cu Ziua Internațională a Drepturilor Omului, fiind stabilită o conexiune simbolică între eliminarea violenței împotriva femeilor și drepturile omului. Pînă în prezent campania a întrunit eforturile a 4100 de organizații din 172 de țări.. Scopul Campaniei este prevenirea și combaterea violenței în bază pe gen prin creșterea gradului de conștientizare a violenței drept încălcare a drepturilor omului, consecințele și costurile acesteia, mecanismele de combatere la nivel comunitar și național.

Anul 2012 este unul semnificativ – 10 ani de la lansarea Campaniei în Moldova. Pe parcursul a zece ani au fost realizate mai multe progrese: adoptarea cadrului legal-normativ special, dezvoltarea serviciilor de asistență a victimelor violenței în familie, fortificarea capacităților specialiștilor în domeniul, stabilirea dialogului și cooperării dintre actorii relevanți.

În Republica Moldova activitățile Campaniei sînt organizate în parteneriat de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației, Ministerul Tineretului și Sportului, Ministerul Sănătății, Misiunea OSCE în Moldova, UNFPA, UNWomen, OIM, FPM Moldova, Winrock Moldova, Gender -Centru, Centrul La Strada, Centrul de Drept Caușeni, Centrul „SOTIS”, Refugiul “Casa Mărioarei”, „Pro-Business Nord”, precum și alte organizații și autorități PL.

În cadrul Campaniei la nivel național și local s-a desfășurat un program complex cu următoarele activități: evenimentul cu genericul ” Tinerii împotriva violenței față de femei și fete”, Campionatul Internațional la Rugby, concursul video spoturilor, expoziții de fotografii și desene, mese rotunde, dezbateri publice, conferințe, programe TV și Radio cu caracter de sensibilizare, instruire și informare în domeniul drepturilor omului, violenței în bază de gen și violenței în familie.

În Republica Moldova în calitate de slogan a fost selectată sintagma: „Bărbații adevărați nu bat femeile”, care s-a axat pe valorificarea modelor pozitive de bărbați / băieți care promovează parteneriatul și non-violența în viața de familie, în scopul reducerii violenței.

Printre obiectivele strategice menționăm:

- Informarea publicului cu privire la violența în bază de gen în vederea eliminării tuturor formelor de violență împotriva femeilor;
- sensibilizarea opiniei publice cu privire la cadrul legal-normativ existent în prevenirea și combaterea violenței în familie și violenței împotriva femeilor, precum și protecția victimelor.
- mobilizarea tuturor partenerilor sociali întru prevenirea și combaterea violenței în bază de gen și a violenței în familie, precum și o mai bună protecție a victimelor și a persoanelor vulnerabile.

6.3. Protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane

Strategia sistemului național de referire⁴⁴ (SNR), document ce dă dovadă de faptul că țara și-a asumat angajamentul de a crea un sistem anti-trafic viabil, care să asigure protecția și asistența necesară celor care au fost, sînt sau riscă să fie afectați de fenomenul traficului de ființe umane, precum și de a asigura transferul responsabilităților din acest domeniu de la organizațiile internaționale și neguvernamentale către Guvernul Republicii Moldova.

Întru executarea prevederilor Strategiei sistemului național de referire, a fost elaborat și aprobat prin Ordinul ministrului muncii, protecției sociale și familiei nr. 33 din 20.02.2012, ***Ghidul cu privire la identificarea victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane.*** Acest document poartă un caracter interdepartamental și reprezintă un instrument operațional de lucru pentru organizațiile – participante ale SNR, care eficientizează și standardizează procedurile de lucru. Totodată Ghidul stabilește ordinea realizării identificării victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane, procedurile de cooperare a organizațiilor participante la sistemul național de referire și are drept scop protejarea drepturilor și intereselor legitime ale acestor persoane.

În scopul elucidării modului și gradului de implementare a prevederilor Strategiei SNR, evidențierii principalelor probleme și elaborării recomandărilor de rigoare, în data de 20 martie 2012 a fost organizată Masa rotundă cu genericul „Monitorizarea și evaluarea a gradului de implementare a Strategiei Sistemului Național de Referire pentru Protecția și Asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (SNR). Rezultate și perspective”. La eveniment a fost prezentat proiectul celui de-al 3-lea raport de monitorizare a implementării Strategiei

⁴⁴ Hotărîrea Parlamentului Republicii Moldova Nr. 257-XVI din 5 decembrie 2008 privind aprobarea Strategiei Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane.

Sistemului Național de Referire pentru anul 2011. Acest proces, oferă anual oportunitatea îmbunătățirii continue a SNR. La acest eveniment au participat Coordonatorii echipelor multidisciplinare, reprezentanți ai Administrației Publice Centrale, ai societății civile, donatori. Produsul acestei mese rotunde a fost Raportul Finalizat pe anul 2011, care la data de 29 martie 2012 a fost prezentat de către MMPSF la ședința Comitetului național pentru combaterea traficului de ființe umane. Raportul privind asigurarea monitorizării gradului de implementare a Strategiei SNR poate fi accesat pe situl MMPSF, la rubrica Activități/Rapoarte de activitate.

Conform rapoartelor depuse de către actorii implicați la raportare, cu privire la asigurarea monitorizării gradului de implementare a Strategiei SNR în 2012 EMD au identificat la nivel local 168 de victime ale TFU, dintre care 150 adulți (106 femei și 44 bărbați) și 18 copii (12 fete și 6 băieți).

Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane pe anii 2009-2011 s-a finalizat. Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei de comun acord cu Secretariatul Permanent al Comitetului național pentru combaterea traficului de ființe umane a decis includerea acțiunilor planificate și nerealizate în perioada de raportare în Planul Național de Acțiuni în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane pentru anii 2012-2013, care a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 559 din 31 iulie 2012.

Pe parcursul anului 2012 a fost elaborat proiectul Regulamentului cu privire la echipa multidisciplinară în cadrul Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane. Proiectul în cauză a fost elaborat cu scopul reglementării raporturilor juridice între ministere și alte autorități publice centrale, serviciile publice descentralizate, autoritățile publice locale, societatea civilă, organizațiile internaționale, prestatorii de servicii, indiferent de tipul de proprietate și forma organizatorico-juridică a acestora, care se vor reuni în cadrul unor mecanisme formale de cooperare în scopul realizării politicii naționale în domeniul prevenirii și combaterii traficului de ființe umane. Astfel, cu susținerea misiunii Organizației Internaționale pentru Migrație și a altor actori, a fost realizat *"Studiul asupra sistemului de protecție socială din perspectiva cadrelor legislativ-normativ și instituțional pentru asigurarea unei abordări multidisciplinare a nevoilor beneficiarului"* care și-a propus ca scop analiza cadrului legal și funcționarea entităților multidisciplinare în domeniul problemelor cu caracter social la toate nivelele (național, raional și local).

În conformitate cu recomandările evaluărilor naționale și internaționale și pentru asigurarea implementării Strategiei Uniunii Europene privind Eradicarea traficului de ființe umane pentru anii 2012-2016, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei a elaborat Planul instituțional de activitate pe segmentul de prevenire și de combatere a traficului de ființe umane în conformitate cu prevederile strategiei menționate, pentru perioada 2012-2016, care a fost aprobat prin Ordinul ministrului muncii, protecției sociale și familiei Nr.30 din 30 octombrie 2012.

De menționat, că anul 2012 a constituit începutul unei noi etape de implementare a Strategiei sistemului național de referire prin:

- oferirea instruirilor continue de consolidare a echipelor multidisciplinare (EMD) instruite în perioada 2006-2011;
- efectuarea vizitelor de monitorizare de către specialiștii din Centrul de asistență și protecție și specialiștii Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei către echipele multidisciplinare (EMD) și viceversa, prin organizarea ședințelor cu coordonatorii EMD, șefii direcțiilor/secțiilor asistență socială și protecție a familiei pe monitorizarea cazurilor concrete;
- extinderea SNR la nivel comunitar.

Cu suportul donatorilor în cadrul proiectelor Susținerea implementării componentei de migrație și dezvoltare a Parteneriatului pentru Mobilitate Moldova-UE, Programul danez de Combatere a traficului de ființe umane în Europa de Est și Sud-Est (2012-2013), Consolidarea mecanismelor naționale pentru reintegrarea și reabilitarea victimelor traficului de ființe umane în Belarus, Moldova și Ucraina, Prevenirea corupției și eschivării de la pedeapsa în lupta împotriva traficului de persoane prin abilitarea mass-media și prin consolidarea cooperării dintre societatea

civilă și organele de drept (Departamentul de Stat al SUA), au fost organizate seminarele de extindere a SNR la nivel comunitar, precum și de consolidare a capacităților membrilor EMD în următoarele raioane: Telenesti (70 specialiști), Glodeni (59 specialiști), Cahul (29 specialiști), Ialoveni (27 specialiști), Edineț (23 specialiști), Ciadîr-Lunga (26 specialiști), Taraclia (25 specialiști), Orhei – (58 specialiști), Criuleni (78 specialiști), Cimișlia (74 specialiști), Stefan-Voda (63 specialiști), Căușeni (75 specialiști).

Monitorizarea cazurilor de către asistenții sociali ai Centrelor pentru Asistență și Protecție (CAP) durează pînă la un an, exprimîndu-se prin vizite de monitorizare, apeluri telefonice, solicitarea informațiilor de la DAS/SAS sau ONG local. În unele cazuri beneficiarii revin singuri la centru pentru ajutor.

În același timp la CAP au fost asistate 300 potențiale victime a traficului de ființe umane dintre care 145 femei (inclusiv 88 minore) și 102 bărbați (inclusiv 85 minori). Au beneficiat de plasament în cadrul Centrului -230 persoane (tabelul 6.2.).

Tabelul 6.2. Beneficiarii Centrului de Asistență și Protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (CAP)

Beneficiari	Adulți		Minori		Total
	Femei	Bărbați	Femei	Bărbați	
Victime ale TFU	59	15	6	3	83
Copiii ai victimelor TFU	1	0	15	7	23
Copii Repatriați			0	0	0
Victime ale violenței	57	3	33	44	137
Minori identificați fără însoțire în străinătate (UAM)	0	0	2	8	10
Migranți în dificultate	21	8	9	9	47
Prevenire / potențiale victime ale TFU	31	6	19	8	64
CLB			10	9	19
Total	169	32	94	88	383

Asigurînd acoperirea teritorială și durabilitatea programelor de asistență pentru reintegrare pe termen mediu/lung a beneficiarilor, în 2012 din bugetul de stat au fost alocate resurse financiare, pentru 7 centre sociale la nivel de republică:

- Centrul maternal “Ariadna” Drochia - 324,9 mii lei;
- Centrul pentru abuzatori, Drochia – 372 mii lei;
- Centrul Maternal Căușeni - 523,86 mii lei;
- Centrul de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale TFU, Căușeni - 355,37 mii lei;
- Centrul de criză familială SOTIS, Bălți – 658,6 mii lei;
- Centrul maternal Cahul – 449 mii lei ;
- Centrul maternal Hîncești – 541,3 mii lei.

Durabilitatea mecanismului de asistență a victimelor și potențialelor victime ale TFU din cadrul SNR depinde în mare măsură de gradul de integrare a acestuia în sistemul național de protecție socială. Înainte de crearea SNR, victimele traficului de ființe umane aveau acces doar la asistența acordată de organizațiile neguvernamentale și internaționale specializate. La moment, dat fiind faptul că victimele traficului de ființe umane reprezintă una dintre categoriile socialmente vulnerabile, acestora trebuie să le fie garantat întregul spectru de beneficii sociale oferite în cadrul sistemului asistenței sociale de stat. Astfel, pe parcursul anului 2012 conform datelor obținute prin intermediul chestionarelor de monitorizare, victimele traficului de ființe umane au beneficiat de o gamă largă de măsuri de asistență socială oferite prin intermediul sistemului de asistență socială de stat (tabelul 6.3.).

Tabelul 6.3. Asistența victimelor TFU în cadrul sistemului de protecție socială, 2010-2012

Măsuri de protecție socială	Nr. beneficiarilor		
	2010	2011	2012
<i>Prestații sociale</i>	37	67	65
<i>Servicii sociale:</i>			
1. îngrijirea la domiciliu	1	1	0
2. cantinele de ajutor social	0	2	3
3. sprijin din partea asistenților sociali comunitari	84	93	151
4. serviciile centrelor comunitare	3	11	11
5. specializate de îngrijire de zi	6	8	9
6. centre de plasament temporar	27	34	9
7. servicii de tip familie	8	11	1
8. plasarea în CAP sau alt centru ⁴⁵	23	25	16
9. plasarea în instituțiile pentru persoanele cu dizabilități	0	4	2
10. plasarea în instituțiile rezidențiale pentru copii	8	9	0

Tabelul 6.4. Asistența oferită potențialelor victime ale TFU în cadrul sistemului de protecție socială, 2011-2012

Măsuri de protecție socială	Nr. beneficiarilor 2011	Nr. beneficiarilor 2012
<i>Prestații sociale</i>	140	155
<i>Servicii sociale (inclusiv):</i>	274	682
1. îngrijirea la domiciliu	12	6
2. cantinele de ajutor social	17	32
3. sprijin din partea asistenților sociali comunitari	294	513
4. serviciile centrelor comunitare	31	30
5. specializate de îngrijire de zi	1	4
6. centre de plasament temporar	102	84
7. servicii de tip familie	34	8
8. plasarea în CAP sau alt centru ⁴⁶	26	11
9. plasarea în instituțiile pentru persoanele cu dizabilități	1	2
10. plasarea în instituțiile rezidențiale pentru copii	14	20

Datele tabelelor indică asupra faptului că EMD depun eforturi pentru asigurarea accesului victimelor TFU la asistență în cadrul sistemului asistenței sociale de stat. Această analiza comparativă a măsurilor de asistență socială acordate victimelor TFU și indică o anumită dinamică pozitivă. Aceste constatări pot conduce la concluzia că specialiștii din cadrul SNR care, comparativ cu raportul din anul trecut, adesea recurgeau să apeleze la asistența externă a donatorilor, care este mai ușor de accesat, anul acesta au început să mobilizeze resursele locale disponibile în sistemul național de asistență socială. Observăm cifra 0 pentru plasarea în instituțiile rezidențiale pentru copii, concluzie fiind faptul că EMD-urile pun accentul pe reintegrarea copiilor în familiile biologice/extinse, evitând instituționalizarea copiilor. Astfel se atestă faptul că se lucrează în vederea atingerii scopurilor Strategiei SNR, care prevede preluarea graduală de către stat a responsabilităților pentru acordarea asistenței și protecției beneficiarilor SNR.

Ziua Europeană de luptă împotriva traficului de ființe umane

Ziua Europeană Anti-Trafic a fost lansată în 2007. Ca urmare a unei recomandări a Parlamentului European și la propunerea Comisiei Europene, evenimentul are loc în fiecare an pe data de 18 octombrie. Această zi reprezintă o oportunitate pentru sporirea conștientizării fenomenului traficului de ființe umane prin promovarea unor politici mai eficiente de prevenire și combatere a acestuia.

⁴⁵ Această cifră reflectă plasarea în CAP doar a celor beneficiari care au fost referiți de către EMD.

⁴⁶ Această cifră reflectă plasarea în CAP doar a celor beneficiari care au fost referiți de către EMD.

Prima ediție a Zilei Anti-Trafic a fost marcată prin organizarea la Bruxelles, Belgia, a unei Conferințe Internaționale la tema identificării și asistenței victimelor traficului de ființe umane. La nivel Național activitățile desfășurate în perioada 15-21 octombrie 2012 au fost coordonate de către Secretariatul Permanent al Comitetului Național de Combatere a Traficului de Ființe Umane în parteneriat și cu suportul Organizației Internaționale pentru Migrație (Misiunea în Republica Moldova). Săptămîna Anti-Trafic a fost marcată inclusiv și prin elaborarea unui spot video, care ulterior a fost difuzat pe posturile naționale de televiziune cu scopul sensibilizării publicului larg despre tendințele fenomenului traficului de ființe umane, aducînd la cunoștința publicului tendințele noi, cum ar fi exploatarea prin muncă, trafic extern și cel intern, recrutarea bărbaților. Evenimentele au fost încheiate la Cinematograful ODEON, din mun. Chișinău cu demonstrarea filmului documentar „Oameni noi, vechi suferințe”, acesta avînd la bază mărturiile victimelor și potențialelor victime ale traficului, asistate în cadrul Sistemului Național de Referire de către Programul Organizației Internaționale pentru Migrație de Prevenire și Protecție. Filmul a adunat mai mult de 300 de participanți și a fost urmat de discuții facilitate de către organizatori la subiectul violenței în familie, traficul de ființe umane.

6.4. Asistență a persoanelor care trăiesc cu HIV

În anul 2012 Ministerul Muncii, Protecție Sociale și Familiei în colaborare și cu suportul organizațiilor din domeniu HIV/SIDA a continuat coordonarea implementării activităților desfășurate în cadrul proiectului ”Reducerea impactului infecției HIV în Republica Moldova”, ce constituie Grant al Fondului Global de combatere a HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda a VIII-a. Pe parcursul anului 2012 și-a continuat activitatea Grupul Tehnic de Lucru mixt ”Asistență și protecție socială pentru persoanele afectate de TB/HIV”, care s-a întrunit în 5 ședințe de lucru. Printre cele mai importante subiecte de discuții de menționat: proiectul Regulamentului cadru de organizare și funcționare a Centrului Social Regional pentru asistența persoanelor infectate și afectate HIV/SIDA și Standardele de calitate pentru prestarea serviciilor specializate, proiectul Hotărîrii Guvernului de modificare a Programului Național de control al Tuberculozei pentru anii 2011-2015 (Hotărîrea Guvernului nr. 1171 din 21.12.2010), proiectul Conceptului serviciilor pentru utilizatorii de substanțe psihoactive, raportul de validare a contribuției Republicii Moldova la evaluarea internațională la mijloc de termen al Agendei UNAIDS de accelerare a intervențiilor axate pe gender și HIV.

Cu toate că, din perspectiva medicală, diagnosticul de infecție HIV nu constituie un impediment pentru angajare sau integrare școlară, iar persoanele care trăiesc cu HIV nu sînt obligate să divulge diagnosticul angajatorului sau instituției de învățămînt, aceștia se confruntă cu o multitudine de probleme prin prisma discriminării și stigmatizării.

Răspîndirea largă a stigmei și discriminării în societate în raport cu nivelul jos de cunoștințe a persoanelor infectate/afectate de HIV privind propriile drepturi și lipsa de servicii sociale pentru persoanele care trăiesc cu HIV, contribuie la reticența acestora de a solicita promovarea și protecția drepturilor lor, acordarea asistenței sociale calificate.

Ca suport metodologic a fost elaborată Instrucțiunea de lucru pentru specialiștii din cadrul sistemului medical și social ”Managementul de Caz al persoanei care trăiește cu HIV. Instrucțiunea se va aplica de către toate autoritățile abilitate (medicale și sociale) și specialiștii acestora în baza abordării multidisciplinare a cazului și colaborării dintre autoritățile competente în vederea incluziunii sociale a persoanelor care trăiesc cu HIV, conform legislației.

În contextul dezvoltării serviciilor specializate pentru persoanele care trăiesc cu HIV, pe parcursul anului 2012 Ministerul a acordat suport metodologic pentru crearea instituției publice locale - Centrul regional social pentru asistența persoanelor infectate/afectate HIV/SIDA (decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 1/10 din 25.01.2012), inclusiv și la elaborarea Regulamentului instituției, organigrama și statele de personal, ulterior aprobate în cadrul ședinței la 25 octombrie 2012 prin decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 6/35. Totodată pe data de 21 martie 2012 a fost înregistrată instituția publică - Centrul regional social pentru persoanele infectate și afectate de HIV/SIDA „Viața cu speranță” din municipiul Bălți. Pentru regiunea Sud pe data de 13 iunie 2012

a fost înregistrată ca Instituție publică Centrul social regional pentru persoanele infectate și afectate de HIV/SIDA ”Împreună pentru viață”.

Centrul regional social pentru persoanele infectate și afectate de HIV/SIDA prevede următoarele direcții prioritare de acordare a serviciilor:

- serviciul de zi (asistență psihosocială și de aderare la tratamentul antiretroviral, servicii de consiliere de la egal la egal, consiliere medicală, servicii juridice, inclusiv grupuri de ajutor reciproc și consultații de referire pentru obținerea unei profesii, unui loc de muncă, cursuri de instruire, seminare, treninguri pentru persoanele HIV pozitive);
- consiliere și referire în situație de criză la alte servicii sociale;

Pe parcursul anului 2012 în cadrul proiectului „Reducerea Impactului Infecției HIV în Republica Moldova” finanțat de Fondul Global de Combatere a SIDA, Tuberculozei și Malariei, Runda 8 sub egida MMPSF și în colaborare cu Centrul pentru Politici și Analize în Sănătate (Centrul PAS) și Fundația Soros - Moldova au fost organizate trimestrial cursuri de instruire pentru asistenții sociali comunitari cu genericul „Consolidarea capacităților specialiștilor din sistemul de protecție socială în domeniul HIV/TB”. Totodată, a avut loc un șir de instruiți pentru membrii echipei multidisciplinare din cadrul Centrelor sociale regionale pentru asistenta PTH și din sectorul nonguvernamental cu genericul ”Managementul de Caz al persoanei care trăiește cu HIV”.

În cadrul proiectului „Suport pentru un răspuns bazat pe drepturi și gender sensibil la HIV”, cu susținerea financiară a PNUD Moldova, a fost organizată masa rotundă ”Platformă de comunicare pentru femeile care trăiesc cu HIV în contextul respectării drepturilor acestora și dezvoltării capacităților de liderism”. Aceasta a urmărit scopul de a mobiliza organizațiile de femei infectate/afectate și vulnerabile la infecția HIV și a facilita crearea platformei de comunicare în vederea implicării lor active în procesul de luare a deciziilor la nivel local și național.

Concluzii. Recomandări

În vederea asigurării continuității proceselor lansate de îmbunătățire a politicilor în domeniul egalității de gen, combaterii violenței în familie și a traficului de ființe umane se propun următoarele:

- promovarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative în vederea armonizării legislației naționale la prevederile Legii nr. 5-XVI din 9 februarie 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați;
- promovarea modificărilor și completărilor la Hotărârea Guvernului nr. 933 din 31 decembrie 2009 cu privire la aprobarea Programului național de asigurarea egalității de gen pe anii 2010-2015 prin suplimentarea cu o nouă anexă la Planul de acțiuni pentru implementarea Programului în perioada 2013-2015;
- elaborarea raportului de compatibilitate a legislației naționale la prevederile Convenției europene privind prevenirea și combaterea violenței în familie;
- elaborarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative în contextul asigurării armonizării legislației naționale la prevederile Convenției europene privind prevenirea și combaterea violenței în familie (CAHVIO);
- promovarea și aprobarea proiectului de Hotărâre de Guvern cu privire la aprobarea Regulamentului cadru de organizare și funcționare a serviciilor pentru agresorii familiari și standardelor de calitate de prestare a serviciilor;
- elaborarea standardelor minime de calitate pentru organizarea și funcționarea Centrului de Asistență și Protecția a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane;
- organizarea și coordonarea evenimentului dedicat Zilei Familiei;
- coordonarea și organizarea evenimentelor în cadrul Campaniei 16 zile de activism împotriva violenței în bază de gen;
- extinderea la nivel local a SNR și fortificarea capacităților membrilor echipelor multidisciplinare;
- organizarea seminarelor de instruire pentru specialiștii din sistemul de protecție socială și coordonatorii EMD în domeniul TB/HIV.

7. PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Unul din grupurile țintă asupra cărora sînt orientate politicile de protecție socială sînt persoanele cu dizabilități. Politicile și strategiile elaborate în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități sînt axate, în principal, pe promovarea drepturilor, creșterea calității vieții, precum și pe asigurarea incluziunii sociale pentru acest grup de persoane vulnerabile. Pentru realizarea cu succes a acestor scopuri, la moment, sistemul de protecție socială a persoanelor cu dizabilități din Republica Moldova se află în plin proces de reformare în contextul implementării Strategiei de incluziune a persoanelor cu dizabilități 2010-2013. Strategia în cauză conține elementele necesare pentru monitorizarea progreselor înregistrate în vederea atingerii obiectivelor, pentru o creștere inteligentă, durabilă a calității vieții și favorabilă incluziunii persoanelor cu dizabilități.

7.1. Statistica actuală

Pe parcursul ultimilor ani se atestă o creștere continuă a numărului persoanelor cu dizabilități. La 31.12.2012, în Republica Moldova numărul total al persoanelor cu dizabilități constituia 183693 persoane (dintre care 14753 – copii), cu 3878 persoane (dintre care 750 copii) mai multe față de anul precedent. Și ponderea numărului persoanelor cu dizabilități în populația stabilă și cea ocupată în Republica Moldova crește constant, constituind în 2012, respectiv, 5,2% și 16,0% (tabelul 7.1.).

Tabelul 7.1. Dinamica populației și numărul persoanelor cu dizabilități, 2008-2012

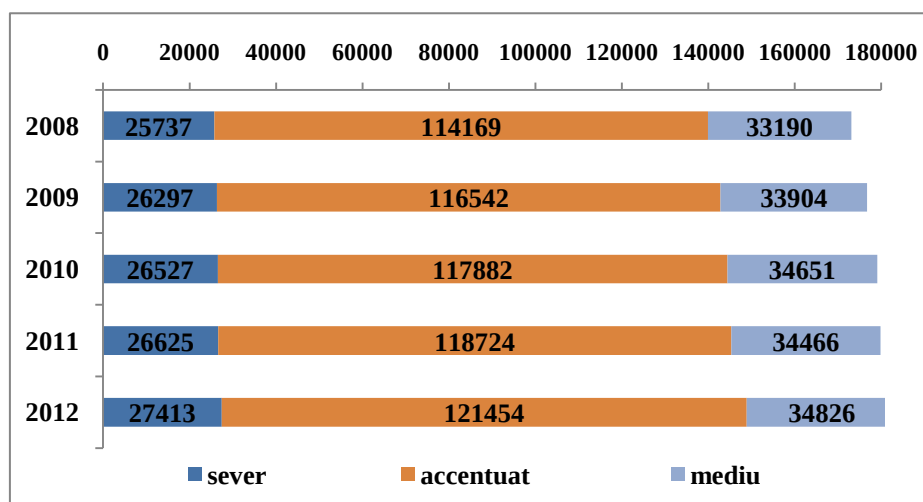
	2008	2009	2010	2011	2012
Numărul populației stabile, mii pers.	3 572,7	3 567,5	3 560,4	3560,4	3559,5
Populația ocupată, mii pers.	1251,0	1184,4	1143,4	1173,5	1146,8
Numărul persoanelor cu dizabilități, mii pers.	173,1	176,7	179,1	179,8	183,7
Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități și populația stabilă, %	4,8%	5,0%	5,0%	5,1%	5,2%
Raportul dintre numărul persoanelor cu dizabilități și populația ocupată, %	13,8%	14,9%	15,7%	15,3%	16,0%
Numărul copiilor în vîrstă de pînă la 18 ani	882,7	852,7	826,4	804,8	784,0
Numărul copiilor cu dizabilități, mii pers.	14,1	15,2	15,1	14,0	14,8
Raportul dintre numărul copiilor cu dizabilități și numărul total al copiilor, %	1,6%	1,8%	1,8%	1,7%	1,9%
Raportul dintre numărul copiilor cu dizabilități și numărul persoanelor cu dizabilități, %	8,2%	8,6%	8,4%	7,8%	8,1%

Sursa: BNS, CNAS

În funcție de gradul de dizabilitate, această categorie de persoane vulnerabile este distribuită astfel: 27413 persoane (dintre care copii – 6342) au un grad sever de dizabilitate, 121454 persoane (dintre care copii – 6948) au un grad accentuat de dizabilitate și, respectiv, 34826 persoane (dintre care copii – 1463) au un grad mediu de dizabilitate⁴⁷. În ultimii ani se observă o creștere mai pronunțată anume pentru persoanele cu un grad sever de dizabilitate și cu un grad accentuat de dizabilitate. Astfel, din 2008 pînă în 2012 numărul acestor categorii de persoane cu dizabilități a crescut, respectiv, cu 1676 și 7285 persoane (figura 7.1.).

Figura 7.1. Distribuția persoanelor cu dizabilități în funcție de gradele de dizabilitate, 2008-2012

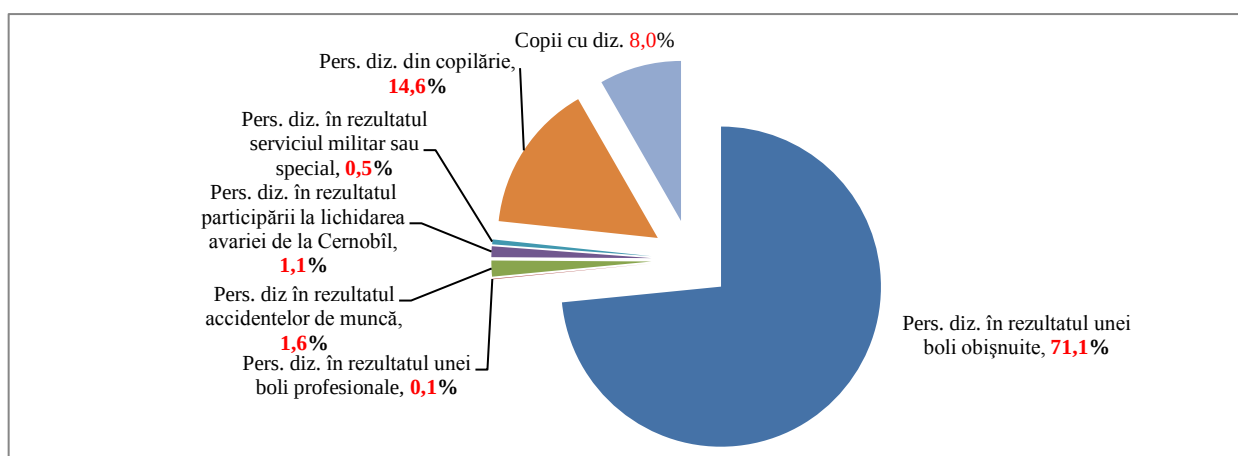
⁴⁷ Sînt utilizați termenii de dizabilitate în conformitate cu prevederile Legii nr. 60-XIX din 30 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități

Sursa: CNAS

Majoritatea persoanelor cu dizabilități au obținut dizabilitatea în rezultatul unei boli obișnuite - 71,1%. Totodată, alte categorii mai răspândite sînt persoanele cu dizabilități din copilărie - 14,6% și copiii cu dizabilități - 8,0% (figura 7.2).

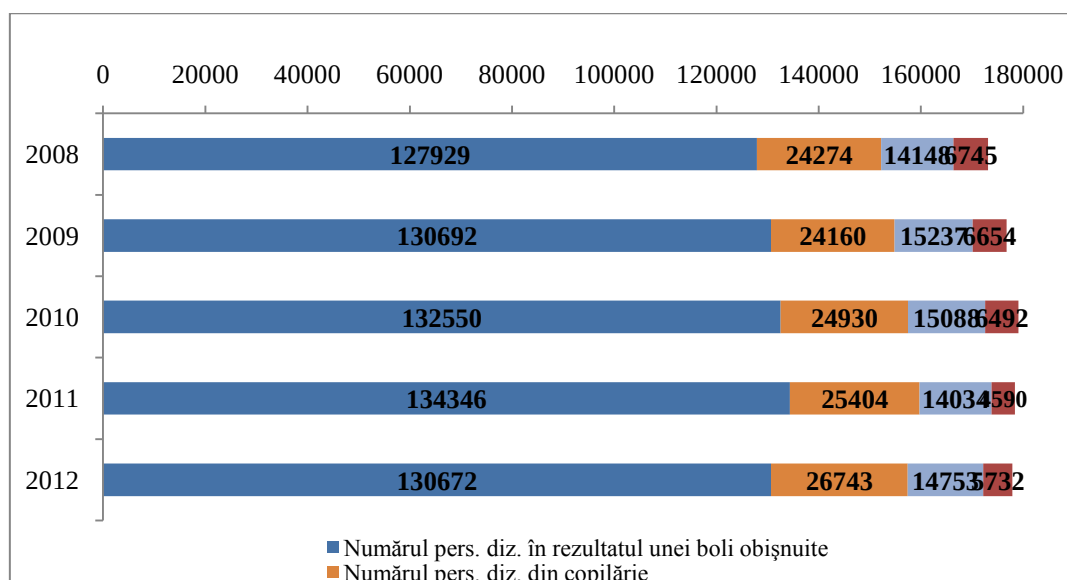
Figura 7.2. Ponderea categoriilor persoanelor cu dizabilități în anul 2012, %

Sursa: CNAS

Trebuie menționat faptul că, pe parcursul anilor 2008-2012, numărul persoanelor cu dizabilități a crescut constant, în mare parte, datorită creșterii numărului persoanelor cu grad de dizabilitate în rezultatul unei boli obișnuite cu - 2743 persoane, și a copiilor cu dizabilități cu - 605 persoane (figura 7.3).

Figura 7.3. Dinamica numărului persoanelor cu dizabilități, 2008-2012

Sursa: CNAS

7.2. Situația actuală în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități

Protecția socială a persoanelor cu dizabilități, ca parte componentă a sistemului de protecție socială, se bazează pe două componente importante: prestații sociale și pe servicii sociale.

7.2.1. Prestațiile sociale

Conform prevederilor legislației în vigoare, persoanele cu dizabilități inclusiv copii cu dizabilități în vârstă de până la 18 ani beneficiază de următoarele tipuri de prestații sociale⁴⁸:

- **Pensia.** Persoana încadrată într-un grad de dizabilitate cauzată de o boală obișnuită poate beneficia de o pensie de dizabilitate dacă îndeplinește condițiile de stagiul de cotizare, în raport cu vârsta la data constatării dizabilității (până la vârsta de 23 de ani – 1 an stagiul de cotizare, de la 23 la 26 de ani – 2 ani stagiul de cotizare, de la 26 la 31 de ani – 3 ani stagiul de cotizare, peste 31 de ani – 5 ani de cotizare). În cazul în care persoana nu îndeplinește condițiile pentru obținerea dreptului la pensie, aceasta beneficiază de alocație socială de stat⁴⁹.

- **Alocații sociale de stat.** Alocația socială de stat este stabilită persoanelor cu dizabilități, inclusiv copiilor cu dizabilități, care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie din bugetul asigurărilor sociale de stat⁵⁰. În anul 2012 de alocații sociale de stat au beneficiat 47228 persoane cu dizabilități, cu 4175 persoane mai puține comparativ cu anul 2011 (51403 persoane). Alocațiile sociale de stat (cu excepția alocației pentru îngrijire și ajutorului de deces) se indexează anual la 1 aprilie, reieșind din media creșterii anuale a indicelui prețurilor de consum pentru anul precedent. În anul 2012 coeficientul de indexare a fost de 4,6%.

- **Alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere.** Alocațiile pentru îngrijire, însoțire și supraveghere sînt stabilite următoarelor categorii de persoane cu dizabilități:⁵¹

- a) persoanelor care îngrijesc, însoțesc și supraveghează la domiciliu un copil cu dizabilități severe în vârstă de până la 18 ani;
- b) persoanelor cu dizabilități severe din copilărie;
- c) persoanelor cu dizabilități severe nevăzători.

De alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere în mărime de 300 lei au beneficiat circa 16543 persoane cu dizabilități.

⁴⁸ Mai detaliat, prestațiile sociale destinate persoanelor cu dizabilități sînt reflectate în capitolele 3. Asigurarea socială și 4. Asistența socială

⁴⁹ Legea nr. 156 - XIV din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat

⁵⁰ Legea nr. 499-XIV din 14.07.1999

⁵¹ Legea nr. 499-XIV din 14.07.1999 prevede

- **Alocații lunare de stat.** Alocația lunară de stat este stabilită unor categorii de cetățeni, inclusiv persoane cu dizabilități de pe urma războiului și persoanelor similare cu ei⁵². Cuantumul alocațiilor sociale constituie pentru persoanele cu dizabilități severe – 700 lei, accentuate – 550 lei și medii – 475 lei. De alocații lunare de stat în anul 2012 au beneficiat 3226 persoane cu dizabilități.

- **Compensații pentru transport.** Compensațiile pentru transport se acordă persoanelor cu dizabilitate severă și accentuată, copiilor cu dizabilități (severe, accentuate și medii), precum și persoanelor care însoțesc o persoană cu dizabilitate severă sau un copil cu dizabilități la locul de reședință, de către autoritățile administrației publice locale, din bugetele locale pentru călătorii în transportul în comun urban, suburban și interurban (cu excepția taximetrelor)⁵³. Compensația nominalizată se stabilește de către organele teritoriale de asistență socială și protecție a familiei și se achită din mijloacele bugetelor unităților administrativ-teritoriale. În anul 2012, de compensația nominalizată au beneficiat 146493 persoane cu dizabilități. Suma totală achitată în acest scop a constituit 52170,8 mii lei. Cuantumul mediu al compensației constituie circa 36 lei/lunar pentru persoanele cu dizabilități severe și copii cu dizabilități, și 18 lei/lunar pentru persoanele cu dizabilități de gradul II. (Anexa nr.14)

- **Compensație anuală pentru deservire cu transport.** Persoanele cu dizabilități ale aparatului locomotor au dreptul la compensație anuală pentru deservire cu transport în cuantum de 500 lei/anual⁵⁴. Compensațiile nominalizate sînt stabilite de către Secțiile (Direcțiile) asistență socială și protecție a familiei la locul de trai al beneficiarului și achitate prin intermediul Centrelor poștale raionale (municipale) ale Î.S. „Poșta Moldovei”. cheltuielile legate de plata compensației anuale pentru cheltuielile de deservire cu transport pentru persoanele cu dizabilități ale aparatului locomotor, precum și cheltuielile legate de distribuirea lor sînt luate în calcul la stabilirea relațiilor între bugetul de stat și bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea și bugetul mun. Bălți. În anul 2012, de compensația nominalizată au beneficiat 9129 persoane cu dizabilități ale aparatului locomotor, constituind cu 990 persoane mai mult decît în anul 2011 (8139 persoane). Suma totală achitată în acest scop a constituit 4314,1 mii lei. (Anexa nr. 15).

- **Ajutorul social.** Ajutorul social este acordat persoanelor cu dizabilități în scopul asigurării unui venit lunar minim garantat. Acordarea ajutorului social, se stabilește în conformitate cu evaluarea venitului global mediu lunar al familiei și necesitatea de asistență socială.⁵⁵

Ajutorul material. Ajutorul material este oferit o dată pe an persoanelor cu grad de dizabilitate pentru a le susține în depășirea situațiilor speciale⁵⁶. Pentru a obține ajutorul material, titularul acestui drept se adresează către direcția executivă a fondului de susținere socială a populației de la locul său de trai, prezentînd documentele justificative respective.

7.2.2. Serviciile Sociale

Serviciile sociale reprezintă o formă importantă de protecție socială a persoanelor cu dizabilități, care presupun aplicarea unor mecanisme mai eficiente de protecție socială și au drept scop, realizarea obiectivului de incluziune socială acestei categorii de persoane. Serviciile sociale prestate în Republica Moldova, inclusiv și pentru persoanele cu dizabilități sînt reflectate în capitolul 4. Asistența socială. În capitolul de față sînt descrise serviciile sociale mai speciale adresate, în exclusivitate, doar acestei categorii de persoane. Printre acestea distingem: **servicii sociale specializate și serviciile sociale înalt specializate.**

În Republica Moldova sînt prestate următoarele servicii sociale specializate adresate persoanelor cu dizabilități:

⁵² Legea nr. 121-XV din 3 mai 2001

⁵³ Art. 49 alin. (1) al Legii nr. 60 din 30 martie 2012 „Privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități”

⁵⁴ Conform prevederilor Hotărîrii Guvernului nr. 1268 din 21.11.2007 „Cu privire la compensarea cheltuielilor de deservire cu transport a persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor”

⁵⁵ Legea cu privire la ajutorul social nr. 133-XVI din 13 iunie 2008

⁵⁶ Hotărîrea Guvernului nr. 1083 din 26.10.2000 privind punerea în aplicare a Legii Fondului republican și a fondurilor locale de susținere socială a populației

- **Locuință protejată**, - este un serviciu social care prevede plasarea într-o locuință a adulților cu dizabilități mintale ușoare cu capacitate deplină de exercițiu, care nu dispun de locuință sau necesită îmbunătățirea condițiilor de trai și care cu suport periodic, pot duce o viață independentă în comunitate. În termeni practici serviciul *Locuință protejată* contribuie la susținerea persoanelor cu dizabilități mintale de a trăi în comunitate, prevenirea instituționalizării, îmbunătățirea calității vieții acestor persoane și incluziunii lor sociale. Serviciul social *Locuință protejată* din or. Orhei și or. Călărași, oferă asistență pentru opt adulți cu dizabilități.

- **Casă comunitară** este un serviciu specializat, destinat persoanelor cu dizabilități mintale, care necesită asigurarea continuă a condițiilor minime de existență, protecție, îngrijire și asistență, pentru a se dezvolta și include în comunitate. În total, în serviciul Casa comunitară instituit în s. Hansca, r-l Ialoveni; s. Mitoc, r-l Orhei și s. Voloave, r-l Soroca sînt plasați 14 copii cu dizabilități dezinstituționalizați din Casa-internat pentru băieți Orhei.

- **Echipă mobilă** este un serviciu social destinat persoanelor cu dizabilități, care oferă asistență socială și suport la domiciliu beneficiarului, în baza nevoilor identificate ale acestuia, precum și consiliere și suport persoanelor implicate în procesul de incluziune a acestuia. Cele 9 Echipe Mobile (din raioanele Ungheni, Sîngerei, Fălești, Anenii Noi, Dubăsari, Nisporeni, Cimișlia, mun. Bălți și Chișinău) oferă asistență socială, suport psihologic, medical și suportul logopedului pentru 614 beneficiari, inclusiv 307 persoane cu dizabilități și 307 părinți.

- **Asistență personală** este un serviciu care are ca scop de a oferi asistență și îngrijire copiilor și adulților cu dizabilități severe în vederea favorizării independenței și integrării lor în societate. În anul 2012, 19 persoane cu dizabilități au beneficiat de serviciul de asistență personală din partea A.O. Keystone Moldova.

- **Respiro** este un serviciu social specializat care oferă asistență timp de 24 de ore persoanelor cu dizabilități severe pe o perioadă de maxim 30 de zile pe an, timp în care familiile, rudele sau persoanele care le îngrijesc beneficiază de o perioadă de repaus. În anul 2012, au fost dezvoltate 2 servicii Respiro, în raioanele Orhei și Edineț, care oferă servicii pentru 19 copii cu dizabilități.

În ceea ce privesc serviciile sociale înalt specializate pentru persoanele cu dizabilități acestea sînt oferite în cadrul **Centrului Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare (CREPOR)** și includ servicii de asigurare cu mijloace ajutătoare tehnice pentru personale cu dizabilități și servicii de reabilitare medicală. Pentru asigurarea persoanelor cu dizabilități locomotorii cu mijloace ajutătoare tehnice din bugetul de stat pentru anul 2012 Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei au fost preconizate mijloace financiare în sumă de 30790,9 mii lei, mai mult decît în anul 2011 (28305,3 mii lei în anul 2011)

Pe parcursul anului 2012 s-a acordat asistență medicală recuperatoare în condiții de staționar la 2060 veterani și persoane cu dizabilități de pe urma războiului. Au fost deserviți în cadrul policlinicii CREPOR-lui – 42047 persoane cu dizabilități, dintre care 8873 persoane au fost deservite la locul de trai în cadrul deplasării echipelor medico-tehnice în teritoriu.

Pe parcursul anului 2012 în cadrul CREPOR-lui au fost confecționate și eliberate persoanelor cu dizabilități locomotorii articolele protetico-ortopedice și mijloace de locomoție nemecanizate, în limita mijloacelor financiare alocate anual în aceste scopuri, și anume: articole protetico-ortopedice: proteze - 771 unități, proteze și bandaje - 2997 unități, încălțăminte ortopedică - 8277 unități; articole de locomoție nemecanizate (total 2813 unități): cărucioare - 1026 unități, suporturi de mers - 350 unități, paturi funcționale - 4 unități, cîrje, subcoate, bastoane - 1333 unități mai multe decît în anul precedent.

În perioada 2012 a crescut și numărul persoanelor internate în cadrul CREPOR-lui pentru reabilitare și asigurare cu sisteme protetice - 2398 persoane comparativ cu 1372 persoane în anul 2011 (+1026 persoane).

7.3. Determinarea dizabilității

În scopul eficientizării sistemului de protecție socială și acordării persoanelor cu dizabilități o asistență socială cît mai potrivită se aplică procedura de determinare a dizabilității. Determinarea

dizabilității este o activitate medico-socială, care are drept scop determinarea și evaluarea dereglărilor structurale și funcționale ale organismului uman, care reduc capacitățile de participare deplină și efectivă în societate, a persoanelor în vârstă aptă de muncă.

7.3.1. Dizabilitatea primară

Dizabilitatea primară reprezintă procesul de atribuire a gradului de dizabilitate persoanei pentru prima dată. Pe parcursul anilor 2008-2012 numărul persoanelor cu dizabilități expertizate primar s-a redus de la 16520 persoane pînă la 13094 persoane. În anul 2012 au fost încadrate în grad de dizabilitate 12582 persoane mai puține decît în anul precedent (108 persoane), dintre care 4705 persoane locuitori urbani (cu 319 persoane mai puțin decît în anul 2011) și 7877 locuitori rurali (cu 211 mai mulți decît în anul 2011). Din totalul persoanelor cărora li s-a atribuit dizabilitatea primară, 94,7% sînt persoanele în vîrstă aptă de muncă (11912 persoane), iar 5,3% constituie persoanele de vîrstă pensionară (670 persoane). Repartizarea pe sexe a dizabilității primare este următoarea: 59,5% bărbați și 40,5 % femei. (tabelul 7.2).

Tabelul 7.2. Solicitarea și încadrarea persoanelor în grad de dizabilitate, 2008-2012

Dizabilitate primară	2008	2009	2010	2011	2012
Persoane cu dizabilități expertizate primar:	16520	16794	16655	15852	13094
- persoane încadrate în grad de dizabilitate	14021	14127	13275	12 690	12582
- nivelul de încadrare în grad de dizabilitate	84,9%	84,1%	79,7%	80,1%	96,1%

Sursa: CREMV

În funcție de gradul de dizabilitate, majoritatea persoanelor cu dizabilități cărora li s-a atribuit dizabilitatea primară sînt cu un grad accentuat de dizabilitate – 60,9% în 2012. De menționat că numărul de cazuri severe de dizabilitate s-a redus de la 1535 în 2011 pînă la 1450 în 2012 (tabelul 7.3.).

Tabelul 7.3. Distribuirea cotei valorice a gradului de dizabilitate primară, 2011 – 2012

Grade de dizabilitate	Dizabilitate primară 2011		Dizabilitate primară 2012		Sporul 2012/2011, %
	Numărul de cazuri	%	Numărul de cazuri	%	
Sever	1535	12,1	1450	11,5	- 0,6
Accentuat	7559	59,6	7668	60,9	-1,3
Mediu	3596	28,3	3464	27,6	-0,7
Total	12690	100,0	12582	100,0	

Sursa: CREMV

Pe parcursul ultimilor ani întîietate în cauzele dizabilității primare o dețin constant **bolile aparatului circulator**. În anul 2012, maladiile cardio-vasculare au fost cauză a dizabilității primare pentru 2464 persoane (a.2011 - 2656 persoane), sau 19,6% din totalul cazurilor de dizabilitate primară, cu 192 de persoane mai puține decît în anul precedent. Acestea sînt urmate de **tumorile maligne**, care în 2012 au constituit 2303 persoane sau 19,1% (a.2011 - 18,2%) din totalul cazurilor. În 2011 acest număr a constituit 2316 persoane.

Alte cauze ale dizabilității primare sînt **bolile sistemului nervos** - 1226 persoane sau 9,7% din totalul cazurilor în 2012, mai multe decît în anul precedent (1181 persoane); **bolile sistemului osteoarticular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv** - 1115 persoane sau 8,9% din totalul cazurilor (a.2011 - 1111 persoane); **tulburările mentale și de comportament** - 996 persoane sau 7,9% din totalul cazurilor (a.2011 - 937 persoane) (anexa 16).

7.3.2. Dizabilitatea repetată

Dizabilitatea repetată reprezintă atribuirea gradului de dizabilitate după expertiza repetată a capacităților vitale, fie în scop de apreciere a reabilitării sau agravării stării de sănătate a persoanei.

Pe parcursul anului 2012 au fost expertizate repetat 42119 persoane, cu 1775 mai puține persoane decât în anul 2011 (43894 persoane). Locuitorii din mediul urban au fost expertizați repetat în număr de 15658 persoane cu dizabilități, sau 37,2%, iar persoanele din localitățile rurale, respectiv, 26461 persoane sau 62,8% din totalul persoanelor expertizate repetat. (anexa 17).

Numărul persoanelor expertizate repetat s-a diminuat pe parcursul anilor 2008-2012, în timp ce ponderea numărului persoanelor reîncadrare în grad de dizabilitate la reexpertizare a fost relativ constant - circa 99% (tabelul 7.4).

Tabelul 7.4. Încadrarea repetată a persoanelor cu dizabilități în grad de dizabilitate, 2008-2012

Dizabilitate repetată	2008	2009	2010	2011	2012
Persoane cu dizabilități expertizate repetat:	48265	46353	45337	43894	42119
- persoane reîncadrate în grad de dizabilitate	47736	45876	44878	43549	41801
- nivelul de reîncadrare în grad de dizabilitate	98,9%	99,0%	99,0%	99,2%	99,2%

Sursa: CREMV

În 2012 dizabilitatea repetată a fost acordată în cea mai mare măsură persoanelor cu un grad accentuat de dizabilitate – 28632 persoane sau 68,5% din totalul cazurilor, mai mic decât în 2011 (30795) (tabelul 7.5.).

Tabelul 7.5. Distribuirea cotei valorice a gradelor de încadrare repetată în grad de dizabilitate, 2011 – 2012

Grade de dizabilitate	Dizabilitate repetată 2011		Dizabilitate repetată 2012		Sporul 2012/2011, %
	Numărul de cazuri	%	Numărul de cazuri	%	
Sever	3558	7,8	3284	7,9	+0,1
accentuat	30795	68,5	28632	68,5	0
Mediu	11523	23,7	9885	23,6	-0,1
Total	43549	100,0	41801	100,0	

Sursa: CREMV

7.3.3. Dizabilitatea fără termen și reabilitarea parțială și totală

În anul 2012, gradul de dizabilitate fără termen de expertizare a fost stabilit pentru 710 (5,6%) persoane expertizate pentru încadrare primară în grad de dizabilitate și pentru 9204 (22,0%) din cei expertizați repetat. Se observă o tendință stabilă de diminuare a numărului de persoane cărora li s-a stabilit gradul de dizabilitate fără termen atât pentru încadrare primară, cât și încadrare repetată în grad (tabelul 7.6).

Tabelul 7.6. Încadrarea persoanelor în grad de dizabilitate fără termen, 2008-2012

Dizabilitate fără termen	2008	2009	2010	2011	2012
Nivelul de încadrare în grad de dizabilitate primar fără termen	1142	1138	841	695	710
Ponderea în total persoane încadrate în grad de dizabilitate primar, %	8,1	8,1	6,3	5,5	5,6
Nivelul de încadrare în grad de dizabilitate repetat fără termen	10042	9945	9313	9870	9204
Ponderea în total persoane încadrate în grad de invaliditate repetat, %	21,0	21,7	20,8	22,7	22,0

Sursa: CREMV

În ceea ce privește reabilitarea persoanelor cu dizabilități, de asemenea se observă o tendință stabilă de diminuare a cazurilor. Pe parcursul anului 2012 au fost reabilitate 2332 persoane cu dizabilități încadrate în grad de dizabilitate, cu 134 persoane mai puțin decât în anul precedent (tabelul 7.7).

Tabelul 7.7. Numărul de persoane încadrate în grad de dizabilitate reabilite parțial și total, 2008-2012

Persoane încadrate în grad de dizabilitate	2008	2009	2010	2011	2012
--	------	------	------	------	------

Total reabilitate, din care:	2981	2836	2789	2466	2332
- reabilitare totală	529	477	459	345	317
- reabilitare parțială	2452	2359	2330	2121	2015

Sursa: CREMV

7.4. Consemnarea Zilei Internaționale a persoanelor cu dizabilități–3 decembrie

La 14 octombrie 1992 Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a proclamat Ziua de 3 decembrie – Zi Internațională a Persoanelor cu Dizabilități. În fiecare an, comunitatea internațională consemnează acest eveniment, ca semn de solidaritate cu persoanele cu dizabilități.

În acest context, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei elaborează și aprobă, anual, un Program de acțiuni privind consemnarea Zilei Internaționale a Persoanelor cu Dizabilități - 3 decembrie, implicând în realizarea lui organele de resort (autoritățile publice centrale și locale, instituțiile sociale, secțiile/direcțiile asistență socială și protecție a familiei din republică, ONG etc.).

În anul 2012, MMPSF a aprobat Programul de acțiuni consacrate incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități. Potrivit acestui program în perioada 03 decembrie – 11 decembrie, în republică s-au desfășurat un șir de acțiuni dedicate incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, ca:

- conferința de presă, lansarea publică a programului de acțiuni privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități: realizări și perspective pentru Republica Moldova;
- Expoziția de fotografii „Lumea așa cum o văd eu” realizate de către copiii și adolescenții cu dizabilități în incinta Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei;
- masa rotundă cu genericul „Schimbarea paradigmei în Republica Moldova – implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități”;
- au fost lansate noi servicii sociale: Respiro și Casă Comunitară;
- a fost lansată Campania de comunicare „Și eu pot să lucrez” și expoziția Photovoice, realizată de persoanele cu dizabilități, desfășurată în incinta Ministerului;
- expoziția cu vânzări a lucrărilor confecționate de către persoanele cu dizabilități în incinta Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei;
- a fost organizat Festivalul ”Aș vrea să fiu și eu o stea”, în incinta Filarmonicii Naționale ”Serghei Lunchevici”;
- a fost lansat studiul ”Capacitatea juridică a persoanelor cu dizabilități mintale prin prisma art.12 al Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități”.

Tot în perioada de referință au fost organizate mai multe manifestări culturale, artistice și sportive, expoziții de lucrări și fotografii, conferințe, mese de binefacere, ajutoare materiale de la Fondul republican de susținere socială a populației prin intermediul fondurilor locale - persoanelor cu dizabilități socialmente vulnerabili, etc.

În total, în republică, au beneficiat de ajutoare materiale către 3 decembrie, circa 93666 persoane cu dizabilități (suma totală alocată –36239,69 mii lei).

Concluzii. Recomandări

În ultimii ani în Republica Moldova numărul persoanelor cu dizabilități înregistrează o creștere continuă. Acest fapt presupune o creștere a resurselor financiare a autorităților publice, necesare pentru asigurarea unei asistențe sociale adecvate, a unui trai decent, precum și o incluziune socială pentru acest grup de persoane vulnerabile.

Pentru realizarea obiectivelor de asigurare a protecției sociale și a incluziunii sociale pentru persoanele cu dizabilități a fost lansată Strategia de incluziune a persoanelor cu dizabilități 2010-2013 care presupune reformarea întregului sistem de protecției sociale pentru acest grup de persoane vulnerabile. În acest context au fost realizate următoarele:

- Odată cu ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități prin Legea nr. 166-XVIII din 09.07.2010, Republica Moldova a demonstrat participare în ceea ce privește elaborarea și promovarea politicilor în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu

dizabilități, precum și ajustarea legislației naționale în vigoare la prevederile celei internaționale. Ratificarea Convenției de către Republica Moldova a marcat o schimbare importantă în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități. Astfel, Convenția vine cu un nou concept de abordare a acestei categorii de persoane și anume: abordarea persoanelor cu dizabilități nu doar prin prisma protecției sociale și a stării de sănătate, dar, în primul rând, prin prisma drepturilor omului și a incluziunii sociale, acestei categorii de persoane fiindu-le recunoscute valoarea umană, ei beneficiind de aceleași drepturi civile, politice, sociale, culturale ca și ceilalți cetățeni.

- În contextul realizării angajamentelor internaționale asumate a fost adoptată Legea nr. 60-XIX din 30 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Acest act normativ extrem de important are ca obiect de reglementare incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, bazată pe respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Legea vine să garanteze persoanelor respective posibilități pentru participare în toate domeniile vieții, fără discriminare, de rând cu ceilalți membri ai societății.

- În contextul dezvoltării serviciilor sociale pentru persoanele cu dizabilități, prin Hotărârea Guvernului nr. 314 din 23 mai 2012 a fost aprobat Regulamentul-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și Standardele minime de calitate. Dezvoltarea acestui tip de serviciu va contribui și la îmbunătățirea măsurilor de protecție socială a membrului de familie care asigură îngrijirea persoanei cu dizabilități severe, iar din această cauză se confruntă cu diverse dificultăți, cum ar fi imposibilitatea de a se angaja în câmpul muncii și a achita contribuțiile de asigurări sociale și medicale.

- Prin Hotărârea Guvernului nr. 413 din 14 iulie 2012 a fost instituit Serviciul social „Respiro”. Prestatorii acestui tip de serviciu sînt autoritățile administrației publice locale de nivelul al doilea și ale municipiului Bălți, precum și asociațiile obștești, fundațiile, instituțiile private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislația, avînd domeniul de activitate în sfera socială.

- În perioada de referință, a fost elaborat Raportul inițial al Republicii Moldova cu privire la implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, care a fost expediat Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene pentru a fi transmis, în modul stabilit, Comitetului ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

Reforma în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități prevede reconsiderarea modului de determinare a dizabilității și capacității de muncă. Un prim pas în acest sens este reformarea Consiliului Republican de Expertiză Medicală a Vitalității, prin crearea Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă. Acesta va asigura implementarea noilor criterii de determinare a dizabilității și capacității de muncă, angajarea unităților de specialiști din domeniul asistenței sociale, precum și unificarea instituțională a procesului de determinare a dizabilității.

În contextul implementării și realizării cu succes a reformelor în domeniul protecției sociale a persoanelor cu dizabilități este necesară implicarea tuturor autorităților publice centrale și locale, a societății civile, precum și asistența tehnică din partea donatorilor.

Lista indicatorilor de monitorizare a excluziunii sociale din Republica Moldova

Nr.	Denumirea	2008	2011	Tipul excluziunii
1.	Sărăcie și inegalitate			
1.1.	Ponderea populației sub pragul sărăciei absolute	26,4	21,9	Sărăcie
1.3.	Deficitul median al resurselor	21,93	18,14	Sărăcie
1.6.	Rata sărăciei subiective (autoaprecierea)	21,2	20,3	Automarginalizare
1.8.	Ponderea populației sub pragul sărăciei relative	14,8	10,2	Inegalitate
1.10.	Raportul dintre chintila superioară și chintila inferioară	5,09	4,28	Inegalitate
1.11.	Ponderea populației supusă riscului sărăciei persistente	18,3	16,8	Sărăcie persistentă
1.12.	Lipsa de rețele de suport	1,4		Marginalizare
1.13.	Gradul de concentrare a populației sărace față de pragul sărăciei: -20%, -10%, +10%	14,4 20,1 33,1	9,9 15,8 28,5	Sărăcie
2.	Locuință și condiții locative ale gospodăriilor			
2.1.	Număr de persoane într-o cameră	1,01	0,97	Supraaglomerare
2.2.	Spațiu locativ la un membru al gospodăriei	22,35	22,99	Supraaglomerare
2.4.	Ponderea persoanelor din gospodăriile care nu-și pot permite încălzire suficientă în timpul sezonului rece	57,8		Disponibilitatea utilităților
2.6.	Ponderea populației fără apeduct în locuință	55,4	46,6	Disponibilitatea utilităților
2.9.	Ponderea gospodăriilor care au dificultăți pe piața utilităților	31,0	37,7	Costul locuirii
3.	Piața muncii			
3.1.	Rata de activitate (BIM)	44,3	42,3	Securitatea pe piața muncii
3.3.	Rata șomajului (BIM)	4,0	6,7	Excluziunea de pe piața muncii
3.5.	Ponderea șomerilor pe termen lung	34,8	34,4	Gravitatea excluziunii pe piața muncii
3.7.	Rata șomajului tinerilor de 15-24 ani (BIM)	11,2	14,9	Excluziunea de pe piața muncii
3.8.	Raportul între populația care lucrează peste hotare și populația activă	23,8	25,2	Securitatea socială pe piața muncii
3.11.	Raportul dintre salariul mediu anual și minimul de existență	174,88	201,79	Excluziunea persoanelor angajate
4.	Educația			
4.1.	Rata de părăsire timpurie a sistemului educațional de către tinerii în vârstă de 18-24 ani	20,1	22,4	Capitalul educațional
4.2.	Ponderea persoanelor de 25-64 ani cu nivel scăzut de instruire	17,4	19,7	Capital educațional
4.3.	Rata de cuprindere în sistemul de învățământ în vârstă de 15-24 ani	39,6	39,0	Participarea la educație
4.19.	Coresponderea ocupației cu domeniul de pregătire	79,8	71,2	Oportunitatea educațională
5.	Sănătate			
5.1.	Speranța de viață la naștere	69,4	69,1	Calitatea sănătății
5.6.	Incidența HIV/SIDA printre populația cu vîrsta de 15-24 ani, la 100000 persoane	11,02	14,99	Incidența maladiilor sociale
5.7.	Incidența generală a tuberculozei active la 100000 persoane	92,6	93,0	Incidența maladiilor sociale
5.9.	Ponderea populației care nu are asigurare obligatorie de asistență medicală	20,3	22,8	Accesul la sănătate
6.	Protecția socială			
6.1.	Rata sărăciei înainte de transferurile sociale	41,1 28,9	41,6 26,1	Eficiența protecției sociale
6.2.	Distribuirea prestațiilor sociale (fără pensii) pentru chintilele de consum I și V	17,8 27,8	18,9 23,2	Direcționarea adecvată

6.3.	Ponderea gospodăriilor care beneficiază de prestații sociale (fără pensii)	27,5	28,4	Accesul la sistemul de prestații
6.4.	Ponderea transferurilor sociale în veniturile populației	14,89 2,41	18,06 3,93	Acoperirea cu prestații
6.7.	Pensia medie lunară pentru limită de vîrstă raportată la minimul de existență pentru pensionari	55,4	66,9	Eficiența sistemului de asigurări sociale
7.	Justiție și securitate			
7.8.	Percepția securității publice reduse în localitate	35,5		Percepția securității sociale
8.	Cultură, sport și agrement			
8.1.	Cheltuieli pentru agrement și cultură	2,13	1,68	Accesul financiar la agrement
9.	Participarea la viața socială și guvernare comunicații și acces la informații			
9.1.	Participarea la viața socială	4,5		Participarea socială
9.2	Participarea la viața politică	16,0		Participarea socială
9.3	Participarea la guvernare	89,0		Participarea socială
9.8	Ponderea gospodăriilor care au calculator personal	13,0	30,1	Excluziunea de la comunicare și informare
10.	Mediul ambiant			
10.1	Ponderea persoanelor care folosesc combustibil solid pentru încălzirea locuinței			Securitatea mediului
10.2	Percepția problemelor de mediu ca probleme ale comunității	11,6		Securitatea mediului

Formarea profesională a personalului, 2010-2012

	2010	2011	2012	2012, în % către	
				2010	2011
Numărul întreprinderilor	5964	5771	5720	95.9	99.1
Numărul scriptic al personalului unității, persoane	596699	586666	589818	98.8	100.5
Pregătiți profesional – total, persoane	59612	67774	70892	118.9	104.6
inclusiv:					
Pregătirea inițială	6011	7628	5989	99.6	78.5
Recalificare	3214	5771	4433	137.9	76.8
Perfecționare	50387	54375	60470	120.0	111.2
din care conform:					
programelor de studiere a economiei de piață	8469	6262	5977	70.6	95.4
programelor de integrare europeană	2411	2217	1868	77.5	84.3
Din numărul total au fost pregătiți profesional:					
În cadrul unității	28334	32956	33836	119.4	102.7
În instituțiile de învățământ de stat din țară	26022	27044	30390	116.8	112.4
În străinătate	3511	3588	3558	101.3	99.2
Persoane care au beneficiat de pregătire profesională din contul organizațiilor internaționale	2061	1371	1751	85.0	127.7
Din numărul pregătiți profesional total:					
Femei	28586	31707	33268	116.4	104.9
Persoane în vîrstă pînă la 30 ani	15200	16579	17813	117.2	107.4
Costurile privind formarea profesională a angajaților, mii lei	79208.7	97115.8	108237.6	136.6	111.5
din care din:					
bugetul întreprinderii	55684.9	83143.1	90009.6	161.6	108.3
bugetul de stat	4919.8	6319.3	8405.1	170.8	133.0
bugetul local	5450.8	6278.7	7576	139.0	120.7
mijloace bănești primite de la organizațiile străine și internaționale	1614.2	654.7	1484.5	92.0	226.7
alte surse (încasări de la diverse fonduri, sponsorizări, etc.)	539	720	762.4	141.4	105.9

Sursa: BNS

Anexa 3.

Repartizarea salariilor conform investigației din luna septembrie, 2009-2011

	Total			Sectorul real			inclusiv pe ramuri:												Sectorul bugetar		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	agricultura			industria			comerțul			transporturi și comunicații			2009	2010	2011
							2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011			
Efectivul de personal care a lucrat luna întreagă, mii persoane	423,5	423,3	414,0	249,6	251,2	213,8	31,8	29,0	28,9	65,2	66,6	60,9	37,2	37,4	40,2	24,8	25,9	28,0	173,9	172,1	200,2
Procentul angajaților cărora li s-a calculat salariul în mărime de:																					
pînă la 600 lei	0,6	0,4	0,2	0,9	0,6	0,4	5,0	3,8	2,5	0,0	0,1	0,0	0,4	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
600,01 – 800 lei	7,6	6,3	3,3	3,9	2,5	2,0	17,0	13,7	10,2	1,3	0,4	0,6	2,5	1,2	0,8	1,1	0,9	0,5	12,9	11,8	4,6
800,01 – 1200 lei	16,5	13,9	13,6	15,5	12,1	10,5	22,8	23,3	18,6	11,4	8,4	7,4	22,3	15,9	13,6	15,0	8,5	7,1	18,0	16,5	16,8
1200,01 – 1600 lei	13,4	12,9	12,1	14,1	14,3	13,1	17,8	17,6	15,6	11,8	11,7	10,2	18,3	18,1	17,5	11,8	15,8	13,5	12,3	10,9	11,0
1600,01 – 2000 lei	11,5	11,0	11,0	12,2	11,9	12,2	13,0	13,2	14,9	10,8	9,9	10,1	14,4	15,0	15,1	8,6	7,6	8,1	10,6	9,7	9,7
2000,01 – 3000 lei	21,9	22,1	20,3	22,3	22,7	21,0	16,3	17,6	20,6	25,3	23,3	21,8	20,2	23,1	22,1	20,2	21,3	22,0	21,3	21,1	19,7
3000,01 – 4000 lei	14,5	16,1	16,9	13,5	14,5	15,3	5,1	6,1	9,7	17,8	18,3	18,5	9,9	11,6	12,7	14,7	15,3	18,1	15,8	18,3	18,5
4000,01 – 5000 lei	6,5	7,7	10,1	7,0	8,1	9,5	1,6	2,1	4,0	9,2	11,0	12,7	4,5	5,8	6,7	10,3	10,0	11,0	5,7	7,2	10,7
5000,01 – 6000 lei	3,2	3,9	5,2	4,2	5,0	5,4	0,7	1,3	1,6	5,2	7,1	7,4	3,0	3,7	3,5	6,5	6,0	6,2	1,9	2,3	4,9
Peste 6000 lei	4,2	5,7	7,4	6,3	8,3	10,5	0,7	1,3	2,4	7,0	9,7	11,3	4,4	5,4	7,8	11,6	14,5	13,6	1,3	1,9	3,9

Sursa: Repartizarea personalului conform mărimii salariului calculat pentru luna septembrie 2009, 2010 și 2011, BNS, Chișinău

Numărul total al pensionarilor și cuantumul mediu al pensiei

Tipul pensiei	Numărul pensionarilor					Cuantumul mediu al pensiei, lei				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
1. Pensii, stabilite conform legii de pensionare - total (1.1+1.2.+1.3+1.4), din care:	616122	619801	622796	634352	646206	631,35	757,67	805-50	868-43	951-68
<i>inclusiv femei</i>	3934673	400004	407530	428071	430753	634,35	738,82	781-60	845-52	909-10
<i>inclusiv angajați</i>	127330	138878	152507	126473	114036	722,60		943-70	1057-98	1172-84
1.1 Pentru limită de vîrstă (1.1.1 +1.1.2 +1.1.3+1.1.4+1.1.5+ 1.1.6+ 1.1.7), din care:	462093	465048	468049	481025	492715	666,28	800,82	836-63	900-56	987-02
<i>inclusiv femei</i>	322899	327563	335295	346595	348423	637,87	764,83	811-90	890-23	953-20
<i>inclusiv angajați</i>	95481	105748	118828	95150	87104	781,31	935,86	1023-82	1178-09	1301-76
în cuantum minimal	30777	37021	42922	51536	58533	425,28	534,60	557-54	600-73	658-60
1.1.1. în baze generale – total	400629	405726	410940	426381	440546	674,12	809,96	845-79	909-74	996-25
1.1.2. în condiții avantajoase (anticipat – total) (a+b+c), din care:	54600	52194	49561	46694	43999	608,78	729,80	760-72	816-78	894-58
a) Lista nr.1	3880	3778	3680	3321	3149	744,71	897,20	936-10	1001-01	1097-64
b) Lista nr.2	7991	7511	7060	6618	6127	747,20	897,15	935-97	1007-59	1104-01
c) mamele cu 5 și mai mulți copii	42729	40905	38821	36755	34723	570,55	683,61	712-22	765-77	839-21
1.1.3 din rîndul membrilor de Guvern	85	84	86	83	79	6054,28	6678,16	6742-29	6905-72	7309-06
<i>inclusiv femei</i>	7	6	7	8	6	6010,00	6701,00	6724-85	7312-73	7900-34
<i>inclusiv angajați</i>	31	30	35	38	30	6118,80	6771,60	6762-31	6806-40	7122-91
1.1.4 din rîndul deputaților	117	129	201	230	241	5873,71	6433,01	6225-28	6051-89	6203-93
<i>inclusiv femei</i>	13	17	21	27	30	5984,15	6421,35	6464-09	6127-39	6258-52
<i>inclusiv angajați</i>	59	67	106	125	120	5871,03	6403,34	6138-99	5787-23	5903-67
1.1.5 din rîndul funcționarilor publici	5562	5795	6119	6398	6563	1514,51	1800,50	1953-83	2150-93	2325-12
<i>inclusiv femei</i>	3557	3768	4044	4295	4462	1443,79	1732,94	1898-32	2093-69	2265-03
<i>inclusiv angajați</i>	2980	3179	3422	3839	3480	1667,96	1985,09	2152-33	2428-83	2626-45
1.1.6 din rîndul primarilor, președinților și vicepreședinților	387	411	435	520	569	2015,01	2343,50	2448-13	2618-05	2792-95
<i>inclusiv femei</i>	66	74	75	92	92	2072,37	2426,05	2529-62	2635-00	2809-12
<i>inclusiv angajați</i>	121	144	164	254	264	2267,00	2625,73	2737-92	2846-42	2891-23
1.1.7. Vechime în muncă	713	709	707	719	718	2864,94	3535,57	3694-15	4116-56	4615-38
Inclusiv angajați	126	129	140	280	243	2960,37	3598,47	3747-20	3975-55	4332-69
1.1.7.1. lucrătorii aviației civile - total,	713	610	616	636	648	2864,94	4030,63	4164-12	4582-15	5048-70
a) personal navigant	603	608	614	636	648	3314,07	4042,44	4176-28	4582-15	5048-70
b) însoțitori de bord	2	2	2	-	-	367,00	440,50	450-00	-	-
1.1.7.2. lucrătorii transportului feroviar	2	2	2	2	2	448,00	537,50	560-50	604-55	662-58
1.1.7.3. artiști	105	97	89	81	68	403,05	484,09	511-24	547-52	602-33

1.1.7.4. geologi	1	-	-	-	-	396,00	-	-	-	-
1.2. De invaliditate - total (1.2.1.+1.2.2.+1.2.3.),	128145	130227	131348	132900	133645	548,08	652,23	674-55	717-67	779-91
<i>inclusiv femei</i>	66223	66933	67096	67857	68079	534,44	635,63	658-72	701-65	763-34
<i>inclusiv angajați</i>	31677	32955	33640	30957	26347	537,23	638,09	661-25	694-95	760-39
gradul I	13298	13423	13392	13406	13358	695,29	831,60	859-97	910-03	988-12
gradul II	87948	89602	90522	92201	93411	585,90	696,72	720-93	766-21	831-51
gradul III	26899	27202	27434	27293	26876	351,65	417,18	431-02	459-24	497-07
1.2.1. boală obișnuită - total, din care:	124508	126631	127850	129756	130672	548,92	653,03	675-20	717-91	779-90
gradul I	12968	13103	13074	13132	13104	694,45	830,39	858-43	908-09	986-03
gradul II	86208	87831	88784	90637	91900	585,53	696,25	720-43	765-38	830-47
gradul III	25332	25697	25992	25987	25668	349,85	414,84	428-54	456-23	493-61
1.2.2. accidente de muncă - total, din care:	3540	3499	3399	3037	2866	516,48	620,22	646-60	703-72	774-72
gradul I	322	313	311	264	243	723,26	876,33	918-51	996-60	1091-57
gradul II	1688	1713	1674	1503	1448	600,03	713,78	740-54	807-72	886-47
gradul III	1530	1473	1414	1270	1175	380,78	457,00	475-57	519-76	571-47
1.2.3 boală profesională - total, din care:	97	97	99	107	107	626,86	768,37	800-73	830-67	920-04
gradul I	8	7	7	10	11	936,25	1090,85	1137-71	1172-86	1191-55
gradul II	52	58	64	61	63	752,59	896,46	902-68	972-16	1072-15
gradul III	37	32	28	36	33	383,24	465,62	483-39	495-88	539-16
1.3. De urmaș - total, din care:	25884	24526	23399	20425	19823	367,62	431,50	441-33	461-40	516-32
<i>inclusiv femei</i>	5551	5348	5139	13617	14241	343,06	403,03	408-92	424-22	526-73
<i>inclusiv angajați</i>	46	46	39	364	572	367,64	417,78	469-84	535-80	539-99
1 urmaș	5551	19134	18391	17070	15502	343,06	397,02	409-16	441-77	480-57
2 urmași	19978	4403	4115	3088	3695	335,61	539,90	547-88	558-10	624-51
3 și mai mulți urmași	4752	989	893	267	626	460,07	615,91	612-92	598-52	762-96
1.4. Pensii unor angajați din cultură				2	23				1247-10	1087-19
<i>inclusiv femei</i>				2	10				1247-10	1000-61
<i>inclusiv angajați</i>				2	13				1247-10	1132-93
2. Pensii stabilite conform altor legi (2.1.+2.2.+2.3.+2.4.+2.5)	5278	4769	4389	3937	3703	1451,10	1755,56	1571-79	1780-55	1991-00
2.1. pentru participanții la lichidarea avariei de la Cernobîl - total (2.1.1.+2.1.2.+2.1.3.), din care:	2168	2136	2110	2044	2017	1398,43	1669,90	1736-44	1891-19	2086-11
<i>inclusiv femei</i>	82	80	81	106	117	1373,35	1631,33	1676-45	1632-64	1738-59
<i>inclusiv angajați</i>	396	394	394	455	400	1364,12	1631,87	1709-14	1903-52	2133-59
2.1.1. pentru limită de vîrstă - total	23	24	24	25	31	958,60	1032,58	1077-79	1161-08	1343-27
2.1.2. de invaliditate -	2068	2041	2012	1971	1937	1421,79	1701,82	1773-98	1920-81	2121-40
gradul I	290	286	288	281	276	1799,88	2154,81	2244-65	2429-59	2698-64
gradul II	1741	1721	1690	1661	1636	1369,35	1638,26	1706-44	1846-42	2028-25
gradul III	37	34	34	29	25	925,81	1108,44	1144-38	1251-16	1844-71
2.1.3. de urmaș - total, din care:	77	71	74	48	49	902,63	967,74	929-20	1055-41	1161-10
1 urmaș	64	63	64	44	45	850,81	901,73	886-54	984-58	1066-75

2 urmași	10	6	9	3	3	1122,50	1388,66	1065-00	1673-32	1975-24
3 și mai mulți urmași	3	2	1	1	1	1275,00	1784,50	2436-00	2318-37	2964-80
2.2. Conform Legii militarilor	1374	1302	1216	1096	1038	668,43	731,24	730-26	755-56	798-83
<i>inclusiv femei</i>	112	92	77	83	92	513,52	570,03	577-07	590-89	625-32
<i>inclusiv angajați</i>	44	46	46	104	97	662,70	735,67	741-47	817-64	830-22
2.2.1. de invaliditate militarilor în termen-total, din care:	1040	1017	982	916	883	728,41	786,52	777-87	795-55	835-27
gradul I	117	112	110	97	93	917,74	992,72	985-98	1000-29	1051-38
gradul II	723	699	674	621	601	766,72	834,06	821-10	846-80	887-32
gradul III	200	206	198	198	189	479,13	513,09	515-12	534-49	563-39
2.2.1.1. inclusiv invalizilor Războiului al Doilea Mondial	736	717	721	878	840	829,36	890,00	882-74	809-76	851-69
gradul I	88	86	83	95	89	1018,80	1092,67	1104-85	1008-55	1071-60
gradul II	494	471	474	593	568	890,42	964,71	954-96	862-37	906-66
gradul III	154	160	164	190	183	525,22	561,15	561,60	546-16	574-15
2.2.2. pensie de urmaș familiilor militarilor în termen - total, din care:	334	285	234	180	155	481,68	533,97	530-47	552-08	591-25
1 urmaș	321	275	228	179	153	465,56	518,71	513-42	546-54	581-35
2 urmași	10	8	3	-	1	793,00	877,62	878-33	-	1107-70
3 și mai mulți urmași	3	2	3	1	1	1169,33	1258,00	1477-66	1544-19	1590-09
2.2.2.1. din care familiilor invalizilor Războiului al Doilea Mondial	19	19	16	10	9	412,89	463,47	435-81	368-68	380-16
1 urmaș	15	15	14	10	9	327,40	366,60	369-64	368-68	380-16
2 urmași	3	3	1	-	-	659,00	742,66	718-00	-	-
3 și mai mulți urmași	1	1	1	-	-	956,00	1078,00	1078-00	-	-
2.3 Pensii pentru vechime în muncă	1310	862	575	296	138	314,12	376,21	392-97	439-07	481-07
2.3.1 lucrătorii medicali	493	326	222	114	39	317,59	373,05	399-34	441-17	480-22
2.3.2 pedagogii	817	536	353	182	99	312,00	381,41	388-96	437-76	481-41
<i>inclusiv angajați</i>	183	120	80	64	33	230,28	273,98	291-66	427-50	471-80
2.4 din rîndul lucrătorilor vamali	20	19	18	18	17	1786,55	2083,15	2157-22	2291-90	2490-91
<i>inclusiv femei</i>	7	7	7	7	7	1856,42	2137,42	2209-85	2347-08	2529-03
<i>inclusiv angajați</i>	14	13	12	12	13	1914,00	2253,07	2349-08	2304-50	2538-53
2.5 din rîndul procurorilor și judecătorilor	406	450	470	483	493	4389,01	4378,41	4429-60	4441-20	4517-38
<i>inclusiv femei</i>				113	122				4345-03	4345-80
<i>inclusiv angajați</i>				279	238				4618-06	4649-47
Total pensii (1+2)	621400	624570	627185	638289	649909	646,42	775,54	810-86	874-05	957-60
<i>inclusiv femei</i>	399747	404721	408325	428626	431179	623,92	748,27	782-26	846-38	910-17
<i>inclusiv angajați</i>	131158	142871	153194	127387	114817	750,45	899,67	948-90	1068-40	1183-06

Sursa: CNAS

Pensii nou-stabilite și cuantumul mediu al pensiei

Tipul pensiei	Numărul pensiilor nou-stabilite					Cuantumul mediu al pensiei, lei				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
1. Pensii stabilite conform legii de pensionare –total (1.1+1.2.+1.3+1.4), din care:	40838	38149	35899	40802	42140	595,10	698,69	782-50	791-26	861-15
<i>inclusiv femei</i>	26468	22921	20881	22620	23525	612,58	666,36	744-32	750-64	794-33
<i>inclusiv angajați</i>	18744	15659	14154	19514	9817	595,10	828,51	989-75	948-71	1076-91
1.1. pentru limită de vârstă (1.1.1+1.1.2+1.1.3+1.1.4+1.1.5+1.1.6+1.1.7), din care:	28859	26726	25772	29392	30320	657,73	775,22	881-21	876-72	956-95
<i>inclusiv femei</i>	20953	18386	17073	17372	18026	612,58	710,64	799-09	820-74	861-49
<i>inclusiv angajați</i>	14224	12173	11346	14816	7734	750,29	910,95	1093-36	952-22	1189-37
în cuantum minimal	7515	6807	6378	7516	7217	445,30	535,70	555-98	598-62	658-71
1.1.1. în baze generale - total	27075	25079	24288	28586	29425	661,96	779,81	810-68	850-67	925-82
1.1.2. în condiții avantajoase (anticipat) - total, din care:	913	736	548	388	327	532,35	619,13	641-56	617-68	690-24
a) Lista nr.1	139	86	79	-	-	868,62	1055,27	1025-37	-	-
b) mamele cu 5 și mai mulți copii - total	774	650	469	388	327	471,96	561,43	576-91	617-68	690-24
1.1.3. din rîndul membrilor de Guvern	3	3	7	3	-	6048,33	5502,33	5721-57	3350-20	-
<i>inclusiv femei</i>	-	-	1	-	-	-	-	5857-00	-	-
<i>inclusiv angajați</i>	3	1	4	2	-	6048,33	5857,00	5752-75	3534-30	-
1.1.4 din rîndul deputaților	7	14	71	24	11	5663,28	5857,07	5582-60	3358-90	3350-26
<i>inclusiv femei</i>	6	10	4	1	2	5719,66	5817,00	5981-25	3372-60	3383-14
<i>inclusiv angajați</i>				20	3				3363-63	3401-31
1.1.5 din rîndul funcționarilor publici	778	823	795	309	480	1975,64	2388,26	2547-39	2804-86	2617-46
<i>inclusiv femei</i>	528	614	603	218	339	1907,36	2334,56	2510-56	2787-30	2595-43
<i>inclusiv angajați</i>	649	642	619	293	261	1995,70	2406,66	2565-68	2809-15	2756-83
1.1.6 din rîndul primarilor, președinților și vicepreședinților consiliului județean	43	39	40	74	57	3005,74	2904,41	2962-15	2793-92	2830-50
<i>inclusiv femei</i>	10	9	4	10	1	3064,30	2915,77	3014-00	2722-50	2751-00
<i>inclusiv angajați</i>	23	27	24	64	24	2959,56	2876,11	3077-00	2791-81	2773-45
1.1.7. Vechime în muncă	40	32	23	8	20	2592,87	3766,28	3876-43	5947-07	4615-57
<i>inclusiv femei</i>				4	1				5034-22	9254-51
<i>inclusiv angajați</i>				7	4				5997-72	2483-72
1.1.7.1. lucrătorii aviației civile, - total, inclusiv:	40	32	23	8	20	2592,87	3766,28	3876-43	5947-07	4615-57
a) personalul navigant				8	20				5947-07	4615-57
b) însoțitori de bord				-	-				-	-
1.1.7.2. lucrătorii transportului feroviar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.1.7.3. artiști	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

1.1.7.4. geologi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.2. De invaliditate - total 1.2.1.+1.2.2.+1.2.3.), din care:	9876	9515	8366	10160	10556	459,79	538,04	553-64	586-69	630-87
<i>inclusiv femei</i>	4400	4034	3371	4299	4517	426,99	494,77	512-64	544-63	591-08
<i>inclusiv angajați</i>	3828	3470	2807	4643	2063	454,30	535,75	571-19	600-47	658-53
gradul I	870	856	744	1093	1077	670,07	754,51	735-76	804-84	832-13
gradul II	6014	5932	5120	6094	6605	506,13	590,14	613-51	641-18	686-74
gradul III	2992	2727	2502	2973	2874	305,50	356,75	376-98	394-80	427-05
1.2.1. boală obișnuită - total, din care:	9738	9423	8292	10113	10523	460,12	538,49	553-12	586-36	630-38
gradul I	860	851	740	1090	1072	667,35	753,86	732-71	804-20	831-01
gradul II	5938	5884	5066	6070	6585	506,45	590,29	613-26	640-70	686-32
gradul III	2940	2688	2486	2953	2866	305,91	356,92	377-11	394-26	426-80
1.2.2. accidente de muncă - total, din care:	127	90	71	36	27	435,14	495,88	612-85	638-39	781-35
gradul I	10	5	4	1	4	903,80	865,40	1299-75	947-81	1142-67
gradul II	72	48	51	20	16	462,05	572,37	639-45	741-63	795-56
gradul III	45	37	16	15	7	287,93	346,67	356-31	480-11	542-42
1.2.3 boală profesională - total, din care:	11	2	3	11	6	455,18	310,50	591-33	718-23	816-72
gradul I	-	-	-	2	1	-	-	-	1083-24	790-59
gradul II	4	-	3	4	4	820,75	-	591-33	864-13	942-47
gradul III	7	2	-	5	1	246,14	310,50	-	455-51	339-85
1.3. De urmaș - total, din care:	2103	1908	1761	1248	1252	359,17	412,82	425-05	443-26	479-79
<i>inclusiv femei</i>	574	497	437	947	979	336,73	393,60	391-79	398-82	496-12
<i>inclusiv angajați</i>	10	7	1	53	15	370,10	356,57	373-00	565-94	637-67
1 urmaș	1434	1283	1197	910	871	327,41	368,30	381-81	427-04	447-14
2 urmași	514	499	434	298	325	407,47	489,20	510-10	489-75	532-96
3 și mai mulți urmași	155	126	130	40	56	492,82	563,66	539-24	465-89	678-99
1.4. Pensii unor angajați din cultură, total				2	12				1247-10	1140-23
<i>inclusiv femei</i>				2	3				1247-10	618-85
<i>inclusiv angajați</i>				2	5				1247-10	1072-12
2. Pensii stabilite conform altor legi (2.1.+2.2.+2.3.)	99	132	74	49	53	868,84	2444,11	2368-20	1946-39	2240-15
2.1. pentru participanții la lichidarea avariei de la Cernobil - total (2.1.1.+2.1.2.+2.1.3.), din care:	26	31	18	19	16	868,84	712,87	902-88	1139-80	1929-43
<i>inclusiv femei</i>	-	1	2	-	-	-	522,00	464-50	-	-
<i>inclusiv angajați</i>	-	6	5	6	3	-	1287,00	2035-60	1365-16	2600-57
2.1.1. pentru limită de vîrstă - total	5	3	1	1	1	877,00	787,33	614-00	1141-59	722-54
2.1.2. de invaliditate - total	14	18	10	17	15	1047,00	845,83	1224-00	1179-82	2009-89
gradul I	-	-	-	1	1	-	-	-	2186-08	2707-59
gradul II	10	14	6	14	14	518,00	962,21	1796-83	1224-71	1960-05
gradul III	4	4	4	2	-	2369,00	438,25	364-50	362-50	-
2.1.3. de urmaș - total din care:	7	10	7	1	-	506,57	451,20	485-28	457-64	-
1 urmaș	6	9	5	1	-	472,83	433,88	431-80	457-64	-
2 urmași	1	1	2	-	-	709,00	606,00	619-00	-	-

3 și mai mulți urmași	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.2. Conform Legii militarilor (2.2.1.+2.2.2.)	73	44	22	13	19	670,53	739,38	716-18	570-16	647-90
<i>Inclusiv femei</i>				-	1				-	1107-70
<i>inclusiv angajați</i>	2	-	3	2	1	649,50	-	662-66	682-01	553-85
2.2.1. de invaliditate militarilor în termen - total, din care:	64	42	20	13	18	687,68	740,38	668-00	570-16	622-36
gradul I	11	2	1	1	-	903,72	921,00	718-00	772-09	-
gradul II	44	33	18	10	13	673,97	808,42	669-05	599-66	721-13
gradul III	9	7	1	2	5	490,55	367,71	597-00	321-70	365-53
2.2.1.1. inclusiv invalizii Războiului al Doilea Mondial	39	33	11	5	10	775,97	806,84	759-27	710-32	729-78
gradul I	8	2	-	1	-	992,25	921,00	-	772-09	-
gradul II	25	26	11	3	7	781,52	878,61	759-27	797-82	864-52
gradul III	6	5	-	1	3	464,50	387,80	-	386-04	415-37
2.2.2. pensie de urmaș familiilor militarilor în termen - total, din care	9	2	2	-	1	548,44	718,50	1198-00	-	1107-70
1 urmaș	7	1	1	-	-	431,71	479,00	479-00	-	-
2 urmași	1	1	-	-	1	637,00	958,00	-	-	1107-70
3 și mai mulți urmași	1	-	1	-	-	1275,00	-	1917-00	-	-
2.2.2.1. din care familiilor invalizilor Războiului al Doilea Mondial	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1 urmaș	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2 urmași	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3 și mai mulți urmași	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.3. din rîndul judecătorilor	36	57	34	17	18	4052,72	4193,93	4212-91	3900-27	4197-05
<i>inclusiv femei</i>				5	4				3751-80	3627-98
<i>inclusiv angajați</i>				15	11				4106-77	4501-15
Total pensii (1+2)	40937	38281	35973	40851	42193	628,47	744,79	785-76	792-63	862-88
<i>inclusiv femei</i>				22625	23530				751-30	794-82
<i>inclusiv angajați</i>				19537	9832				951-23	1081-16

Sursa: CNAS

Tarifele contribuțiilor de asigurări sociale de stat, 2003-2012

	Categoriile contribuabililor	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1	Pentru persoanele angajate prin contract individual de muncă ori prin alte contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, persoanele care își desfășoară activitatea în funcții electivă ori sînt numite în cadrul autorităților executive; judecători, procurori, avocați parlamentari (angajatorul/angajatul)	29%+1%	28%+2%	27%+2%	26%+3%	25%+4%	24%+5%	23%+6%	23%+6%	23%+6%	23%+6%
2	Pentru angajatorii din agricultură (persoane fizice și juridice) (angajatorul/stat/angajat)	20%+0%+1%	20%+0%+2%	20%+0%+2%	16%+4%+3%	16%+4%+4%	16%+4%+5%	16%+6%+6%	16%+6%+6%	16%+6%+6%	16%+6%+6%
3	Pentru persoanele care activează în condiții speciale de muncă (aviația civilă) (angajatorul/angajatul)	29%+1%	28%+2%	27%+2%	26%+3%	25%+4%	24%+5%	33%+6%	33%+6%	33%+6%	33%+6%
4	Persoanele fizice proprietari sau arendași de terenuri agricole, care prelucrează terenul în mod individual, lei	1,7 lei anual pentru unitate grad ha	1,7 lei anual pentru unitate grad ha	1,7 lei anual pentru unitate grad ha	480	576	725	920	996	1080	1164
5	Persoanele fizice, care se regăsesc în una din situații: - întreprinzători individuali; - avocați, notari publici și executori judecătorești care activează în baza licenței obținute în modul stabilit de lege, indiferent de forma juridică de organizare, mediatori care activează în baza atestatului eliberat de către Consiliul de Mediere, lei	653	705	1374	2013	2318	2920	3708	4044	4368	4704
6	Persoanele fizice care nu cad sub incidența nici a uneia din categorii (asigurare benevolă), lei	653	705	1374	2013	2318	2920	3708	4044	4368	4704

Sursa: Legile BASS 2003-2012

Dinamica beneficiarilor de alocații sociale de stat, a mărimilor acestora și sumelor lunare stabilite, 2009-2012

Alocații sociale de stat	Nr. beneficiarilor, persoane				Suma stabilită lunar, mii lei				Cuantumul mediu, lei			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
<i>Pentru copiii cu dizabilități în vîrstă de pînă la 16/18 ani, total, din care</i>	15237	15088	14034	14753	3957.7	3924.5	3892,3	4386,8	259.74	260.10	277,35	297,35
cu severitatea I	6162	6177	5958	6342	1759.2	1763.9	1808,9	2066,9	285.49	282.55	303,61	325,91
cu severitatea II	7614	7417	6698	6948	1844.4	1798.4	1728,1	1918,1	242.24	242.47	258,01	276,07
cu severitatea III	1461	1494	1378	1463	354.1	362.2	355,3	401,8	242.38	242.44	257,83	274,62
<i>Pentru persoanele cu dizabilități din copilărie, total, din care</i>	24160	24930	25404	26743	6108.3	6306.2	6891,0	7768,4	252.82	252.95	271,25	290,48
de gradul I	5833	6037	6309	6651	1666.1	1724.5	1926,5	2171,5	285.63	285.65	305,36	326,49
de gradul II	14283	14531	14615	15198	3463.3	3524.6	3797,4	4230,1	242.47	242.55	259,83	278,34
de gradul III	4044	4362	4480	4894	978.9	1057.1	1167,1	1366,8	242.06	242.34	260,51	279,28
<i>Pentru persoanele cu dizabilități, total, din care</i>	4061	4700	4590	5732	375.0	433.5	455,5	605,5	92.35	92.24	99,24	105,63
de gradul I	481	523	574	693	56.0	60.9	71,6	92,1	116.49	116.52	124,70	132,93
de gradul II	2623	3048	2928	3660	262.6	305.8	314,8	420,0	100.10	100.33	107,52	114,75
de gradul III	957	1129	1088	1379	56.4	66.8	69,1	93,4	58.99	59.14	63,52	67,71
<i>În cazul pierderii întreținătorului, total din care</i>	3454	3732	3882	3961	399.9	431.2	486,3	531,1	115.79	115.54	125,28	134,08
pentru un copil	2395	2604	2626	2676	210.1	228.6	255,6	279,9	87.71	87.77	97,33	104,59
pentru 2 și mai mulți copii	902	961	1054	1063	158.5	168.9	202,4	219,3	175.72	175.75	192,02	206,29
pentru un copil, în cazul pierderii ambilor întreținători	117	120	149	153	20.5	21.1	22,4	24,6	175.64	175.81	150,21	160,67
pentru 2 și mai mulți copii, în cazul pierderii ambilor întreținători	19	22	3	2	6.7	7.7	0,9	0,4	351.62	351.62	314,70	203,16
separarea părții de alocații	18	21	42	62	3,1	3,7	4,0	6,2	170,92	175,81	93,81	101,09
separarea părții de alocație, în cazul pierderii ambilor întreținători	3	4	8	5	1,0	1,2	1,0	0,7	351,62	307,66	121,95	134,09
<i>Pentru persoane vîrstnice</i>	3215	3238	3493	4027	288.4	290.5	335,9	414,6	89.69	89.71	96,16	102,95
Total	50127	51688	51403	55216	11129,5	11385,9	12061,0	13706,4	222,02	222,82	234,64	248,23

Sursa: CNAS

Cheltuielile pentru plata alocațiilor lunare de stat în anii 2011-2012

Denumirea categoriei	Mărimea alocației, lei		Numărul beneficiarilor, persoane		Total calculat, mii lei	
	2011	2012 (mărimea alocației până la 31.07.2012/ începînd cu 01.08.2012, lei)	2011	2012	2011	2012
Invalizii de război:						
gradul I	600	600/700	429	406	3149,4	3161,6
gradul II	450	450/550	2644	2516	14603,8	15222,8
gradul III	375	375/475	425	401	1970,3	2060,7
Participanții la război și foștii deținuți politici	300	300/400	2465	2153	13715,8	9643,8
Persoanele decorate cu ordine și medalii	75	75/175	666	551	665,2	823,4
Persoanele care s-au aflat în Sankt-Petersburg (Leningrad) în perioada blocadei	300	300/400	54	47	225,5	192,0
Soții supraviețuitori, inapți de muncă, ai participanților la cel de-al doilea război mondial sau la acțiuni de luptă în timp de pace din rîndurile militarilor și ofițerilor de informații și securitate, căzuți la datorie, sau ai participanților la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl decedați, sau ai invalizilor de război decedați, dacă nu s-au recăsătorit	150	150/250	2409	2108	4596,9	5139,6
Copiii participanților la cel de-al doilea război mondial sau la acțiuni de luptă în timp de pace din rîndurile militarilor, căzuți la datorie și celor de la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl decedați	150	150/250	58	71	147,2	188,5
Unul din părinți inapt de muncă ai participanților la luptă în timp de pace, pentru apărarea integrității teritoriale și independenței R.M., avariei de la Cernobîl, decedați	150	150/250	272	249	535,7	603,0
Persoanele participante la acțiunile de luptă din Afghanistan, precum și la acțiunile de luptă de pe teritoriile altor state, din rîndul militarilor și angajaților civili ai Armatei Sovietice, Flotei Maritime Militare, ai organelor securității de stat, colaboratorilor organelor afacerilor interne ale fostei U.R.S.S.; lucrătorii din aceste categorii care au fost trimiși de organele puterii de stat ale fostei U.R.S.S. în alte state și care au participat la acțiuni de luptă pe teritoriul acestora	0	100	0	4006	0	1973,3
Militarii aflați în serviciul activ, rezerviștii chemați la concentrare, voluntarii și colaboratorii organelor afacerilor interne, ai organelor securității de stat și ai sistemului penitenciar, incluși în efectivul unităților militare și al structurilor speciale aflate pe	0	100	0	11380	0	5612,3

pozițiile de luptă, precum și militarii, colaboratorii organelor afacerilor interne, ai organelor securității de stat și ai sistemului penitenciar și persoanele civile delegate în aceste unități pentru îndeplinirea unor misiuni speciale în scop de asigurare a eficienței acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și a independenței Republicii Moldova						
Victimele reabilitate ale represiunilor politice din perioada anilor 1917–1990.	0	100	0	6735	0	3319,2
Total	-	-	9422	30623	39609,8	47940,2

Sursa: CNAS

Prestații participanților la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl, 2011-2012

Tipuri de compensații	Total calculat, mii lei		Numărul beneficiarilor		Cuantumul mediu, lei	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
1. Compensații în schimbul biletelor de tratament balneo-sanatorial pentru:						
1.1. persoane cu dizabilități și participanți	9823,6	9084,2	1930	1714	5100-00	5300-00
1.2. copiii născuți după anul 1986, 4-7 ani	153,0	150,0	45	44	3400-00	3410-00
1.3. copiii născuți după anul 1986, 7-14 ani	1050,0	985,6	250	224	4200-00	4400-00
1.4. copiii născuți după anul 1986, 14-18 ani	2289,9	1886,8	450	356	5100-00	5300-00
2. Ajutor material anual pentru însănătoșirea:						
2.1. persoanelor cu dizabilități	12723,3	13483,1	2142	2111	5943-40	6387-80
2.2. participanților 1986-1987	275,1	242,7	107	76	2596-76	3193-90
2.3. participanților 1988-1990		39,9		25		1596-95
3. Compensația unică persoanelor cu dizabilități pentru prejudiciul adus sănătății	3909,6	3700,0	100	86	39095-53	43023-38
4. Compensație unică la pierderea întreținătorului	1617,6	1193,2	38	26	42680-48	45891-23
5. Ajutor material unic copiilor care au pierdut întreținătorul	13,0	11,5	29	28/32	360-00	360-00
6. Concediu suplimentar	210,4	234,0	103	100	2042-49	2339-51
7. Asigurarea anuală cu bilete de tratament						
7.1 pentru pers. cu dizabilități și participanți	1549,7	2803,6	275	475	5635-45	5902-30
7.2 pentru copii 14-18 ani	-		-		-	
8. Compensația în schimbul produselor alimentare	9570,7	10125,1	2233	2204	338-10/ 363-12	363-12/ 390-72
Pensii participanților la lichidarea consecințelor avariei de la Cernobîl	Suma stabilită lunar, mii lei		Numărul beneficiarilor, persoane		Cuantumul mediu, lei	
inclusiv:	2011	2012	2011	2012	2011	2012
9. Pensia de invaliditate total	3785,9	4109,1	1971	1937	1920,81	2121-40
9.1 gr. I	682,7	744,8	281	276	2429,59	2698-64
9.2. gr. II	3066,9	3318,2	1661	1636	1846,42	2028-25
9.3 gr. III	36,3	46,1	29	25	1251,16	1844-71
10. Pensia pentru limită de vîrstă	29,0	41,6	25	31	1161,08	1343-27
11. Pensia în cazul pierderii întreținătorului	50,7	56,9	48	49	1055,41	1161-10
11.1. inclusiv: 1 urmaș	43,4	48,0	44	45	984,58	1066-75
2 urmași	5,0	5,9	3	3	1673,32	1975-24
3 urmași	2,3	3,0	1	1	2318,37	2964-80

Sursa: CNAS

Anexa 10.

Numărul ajutoarelor materiale și sumele acordate solicitanților, 2012

Nr. d/o	Categoriile de beneficiari ai ajutoarelor materiale	Nr. de ajutoare	Nr. de titulari	Suma mii lei)	Mărimea medie, lei
1.	Pensionari – total, inclusiv:	167151	166457	66804.77	399.67
	a) persoanele care beneficiază de pensii sau alocații sociale pentru invaliditate	93666	93204	36239.69	386.90
	b) pensionari singuratici	5960	5949	2501.50	419.71
	c) persoanele în etate cu vârstele trecute de 75 ani și neincluse în p.b) - total , inclusiv cu vârstele împlinite și trecute de 100 ani	38937	38778	13301.35	341.61
	d) alți pensionari neincluși în p. a); b) și c)	83	83	415.0	5000
		28585	28523	14747.22	515.91
2.	Persoane inapte de muncă - total, inclusiv:	2903	2896	2109.08	726.52
	a) neîncadrate în câmpul muncii pe motiv de boală îndelungată până la survenirea invalidității	1824	1819	1385.53	759.61
	b) aflate în stare de sărăcie extremă și care nu au surse de existență, inclusiv cu comportament asocial (boschetari, etc.)	1079	1077	723.55	670.57
3.	Familii cu copii - total, inclusiv:	61005	60829	28223.35	462.64
	a) cu 3 și mai mulți copii (numeroase)	9897	9864	4436.41	448.26
	b) cu copii invalizi;	12384	12329	5302.27	428.15
	c) cu un singur părinte (monoparentale);	11005	10979	4228.85	384.27
	d) cu copii asupra cărora este instituită tutela/curatela	2620	2614	1280.98	488.92
	e) alte familii cu venituri mici, neincluse în p. a); b); c) și d)	25099	25043	12974.84	516.95
4.	Alte persoane (neincluse în compartimentele 1, 2 și 3 - total, inclusiv:	8908	8902	8996.59	1009.94
	a) persoane în căutarea unui loc de muncă (șomerii);	687	687	546.3	795.2
	b) persoane cu merite față de stat (participanții la conflicte armate și lichidarea consecințelor catastrofelor ecologice, persoane cu contribuții valoroase în muncă, etc.);	6044	6040	3382.6	559.66
	c) persoane eliberate din locurile de detenție, adolescenții (16-18 ani), familii tinere, studenți, alte persoane aflate în situații de dificultate, deportații și deținuții politici reabilitați, neincluși în p.1 și p.2	1953	1951	1662.0	851.0
	d) persoane care au suportat cheltuieli la transportarea corpului neînsuflețit al rudei (persoanei) decedate peste hotare	224	224	3405.69	15203.97
TOTAL :		239967	239084	106133.79	442.28
	Scopul solicitării ajutoarelor materiale	Nr. de ajutoare	Nr. de titulari	Suma (mii lei)	Mărimea medie, lei
1.	pentru procurarea produselor alimentare și mărfurilor strict necesare	185848	185196	69238.0	372.6
2.	pentru procurarea medicamentelor și articolelor protetico-ortopedice, achitarea parțială a serviciilor medicale	53226	52998	32174.5	604.5
3.	în alte scopuri	893	890	4721.29	5287.0
TOTAL :		239967	239084	106133.79	442.28

Sursa: FRSSP

Numărul de copii, numărul de beneficiari și mărimea medie a indemnizațiilor adresate familiilor cu copii, 2010 – 2012

Categoriile de beneficiari	2010			2011			2012		
	numărul beneficiari lor, persoane	numărul de copii, persoane	mărimea medie, lei	numărul beneficiari lor, persoane	numărul de copii, persoane	mărimea medie, lei	numărul beneficiarilor, persoane	numărul de copii, persoane	mărimea medie, lei
Indemnizații adresate familiilor cu copii									
a) pentru persoanele asigurate:									
indemnizație lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani	32190	33682	675,27	34102	35709	768,64	35657	37318	868,52
indemnizație unică la nașterea primului copil	6402	6510	1700,0	6360	6434	2000,0	6083	6168	2300,0
indemnizație unică la nașterea fiecărui copil următor	6122	6184	2000,0	6101	6157	2300,0	6158	6214	2600,0
b) pentru persoanele neasigurate:									
indemnizație lunară pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 1,5 ani	40509	41118	250,0	39567	40150	300,0	39007	39615	300,0
indemnizație unică la nașterea primului copil	14793	14915	1700,0	13823	13958	2000,0	12221	12345	2300,0
indemnizație unică la nașterea fiecărui copil următor	12550	12686	2000,0	12526	12655	2300,0	11824	11942	2600,0

Sursa: CNAS

Numărul de beneficiari de alocații sociale și mărimea medie a alocațiilor, 2009 -2012

Categoriile de beneficiari	2009		2010		2011		2012	
	Numărul beneficiariilor, persoane	Mărimea medie, lei	Numărul beneficiariilor, persoane	Mărimea medie, lei	Numărul beneficiariilor, persoane	Mărimea medie, lei	Numărul beneficiariilor, persoane	Mărimea medie, lei
Alocații sociale								
- pentru copiii cu dizabilități în vîrstă de pînă la 18 ani	15237	259,74	15088	260,10	14034	277,35	14753	297,35
<i>cu severitate I</i>	6162	285,49	6177	285,55	5958	303,61	6342	325,91
<i>cu severitate II</i>	7614	242,24	7417	242,47	6698	258,01	6948	276,07
<i>cu severitate III</i>	1461	242,38	1494	242,44	1378	257,83	1463	274,62
- în cazul pierderii întreținătorului:	3454	115,79	3732	115,54	3882	125,28	3961	134,08
<i>- pentru un copil</i>	2395	87,71	2604	87,77	2626	97,33	2676	104,59
<i>- pentru 2 și mai mulți copii</i>	902	175,72	961	175,75	1054	192,02	1063	206,29
<i>- pentru un copil, în cazul pierderii ambilor părinți</i>	117	175,64	120	175,81	149	150,21	153	160,67
<i>- pentru 2 și mai mulți copii, în cazul pierderii ambilor părinți</i>	19	351,62	22	351,62	3	314,70	2	203,16
<i>- separarea părții de alocație</i>	18	170,92	21	175,81	42	96,81	62	101,09
<i>- separarea părții de alocație, în cazul pierderii ambilor părinți</i>	3	351,62	4	307,66	8	121,95	5	134,09
Alocații sociale pentru îngrijire								
- pentru persoanele care îngrijesc la domiciliu un copil cu dizabilități, în vîrstă de pînă la 18 ani, cu severitatea I	-	-	6085	300,0	5896	300,0	6247	300,0

Sursa: CNAS

Comunitățile vizitate de echipele mobile ale BCIS în 2012

Raion	Trimestrul 1	Trimestrul 2	Trimestrul 3	Trimestrul 4
Sîngerei (8)	Drăgănești	Cubolta Cotiușeni Mici Ciuciuleni	Rădoia Chișcăreni Tambula Lăzărenii Vechi	
Telenești (13)	-	Leușeni Chișla Scorțeni Sărăteni	Mîndrești Verejeni Chiștelnița	Tîntăreni Suhuluceni Chiștelnița Ratuș Brînzani Căzănești
Nisporeni (11)	-	Zberoaia Bălănești	Milești Bălăurești Selește Vînători	Grozești Soltanești Cristești Bratuleni Iurceni
Cantemir (7)	-	-	-	Cociulia Chioselia (2) Baimaclia (2) Cîrpești Cîietu
Ungheni (7)	-	Pîrlița	Sinești, Hîrcești Florițoaia Veche	Florițoaia Veche Măgurele Năpădeni
Cimișlia (4)	-	-	-	Sagaidac Ialpușeni Lipoveni Selemet
Strășeni (4)	-	-	-	Miclușeni Rădeni Zubrești Lozova
Rîșcani (8)	-	-	-	Pîrjota Horodiște Borosenii Noi Varatic Grinauti Mihăileni Costești Varatic
Fălești (6)	-	-	-	Călinești Sarata Veche Bocani Pietrosu Hîncești Pinzăreni
Glodeni (4)	-	-	-	Fundurii Vechi Petrunea Hîjdieni Cobani
Drochia (4)	-	-	-	Nicoreni Țarigrad Fîntînița Drochia
Briceni (9)	-	-	-	Lipcani Sireuți Pererîta Teticani Corjeuți

				Caracușenii Vechi Beleaviniți Berlinți Tabani
--	--	--	--	--

Compensații pentru călătoria în transportul urban, suburban și interurban, 2012

Nr. d/o	Raionul/ municipiul	Numărul beneficiarilor				Cuantumul compensației lei/lunar		Perio- dicitatea achitării	Cheltu-ieli planifi-cate (mii lei)	Cheltu-ieli efectuate (mii lei)
		Persoane cu dizabilități severe	Persoane cu dizabilități accentuate	Copii cu dizabilități (copii inv)	Total	Cu însoțitor	Fără însoțitor			
1.	Mun. Chișinău	6260	14514	1857	22631	120	60	Lunar	18 826,0	18 771,1
2.	Mun. Bălți	891	4616	430	5937	90	45	Trim.	3 610,8	3 610,7
3.	Anenii - Noi	585	2654	306	3545	36	18	Trim.	990,2	958,1
4.	Basarabeasca	211	950	163	1324	36	18	Semes.	363,2	362,2
5.	Briceni	564	3281	320	4165	36	18	Semes.	1 090,6	1 090,6
6.	Cahul	649	2448	416	3513	36	18	Anul	972,2	966,2
7.	Cantemir	331	1336	119	1786	22, 2	17,4	Anual	541,7	502,8
8.	Călărași	634	2694	264	3592	36	18	Semes.	1 017,1	969,9
9.	Căușeni	481	2277	329	3087	36	18	Trim.	806,8	806,8
10.	Cimișlia	336	1481	163	1980	36	18	Seme.	564,4	503,5
11.	Criuleni	351	2311	343	3005	36	18	Semes.	830,0	778,9
12.	Dondușeni	269	1695	135	2099	36	18	Trim.	598,7	580,4
13.	Drochia	644	3111	390	4145	36	18	Semes.	1 067,0	1 031,7
14.	Dubăsari	226	1373	123	1722	36	18	Trim.	578,0	424,2
15.	Edineț	815	4266	403	5484	36	18	Trim.	1 417,4	1 447,8
16.	Fălești	452	2952	409	3813	36	18	Trim.	957,5	931,0
17.	Florești	477	3691	378	4546	36	18	Trim.	1 082,6	1 093,1
18.	Glodeni	457	1849	419	2725	36	18	Anual	571,0	576,0
19.	Hîncești	611	2282	368	3261	36	18	Trim.	1 063,4	915,9
20.	Ialoveni	576	2683	565	3824	36	18	Trim.	1 002,1	885,8
21.	Leova	265	1196	211	1672	36	18	Semes.	438,4	438,4
22.	Nisporeni	366	1672	186	2224	36	18	Semes.	633,7	577,2
23.	Ocnîța	450	2028	159	2637	36	18	Trim.	743,4	743,4
24.	Orhei	723	3723	549	4995	25, 5	19,4	Trim.	1 332,0	1 262,9
25.	Rezina	373	1737	202	2312	36	18	Trim.	623,6	623,6
26.	Rîșcani	417	2404	318	3139	36	18	Trim.	848,52	794,6
27.	Sîngerei	729	4002	444	5175	36	18	Trim.	1 378,2	1 377,9
28.	Soroca	664	4379	432	5475	18	18	Semes.	1 188,0	1 128,9
29.	Strășeni	682	3223	396	4301	36	18	Semes.	1 106,0	1 133,0
30.	Șoldănești	448	2934	265	3647	36	18	Trim.	851,6	851,4
31.	Ștefan-Vodă	318	2115	280	2713	36	18	Trim.	760,1	736,7
32.	Taraclia	252	1948	322	2522	36	18	Trim.	614,8	564,4
33.	Telenești	542	3320	502	4364	36	18	Trim.	1 036,8	837,6
34.	Ungheni	610	3120	506	4236	36	18	Anual	1 279,8	1 155,9
35.	UTA Găgăuzia	1218	8876	803	10897	36	18	Anual	2 770,9	2 738,3
	TOTAL	23877	109141	13475	146493				53 556,5	52 170,9

**Compensarea cheltuielilor de deservire cu transport ale persoanelor cu dizabilități ale
aparaturii locomotor (cuantumul compensației - 500 lei), a.2012**

Nr. d/o	Raionul/ municipiul	Numărul beneficiarilor						Cheltui- eli planifica te (mii lei)	Cheltui- eli efectuate (mii lei)
		Persoane cu dizabilități de pe urma războiului și persoanele asimilate cu ei	Persoane cu dizabilități din copilărie	Persoane cu dizabilități în urma accidentelor de muncă și bolilor profesionale	Persoane cu dizabilități cu afecțiune generală	Copii cu dizabilită ți în vîrstă pînă la 18 ani	Total		
1.	Mun. Chișinău	43	349	46	766	197	1401	674,0	653,0
2.	Mun. Bălți	3	81	4	224	23	335	158,1	158,0
3.	Anenii - Noi	7	13	50	62	4	136	71,9	65,0
4.	Basarabeasca	1	28	2	17	-	48	20,9	20,9
5.	Briceni	8	22	4	28	11	73	30,0	35,36
6.	Cahul	4	6	7	10	2	29	17,0	17,0
7.	Cantemir	8	10	6	13	-	37	18,5	18,5
8.	Călărași	9	39	3	154	-	205	67,6	97,8
9.	Căușeni	8	44	15	326	9	402	130,0	130,0
10.	Cimișlia	10	31	3	51	4	99	54,0	49,5
11.	Criuleni	8	49	4	126	14	201	74,4	90,5
12.	Dondușeni	2	34	55	36	9	136	71,5	68,2
13.	Drochia	7	116	12	312	42	489	232,0	229,5
14.	Dubăsari	8	4	-	11	-	23	13,5	11,9
15.	Edineț	6	28	10	81	50	175	87,5	87,5
16.	Fălești	2	45	2	149	27	225	82,5	95,7
17.	Florești	8	53	6	65	50	182	80,0	85,4
18.	Glodeni	4	66	3	120	35	228	114,0	108,0
19.	Hîncești	3	95	7	142	21	268	150,4	133,8
20.	Ialoveni	5	39	7	143	37	231	115,5	115,5
21.	Leova	3	1	2	3	-	9	4,5	4,5
22.	Nisporeni	4	41	8	118	32	203	129,5	99,8
23.	Ocnîța	10	13	-	110	20	153	84,4	84,4
24.	Orhei	6	132	5	393	32	568	228,0	279,8
25.	Rezina	-	13	-	43	-	56	17,28	17,28
26.	Rîșcani	8	70	8	152	21	259	108,6	144,0
27.	Sîngerei	6	104	8	340	45	503	250,8	250,2
28.	Soroca	7	25	5	55	12	104	42,4	41,6
29.	Strășeni	6	100	7	253	-	366	183,7	182,2
30.	Șoldănești	5	19	7	88	1	120	50,7	50,7
31.	Ștefan-Vodă	6	66	6	304	77	459	222,5	215,1
32.	Taraclia	-	42	4	99	26	171	85,5	85,5
33.	Telenești	2	15	1	139	5	162	84,0	80,0
34.	Ungheni	6	82	20	128	67	303	150,0	151,4
35.	UTA Găgăuzia	4	175	18	492	81	770	313,9	356,6
	TOTAL	227	2050	345	5553	954	9129	4 219,1	4 314,1

**Repartizarea persoanelor încadrate primar în grad de dizabilitate după formele
nozologice, vîrstă și grad, 2012**

№	Diagnosticul	Total	Inclusiv în vîrstă							Gradele de dizabilitate		
			Pînă la 29 ani	30-39 ani	40-49 ani	femei		bărbați		Grad sever	Grad accentuat	Grad mediu
						50-56 ani	57 ani	50-60 ani	62 ani			
1.	Tuberculoză	629	75	169	192	21	-	165	7	14	576	39
1.1	Tuberculoză pulmonară	595	73	154	184	21	-	157	6	10	550	35
1.2	Tub. + HIV/SIDA	21	1	12	5	-	-	3	-	4	14	3
2.	Tumori maligne	2403	106	282	570	463	114	769	99	575	1594	234
3.	Bolile endocrine, de nutriție și metabolism	843	65	96	203	233	24	203	19	42	471	330
3.1.	Diabetul zaharat	633	43	65	147	155	22	183	18	33	340	260
3.2.	Afecțiunile glandei tiroide	147	15	20	43	58	-	10	1	5	83	59
4.	Tulburări mentale și de comportament	996	226	211	245	136	9	164	5	48	755	193
4.1.	schizofrenie	264	88	79	49	21	-	25	2	6	256	2
5.	Bolile sistemului nervos	1226	94	190	330	203	20	369	20	115	604	507
6.	Bolile ochiului și anexelor	552	60	89	105	62	39	135	62	125	131	296
7.	Bolile aparatului circulator	2464	33	106	455	438	72	1268	92	275	1631	558
7.1	Cardiopatia reumatismală cr.	164	7	21	41	35	2	58	-	6	127	31
7.2.	Boală hipertensivă	547	1	13	130	152	9	234	8	3	364	180
7.3.	Boala ischemică a inimii	610	1	18	86	67	11	403	24	23	455	132
7.4.	Bolile cerebro-vasculare	875	11	21	140	155	45	461	42	214	511	150
8.	Bolile aparatului respirator	223	13	30	53	32	4	90	1	8	121	94
9.	Bolile aparatului digestiv	907	30	82	266	182	9	334	4	111	518	278
9.1.	Ciroza hepatică	628	11	44	176	121	6	267	3	105	374	149
9.2.	Hepatita cronică	182	8	18	60	41	3	52	-	1	92	89
10.	Bolile sistemului osteoarticular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv	1115	71	174	261	245	26	319	19	27	527	561
10.1.	Boli de sistem	156	17	43	30	34	4	28	-	1	94	61
11.	Leziuni traumatice	833	131	168	231	65	4	223	11	78	521	234
11.1	Accidente de muncă	15	1	3	3	2	-	5	1	2	6	7
12.	Bolile profesionale și intoxicații	4	-	-	-	1	-	3	-	-	2	2
13.	Bolile aparatului genito-urinar	211	23	40	63	42	1	38	4	28	120	63
14.	HIV/SIDA	38	4	15	12	5	-	2	-	2	25	11
15.	Alte boli	138	16	28	27	19	2	43	3	2	72	64
16.	TOTAL	12582	947	1680	3013	2147	324	4125	346	1450	7668	3464
16.1	femei	5101	416	781	1433	2147	324	-	-	478	3090	1533

Sursa: CREMV

Dizabilitatea repetată pe raioane, 2011-2012, persoane

Anii	2011				2012				
CEMV	Total	Grad sever	Gr accentuat	Grad mediu	Total	Grad sever	Gr accentuat	Grad mediu	2012/2011 %
TOTAL	43549	3385	29827	10361	41801	3284	28632	9885	-4,0
Medici	176	14	116	46	163	16	95	52	-7,4
Rîșcani	1747	135	1295	317	1849	180	1242	427	5,8
Botanica	2239	179	1313	747	2095	142	1340	613	-6,4
Centru	2290	175	1414	701	2052	163	1279	610	-10,4
Ciocana	1707	193	1164	350	1729	158	1219	352	1,3
Bălți	1904	129	1402	373	1701	132	1250	319	-10,7
Edineț	2427	193	2004	230	2253	171	1886	196	-7,2
Dondușeni	1232	66	910	256	1157	67	860	230	-6,1
Cimișlia	1116	35	805	276	1037	59	718	260	-7,1
Cahul	2259	210	1189	860	2081	189	1072	820	-7,9
Călărași	2751	223	1971	557	2639	225	1852	562	-4,1
Hîncești	1792	162	1077	553	1605	149	1015	441	-10,4
Orhei	2440	173	1463	804	2488	178	1483	827	2,0
Fălești	1600	126	1166	308	1538	108	1149	281	-3,9
Ștefan-Vodă	1767	249	1074	444	1598	233	958	407	-9,6
Soroca	3598	185	2564	849	3307	177	2304	826	-8,1
Ungheni	1820	126	1055	639	1888	113	1077	698	3,7
Sîngerei	2412	249	1774	389	2395	250	1741	404	-0,7
Șoldănești	1930	141	1424	365	2245	163	1639	443	16,3
Ciadîr-Lunga	2485	134	2036	315	2410	127	2014	269	-3,0
Drochia	2251	173	1406	672	2080	164	1346	570	-7,6
Comrat	1606	115	1205	286	1491	120	1093	278	-7,2

Sursa: CREMV